

אסיפת גליזנות

פרשת לך לך

נא לא להוציא מבית הכנסת
עד מוצאי שבת

תוכן הענינים

אבני אפד	מורינו הרב רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל
מאורי הגולה	מרנן האדמורי"ם מאורי גולת ארד"ב זי"ע
מחשבת חיים	מרן הגאון הצדיק רבי משה חיים שמרלד זצ"ל אב"ד ציריך
ויטע אש"ל	הגאון הצדיק רבי שמואל אהרן לידר זי"ע
זכר צדיק לברכה	מרן הגה"ק רבי יהודה הורביץ מדז'יקוב זי"ע
ממעין השילוח	במשנת רבוה"ק מאיז'בצא זי"ע
דברי תורה וחסידות	הגאון הצדיק המקובל רבי אהרן מרדכי רוטנער זצ"ל
בית ארזים	חכמי רומניא וגאוניה
אחזתיו ולא ארפנו	הגאון הצדיק רבי יעקב מאיר שעכטער שליט"א
מעיינות החיים	כ"ק אדמו"ר מטעמשוואר שליט"א
קול דודי	הרה"ג רבי דוד פראג שליט"א
אוצר פלאות התורה	הרב רבי זאב (וואלף) זיכערמאן שליט"א
חיבת העבודה	הגה"צ רבי חיים יוסף בידרמן שליט"א מלעלוב
חמידיא דאורייתא	הגאון רבי יעקב פרידמן שליט"א
ברכה משולשת	הצדיק מדענגנה רבי יצחק הוברמן זי"ע
היכל הוראה	הגאון הגדול גאב"ד היכל הוראה שליט"א
אומר מן החודש	הגאון המופלא רבי אברהם משה באקאן שליט"א
אוצר ידיעות התורה	מגיד מישרים הרה"ג רבי אהרן קאהן שליט"א
הוי זהיר במלאכתך	הגאון רבי משה אודי בלוי שליט"א
מרקחת חיים	הגאון הגדול רבי חיים אלעזר ווייס שליט"א גאב"ד ביתר
לב ההלכה	מפעל שונה הלכות
עמק הפרשה	הגאון הגדול רבי משה פרידמן שליט"א
פניני הלכה ומנהג	הרה"ג רבי פנחס אהרנסון שליט"א
פניני הכהן	המשפיע הרב החסיד רבי יצחק דוב מגרלסון שליט"א

הרוצה להפיץ ב-6 בתי כנסיות באזור מגוריו
יפנה למספר:

050-4186860

בין השעות 7:30 ל-8:30 בערב

זנא לעדכן במספר 052-7632-480 ביום ראשון

בין השעות 7:30 ל-8:30 בערב

שהפיצו זבל"ג יכנסו להגדרה

למנוים

054-8536-324

לכל עניני החוברת

050-4186-860

הזוכה בהגדרה השבוע

מאיר ליברמן שוחי

מדאשי מערכת ההפצה בעיה"ק ירושלים

הדפסה:

P קונטרול

02-9971070

חידם 6, ירושלים

אבני אבן

ממסור ישראל יחלכו רבינו ישראל בעל שם טוב ותלמידיו ז"ע וענין א' כפי ששאב מבורם והשקה את בני ישראל רבות בשנים מורינו הרב רבי ארי'עזר דוד פרידמאן זצלה"ה זיע"א רב ביהמ"ד החסידי בעלזא בלאנדא

פרשת לך לך תשפ"ד

ספ"ח אורה ישראל - הרה"ק מאפמא זי"ע

תימה מהו הנסיון הלא שכרו בלדו שהש"י הצטיינו שע"י הליכה זו ירוחם כל כך טובות והצרכות לו ולורעו אחריו עד סוף כל הדורות:

אבן שורש הדבר הוא כך. דודאי עיקר עשיית איה מזה או איה עובדא הוא שלא ישנה האדם לשום איה פניה לטובת עצמו מ"ו. רק שיהא במחשבה וזה טעוה ונקיה לקיים דבר המלך מלכו של עולם, יהא מה שיהיה ואחר כוונת הלב הן הן הדברים". ועיקר הניסיון של אע"פ היה שמתחלה יהיה אזה ונקיה ולטובה ולהנחמו שום סיג ופסולת מ"ו לכיון בהליכה זו שום דבר לטובה ולהנחמו הגם שידע באתם שיתמו לו מה כל טוב כמו ששמע מפי הש"י, עכ"ז לא השגית על זה והסית דעמו לדבר אחר היינו רק לקיים דבר ה', ולעשות נחת רוח ליוצרו שימגדל וימפרסם אלהותו ית' לעיני כל הברואים בכל מקום בואו זהו עיקר כוונתו בהליכתו זאת.²

והנה כל דברי נבואה שנאמרו מפי הקדוש ית' וית' לאיזה נביא ודואי לא נאמרו לו פירושי הדברים של הנבואה על מכוונת רק נאמר לו לרופי האומות תוה"ק בלשון הקודש והנביא הוא מתלבש בדוה"ק ויודע אז איך לגרף האומות מליבות ומתוך זה יבואר לו ענין הנבואה וכוונתה על לא אמינותה. ע"כ מסתמא היו דיבורי הש"י לא הצרכים ג"כ בדרך זה.

והנה כל דיבור של הש"י סובל כמה פירושים ויכול כל אחד ואחד לפרשו כפי נטיית מחשבתו לרצונו, והנה צעת שנאמר

ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך ב'ו ופירש"י ז"ל להנאתך ולטובתך. ואע"פ לגוי גדול כאן אי אהה וזכה לבנים כו' ואצרכך בממון ואגדלה שמך שאודיע טענך בעולם. והיה צרכה הצרכות יהיו מסורים צידך. ד"א ואע"פ לגוי גדול זהו שאומרים אלהי אברהם כו' עיי"ש. ואח"כ מציין רש"י ז"ל מארצך והלא כבר יא משם כו'. ולכאורה קשה למה היפך רש"י הסדר לפרש על מארצך המוקדם בפסוק ראשון מאוחר מהפירושים שפירש על ואע"פ כו', גם הד"א שהביא רש"י ז"ל הוא אך למוחר, דואת ידוע אם היה רוצה רש"י ז"ל להביא כל הפירושים שהוצאו במדרשים על כל פסוק מתקן היעידה מהכיל אך אינו מביא רק הדרך לפשוטו של מקרא או שהוקשה לו איזו קושיא לכן מביא בצי"מ הד"א כדי שימורך בזה וכאן לכאורה הוא שפת יתר.

והנה כוונתו עפ"י דאיתא במדרש נסיון ראשון בלך לך היינו כאן ונסיון האחרון בלך לך היינו בזה המוריה, והנה מאוד יופלא מהו הנסיון הלוו פה כ"כ גדול בלכתו מארצו שהכתוב משבח בנאמרו וילך אברהם כאשר דבר אליו ה'. וכי יעלה על לב איזו צריה שלא לזיית לדבר ה' מ"ו אף פחות ערך הרבה בכמה מדריגות מאצרכים אע"פ אם היו זוכין לשמוע דבר ה' מפי ית' אפילו שילך מסוף העולם עד סופו בודאי מי הוא אשר לא ישמע אל דברי אלהים חיים המדבר אתו עמו וא"כ מהו שצחו של אע"פ. וציומר

כתובות האבן

האברך הצעיר נישא אל העמוד ורצה להתעטף בטלית ומיד נראה כמי שחזר בו והניח הטלית על העמוד וביקש לחזור למקומו, שוב חזר ונתעטף בהטלית ושוב הורידה מעליו והתחיל לעזוב את התיבה, ושוב פעם חזר ומבקש להתעטף בה, ולבסוף זרק מעליו הטלית והניחה על העמוד ואמר "אם אתה למדן ואתה חסיד, הגד אתה את האתה הראת...".

השומעים ראו וכן תמהו על המחזה המוזר הזה, וחותרו נבטישו עד מאוד על כל החשוק וההיתול שעשה חתנו, שהיה ללעג לכל באי בית ה' אחרי שהוא ביקש לכבדו כשקנה לו את ה"אתה הראת", ובעיני העולם היה נראה כאילו אינו יכול להתפלל לפני התיבה.

לאחר ששבו לביתם לאחר התפלה, שאל החותן את חתנו הצעיר "לוי יצחק, מה עשית ולמה לא אמרת את ה'אתה הראת", וישב לו חתנו "כשבאתי להגיד ה'אתה הראת', בא אלי השטן הוא היצר הרע ואמר לי שרוצה גם הוא להשתתף ולומר יחד אתי 'אתה הראת', וניסיתי לגרשו ואמרתי לו שאיני רוצה לומר אותו יחד, ושאל ממני: למה לא?, והשבתי לו שאני למדן שלמדתי כמה שנים ביישיבה, ואיני רוצה לומר 'אתה הראת' עם עם הארץ, ואמר לי שגם את למדן וגם הוא למד באותה ישיבה שאני למדתי, ואמרתי לו: אני חסיד מחסידי הרבי ר' בער, ואיני רוצה לומר עמו, ואמר לי שגם הוא חסיד וגם הוא הסתובב בין חסידיו הרבי ר' בער. שראיתי שאיני יכול להפטר ממנו וחשתייך פן אכשל בפניו וגאיות, אמרתי לו: אם כן שאתה למדן ואתה חסיד, תגיד אתה לבדך 'אתה הראת'."

א. הנה בספרים דקדוק על לשון חז"ל במשנה "על שלשה דברים כו' על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים", והנה באמרו על התורה ועל העבודה כתב בה"א הידועה, אך באמרו ועל גמילות חסדים כתב בסתם. ויש לפרש בטעם הדבר שבכדי לזכות שהתורה והעבודה יקיימו את העולם בזכותם, לזה נדרש שהתורה והעבודה יהיו זכים ונקיים ללא שום פניות, ולזה רמז באמרו התורה והעבודה בה"א הידועה, אמנם בגמילות חסדים אף אם לא עשה החסד כל כולו לשם שמים ונתערב במחשבתו פניה וכדו' בהגמילות חסד שעשה מכל מקום עדיין חשובה היא עד מאוד, שהרי מ"מ נעזר היהודי הנצרך ההוא על ידי נתנו הצדקה והחסד שעשה עמו והחיה בזה יהודי, שגדלה והגבה מעלתה עד מהוד, אף שנעשה דבר פניתי. ולכן באמרו "ועל גמילות חסדים" לא הזכירו ה"א הידועה שאף כשאנינה זכה ושהורה לשם מצוה אף על פי כן העולם עומד בזכותה.

ב. ידוע העובדא המפורסמת על הרה"ק הקדושת לוי מבארדיטשוב ז"ע שבימי עלמויו כשעדיין לא ידעו רום מעלתו ומודריגתו (-) אף שהיה נוסע כבר לרבו הק' הרבי ר' בער ז"ע ממעריטש והכירו בו שתפלתו באופן שונה ונעלה יותר משאר אנשים ביתר התלהבות ודקדוקה, אך עדיין לא עמדו עליו להכירו בגודל מודריגתו (-) קנה לו פעם חותנו, שהיה גביר גדול, זכות אמירת "אתה הראת" לפני התיבה במשחת תורה.

לאברהם נצאה זו לך מארץ כו' או חיפק ומיד עמד לנגדו
היא"ר על ימינו לשטנו. וחזק אוחז לילך צוריות לקיים מנזות
הש"י ופרט שימנו לו מזו טובות הנצחה כמזון מדבר ה'. כי
הסביר לו הדברים על אופן זה לרצה לטובתו, כפי אחד של
רש"י ו"ל כאן אי אמה וזכה לנים כו'. ויבואו מהראוי לקיים
מנזות הליכה זו מארצו עבור טובה זאת שזכה לנים חוץ שארי
טובות היינו ואברך בממון ואודיע טבעך בעולם ויתפרסם שמך
הטוב בעולם. ויתמקרו הצרכות צידך לצרך את כל אשר תחפוך.
והכנים בלצבו ומתשבתו חמדת טובות עוה"ו הנמצא לו מזה זה
ידוע גדול התאזה ותמנה של בני אדם צדריים הללו.

זכה צדורה ונקיה רק שימגלה מזו ההליכה כבודו ית' לעיני כל באי
עולם, ומתשבתו הטורה צוה לא היה נגלה לשום צריה רק לפניו
ית' אשר לו גלוי כל מעלומות ידע צבמת לצו הך והמנוחמת שלא
עשה זאת לשום הנצחה עממו וזלת לכבודו ית'. חש"ה (נחמיה ט,
ח) ומזאת אלה גלצו גמלן לפיך דייקה. והבן. וזהו שהסוה"ק
מעידה עליו וית' אף אברהם כאשר דבר אליו ה'. וזהו שמתעבה וזה
וטורה וצבתהצבות גדול רק לקיים דבר ה'. ולא לשום דבר להנחת
עממו. אך לפרסם אלהותו ית' וית' בכל העולם. וכן ויזכרו הש"י
להיות מעודני שמו ית' צבמת ותמיס אכ"ר י' :

וזהו כוונת רש"י ו"ל שהוקשה לו ג"כ מהו הנסיון כנ"ל. לכן מקודם
הביא פימיוי היא"ר שהכנים במתשבתו שילך לטובתו ואח"כ
פירש הד"א שהוא צבמת מתשבתו של אלה"ה. ובסוף התחיל לפרש
הפסוק מארץ לפי פשוטו. דכרו הטוב. והבן כל זה היטב י' :

ספח"ק דברי חיים - הרה"ק מצאנו ז"ע

ויאמר ד' אל אברהם וגו'. הנה כפל המלות מארץ וממולדתך
ידוע כמבואר ברש"י ו"ל ובמד"ר. אך י"ל דהנה הדורות
הקודמים היו משוקעים בתאזות ועשאו מהם חוקים לע"ז כמבואר
בס' מורה נבוכים ואברהם אע"ה ה' יודע שזה הכל והלך במקירה
אמתית שראה שהשמש וירח וכסיליהם לא אלקים המנה יש להם
מנהיג וצורה ולזה מאס באלילים ובחוקים הורים שעשו רשעי דורו
אך מכל זה ה' עדיין רחוק מדעת אמתית תוה"ק כי ידוע שעפ"י
חכמת אנשי ופלוסופיא אין מנזו למנזות השם כי רחוק הדבר
צעני הפלוסופים שימפעל דבר ממשעי המנזות וכטוב וכמוטף שזה
צעני ד' כי רחוק הוא מהטבע ככה האמיתו רוב הפילוסופים.

אמנם אלה"ה לגודל גדקמו ומתשבתו וזה ונקיה הצין שלא זהו
דך הטוב והישר צעניי אלהים לעשות ציווי ופקודתו
עבור מנפוס הטובות שיבואו לו מהעבודה הזאת. כי זה אינו נקרא
עובד את הש"י רק עובד לעממו עבור טובתו, וכשהתבונן צדבר
נמודע לו צדיור שהוא מפימיוי היצר הרע. ומיד התחיל וזוהו
דבר אחר והיפך במתשבתו פירוש דברי הש"ת לרזנו ית' ולכבודו
ית' רק לעשות צוה נחת רוח ליצורו ולא הפן ליצר אפילו במתשבתו
רק על כוונה אחרת הרצויה להיות דרכו והלכו בקדושה. היינו
ואעשך לגוי גדול וזו שאומרים אלהי אברהם ר"ל שימגלה ויתפרסם
אלהותו ית' בכל העולם ע"י מדת החסד של אלה"ה. ואברך זהו
שאומרים אלהי יצחק, ר"ל שימפרסם אלהותו ית' ע"י מדת היראה
והפחד שהוא מדמו של יצחק וכן ע"י מדמו של יעקב.

וזהו צבמת נסיון גדול שיהי יכול לקיים מנזות ה' הצליחה זו הגם
אם היתה כוונתו לטובת עממו ולהנחתו ג"כ, ועכ"ו לא עירב
צמתו שום פקולת וקיג מפימיוי היא"ר. רק מתשבתו היתה

בתפנית האפדה

השני, ועל ידי זה הצירוף יצא דבר מושלם.
ד. הגה"ק יב"י יתועש בוקסביים ה"ד ז"ע אב"ד גאלאנטע כתב
בספרו עובדא נפלאה שהיתה אצל רבו הק"מ משינאווא, ואילו דבריו: פעם אחת
נתארח הרה"ק משינאווא ז"ע אצל הגה"ק רבי משה יוסף טייטלבוים ז"ע
(שהיה אב"ד סטראפקוב ושוב כיהן ברבנות באוהה"ב בנו של הרה"ק ה"ייטב לב'
מסיגעט ז"ע, ובעת שהייתו שם, נכנס אל הרה"ק משינאווא יהודי שהיה
מתנגדיו של הגה"ק רבי משה יוסף, ומשאלתו בפיו שהייתו ומציעים לו איהו
שידוך שמאוד מתחשק לו, אך איננו יודע בצד השינא אם גם הם רצונם לשידוך,
ולכן מבקש הוא מהרבי שיואל להמליץ בכתבו אל הצד השני על השידוך,
ואזי רדאי יסכימו ויצא השידוך לפועל בכלי טוב, וענהו הרה"ק משינאווא שאכן
יכתוב בשבילו המלצה על השידוך.
למחרת, נכנס ההוא שוב אל הקודש פנימה ושאל מהרה"ק משינאווא אם
כתב כבר את ההמלצה, והשיבו הרה"ק שאיננו מוכיח על השידוך. כשמוע
זאת הניש הוא הווא ובלע בריתו משמטמא התערב הרה"ק רבי משה יוסף בענין,
ובגלל שהוא מתנגדיו השפיע אצל הרה"ק משינאווא שיחזור בו מהסכמתו,
וחשב שכשירק יצא מהוהדר הרבי, ישג אל ארבע העיר רבי משה יוסף וישפוך עליו
רוגזו על שנתערב בענין שאינו נוגע אליו.
הרה"ק משינאווא הרגיש בדבר [אולי אמר לו להרה"ק משינאווא בהדיא על
תרומתו נגד הרה"ק רבי משה יוסף] ונענה לאיש "לילה, רבי משה יוסף לא
התערב כלל בענין, רק זאת היתה לי שבאמת תיכף ביואך בראשונה לבקש
על ענין השידוך, אל מצא הדבר חן בעיני, אלא תחששתי שיש לי 'לניעה'
דבבר, שהנינו מתעצל לכתוב מתכב המלצה וגלל כן לא נראה בעיני השידוך,
ולכן נתישבתי דבבר וכוננתי בשבילך מתכב המלצה, וכעת שהנינו נקי מפניות
יכולתי לראות הענין בשכל זך ונקי, שאין זה שידוך המתאים לך".

ג. ידוע מה שכתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ע כמה
מקומות בספריו הקודשים, שהעיקר הוא הרצון, שלא כתוב אלא "בפך
ובלבך לעשותו ולא כתיב "במעשיך", אלא על כרחך שהעיקר מה שדורשים
מהאדם הוא הלב והפה ואי "לעשותו" ס'אי מאכט זך שוין, הדברים מאלהים
נעשים, או שהכוונה היא, שבשמים מחשבים את כעשייה. ועל כל פנים אין
לאדם לסמוך על זה לחוד, דמאין ידע אם אכן כוונתו היתה וזהו טוהרה ללא
שום פניות, ורק בשמים יודעים זאת, ולכן על האדם לראות לגמור גם את
החלק של עשיית המצוה בפועל ולהשתדל בה כפי יכולתו, כדי שכלל הפחות
חלק זה יהיה בידו.
וכמוספר על חסיד שנסע אל רבו הק' האדמוה"ז רבי מנחם נחום
משטעפינענט ז"ע בנו של קדוש ישראל הרה"זינער ז"ע, ואמר לרבו על
פלני חסיד נוסף שבעירו שגם הוא היה ברצונו לבא אל הרבי אלא שלא הצליח
להוציא את אל הפועל, נענה הרה"ק משטעפינענט "זה שרצית אתה לבא
הניי רואה, שרתי באת, אך על השני שאתה מזכיר, מאין אדע שאכן באמת
רצה?...?", ולכן אצל האדם אף שיש לו רצון מ' יודע אם כוונתו וזה ויש לו רצון
באמת, אך כלפי הש"ת היודע מטמוניות שבלבבות, אצלו כאמור העיקר הלב.
ועיין עוד מה שהובא בספח"ק (ע"ב ב"נועם אלימלך" פ"ר מצורע, וראה עוד בספר
"מנורת אב"ר פ"קויהי שהביא כן מהרה"ק הרבי ר' זושא ז"ע) לפרש אמרום ז"ל
(קידושין מ.) "מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה" שלשון צירוף צריך
הביאור הדול"ל "מחשב" לטובעה, וביאורו די שולאדם שי באמת כוונה טוהרה
ורצון טוב אך למעשה נאנס ולא הצליח לקיים המצוה והדבר הטוב, ולעומת
זאת יש אדם שאין לו כלל טוהר המחשבה ועושה המצוה בלא כלל ורק
פעולת המצוה קיים בפועל, וחסר למצוה הפנימיות והמחשבה טובה. מה
עושה הקב"ה, "מצרך" מחשבתו הטובה של הראשון להפעולה ומעשה של

אך צממת דעת מוה"ק כי עיקר קיום העולם ובריאתו הוא רק בצביל המורה ובצביל ישראל שקיימו המורה ומרי"ג אצרים צאדם וכן צבולם נגד רמ"ח עשה וספי"ה ל"ת צבמה"ק זה שמי זה זכרי עולי" עם השם הנכתב מרי"ג כידוע וצבשות אדם מנוה אחת מכריע כל העולם לכך זכות ונתיחד שמו של הקב"ה וא"כ הצרבה מגשמיות עוה"ז עושים מלות ומע"ט וממליין את הצורה צ"ה וצ"ש אשר זה תכלית צריחת העולם כל כדריה הפילוסופים.

ולזה חכמים הגידו שאצרבה זה חשוב אלל הקב"ה כשעושים מלות וימודים מדריצי אכילה ושמה וכדומה כי מעלים הנילוים הקדושים הכמוסים ואפי" צדברים גשמים מוצאים מלכות של הצורה ית"ש וית" ואפילו צבלי משו"ב גדולים מנדיקים גמורים שעלו הג"ק ממקום לא טהור והשיצום אל שורשם וזה מאמר הקב"ה לצבריהם לך לך מארצך וגו' היינו לא זו בצדד שמאסת צבילולים

וצמאות ועו"ר רק עוד צריך מהארציות להציאם לקדושה לארצות טהורה המכונה צבמי" ארץ ישראל כמבואר בס' אור הבאר שרץ ישראל היינו הגשמים ומומריהם כי בני ישראל הוא ג"כ קדוש ולה רמו הקב"ה לאצרים שצריך לילך מארציות לארץ הקדושה אשר משם מנשי אחרו אלהי זה אשר ארצך שתצוה לארציות ומומריהם מזה אשר משם תחמה אלקים במשך ואעפ"ך לגוי וגו' היינו כמבואר על פסוק כי מי גוי גדול וגו'.

ואמר מורי זלה"ה שהפי" צראותם המוקים שאין שום מצוא עפי" השכל, ואעפ"כ יראו שיש צו תועלת גדול צראותם תפארת גדולה וע"כ וספועלים צברים גדולים צהוקים ואו יאמרו כי מי גוי גדול ע"כ. ועפ"כ ג"כ אל" הקב"ה צאם מעשה כן שאלך מארץ השמנה הלוו אז ארץ אשר מראה משם אלקים כ"ל ותמוה כל הניק' למרום שצמם ואו יוכר כמך שאלילו בגשמיות ועצמים וממליים השם לא צחכמות וחקירות כדעת הפילוסופים:

כתפות האפד

בספריהם, וגם אין אנו מסכימים עמהם, ואין לנו שום חיבור אחר כי אם ספר תורה הזה, ומ"מ הכל גלוי לפנינו על צד היותר טוב והיותר אמיתי, ידעו ויבינו כי בנוים אנתנו להוציא דבר מתוך דבר, ולהבין רמיות התה"ק הזה אחר...

אך כל זה בהיות התה"ק כתבמה וכלשונה, אמנם בהתקף התורה ללשון אחר, אך בה כי אם המובן בפשיטות לא זולת, ואם כי נשאה חן בעיני כל ראהי ומלך יוני כיבד ליהודים על זה בכל ענו, מ"מ לעומת זה התאמצו היהודים כולם ללעוב לימור התורה בלשון הקודש ותפסו אחר לשונות אחרות, ולהטעימה כפשוטה, ולא יכיל התורה כל החכמות הצריכין לה, והוצרכו ללמוד החכמות יונת מספריהם על יונים, ואילו התורה הקדושה סמכה עצמה על הכמת אריסטו וחביריו, וסומכת על שולחן אחרים, והרי זה כמי שסומך על שולחן אחרים אין לו משלו כלום, שעליו אמרו חכמינו ז"ל (ביצה לב, ב) שהעולם חשך בעדו, על כן אמרו שהיה אז חושך בעולם. עכ"ת ד"ה הגה"ק מרנא החת"ס ז"ע.

ובנותן טעם להוסיף, הדנה צביונו בגמ' (מגילה ט, א) מעשה בתלמי המלך שכנים שבועים ושנים זקנים, והכניסן בשבועים ושנים בתים ולא גילה להם על מה כינסן, וכנס אצל כל אחד ואחד ואמר להם כתבו לי תורת משה רבכם, נתן הקב"ה בלב כל אחד ואחד עצה והסכימו כולן לדעת אחת וכתבו לו "אלקים ברא בראשית", וברש"י "שלא יאמר בראשית שם הוא ושתי רשותיו חן ורחשן ברא את השני", וע"ש עוד במ"ה על עזר כמה שנינוים שישנו ותקנונו, וכתבו ארבע קדישם לדעה אחת. ואכן הביב"ל (התנ"ך הישן) שנמצא כיום אצל אוה"ע מיוסד ע"פ תרגום תנ"ל של חכמי ישראל ליונית ונקרא פלארשינאט.

ועוד יאיתא בחז"ל שתרגום זה היה בח' טבת, וירדה השכות על כל העולם, ולכן נתקן יום זה ליום תענית. ומצאנו בקונטרס "הדרת זקנים" שמתאר את הכבוד הגדול שכיבד אז המלך היווני את עם בני", ואין שהכירו כל העולם את החשיבות היתירה שבתורה, ונראה לכאורה מזה אכילו דבר טוב היה בזה.

אגב, מסופר על הרמ"ק הרבי"ר מענדלי מרימנוב ז"ל על שלק פתם את תלמידו הרמ"ק ר' יחזקאל פאנצט ז"ל בעל שו"ת "מראה יחזקאל", שהיה אדם גדול מאוד, כד מטא שעתיה כאשר הרגיש רבו שתלמידו זה ראוי לדבר, ואמר לו, 'בא ואלמך הלכות קידוש החדש'. והנה אותו צדיק הדיבר ר' מענדלי מעולם לא למד ואף לא הביט בספריהם של חכמי האומות, ועם כל זה בקדושה וזה לדעת ולהשיג עמוקה ומקומה ונפלאה זו על בוירה, וע"כ צ"ל בדברי התנ"ס, שהלומד תורה לשמה בקדושה ובהרה, וזכה להבין מתוך הפסוק "החדש הזה לכם" כל החכמה הנפלאה הזאת.

ועוד מהכוחות הגנויים בתוך התה"ק מתאמרי שמימה הדגה"ק ה"אבני נזר" מסאכאטשוב ז"ל ע"כ. מפעם גילה לאחד מגדולי תלמידיו, ה"ה הגאון האדיר בעל "החלקת יואב", שכל הישועות שפועלים הצדיקים וכל ה"רבי"שע זאכ"ן הכל לקוחים מתוך התה"ק, לדוגמה לעשות טובה למקשה לילה הוא ע"י "נימוקי יוסף" בב"ק א"ב במ"ו וכו'. וכשביקשה "החלקת יואב" שרבו לימדו דבר זה הטיב, וא"כ אותה הלכה עליך למעולה לא עברה במחשבתך ארז מחשבת חוץ אזי אוכל ללמדך סוד זה".

ה. בדרשות חת"ס כתב מרנא החת"ס ז"ל ע"כ. נה כתב במגילת קנינת (איה, ב) אותי נהג ויחך חושך ולא אור, ויל"ד ה כפל פשיטא כיון שהוא חושך אינו אור, וליישב בבבלי מש"כ במגילת תענית כי בח' טבת שהותקה תורה יונת היה חושך בעולם, ומה טעם לחושך היה. ומצינו בספר יוסיפון (ספר שלשי פ' ז) ובספר מאור עינים ה"א בקונטרס הדרת זקנים) שהיה זה ושמחה ליהודים והשיגו ע"ז כבוד גדול, והמלך והעמים הכירו יקר התורה כי רבה הוא.

וליישב ג"ל בהקדים דכתבי (דברים י, ד) ושומרתם ועשייתם כי היא החמתכם ובינתכם לעיני העמים וגו', ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, הרי אתה רואה שכלל בפסוק הזה ש"ע עסקינו בדרת זק"א עלינו שם חכמים ונבונים.

והענין בזה כי באמת ס"ת שלנו מעט החכמות כתוב בתוכו איזה סיפורי מעשים שעברו ואיזה מצות וחוקים ומשפטים אשר נהגו בהם עם בני", ואמנם אי אפשר מבלי שידעו שארי החכמות כולם, כי אי אפשר להגיע לקבל עדות החדש מבלי שדעו על דקדוק הלך ההמה והלבה ומסלוליהם, וא"ל לרין המכושף אם לא נדע שרשי המכושף וחכמת בני קדם, והלכות טריפות מבלי נדע חכמת הניתוח על אופן היתר קד ועמוק, ושירי הלוים מבלי נדע חכמת המוסיקא, וחלוקת ארץ ישראל מבלי ידיעת מדידת הארץ וחכמת השיעור ואגרופים, ויריעת כלאים וניקתם מבלי בראדאנמיים, וכמה הפלגו חכמי"ל בכל מלאכות בשבת שנהיה מהם קבאותם בכל המלאכות כגון הארייה וכלי הארייה וכל חכמת הטבע, ופלוסופיה האלוהי היה העולה על כולם שצריכים לידע ולהבין פשטות התורה ולקיים מצותיה, ואין שום זכר מכל חכ"ה בתורה, ואין לנו שום ספר מחובר על זה, והאומות יש להם בכל אלו חכמים וחיבורים רבים.

ועל כרחינו ללמוד מספריהם כל אלו וד' אמר (ויהושע א, ח) והגית בו יומם ולילה ואמרו חכמי"ל (אבות פ"ה מ' מה) מינה לא תזעזע, וכשאלוהי מהו ללמוד חכמת יונת ויגית ולמדנו בשהת בשעה שאינה יום יום ולא לילה דכתבי והגית בו יומם ולילה (מנחות צט, ב), ואין כאן שעה פנויה ללמוד כל אלו, ועוד כתיב (דברים יח, ט) לא תלמד לעשות וגו', ואין נחת רוח לפנינו בהיותינו עוסקים בספריהם כלל, וא"כ מאין נדע כל הצורך לתורה והספר קטן וקציר מהחיל.

אבל עד האמנן כי אין הוא זדתיים ארכו ורודתיים רחבו, אירופה היא מארץ מדה ורחבה מיני ים (איוב יא, ט), ואין לך כל חכמה בעולם ומה למעלה ומה למטה ולפניה ולאחור ומה ריבון במלכותיה ובתיבתיה. וכלי ספק כי בפסוק החדש הזה לכם (שמות יב, א) רמז כל חכמת קידוש החדש יתר ממה שהתקף הרב"ם מספריהם, והיודע לשמש בפסוק היה ימצא הנה כיצד שיש שיש שום שכל, ועין מה שכתב רמב"ן בפסוק (בראשית א, א) זה ספר תולדות אדם, שמצא חיבור מרבינו שרידא גאון שהוציא מהפסוק הזה כל עניני שרטוטי הידים והפנים, וכן כולם, וכן המכתב במכתב אלקים הוא, ולמה לא, הלא הם מאמנים שברא העולם בתורה (בר"א א, א), אם כן על כרחך מהכרח שיהיה שרשי כל החכמות העולמות משרושים בה, ויתר. והנה מהמה מה שרמוז בה סתרי תורה מה שלמעלה מהשכל, מזה לא נדבר עליו.

והנה כתב חכמי ימא"ם שלומד מה שכתבו לפניו, ואמנם המוציא דבר מתוך דבר הוא הנקרא נבון כידוע. ועל כן, בראות אומות העולם כי אין לנו שום עסק

הרה"ק רבי מנחם נחום ה'מאור עיניים' מטשערנאביל ז"ע י"ד י"א מרחשון תקנ"ח

א) הובא בספר 'אגזי ישראל' (פ' פסח), כי סיפר הרה"ק רבי ישראל מטשורקוב ז"ע, אשר מעשה היה באחד מחסידי זקינו הרה"ק רבי שלום שכנא מפירוהוביטש ז"ע, שבהיות אשתו מקשה לילד בקישה הימנו שילך להזכירה אצל הרה"ק המאור עיניים ז"ע אשר היה זקינו של הרה"ק רבי שלום שכנא ז"ע, כי היה הרה"ק רבי שלום שכנא ז"ע חתנו של הרה"ק רבי אברהם מקרוסטשבו ז"ע, שהיה חתנו של הרה"ק המאור עיניים ז"ע. והנה בבואו לפני הרה"ק המאור עיניים ז"ע להזכיר את אשתו, אמר לו שילך אצל נכדו, הוא הרה"ק רבי שלום שכנא ז"ע.

החסיד, כששמע שנמנע הרה"ק המאור עיניים ז"ע מלברכו נגמה עליו נפשו, אך בלית ברירה הלך לרבו הרה"ק רבי שלום שכנא ז"ע, אך עם הגיעו אל הבית נוכח לראות כי הדלת סגורה ואין איש שפותח את הדלת ומנכח דפיקותיו על הדלת, מחמת שכבר עלה הרה"ק רבי שלום שכנא ז"ע על יצועו, ומחת גודל צערו גמרו אומר להמשיך לדפוק על הדלת, עד שיפתח לו אחד מבני הבית, ויוכל להזכיר את אשתו לברכה לפני הרה"ק רבי שלום שכנא ז"ע.

אחר זמן מה, בו המשיך החסיד בנקישותיו על הדלת, יצא הרה"ק רבי שלום שכנא ז"ע מן הבית, ושאלו למנוקשו. כאשר ענה לו אודות אשתו המבקשה לילד, גער בו הרה"ק רבי שלום שכנא ז"ע, איך העיז להעירו ולהקיצו משנתו, ותכף לגערה הסמך ברכה, וברכו בברכת מזל טוב, כי כבר ילדה אשתו בן זכר.

ליום המחרת הגיע החסיד לפני הרה"ק המאור עיניים ז"ע, ושאלו הרה"ק המאור עיניים ז"ע מה אמר לו נכדו הרה"ק רבי שלום שכנא ז"ע, וכשאמר לו את הלך הדברים, נענה הרה"ק המאור עיניים ז"ע ואמר מתוך התפעלות, אזא המצאה האב איך נישט געקאנט שוועלן, מ'זאל מיט דינים מבטל זיין דינים [המצאה כזו לא יכלתי לעשות, לבטל דינים עם דינים], היינו שעל ידי שגער בו, הסיר ממנו את הדינים והמקטרגים ששרו עליו, ובהו באה לו ישועות.

ב) שמעתי ממורי ורבי הרה"ק האמרי חיים מויזניץ ז"ע, בשם הרה"ק רבי זאב מזיטאמיר ז"ע בעל האור המאיר, כי הנה ידוע אשר דרכו בקודש של הרה"ק המאור עיניים ז"ע היה בישבו אצל הרה"ק המגיד הגדול ממעזריטש ז"ע, שהיה יושב על מקומו בעת שהשמיע הרה"ק המגיד הגדול ז"ע מדברי תורתו, ומעולם לא היטה את עצמו להאזין לדברי הרה"ק המגיד הגדול ז"ע.

וסיפר הרה"ק האור המאיר ז"ע, כי פעם אחת דיבר הרה"ק המגיד הגדול ז"ע משבחו של הרה"ק המאור עיניים ז"ע, ובאותה עת ראו כי הרה"ק המאור עיניים ז"ע מטה את עצמו יותר ויותר עד שכמעט והגיע לכסא הרה"ק המגיד הגדול ז"ע, והיה הדבר לפלא נעצום בעיני כל הרואים, אשר בעוד כי לדברי התורה שהשמיע הרה"ק המגיד הגדול ז"ע אינו מטה אזונו לשמוע בלימודים, ואילו כאשר הזכיר את שבחו, היטה את כולו באופן מופלג לשמוע את דבריו.

אכן נשמע שאלוהו, פשר הנהגתו בזה, השיב ואמר, כי

מאחר וקידש את גופו בשלימות הקדושה והטהרה, או אז אזוני קולטות דברי תורה הצריכים לו אפילו ממרחק גדול, ולכן אינו צריך להטות את עצמו להאזין לדברי תורתו שמשמיע הרה"ק המגיד הגדול ז"ע, אמנם בדבריו אלו שדיבר עתה הרה"ק המגיד הגדול ז"ע, לא שמע את דבריו, ולכן חשב שמה איבד את מעלתו זו, לכן היטה את אזונו בהתאמצות יתירה לשמוע את דברי הרה"ק המגיד הגדול ז"ע, אז הבין כי אכן אינו צריך לשמוע דברים אלו.

ג) הרה"ק רבי יהודה לייב המוכיח מפולנאה ז"ע התבטא על הרה"ק המאור עיניים ז"ע ואמר, רבי נחום אינו צדיק אלא הוא עשרה צדיקים. והיו הדברים סתומים ואומרים דרשוני, ופירושהו חסידיים ואנשי מעשה, כי הנה על דרך הכלל כל צדיק מושלם ומיוחד הוא במידתו, בו עובד הוא את קונו בהתאמצות יתירה בכל כוחותיו, כאשר צדיק אחד מושלם במידת הענוה, ומשנהו מיוחד במידת החשנות, וכן בשאר המידות כולם, ובזה התכוון הרה"ק המוכיח מפולנאה ז"ע לשבח את הרה"ק המאור עיניים ז"ע, כי אין הוא רק צדיק אחד במעלה ומודריגה אחת אותה השיג בשלימות, אלא יש בו עשרה צדיקים גם יחד, כלומר שיש בו שלימות כל שבעת המידות בנוסף לחכמה בינה ודעת, אשר כולה כאחד מושלמים הם אצלו בתכלית.

ד) מקובל על הרה"ק המאור עיניים ז"ע, כי לא נהנה בכל ימיו כמלאו נימא מתענוגי העולם הזה, והסתפק תמיד אך ורק בדברים ההכרחיים עבור קיום הגוף, ואף גם בביתו לא הניח להרבות בהתענוגות שאינם מוכרחים מצד הנהגת העולם, ואף אלו היו פשוטים בתכלית ללא כל יגוני כבוד ופאר.

בנו הגדול הרה"ק רבי משה ז"ע, שהיה בן עליה ומורם מעם, כאשר גדל והיה לאיש שינה את ארחותיו מדרכי אביו הרה"ק המאור עיניים ז"ע, והתחיל להתנהג בהרחבה, ואף גם רכש ארון מפואר להניחו בביתו. כאשר הגיעו הדברים לאזוני אביו הרה"ק המאור עיניים ז"ע, הביע על כך את מורת רוחו והקפדתו על דרכי הנהגתו אלו, ואכן מחמת הקפדתו הסתלק הרה"ק רבי משה ז"ע במיטב שנותיו.

אכן גם אחיו - בנו השני של הרה"ק המאור עיניים ז"ע, הלא הוא הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל ז"ע, הלך גם כן בדרכי הנהגת המלכות, וכאשר שמע על כך אביו הרה"ק המאור עיניים ז"ע, הלך לבדוק אחריו אודות הדברים, וכאשר הגיע לבית בנו הרה"ק רבי מרדכי ז"ע ונוכח לראות בפאר וההדר שנכחו בכל הבית, שאל את בנו הרה"ק רבי מרדכי ז"ע, על מה ראה לעשות ככה.

השיב לו הרה"ק רבי מרדכי ז"ע, כי כן מצאנו בגמרא (עבודה זרה יא.) על רבינו הקדוש שלא פסק מעל שולחנו לא צנון ולא חזרת לא בימות החמה ולא בימות הגשמים, ועם כל זה העיד רבינו הקדוש על עצמו קודם פטירתו, כי לא נהנה מהעולם הזה בכל ימיו עלי אדמות אפילו כאצבע קטנה (מנחות קד.), הרי שגם באופן זה שייך לעבוד את השם יתברך לשם שמיים.

ואכן ככלל רוב צדיקי בית טשערנאביל ז"ע המשיכו בתנהגותו של הרה"ק המאור עיניים ז"ע והיו מסגפים את עצמם בתעניות וסיוגים שונים, שלא ליהנות מן העולם הזה, ככל שהיה הדבר באפשרותם.

ואמר הרה"ק רבי יודאלי ז"ע, כי השם יתברך חונן את צדיקי בית טשערנאביל בגופים מיוחדים, אשר אף שמיעטו עד מאוד מאכילה ושתייה, עם כל זה היה גופן חזק ואיתן.

ז"ע ועכ"א

מדת הדין

מדרשן ביתם של צדיקי הדור האחרון זי"ע ועיני"א שאיתו מושבם היה
בגולת ארזה"ב והאירו פני תבל באור תורתם קרושתם ועבודתם

כ"ק ארמו"ר בעל תורת מדרכי מיוז'נין זי"ע

עובדות והנהגות - עניני תורה (ב)

ללמוד שעה, אמר לו רבינו אולי תוכל ללמוד בקביעות רבע שעה בכל יום?, והלה הסכים לכך. וסיפר אח"כ אברך הנ"ל שכבר עבר הרבה שנים וואס ער דרייט זיך ארום צובראכן לשברי שברים, וע"י ה-15 מיוז'נין שלמד עפ"י בקשת רבינו זי"ע השתנה לאיש אחר לגמרי.

תיקון ותשובה

בספה"ק זרע קודש (פרשת תרומה, ד"ה ועשו) כתב בא"ד זול"ק, עיקר תשובה הוא התורה כמ"ש חז"ל אם היה רגיל ללמוד דף אחד ילמוד שני דפין, ועיקר חסידות הוא התורה הקדושה בהתמדה עיי"ש בדבה"ק כי אורייתא קוב"ה חד. **אצל רבינו זי"ע** כמעט בכל עובדא שהובא לפניו שביקשו ממנו דרך תשובה, היה דרכו להשיב דהתיקון לכך הוא בלימוד התורה.

עובדא הוה באיש אחד שהכין קודם פסח (שנת תשע"ה) עיסות של חלה בשק כדי לשרפם, וכשרצה ליקח השק לא מצאו במקום שהניחו, והי' נדמה לו שהמשרתת זרקו לאשפה, וסיפר זאת לרבינו זי"ע [כידוע דבספה"ק החמירו בזה מאוד], ואמר לו שילמוד במשך שלשים יום כל יום שעה אחת הלכות חלה.

וכן ידוע שהורה כן למי שנכשל בחילול שבת בשוגג, או באכילת בשר וחלב, שילמדו ההלכות שנכשל בה למשך כך וכך יום, הרבה פעמים אמר שילמדו ברציפות.

אפילו שאלות חמורות מאוד, שבפוסקים החמירו בזה ביותר וכתבו בזה תיקוני תשובה בתעניתים וסיגופים, הי' רבינו זי"ע נותן תיקוני תשובה ע"י לימוד התורה.

סם חיים

סיפר רב אחד שבמשך איזה תקופה הי' לו ולבני ביתו כמה חלאים רעים, והוא בא לפני רבינו זי"ע והסירה את צרתו לפני רבינו [הוא תלה זאת באיזה סיבה, ורבינו דחה הדברים ואכ"מ], ורבינו אמר לו **שיכתוב שעות צעטיל והשי"ת יעזור וכו'**, ושאל את רבינו האם בזה יגמרו הצרות שלו?, אמר לו רבינו **"אז א דאקטאר גיבט א רעצעפט, פרעגסטו אויך אויב ס'ועט העלפן"!!**

דברים אלו איתא בספה"ק אהבת שלום פרשת בשלח (ד"ה וירא עמלק) דע"י דביקות בתורה יוצאים מכל מהצרות כדכתיב (שמות יד, ח) ובני ישראל יוצאים ביד רמה, יד רמה רומז על לימוד התורה, ויוצאים מכל המיצרים.

(קונטרס מדרכי התהלך)

התחזקות אפשר רק ע"י התורה יש סיפור שנתפרסם בזמנו לפני כמה שנים, אחד מאנ"ש מארץ ישראל הי' לו בת שהגיעה לפרקה ונודע להם שאי אפשר לה להיבנות בזש"ק, ואביה בא על ראש השנה יחד עם בתו הנ"ל, ובתו ביקשה להיכנס לרבינו זי"ע לקבל דברי חיזוק, ורבינו הסכים לכך (אף שבדרך כלל לא הורשו לנשים להיכנס לפני ולפנים), ואכן נכנסה ואבי' הזכיר את בתו, ורבינו בירכה בברכה, אך הבתולה לא נחה דעתה מכך, והלכה לבתו של רבינו והסיחה את מר ליבה, שרצונה הי' לשמוע מרבינו דברי חיזוק, ונכנסה לרבינו ואמרה לו גודל המרירות של הבתולה ושרצונה לקבל דברי חיזוק מרבינו,

ואכן נכנסה הבתולה יחד עם בת רבינו, ואמר לה **רבינו זי"ע** בשברון לב גדול דברים האלו: **"וואס זאל איך דיר זאגן?, וואלסטו געווען א יונגל, וואלט איך דיר געזאגט זאלסט זיך אריינלייגן אינגאנצן אין לימוד תורה, און אזוי זאלסטו זיך מחזק זיין, ביסט דאך אבער א מיידל, אזויפיל קען איך דיר זאגן, זאלסט דאווענען יעדן טאג און זיך אויסרעדן דיין הארץ צום אויבערשטער, אפשר אזוי וועסטו האבען חיזוק"!!** (מה אני יכול לומר לך אם היית בחור הייתי אומר לך שתשתקעי לגמרי בתורה הקדושה וכך היה לך חיזוק אבל את אין חייבת בתלמוד תורה מה שאני יכול לומר לך הוא שתתלל כל יום ותשיחי את ליבך לפני השם אולי כך יהיה לך חיזוק)

**

עוד עובדא כזו אירע פעם באיש אחד מחוץ לארץ שהי' לו צרה גדולה, שאחד מבני משפחתו האט נישט געטויגט אין אידישקייט (היה חלש בעניני יהדות), וכשהזכירו הענין לפני רבינו ואמרו לו שאיש הלזה שבור מאוד מזה, אמר רבינו הלא גם לאבי וגם לזקני היו להם ילדים וואס האבן נישט געטויגט. וכשאמרו לרבינו הלא הם היו רבי'ס אנשים גדולים, אמר רבינו **"די זעלבע תורה וואס האט זיי מחזק געווען, קען מחזק זיין יעדעס איינעם"**. כלומר שאין זה תלוי במדרגת האיש, אלא תלוי בהדביקות בהתורה הקדושה, ובזה אפשר לכל אחד להתחזק.

**

סיפר אברך אחד מארץ ישראל, א ירושלימ'ער איד, שהי' מלא צרות יגון ואנחה ל"ע, והי' בארה"ב לאסיפת כספים, ואחד יעץ לו להיכנס אל רבינו זי"ע, ונכנס והשיח אשר על לבו, ורבינו שאל אותו אם לומד כל יום שעה אחת, הלה אמר לרבינו שאינו כלל במצב שיכול

עניני הפרשה

ויאמר ה' אל אברם לך (ב, א). חז"ל אמרו (שבת קד.) דנו"ן כפופה ונו"ן פשוטה, רומז שאדם כשר צריך להיות כפוף ועניו, וסופו להיות פשוט לעולם הבא. ובדרך זה אפשר לומר, דאות כ"ף פשוטה לחוד ג"כ מרמז על ב' הבחינות. כי הכ"ף היא לשון כפופה, רומז על עניויות, וגם היא פשוטה, רומז על בחינת הזקיפה.

והנה מבואר בכוננות של תקיעת שופר, הטעם שתוקעין בתחילה ובסוף תקיעה ובאמצע שברים, כי תקיעה היא פשוטה, רומז על ענין הזקיפה שמביא שמחה, ושברים רומז על לב נשבר. וזהו רמז אשר הלב נשבר צריך להיות מסובב עם שמחה, כי ע"י לב נשבר לחוד יכול להתרשל מעבודתו, ע"י שחושב שמעשיו אינו עושה שום רושם, מחמת שהוא אפס ואין, ועל כן צריכים לשלב מדת השמחה, לידע שבכל עובדא שעושה, נעשה רושם גדול למעלה, וביכולת לפעול ולתקן הרבה.

ועל דרך זה אפשר לפרש מה דאמרו חז"ל (מנחות מג: ועי' ברי"ף, סוף מסכת ברכות) **ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה** (דברים י, ב), אל תקרי מה אלא מאה. דהנה מה רומז על ענוה, כמאמר הכתוב (שמות טו, ז) **ונחנו מה, מא"ה** רומז על התנשאות. והיינו אל תקרי מה לחוד, שלא ישתמש רק בבחינת מה, אלא מא"ה, ישלב גם מדת ההתפארות.

וזה אפשר לרמז כאן, דהקב"ה הורה לאברהם אבינו הדרך אשר ילך בה, ואמר לו ל"ך, ה"מ"ד של ל"ך רומז על לימוד התורה (כי למ"ד הוא לשון לימוד), **הכ"ה** היא פשוטה רומז על ב' בחינות הנ"ל, הן בחינת השפלות והן בחינת הזקיפה. ובא לרמז, כי ללימוד התורה נדרש להשתמש באלו ב' בחינות. ואמנם בתחלת לימודו עדיין לא ברור לו מתי להשתמש בבחינה זו ומתי בבחינה זו, ועל זה רומז ל"ך, דהברת הכ' לא נשמע כל כך בבירור רק בהבלעה. ואח"כ כתיב ל"ך, שהברת הכ' ניכרת יותר, לרמז אשר אם לומדים הרבה נתוודע לבסוף בבירור מתי להשתמש בזו ומתי בזו.

גם יש לרמז, כי ל"ך רומז על הליכה בחינת ענוה, ל"ך רומז על ביאה כמאמר הכתוב (להלן לו, יא) לכה ואשלחך, והוא רומז על ההיפך. וזה בא לרמז, אשר לפעמים נדרש להשתמש בבחינת השפלות ופעמים להיפך. וזהו גם ל"ך ל"ך גימ' ק' פי' מא"ה, ורומז ג"כ כנ"ל. [ס"ג תשל"ז]

ב"ק אדמו"ר בעל תורת מדרבי מויז'ניץ זי"ע

מרו רבינו הרה"ק רבי מנחם מענדיל מקאסוב זצלה"ה בעל אהבת שלום - י"ז חשוון

כל מגמתו אליו, 'און ער וועט זיך נעמען צו אים, היינו להתגרות בם בכל כוחו כדי להכשילם, [והשיב לו האהבת שלום, "וואס דו קענסט, טוסטו דאך ממילא"]. וכל כך למה, לפי שענין מסיבת מרעים הוא דבר גדול מאד, ולצנינים נחשב בעיניו שיושבים החסידים ומדברים עניני חסידות, ומפריע לו מאד יותר משאר כל הדברים הטובים שעושים, ולכן רצה לבטלו בכל כוחו. והוא מוכן לוותר על הכל, ויתעצם בכח גדול לבטל ולהפריע, שלא יתאספו חסידים וגוטע ברידער ביחד. כי זהו הסם הגדול ביותר נגד היצה"ר, שמתאספים בני ישראל בצוותא עם אהבת ישראל אחד לחבירו, ועי"ז אין להיצה"ר שליטה עליהם.

אולם האהבת שלום זצ"ל ידע כל זאת, ולא רצה לבטל את החסידים מעבודתם. ועל כן עשה רק לפנים לגרשם מביהמ"ד, כדי להפיס דעתו של הבעל דבר, אבל באמת רצה שישארו לישב ביחד. ולכן סגר עליהם את הדלת מבחוץ, שלא יוכלו לצאת, "און מיט דעם האט ער אפגענארט דעם בעל דבר". והפטיר האהבת שלום ואמר, "יראתי שלא תבינו את כוונתי, ותחשבו שמוכרחים אתם לילך. אבל ברוך השם שהבנתם, שעליכם להשאר בביהמ"ד".

ו. אצל הרה"ק האהבת שלום זצ"ל נהגו בחומרות גדולות, בעניני המאכלים בחג הפסח, עד שמפאת ריבוי החומרות, היה המאכלים מעטים במשך ימי החג. היה פעם כשהגיע יום אחרון של פסח, שכבר לא החמירו בו כ"כ בכל החומרות, והעלו על השולחן כמה מיני מאכלים, שלא היה להם זה כבר ימים רבים. התחילו החסידים לחטוף בבהלה, מחמת שהיו רעבים, מפני שלא אכלו כהרגלן במשך החג. נאנח האהבת שלום באמרו, "שיין, שיין - הרי כל ימי החג עבדתי עמכם על שבירת תאות האכילה, וכעת רואה אני שלא פעלתי כלום, והנכם עדיין שקועים בתאוה כמו קודם החג, און איך האלט נאך ביים אנהויב".

כשסיפר זאת הרה"ח ר' מרדכי חנא ע"ה הי' מסיים, שאך יצאו הדברים מפי קדשו של האהבת שלום, ותיכף משכו כולם את ידיהם מן המאכלים, ונשארו כולם על השולחן ולא נגע אף אחד בהם. "און אזוי ווי מען האט דאס ארויפגעלייגט, אזוי האט מען דאס אראפגענומען" [וירדו מן השולחן בשלימותם, כמו שעלו].

(זכר קדשו, סיפורי רבינו זי"ע)

א. כשהרה"ק רבי וועלוועל מטשארני-אוסטראה זצ"ל עלה להתיישב בארץ ישראל, צוה שתלמידו כ"ק אדמו"ר האהבת שלום זצ"ל, ימלא מקומו וינהיג עדה. בתחילה היה האדמו"רות אויף א קליינע פארנעם, רק בהגלילות שלו. ועיקר ההנהגה התחילה אצל התורת חיים זצ"ל, שאז התחילה הגעפארעכץ ממרחקים, והתורת חיים טיהר גאנץ מארמאראש.

ב. כ"ק אדמו"ר האהבת שלום זצ"ל, הלך פעם רגלי כל הדרך, אל הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זצ"ל.

ג. הרה"ק האהבת שלום זצ"ל היה הראשון שהשפיע חסידות במחוז מארמאראש. שמלפנים היו האנשים דשם מגושמים מאוד, והוא הביא והכניס לשם אנשים חסידים, וכך עלה בידו לגייר הרבה אנשים. שהשפיע דרך החסידות בקרב ההמון עם במארמאראש וראמעניא, ונמשך השפעתו גם לאונגארן.

ד. כ"ק אדמו"ר האהבת שלום זצ"ל אמר מזמור לדוד הבו לה' בני אלים פסוק בפסוק בהתלהבות עצומה. והיה קולו כשאגת ארי, עד שאפילו הרועים מסכיבות הרי קאסוב היו שומעים את קולו.

ה. ידועה העובדה שסיפר כ"ק אדמו"ר זצ"ל, שהי' אצל הרה"ק בעל אהבת שלום זצ"ל [יש שמספרים המעשה באופנים שונים - אבל כך הם תוכן הדברים]. שפעם ישבו החבריא בביהמ"ד, ועסקו בדברי חסידות. פתאום נכנס רבם האהבת שלום לביהמ"ד, והחל לצעוק עליהם על שיושבים ועוסקים בחסידות, ומדוע אינם הולכים ללמוד. ואם אינם רוצים ללמוד, אז ילכו לביתם.

המה ראו כן תמהו, כי מעולם לא שמעו ממנו דיבורים כאלו. אמנם כיון שהרבי אמר כך, עמדו ללכת. ברם, כשהגיעו אצל הדלת, ראו והנה אינה נפתחת. נענה אחד מהם ואמר, הלא יש דברים בגו שאין הדלת נפתחת לפנינו - אם כן איפוא נחזור ונשב הלאה. הגם שהרבי אמר שנלך מכאן, מ"מ הרי רואים אנו שהדלת אינה נפתחת. וכן הוה, שהתיישבו עוד הפעם.

ויהי ממחרת, הודה להם האהבת שלום זצ"ל על כך. וסיפר להם, שבחילה ההוא בא אליו הבעל דבר, ואמר לו שמניח לו לעשות הכל, רק שיבטל ענין אסיפת מרעים, 'דאס זיצן אינאיינעם', שמדברים שם דברי חסידות. ואם לא יבטל ענין זה, יניח הוא את כל העולם ויפנה עצמו מכל אחד, וישים

לך לך וגו' (יב, א). פירש רש"י, להנאתך ולטובתך.

חז"ל אמרו (מנחות מג:): חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, דכתיב (דברים יב) מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה, אל תקרי מה אלא מאה. וזה כולל כל עניני ברכות, הן ברכות הנהנין והן ברכות המצוות. וזהו ל"ך ל"ך עולה מספר ק', רומז למאה ברכות שצריך לברך. להנאתך ולטובתך, פי' בין על הדברים שהם להנאתך, הנאות עולם הזה אכילה ושתיה וכדו', ובין על הענינים שהמה לטובתך, לרב טוב הצפון לעולם הבא בשכר קיום המצוות, על כולם מוטל עלינו החיוב להודות ולשבח להבורא יתברך שמו, שנודמן לנו לקיים מצוותיו והשפיע לנו טובות עולם הזה.

לך לך מארצך (יב, א). פירש רש"י, להנאתך ולטובתך.

י"ל על דרך אמרו ז"ל (ברכות סד) תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. היינו שאינם מבקשים תענוגי עולם הזה, ואף לא תענוגי עולם הבא, אך המה מתענגים בזה שעושים רצונו של הקב"ה (עי' אמרי חיים, פרשת וישב, ד"ה וימצאוהו). וכמו שמספרים מהמגיד הגדול הרה"ק הרבי ר' בער זי"ע, ששמע פעם כרוז מן השמים, שאבד חלקו בעולם הבא (מחמת איזה סיבה). והיה שמח מאד על זה, יען שמעכשיו יכול לעבוד את השי"ת בלי שום פניה וקבלת שכר, ועבודתו תהיה רק למען עשות נחת רוח להבורא יתברך שמו. אמנם אחר כך שמע שהחזירו לו חלקו.

ובדרך זה י"ל מאמר הכתוב לך לך, לך רומז להנאות עצמיות עניני לכם. וזהו שפירש רש"י להנאתך ולטובתך, הנאתך הוא הנאות עולם הזה, וטובתך היינו הנאות עולם הבא שהוא הטוב האמיתי. והיינו שתלך ממחשבת הנאתך בעולם הזה ובעולם הבא, רק יקיים מצות השי"ת לעשות רצונו דוקא. שכל שאיפתו תהיה אך למען ישלים את עצמו בתורה ויראה ובגמילות חסדים.

עוד י"ל, על דרך שכתב רש"י על הפסוק (ויקרא כו, ג) אם בחקתי תלכו, שתהיו עמלים בתורה, כי לשון תלכו רומז על יגיעת התורה כידוע. וזהו שאמר הכתוב לך היינו הליכה, גם לך אותיות לך, היינו ב' פעמים הליכה. ואפשר לומר שבא הכתוב לרמז, אשר ליגיעת התורה נדרש תמיד התחזקות עוד הפעם ועוד הפעם. כמו שאמרו חז"ל (ברכות לב): ארבעה דברים צריכים חיזוק, ואחד מהן הוא תורה. וללימוד התורה נדרש יגיעה, ולא שילמוד בשטחיות בלי יגיעה ועמל. ואזי נזכה אל הארץ אשר אראך, שהוא רומז לארץ העליונה, כמובא בספה"ק.

(דרכה של תורה, ישיבת וויז'ניץ, בלומינגראוו נ"י.)

עוברות והנהגות - אהבת ישראל

הרי מראה שהוא שמח בשמחת השני וזה ודאי סגולה נפלאה!

ה. מספר הרה"ח ר' עזריאל בהגרא"ח טויבער שליט"א שלפני שנים, כשהיה כבן שלוש עשרה, ישב פעם בחוה"מ פסח בסעודה בבית רבינו כשרק הוא ישב שם, (שכידוע לא הניח רבינו שיאכלו עמו בפסח מחמת המנהג זיך נישט צו מישן) ובאמצע הסעודה שאל אותו רבינו זי"ע "וואס איז נייעס?" והוא שתק כיון שלא ידע לאיזה עניין נתכוון, אבל כששנה שאלה זו פעמיים ושלוש, ענה בדרך שאלה, האם כוונת רבינו לדעת את מצב הבריאות של הרבנית מוויז'שניץ? (שלא היתה בקו הבריאות באותו זמן). ענה רבינו: "דאס ווייס איך. עפעס נייעס, עפעס א ווארט וואס דיין טאטע האט נאכגעזאגט ביים סדר". וכיון שכך, אמר לרבינו ווארט ששמע מהגה"ח רב"צ פעלדמאן שליט"א בשם אחד מהצדיקים על הפסוק "ואלה שמות בני ישראל" וכו', ואמר בשם האר"י הק' זי"ע שכל יהודי יש לו על פניו שם ה', והקשה אותו צדיק, הרי אין שום חילוק בין פניו של יהודי לפניו של גוי, ותיריך הצדיק שכדי שאות יהיה כשר צריך להיות מוקף גויל והרי יהודי יש לו גדרים וסיגים בכל דבר וכיון שכך הרי שם ה' נכתב עם גבול, משא"כ גויים שאין להם שום גבולות.

הוא אמר את הווארט וכבר באמצע הווארט ראה שרבינו אינו רגוע, וכשסיים אמר רבינו: "די ווארט איז א גוטע ווארט פאר זיך, אבער די קושיא איז קיין קושיא נישט. וואס הייסט א גוי האט די זעלבע פנים פון א איד? א איד'ס פנים שיינט! א איד גייט אין מקוה יעדן טאג, זיין פנים שיינט אים!" (הווארט טוב אך הקושיא לא קשה כלל מה הקשר כלל בין פנים של ישראל לגוי יהודי הולך למקוה הפנים שלו מאירות) והרחיב רבינו בשבח מעלת ישראל.

ו. ואם תמצו לומר שרק פניו של יהודי הוא אחרת משל גוי, אז ראה זה חידוש. פעם שאלנו את חוות דעתו של רבינו על אשה אחת שרצתה ללכת להתרפאות אצל אשה שעושה הכל עם היד, בלא שום תרופות, ושאל רבינו: "זי איז א אידישע פרוי?" אמרנו לו שכן, וענה ע"ז: "פארוואס נישט? א אידישע פרוי, אן אישה צנועה לייגט ארויף די הענט, האט עס א כח. מ'זעהט- ביי "לחיים" געבט מען די הענט, זעהט מען די כח פון א האנט פון א איד!"

ז. האי לכם קוראים נאמנים לשון קדשו שכתב רבינו זי"ע על ציון של מר אביו זי"ע א ביום כ"ט אב יומא דהילולא רבה, בעת שכתב קוויטל, כתב אז שתי קוויטלעך: א. פרטי, ב. כללי. וולש"ק של הקוויטל הכללי:

ב"ה בקשה כוללת

ישראל עם ה' נתונים בצרה גדולה המגיפה הנוראה נתפשטה והחריבה בתי ישראל ונשארו אלמונים ואלמונות יתומים ויתומות וגם עוד

א. סיפר כ"ק אדמו"ר שליט"א מירושלים שכידוע היה הרבה פעמים שרבינו זי"ע סירב במאוד לקבל אנשים ובפיו היו כל מיני תירוצים שאינו ראוי לכך ואינו רבי וכדו', והרבה פעמים הצליח ואכן לא קיבל אנשים. פעם אחד, כשהיה במצב כזה והיה אז ליל שישי אחרי שהגבאים ראו שאין עם מי לדבר, נעלו הדלת להבאים. באותו לילה בא יהודי מקרית יואל להכנס אל רבינו והגבאים אמרו לו שעכשיו אין יכולים להכנס ומחר יהיה אפשר, והיהודי חזר לקרית יואל. ויהי ממחרת והגבאים סיפרו לרבינו זי"ע המעשה הזה. מיד כששמע זאת רבינו שנגרמה עגמת נפש ליהודי, אמר: "אויב אזוי דארף איך גיין פון די וועלט". וסיפר אדמו"ר שליט"א שבאותו ערב שבת הלכו בני רבינו אל כ"ק אדמו"ר מראחמיסטריווקא (שליט"א) [זצ"ל] שיבטל את דברי רבינו.

ב. מספר הרה"ח ר' אלטר שמואל סטעפאנסקי הי"ו, בשם הגאון הגדול רבי שמואל בירנבוים זצ"ל ראש ישיבת מיר פלעטבוש, שבישיבתו למד בחזר אחד שחלה מאוד ואחרי שנות סבל התייאשו הרופאים מלרפאותו, וכמוכן שהראש ישיבה הלך לבקרו בבית החולים, וכאשר נכנס לחדרו התחיל אותו בחזר להתחנן על חבריו שכבר בא בשנים ואינו מוצא את השידוך הראוי לו, שהראש ישיבה יעשה את כל מה שביכולתו שאותו בחזר ימצא את זיווגו. ראש הישיבה שנתפעל מבקשתו שאלו: אין לך מה לחשוב בימים אלו? אמר הבחור שאתמול היה פה הסקולענער רבי ואמר לו שאפי' חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל יתייאש מן הרחמים, ופי' "אל יתייאש מלרחם על אחרים!" הוא- היה- אומר!

ג. מספר הרה"ח ר' משה רובין שליט"א (ב"פ) שלפני כעשרים וחמש שנה לא הלך רבינו זי"ע לקאנטרי, ובאחד מן השבתות עברה שמועה בבית המ"ד שבשבע הבא יהיה רבינו בהרי הנופש. וכאשר עברו לאחר התפילה ליקח לעקעך מידי הק', אמר הוא לרבינו ששמועה באה לאזנו שרבינו לא יהיה פה בשבת הבאה. הגיב רבינו "ס'חשק'ט מיר נישט. ס'חשק'ט מיר נישט". וכאשר ראה שרבינו מדבר, אמר, הלוא הרבי צריך לשאוב כוחות חדשים ומדוע לא ילך רבינו בשמחה? ענה רבינו על זה: "ס'חשק'ט מיר נישט. אזוי פיל חולים ליגן נעבעך אין שפיטעלער און איך פאר זיך אויף וואקאציע". (כ"כ הרבה חולים שוכבים בבית החולים ואני יסע לקאנטרי) וסיים ר' משה הי"ו: שהיה באותו מעמד- שכאשר נסע רבינו ראו שמעיניו זלגו דמעות!

ד. רבינו זי"ע הסביר לנו פעם על הסגולה להיפקד בזש"ק לשמש כקוואטער: "דאס ווייזט ארויס אז מ'פריידט זיך מיט א צווייטנס' שמחה און דאס אליין איז א סגולה (הקוואטער

עניני עבודה

מתוך דברות קודש כבר מננה

בלשון קדשו

דער רבוש"ע האט אונז מזכה געווען מיט די מצוה פון תפלין, ס'איז נישט דא נאך אזא מצוה ווי די מצוה פון תפלין, נעמען הייליגע פרשיות מיט שמות הקדושים און ארויף לייגן אויף א גוף פון א בשר ודם, א גוף וואס האט א יצר הרע מיט נסיונות, דאס וואלט געפאסט פאר מלאכים וואס זענען קדושים, אבער אויף א גוף פון א מענטש? דער רבוש"ע האט אבער געגיבן די מצוה פון תפלין פאר מענטשן וואס דרייען זיך דא אויף דעם עולם, מיט א יצר הרע, אים האט גאר דער רבוש"ע מזכה געווען מיט די מצוה פון תפלין, ווייל ביים רבוש"ע איז חשוב אז מ'דרייט זיך דא אויף דעם עולם מיט א יצר הרע, מיט נסיונות און מ'ווערט נישט נאכגעשלעפט נאכן יצר הרע, נאר מ'טרייבט אוועק דעם יצר הרע מ'לאזט זיך נישט איינרעדן פון זיינע נער'שקייטן, מיט דעם איז מען ביים רבוש"ע חשוב'ער ווי די מלאכים.

די מלאכים זיי האבן נישט די זכיה צו לייגן תפלין ווייל ביי די מלאכים איז נישט קיין חידוש אז זיי זענען קדושים ווייל זיי האבן נישט קיין יצר הרע. דארטן אין הימל האבן זיי נישט קיין שמירת עינים, קיין שמירת הלשון, צו תאוות - וואס די תפלין ווייזן, משעבד צו זיין די תאוות צום אייבערשטן, נאר אידן וואס זענען דא אויף דעם עולם, האבן די נסיונות פונעם יצר הרע און מ'הערט אים נישט אויס מ'מאכט חזוק פון אים, איז ביים רבוש"ע חשוב'ער און מיר זענען העכער ווי די מלאכים.

דאדף מען טאקע זען דער גוף זאל זיין געהייליגט, א גוף קודש, אפגעהיטן פון שלעכטע תאוות, שלעכטע מחשבות. מ'זאל מקדש זיין דעם גוף מ'זאל קענען אויף דעם גוף אנטון די תפלין.

סיפור מהרה"ק מרוזין זי"ע

איך וועל נישט מאריך זיין איצטער נאר דערציילן. דער הייליגער ריזינער האט בר מצוה געמאכט דאס יונגסטע קינד, דאס מ'ז'וניק, דער הוסיאטינער רבי זיעוועכ"י. ער איז שוין אלץ קינד געווען אן אברך, ווי עס שטייט ביי יוסף הצדיק אב בחכמה ורך בשנים. ביי די בר מצוה האט אים דער הייליגער ריזינער געפרעגט, מיין קינד וואס האסטו געטון מיטן יצר הרע וואס ער האט דיך עפעס אזוי אפגעלאזט? ווי אזוי האט ער דיך אפגעלאזט אז דו האסט געקענט זיין אין די מדרגה? זאגט ער, טאטע איך האב אים

ב"ק ארמו"ר מסקולען זי"ע

וכמובן שזה היה גזירה נוראה שכל פרנסתם היה להם בכפרים, והיהודים רצו לעשות השתדלות והלכו למוסקבה ודפקו על דלתות ראשי המדינה, אבל הם לא ענו והדלתות לא נפתחו. אבל הם ידעו ש"שערי שמים וואס איז העכער מוסקבה" לא נסגרו, והחליטו ללכת להרה"ק רבי מרדכי מקרעמניץ שיתפלל בעבורם ויתברכו מפיו בברכות הנדרשות. ויהי כבואם לבית הרה"ק בירך אותם וביקש מהם שישארו לשב"ק אצלו, וכן עשו. וההמשך היה שהרה"ק אמר תורה על הזמר כל מקדש ובכך המתיק את הדין מראשי עם קודש.

אבל לא אחת שמענו מפיו בשינוי לשון קצת והוא שהרה"ק אמר להם "זייט'ס אייך מחזק מיט אמונה און בטחון און דער אייבישטער וועט העלפן", (תתחזקו באמונה ובטחון והשי"ת יעזור) ואח"כ כשבא התשובה ממוסקבה שהגזירה נתבטלה, "בזכות די אמונה איז די גזירה בטל געווארן".

וואס זענען נעבעך אין די תפיסות זאלן באפרייט ווערן, און אלע אידן יעדער האט זין זיין בקשה עס זאלן נתמלא ווערן די בקשות.

מיר זאגן יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך, יעדער האט זין בקשות, יעדער ווייסט זיין הארץ, מ'האט בקשות וואס מ'קען ארויסרעדן און בקשות וואס מ'קען נישט ארויסרעדן - עס איז אים נעבעך פארביטערט דאס הארץ. זאגט דוד המלך יהיו לרצון אמרי פי וואס מ'קען ארויסזאגן דאס ווייסט יעדער איינער, והגיון לבי דאס וואס איז אין הארץ, דאס איז נאר לפניך נאר דו ווייסט וואס טוט זיך אין הארץ. מיר זאלן זוכה זיין דער אייבערשטער זאל ממלא זיין אלע בקשות לטובה, אלע הערצער דערפרייען. דער טאטע זצ"ל פלעגט זאגן דער רבוב"ע זאל דערפרייען דאס אידיש הארץ. מיר זאלן זוכה זיין צו נחת דקדושה פון קינדער, די עלטערן מיט די זיידעס און באבעס זאלן זען פון אלע קינדער נחת דקדושה, שיינע דורות, הייליגע דורות. מיר זאלן שוין זוכה זיין בקרוב צו די גרויסע ישועה, צו התגלות, ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר, עס זאל זיין גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה, צו ביאת משיח צדקנו צום בנין בית המקדש השלישי במהרה בימינו אמן.

חללים שונים וגם אשתי נפטרת במגיפה זו על כן עתירתנו שטוחה לפני כ"ק אמו"ר שיתקשר עם אבותיו הקדושים ורבותיו הקדושים ולהמליץ לפני כסא הכבוד שהקדוש ברוך הוא ישיב חרון אפו מעמו ומנחלתו ויסר המגיפה הנוראה וכל החללים רעים מעמו ישראל ונתנום בכל שונאי ישראל וישראל עושה חיל. ולהתאמץ לפני כסא הכבוד שישלח לנו מהרה משיח צדקינו ויגאלינו גאולת עולם ונזכה לכתובה וחתומה טובה לעשות נחת רוח לבוראינו יתברך שמו"...

עניני אמונה

א. כל אחד שהיה בשולחנו הטהור בעת שזימרו את הזמר כל מקדש, יודע את המעשה של הרה"ק רבי מרדכי מקרעמניץ זיע"א, שרבינו זי"ע אמר ע"ז כמה פעמים: "מיר האבן שוין מערערע מאל דערציילט די מעשה, אבער מיר דארפן איצטער אויך ישועות". והמעשה הוא, שפעם אחת יצא גזירה על הכפרים שברוסלאנד שבעוד זמן קצר יצטרכו היהודים מהכפרים לצאת משם ולגור בעיירות הגדולות,

פארטרייבן פון זיך, עס וועט אים שוין זיין גרינגער וייל ער האט שוין מער סייעתא דשמיא וואס וועט אים צוהעלפן, ביז איצטער האט ער שוין געהאט דעם רצון, אבער פון איצטער האט ער שוין הילף וועט ער שוין קענען אינגאנצן פארטרייבן דעם יצר הרע.

עס שטייט דאך עשה מצוה אחת איז מכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות. מ'דארף זיך פארשטעלן אז די וועלט איז חציו זכאי וחציו חייב, עס שטייט אויף א וואגשאל גלייך אויף גלייך און מ'לייגט ארויף א קלייניקייט וועגט עס איבער. איין מצוה קען איבערוועגן, חלילה וחס איין עבירה קען איבערוועגן לרעה. ב"ה אזא מצוה, עס איז נישט נאר איין מצוה נאר א מצוה תמידית פון יעדן טאג, אוודאי האט עס די כח פון מכריע זיין לכף זכות.

דער אייבערשטער זאל העלפן עס זאל מכריע זיין לכף זכות, אלע אידן זאלן געהאלפן ווערן מיט רפואות און מיט ישועות. נעבעך אידן דארפן רפואות, פון אלע זייטן וואו מ'מירט זין מזרח מערב צפון הערט מען קול אחת, רפואות, רפואות. דער אייבערשטער זאל רחמנות האבן בזכות קינדער וואס ווערן בר מצוה קומט דאך צו צו די וואג וואס קען איבערוועגן לכף זכות. דער אייבערשטער זאל שענקן רפואות און ישועות פאר אידן, די אסירי ישראל

געזאגט עס שטייט שמוע בין אחיכם אז איינער קומט צו א דין תורה טאר מען נישט אויסהערן איין צד נאר עס דארף זיין ביידע אינאיינעם. איז אזוי ווי דער יצר טוב קומט דאך ביי די דרייצן יאר, ביסטו דאך איינער, קען איך דיר נישט אויסהערן, דו ביסט דאך נאר איין צד. וועסט קומען ביי די בר מצוה וועל איך שוין דעמאלטס זען. דעמאלטס וועלן זיין ביידע, וועל איך ביידע אויסהערן. פארשטייט זיך ביי די בר מצוה אז ער האט זיך דערזען מיטן יצר טוב האט ער דעם יצר הרע נישט געוואלט אויסהערן אינגאנצן, און האט אים פארטריבן פון זיך.

האט דער הייליגער ריזינער געטייטשט מיר זאגן אין תהלים במה יזכה נער את ארחו לשמור כדברך, יזכה איז א לשון פון נצחון ווי עס שטייט ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, את ארחו מיינט מען דעם יצר הרע, במה יזכה נער מיט וואס קען דער נער, דאס קינד, מנצח זיין את ארחו דעם יצר הרע וואס ווערט אנגערופן אורח. קודם איז ער אן אורח ער כאפט זיך אן ווי א גאסט, ווי איינער וואס קומט אן ווי א גאסט און בעט זיך מ'זאל אים גיבן אין שטוב א פלאץ וואו ער זאל קענען אריין קלאפן א טשוועקעלע ער זאל קענען אויפהענגען א מלבוש. ער דארף אוועק גיין קען ער נישט מיטנעמען דעם מלבוש, ער וועט באלד צוריק קומען וועט ער עס נעמען. אז ער קומט צוריק ברענגט ער א רענצל און האט זיך אזוי אריין גע'נער'ט ביז ער האט ארויס געטריבן דעם בעל הבית וואס האט שוין נישט געקענט אויסהאלטן. אזוי דער יצר הרע כאפט אריין דעם מענטש מיט א קלייניקייט מן הקל אל החמור, היום אומר לו עשה כך ומחר אומר לו עשה כך, און אזוי פירט ער אים אראפ, מ'גיס אים נאך נאר א קלייניקייט - א טשוועקעלע אריין קלאפן, דערנאך קומט ער שוין מיט זיינע זאכן און לאזט נישט רוען. זאגט דער הייליגער ריזינער במה יזכה נער את ארחו וויאזוי קען דאס קינד מנצח זיין דעם יצר הרע? לשמור כדברך, לשמור איז א לשון פון ואביו שמר את הדבר, ער זאגט פארן יצר הרע ווארט פארן יצר טוב, און נאכדעם וועלן מיר זען אויב עס איז טאקע כדברך.

ב"ה דער בר מצוה בחור האט זיך ארויסגעדרייט, פאר די בר מצוה אויפגעשטאנען פארטאגס צום לערנען, מיט א התמדה מיט א חיות, איצטער אז ער האט שוין באקומען דעם יצר טוב וועט ער דעם יצר הרע אינגאנצן

עוברות והנהגות (מכתבי אהר החסידים)

יש מכתב שהרבי כותב לבנו הגה"צ ר' מרדכי זצ"ל על שמחת בית השואבה בשנה הראשונה בב"פ, וכותב שם על זה שהוא רקד ורואים החלישות הדעת שהי' לו שאולי נכשל בסעיף של הלכות אבלות ולא נרגע עד שמצא היתר לזה.

עם כל זה הכל הי' עם כזה פשטות ולא שמו לב לזה בכלל, בני הבית מעידיים כשהי' מתעורר שאלה בבית או איזה ספק הלכתי הרבי ז"ל מרוב פשטותו הי' עונה או מראה להם בשו"ע שכך יוצא, אבל ברגע שנהי' רשמי שאלה והלכו לשואלו מה הדין הי' משיב 'איך ווייס נישט מ'דארף פרעגן א' רב', (איני יודע צריכים לשאול רב) בדרך כלל ידע מה הרב עונה והי' שולח להרב שעונה כפי שיצא לו מתוך הסוגיא.

גם בביהמ"ד או בשלחן הטהור כשהתעורר שאלות וכד' שאל לרבנים שישבו שם (לפעמים צעירים ממנו בעשרות שנים) כאילו אינו יודע הצדדים.

כמדומני מזכרונני שפעם באמצע הקפות הגיע נכד הרה"ק מאפטא זצוק"ל ואמר להרבי שיש לו ס"ת מזקנו הרה"ק מאפטא ורוצה להביאו להקפות וא"ל הרבי כל טלטול של ס"ת בהקפות הוא ניטש אזוי אוסגהלט'ן עוד לעשות עם האפטא רב.

גם כל התשובות כל מהלך המחשבה הי' כולו תורה, כפי שזוכרים כשנכנסו אליו הי' מראה בספר, שמעתי מא' שהי' מלמד שנכנס להרבי ז"ל לפני עשרות שנים עם שאלה בפיו היות שהוא מלמד ויש אצלו תלמיד שהוא יתום מאביו ואינו יודע איך להתנהג איתו האם ללכת איתו בקשות שילמד שלא להשתמש ולנצל זה שהוא יתום, או ללכת איתו ברכות בגלל שהוא יתום מיד הוציא הרבי ז"ל רמב"ם ספר המדע והראה לו מה שכתב בהלכות דעות (הלכה י') חייב אדם להזהר ביתומים ואלמנות מפני שנפשן שפלה וכו' והיאך נוהגים עמהן 'לא ידבר אליהם אלא רכות' ולא ינהג בהם אלא מנהג כבוד וכו', הרבי לא הי' לו שום שיקול שום חשבון רק אזוי זאגט די תורה כך כתוב ברמב"ם, הרבי כידוע לאיש החינוך בארה"ב לא הי' לו

יש פתגם חסידי שבבית השו"ע הוא הרבי ואצל הרבי הרבי הוא השו"ע, לא ידוע אם יש מקור לזה ומן הסתם הוא המצאה של עמי הארץ, אבל אצלנו הי' ממש ככה הרבי הי' השו"ע אין הכוונה ח"ו נגד השו"ע לא בכל הנהגה ובכל תנועה ראו ויכלו ללמוד סעיף בשו"ע.

הרבי הי' ידוע בדרכו הבהירה של ללמוד ולהוציא ההלכה למעשה, וכפי שהעידו תלמידיו בשיכון סקווירא שהוא זה שהעמידם באופן ללמוד הלכה למעשה, וכן אמר דומ"ץ סקווירא ב"פ שליט"א (מגדולי הפוסקים בפ"ב) שהרבי הוא זה שהעמידו בדרך הלימוד של הלכה למעשה.

בכל תפילה מהרגע שהרבי נכנס לביהמ"ד ראו שו"ע חי, איך שהשתחוה בכניסתו וביציאתו, בכל קדיש ראו אם הדין הוא לעמוד או שאפשר לשבת, בכל טיש יוכלו ללמוד הלכות סעודה מהתחלה עד הסוף כשהי' טובל פרוסת המוציא במלח ובכל עניני בציעת הפת,

בטיש של יו"ט ביום תמיד הי' ממהר לגמור שיוכלו לשתות כוס של ברכה שלא יהא של ספק שהתחייבו בקידוש של יו"ט שני.

כלנו זוכרים איך שכמעט בכל מוצ"ש שהי' לו חשש שמא אינו מריח הי' בודק לפני הבדלה אם הוא מריח ואם הרגיש שאינו מריח הי' מבקש מאחר שיוציאנו בברכת בורא מיני בשמים.

כידוע הי' לו מנורה (חנוכיה) מיוחדת שהי' מכין מערב שבת חנוכה שיוכל להדליק מיד במוצ"ש חנוכה, פעם התפלא על א' מנכדיו ששמע ממנו שאינו מכין הנרות בערש"ק וא"ל הרי המשנה ברורה כותב להכין בערש"ש.

כשהתעורר שאלה בכשרות מיד הפסיק לאכול עד שיתברר הענין, זכרונני לפני עשרות שנים התעורר שאלה של חשש תולעים בדג של 'ווייטפיש' מאותו שבת והלאה הפסיק הרבי בשלש סעודה לחלק 'ווייטפיש' והתחיל לחלק דגים אחרים, אפי' שבדר"כ לא עשה שינויים.

עניני הפרשה

רא"ה מתלמידיו בעשטה"ק
בס"פ נבחר לטון צדיק
מועתק לטון קדשם מה רמזגלא בפנייה רמזו זי"ע

נועם אלימלך

או יאמר לך לך (יב, א). נראה לי על דרך הרמז שצריך האדם לחקור ולדרוש ולחפש תמיד לראות רוממות אל מכל דבר אשר יראו עיניו ועל ידי זה יזכה שיתן לו השם יתברך שכל ובינה להבין ולהשכיל בעולמות העליונים* ואופן אשר יגיע למדרגה הנ"ל להסתכל ברוממות אל. צריך האדם מקודם לתקן את מדותיו,

כי השם יתברך ברוך הוא ברא את האדם בכל מיני מדות וכל מדה ומדה שבאדם יש צד. וחלק באותה מדה אל הקדושה. וכן להיפך לרע חס וחלילה כידוע. וצריך האדם לשבר עצמו בבחירתו להפך את המדות רק אל הקדושה לבדה ואז יזכה להבין ולהסתכל ברוממות אל. והשם יתברך ברוך הוא פותח לו מעיינות החכמה להבינו ולהשכילו בכל פעם בשכל עליון יותר ויותר מה שלא ראו עינו שכלו מעולם.

וזה לך לך, פירוש לעצמך כפשוטו, דהיינו שתסתכל על עצמך תמיד שתפרוש ממדות ארציות שבך שתהפכם לטובה כנ"ל וזהו מארצך* ותביאם אל הקדושה לבדה. וממולדתך. פירוש דאדם שהוא מתנהג במדות מגונות אזי יוצא ממנו תולדות רעות חלילה שמדה אחת מולדת את חברתה על דרך (אבות פ"ד מ"ב) עבירה גוררת עבירה* וזהו וממולדתך. ומבית אביך, פירוש דלפעמים מוטבע באדם מדות על פי טבעית הבאות לו מכח אביו שהכניס בו המדות הללו* צריך לצאת מהם ולהכניסם אל הקדושה וזהו מבית אביך ואז תזכה אל הארץ אשר אראך, שתזכה לשכל העליון ולהארץ העליונה שאראך אשר מעולם לא ראיית*

ב"ק ארמו"ר מראהמאסטרייוקא זי"ע

א' מן האברכים פעם העיר לא' בביהמ"ד שחשב שהוא עשה דבר שאינו לכבוד הרבי, וכשהרבי שמע מזה התבטא זה בודאי לא מפריע לי כשמדברים באמצע התפילה אפילו כשמדברים בשקט מפריע לי.

בזמן שיהודים בארצה"ק נמצאים במצב סכנה נזכרים בזמן מלחמת המפרץ איך שהרבי דאג לשלום היהודים בארצה"ק, בשב"ק שהתחיל המלחמה כשגמרו לרקוד הרחמן הוא ינחילנו וכו' התחיל הרבי בעצמו לשיר הושיעה את עמך וכו' עד לשבת של סיום המלחמה.

שום שיטות אלא להתנהג על פי תורה, מה שהתורה רוצה מאיתנו.

שמעתי מא' שהוא הסתבך עם הצבא בארה"ק ולא הצליח לקבל פטור, הזכיר עצמו אצל הרבי א"ל יש עצה כל המקבל עליו עול תורה מעבירים ממנו עול מלכות.

הרבי שהי' גאון הגאונים במידות בבין אדם לחברו בווייתור הכל הי' על פי תורה כשראינו שעל דיבור באמצע התפילה הי' יכול לפעמים להעיר לאנשים ווייל אזוי שטייט און שו"ע.

וזהו (תהלים לו, ה) גול על ה' דרכך, פירוש גם כן כנזכר לעיל כי גול הוא לשון התגלות שתגלה דרכך ומדוניתך שתסתכל בהם ותראה שיהיו כולם לד'. ובטח עליו, פירוש מה שאדם מסתכל ברוממות אל זה נקרא בטחון. והוא יעשה, פירוש ואז יעשה לך השם יתברך ב"ה עשיות חדשות מה שלא ראית מעולם* ולא הבנת מעולם והוציא כאור צדקך והבן*

תולדות יעקב יוסף

ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך ואעשך לגוי גדול וגוי' (יב, א - ב). והספיקות יבואר אח"ו. דכתב הרמב"ם בפ"ו מהלכות דיעות (ה"א) וז"ל: דרך האדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר חבירו ואנשי מדינתו, לכך צריך להתחבר לצדיקים ולהתרחק מן הרשעים, ואם אנשי מדינתו רעים ילך למדינה (שאנשים) [שאנשיה] צדיקים, ואם כל המדינות וכו' או שאינו יכול ללכת וכו', ישב לבדו, ואם אינם מניחין אותו וכו' ילך למדבר, כמ"ש מי יתנני במדבר מלון אורחים (ירמיה ט, א).

ובזה יובן, לך לך מארצך מהמדינה, ולישב בבית מולדתך, וכשתראה שאינך מניחין אותך להתנהג בדרך הישר, התרחק עוד ממולדתך ג"כ ולהתבודד בבית אביך, ואם אינך יכול לעבוד ה' בהיותך עמם, התרחק עוד מבית אביך ג"כ אל הארץ אשר אראך, בכל המקום אשר אזכיר את שמי (שמות כ, כא), שיהי' גילוי שכינה, שהיא הארץ אשר אראך, וק"ל.

עוד י"ל, דכתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות דיעות (ה"א) וז"ל: כמו שיש חולי הגוף הטועמים מר למתוק וכו', כך חולי הנפשות וכו', ותקנתם שילכו לחכמים שהן רופאי הנפשות. וכיצד היא הרפואה, שאם הי' רחוק לקצה האחד ירחיק לקצה השני וינהג כן זמן רב עד שיחזור לדרך טובה, והיא מדה בינונית וכו'.

וענווה עכ"ז ויגבה לבו בדרכי ד' כתיב, כי לעבודתו ית"ש צריך האדם להרחיב דעתו ולהגביה את עצמו וע"י מה יהיה הדרך לזה להגביה דעתו אם שפלותו והכנעתו הקבועה בלבו, הוא עד"ז כיון שיודע שאין שיעור ודרך וסוף לחסדו ורחמנותו ית"ש ואם אמר יאמר האדם כנ"ל שאנכי מחמת שבאתי מדור ומשפחה ואבי שהם רשעים או מחמת שכבר אני בעצמי עשיתי הרבה עבירות עי"ז אי אפשר לי להיות צדיק גדול כ"כ א"כ אם יאמר כן נותן ח"ו גבול ודרך וסוף לרחמנותו ית"ש

ובאמת לא כן הוא כנ"ל ע"ד כי עמך הסליחה למען תורא ובוה נתרבב דעתו ומחשבתו ונתגדל תשוקתו לעשות, ורצונו להטיב לברואיו יעזרו לעבודתו אף שהוא מאוד בשפל המדריגה כדי להטיבו באחריתו וזה שלמד ית"ש לאברהם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך כנ"ל שאתה עוסק במחשבה זו שאתה שפל מאוד מחמת שביאתך הוא מהם כנ"ל סלק המחשבה הזאת מעצמך ותגבה לבך בדרך ה' יתפרסם על ידך קדושתו כרצונך, כי כל תשוקתו ורצונו של אברהם היה להמשיך קדושתו ית"ש לעוה"ז ולהמשיך החסדים העליונים לעוה"ז וכו'

ובזה יובן, כי מבואר בהרמב"ם פ"א מהלכות ע"ז, איך דור אנוש טעו לעבוד כוכבים ומזלות, עד שנולד אברהם אבינו, והיה מושקע באור כשדים בין עובדי עכו"ם ואביו ואמו וכל העם עובדי עכו"ם, והוא עובד עמהם, ולבו משוטט ומבין עד שהשיג דרך האמת וכו', יעו"ש שהארץ שם. א"כ הי' אברם רחוק לקצה האחד, לך לך מארצך וממולדתך וגו', להתרחק עד קצה השני, עד שישב לדרך המיצוע, וק"ל.

מאור עיניים

ואברךך לשון הברכה כי התורה היא עץ החיים וקב"ה ואורייתא חד נקרא גם כן עץ חיים וזהו אילנא רברבא ונברך באילנא זוטא הוא האדם וזהו ואברךך לשון הברכה אילן באילן.

זרע קודש

לך לך מארצך וכו' כי אברהם אבינו ע"ה היה משוטט ומחשב במחשבתו תמיד שפלותו וחשב בדעתו איך יכול אני להיות צדיק גדול בשלימות ושעל ידי יתפרסם קדושתו ית"ש כרצוני ותשוקתי ואני בא מארץ מולדתי מעיר כשדים אנשי רשע ומולדתי ומשפחתי ואבותי המה עובדי ע"ז ואיך אפשר לאיש כזה להיות צדיק וקדוש כ"כ ובאמת אף שטוב מאוד שהאדם יחשוב שפלותו ולבוא למדת הכנעה

מהשבת חיים

חידושי תורה בהלכה, אגדה והליכות חיים בפרשת השבוע וענינא דיומא
מבאר תורתו של מורנו הרב הגה"צ אב"ד מחזיקי הדת ציריך זצוק"ל בעל מחשבת חיים

פרשת לך לך תשפ"ד

שנה י' - גליון שס"ה (ה')

באוצר חיים

בענין רחיצת הולה שאב"ס לצורך רפואה,

או להקל את מצבו

תשובה בכת"י

ב"ה, יום ב' לסדר וישב תשל"ז לפ"ק, ציריך יצ"ו
לכבוד האברך היקר מוהר"ר שליט"א,
אחדשה"ט כראוי.

מכתבו היקר קבלתי ונהייתי ממונו מאוד, ואשתדל
להשיבך את הנלע"ד.

א. במה שתמה על הביאור הלכה (ר"ס שכ"ו)
שהעתיק דברי הגרעק"א בהגהות שם, ובסימן
ש"ז ס"ה בדמצטער התירו את גזירת מרחצאות,
אמאי לא הביא בזה את הקדמונים שהתירו
רחיצה בחמין למצטער או לצורך מצוה, עיין
בתהלה לדוד (סימן שכ"ו) שהביאם, ה"ה הרה"מ
פ"ו ה"י מהלכות שבת, ושו"ת הרד"ך ב"י ח"א
וכן בדברי יוסף הובא בסד"ט ס"ס קצ"ט שהתירו
גזירת מרחצאות לצורך מצוה וכן מצטער שדרגה
אחת להם, כמ"ש בסימן ש"ז ס"ה, והסד"ט
הסכים לזה, לעומתם החכם צבי שאוסר טבילה
בחמין מטעם רחיצה, והמג"א (סימן רס"א ס"ק
י"ב) אוסרים, והוא סיים להלכה לאסור עיי"ש.

הנה הרי הגרעק"א בהגהותיו (סימן ש"ז ס"ה)
הזכיר את שו"ת דברי יוסף (סימן ס"ד) שעליו
בנה הסד"ט (ס"ס קצ"ו) את התירו, אמנם מש"כ
בשם התהל"ד דגם המ"מ ושו"ת הרד"ך מתירים,
את דברי מהרד"ך מביא בדברי יוסף הנ"ל, ובמ"מ
באמת אין הדבר מפורש אלא משום שפ"י את
דברי הרמב"ם בפ"ו (שהם ממש דברי השו"ע
בסימן ש"ז ס"ה) שכונתו קצת צער, וכיון שלשון
להרחיק פשטות לשונו משמע כל גופו דומיא
דקטן (כן הוכיח בסד"ט) מוכח דס"ל דמותר
להרחיק מצטער בחמין, כל גופו, הרי כל הוכחה
מלשון הרמב"ם שהוא לשון המחבר בסימן ש"ז,
ומזה באמת מוכיח הרעק"א בהגהותיו שם, אבל
מדברי המ"מ אין כל הוכחה, ולא מצינו מפורש
המשך בע"ב

מבאר החיים

כח הכנעני נתבטל ע"י קדושת אברהם

אותו, אבל גם נתן לו דרך של תיקון [לעתידי
לבא, ואם יזכה גם עתה יכול לתקן] דהיינו
שאם יהיה עבד נאמן לשם ועי"ז יכריחנו שם
לעבוד את ה', אז באמת יוכל לבטל הקללה
ולהפכה לברכה.

ובזה יש לתרץ את שתי האגדות הנ"ל,
שאמנם ניתנה חברון וגם שאר חלקי ארץ
ישראל לשיבת כנען, אבל היו צריכים להיות
נכנעים לשם שמלך בירושלים, כדכתיב (שם
י"ד י"ח) ומלכי צדק מלך שלם, והוא יכריחם
לעבוד ה', ואם אמנם יעשו כן באמת תתקן
הקללה של נח, אבל כאשר בא אברהם לארץ
ישראל ונתנוצצה בארץ כח הקדושה שלו, אז
זה לעומת זה נתעורר גם כח הטומאה בחינת
כנען והתחיל למרוד במלכות של שם, וזה
שאמר הכתוב והכנעני אז בארץ, שבחינת
הכנעני התחילה להיות כובשת הארץ מבני
שם, אולם לא היה לה כח להיות בבחינת יושב
בארץ, שמיד אח"כ נאמר וירא ה' אל אברהם
וגו' ויבן שם מזבח לה' הנראה אליו, ודו"ק.

אבל כאשר נהיה הריב בין רועי מקנה לוט וכו'
שהוחלש כח הקדושה של החבורה
הנלוית לאברהם, אז נתחזק כוח הטומאה
שנוסף גם הפריזי לכובשים וגם נעשו בבחינת
יושב בארץ, ומשו"כ אמר אברהם מיד ללוט
הפרד נא מעלי וגו' שלא יוכל כוח הטומאה
של הכנעני והפריזי ח"ו להתחזק, אלא רק זרע
ישראל הקדושים יחזיקו בארץ ויזכו להכניע
את כל כח הטומאה, ואז בזמן התיקון יזכו
שיכריחו גם את כנען לעבוד את ה' ומלאה
הארץ דעה את ה' בקרוב במהרה אכ"ר.
(תשנ"ה)

ויעבר אברם בארץ וגו' עד אלון מורה והכנעני
אז בארץ (בראשית י"ב ו'). וכתב רש"י
וז"ל, היה הולך וכובש את א"י מזרעו של שם
שבחלקו של שם נפלה כשחלק נח את הארץ
לבניו שנאמר ומלכי צדק מלך שלם לפיכך
ויאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת עתיד אני
להחזירה לבניך שהם מזרעו של שם עכ"ל.
ולהלן נאמר שם י"ג ז') ויהי ריב בין רועי מקנה
אברם לבין רועי מקנה לוט והכנעני והפריזי אז
יושב בארץ. הנה נתחזק אז הכיבוש גם על ידי
הפריזי וגם נתגברו עד שנעשו כבר בבחינת
יושב בארץ.

ועל מה שכתב רש"י שבחלקו של שם נפלה
א"י, הקשה הרא"ם מהא שכתב רש"י
בפרשת שלח על הפסוק (במדבר י"ג כ"ב)
שבע שנים נבנתה שחם בנה חברון לבנו כנען
משמע שבחברון שהיא מא"י נפלה לחלקו
של חם, ותירץ שאגדות חלוקות הם עיי"ש.
והאבן עזרא כתב על הפסוק והכנעני אז
בארץ. וז"ל, יתכן שארץ כנען תפסה כנען מיד
אחר ואם איננו כן יש לו סוד והמשכיל יבין,
עכ"ל.

והנה בפרשת נח (בראשית ט' כ"ה) כתיב,
ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו,
ויאמר ברוך ה' א-לקי שם ויהי כנען עבד למו.
וכתב שם ע"ז האבן עזרא וז"ל, חייבין אנו
להוסיף תודות לשם שהוא א-לקי שם והוא
ישים כנען עבד לו ולשם, והטעם שיכריחנו
לעבוד את ה' עכ"ל. וברמב"ן שם הקשה עליו
וז"ל, וא"כ נח לקוב אויביו בא, והנה ברוך
שיהיה כנען עבד לא-לקים, עכ"ל.
ונראה דדעת האבן עזרא שנה אמנם קלל

מחשבת חיים

פניני חיים

הרימותי ידי – ביטול הכוחי ועוצם ידי

בגמ' חולין פ"ח: אמר רבא בשכר שאמר אברהם אבינו אם מחוט ועד שרוך נעל זכו בניו לשתי מצות לחוט של תכלת ורצועה של תפילין וכו' וכתב רש"י שלא רצה ליהנות מכל הגזל, שרוך רצועה, חוט של תכלת לציצית ע"כ.

ונראה פשוט דרש"י כתב כן, דלא בשכר לשון חוט ושרוך שנקט, זכה לזה, אלא בשכר המצוה שעשה, [והלשון שנקט הוא לרמוז על ענין זה]. וצריך ביאור למה זכה על מצוה זו [שלא רצה ליהנות מהגזל] דוקא לשתי מצות אלו ציצית ותפילין.

והנה על מה שאמר אברהם הרימתי יד אל ה' כתב רש"י לשון שבועה, ועל ולא תאמר אני העשרתי את אברם בפשטות הכונה שאתה מלך סדום לא תאמר כן.

אולם במלבי"ם כתב וז"ל, הרמתי ידי, ר"ל ידי זאת הנלחמת והנוצחת הרימותי אל ה' שהוא נצח ולחם בידי, וידי לא היתה רק כחרב ביד ה' שהוא א-ל עליון קונה שמים וארץ, וא"כ אחר שאני לא נלחמתי ולא עשיתי מאומה, אם [אקח] מחוט ועד שרוך נעל, ואם אקח, ר"ל כל מה שאקח הלא אקח מכל אשר לך, כי אין השלל שלי, ולא תאמר אני העשרתי את אברם, פעל תאמר הוא נסתר לנקבה, ומוסב על היד שאמר הרימותי ידי [כי יד בא בלשון נקבה תמיד], אמר אם אקח מהשלל דבר כאילו ידי נצחה ועשתה חיל, אז תאמר ידי אלי לאמר אני העשרתי את אברם כמי"ש ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל, ואיך תאמר ידי שהיא העשירה אותי אם ה' פעל כל זאת ולא ידי יד כהה, עכ"ל.

הנה לפי זה הוא ממש ענין של ציצית ותפילין שמקשר הכל לתכלת שדומה לכסא הכבוד ושמקשר היד כהה וכל כחו וכל מחשבותיו להשי"ת, כידוע שזהו ענין שתי המצוות האלו ודו"ק. (פרשת לך לך תשנ"ב)

באוצר חיים

המשך מע"א

למ"מ אלא שמתיר לצורך מילה בפ"ב שהביא הסד"ט דבריו.

ובאמת לולי דברי הסד"ט והרעק"א יפלא מאד שהרמב"ם ישמיע חידוש כזה דמותר רחיצה במקום קצת צער בדרך אגב, כי הרי עיקר חידושו של הרמב"ם בפ"ו הוא דבמצטער מותר אמירה לעכו"ם לעשות שבות, ואיך יכניס שם דרך אגב חידוש גדול כזה ששבות של גזירת מרחצאות מותר אפי' לישראל עצמו לעשות במקום צער, אם לא שנאמר שכבר פירש דין זה בהא דהתיר להרחיץ הקטן לפני המילה, וה"ה במקום צער ויל"ע בזה. אולם מש"כ בשם התהל"ד דהמג"א (סימן רס"א ס"ק י"ב) אוסר רחיצה במקום מצוה הדברים תמוהים מאד, וז"ל המג"א שם על דינא דשו"ע דאין מערבין וכו' אחרי ברכו "משמע אפי' לדבר מצוה אסור דהא טמונה לצורך שבת הוא ואסור וגרע מב"ה, וה"ה דאסור להכנס למרחץ אפי' להזיע (ברכות כז ע"ב), ע"כ. והבין כנראה בתהל"ד דהמג"א אוסר להזיע אפי' לצורך מצוה, אבל זה לכאוף אי אפשר שתהי' כונתו דהרי הראי' מברכות (כ"ז ע"ב), ושם אין רמז שאסור לצורך מצוה, אלא זה דין נוסף שגם זיעה שאינה אלא משום גזירת מרחצאות אסור אחרי קבלת שבת, ואין בידי כעת הספר תהלה לדוד, ויל"ע שם.

מיהו במקום חולי שאב"ס פשיטא שיש לצרף סברות הנ"ל לדעה הא' בשו"ע (סימן שכ"ח סעיף י"ז), ולהתיר בפשיטות.

ב. וע"ד שאלתו בענין זריקת אבן על כלב שרודפו, דבמג"א (רי"ס רע"ט) משמע דבשעה"ד קרוב לסכנה מותר לטלטל כלי שמוקצה מחמת איסור, די ש לסמוך ארבי שמעון בשעה"ד, ועיין שם במחה"ש, וכ"ה בשו"ת רעק"א (סימן ס') בסוגריים שם, דאין סכנה ממש, דאל"כ פשיטא, כ"א חשש רחוק, ואולי כאן הוא חשש סכנה מכלבא, ועכ"פ הוי בגדר שעה"ד הנ"ל. יעויין במשנה ברורה (סימן רע"ט) ובשעה"צ (שם ס"ק ג').

ג. וע"ד נאמנות הרופאים במכות בגוף האדם שבחז"ל מבואר להדיא שאינו מסוכנים, אי נאמנים הרופאים לומר דהוי פקוח נפש לחלל עליהם שבת. והעיר מדברי היעב"ץ במור וקציעה (סימן שנ"ח) דפצע אשינו עמוק אינו בגדר סכנה, והרופאים היום טוענים דהוי פקוח נפש. הנה כל שיש לתלות בשינוי המציאות או שינוי הטבעים, או חולשת הדורות, יש לחשוש לדעתם לכאוף, אלא שיש לברר היטב דבריהם, אם אינם בדרך הפלגה והגזמה, ויל"ע היטב.

ד. וע"ד שאלתו אם יש היתר לשלוח גוי להודיע לקרובי נפטר שנפטר בשבת ל"ע, והעיר מדברי המג"א (סימן ש"ז ס"ט), אך יל"ע אם הוא תמיד מודיע גם בחול, אולי אין זה בגדר אמירה לעכו"ם.

הנה לפי המבואר במג"א (סימן ש"ז ס"ק ל"א) דרמיזה שלא בדרך ציווי שריא, ה"ה כשהנכרי הולך מעצמו מחמת רגילותו, וקושיית הלבוש דאסור ליהנות, לא שייכא כאן בהודעה לקרובי הנפטר, ועיין במשנ"ב בשם הפמ"ג.

והנני מסיים בברכת כל טוב
משה חיים שמרלר

ויטע אשך

ניצוצי חיזוק והתרוממות
משיחותיו של המשפיע הגאון הצדיק
רבי שמואל אהרן לידר זי"ע ועכי"א

עובדות והנהגות

ענין אחד שהיה חמור מאד אצל ר' שמואל אהרן והקפיד על כך בקפידא יתירה היה, השימוש בשבת בחשמל שמוצרך ע"י חילול שבת, דבר זה היה אצלו אסור בתכלית כי יש בזה איסור הנאה ממעשה שבת, והגם שהיו כמה מגדולי הפוסקים שהתירו זאת מכמה סיבות עם כל זה החמיר מאד בענין זה גם לעצמו וגם השתדל מאד להשפיע על מי שהיתה לו יכולת שלא ישתמשו בשבת בחשמל האסור, וישנם כמה בתי כנסת בבני ברק שהתקינו או התחברו לגנרטור, וזאת על פי בקשתו של ר' שמואל אהרן שביקשם שיקפידו על חשמל כשר.

והיה אומר לאחרים שלכל הפחות את הסירים עם מאכלי השבת ישאירו בשבת על הכיריים של גז ולא על פלטה חשמלית כדי שלכל הפחות האוכל שאוכלים יעשה בכשרות, וכל זה הורה לאחרים אך לעצמו לא היקל כלל ולא רק אצלו בביתו אלא גם למקומות אחרים לא הלך אם לא היה שם חשמל כשר.

שכן טוב היה לו לר' שמואל אהרן, הרה"ח ר' איצ'ה דמן ז"ל שגר בדירה שמתחת לדירתו של רבי שמואל אהרן, הוא היה לו קשר חזק למרן החזון איש זצ"ל [בנו ר' אברהם ישעיה קרוי ע"ש החזון איש, והחזו"א אף נסע לתל אביב לשמש כסנדק לבנו ר' ירמיה] ולכן נהג שלא להשתמש בחשמל בשבת כדעת החזו"א, ואף בזמנים שעדיין לא היה גנרטור שמייצר חשמל כשר ולא יכלו להפעיל מאווררים ואף שר' איצ'ה סבל מאד מהחום לא הפעיל מאוורר.

ומספר בנו ר' ירמיה, שכשהמציאו את המזגנים היה ר' איצ'ה מהראשונים שקנו מזגן כי סבל מאד מחום. וכשהגיע שבת והיה חום גדול מאד, היקל לעצמו לסמוך על המתירים ולהפעיל את המזגן, אלא שר' שמואל אהרן הבחין בכך שהמזגן פועל, ושאל את ר' איצ'ה היתכן שאתה מפעיל את המזגן בשבת שעובד על חשמל אסור, ר' איצ'ה סבר וקיבל ומשום כבודו של רבי שמואל אהרן הפסיק להשתמש במזגן בשבת.

ומספר בנו ר' מאיר, כמה פעמים היו שנשבה רוח בחוץ בשבת, ור' איצ'ה סגר את החלונות מחשש שמא יכבו נרות השבת, ואז החום היה בלתי נסבל וסבלו מאד כל המשפחה אך לא עבר על דברי רבי שמואל אהרן ולא הפעיל מזגן.

עניני הפרשה

אך אברהם אבינו לגודל צדקתו הבין תיכף שכל ענין זה הוא מפיתויי היצר שרוצה להכשילו בקיום רצון ה' שבוודאי אין זה הדרך הטוב והישר לקיים רצון ה' בשביל טובות וחמדות עולם הזה כי זה נקרא עובד את עצמו ולא עובד ה', ולכך תיכף התחיל אברהם אבינו לחשוב במחשבתו פירוש אחר לדברי השי"ת ופירש כפירוש הב' של רש"י **ואעשך לגוי גדול** זהו שאומרים אלוקי אברהם **ואברכך** זהו שאומרים אלוקי יצחק וכו' שכל הכוונה בהליכה זו יהיה רק למען כבוד שמים שיתפרסם ויתגלה אלקותו יתברך בכל העולם על ידי מידתו מידת החסד ומידת היראה של יצחק וכן על ידי מידת תפארת של יעקב, וכשילך עם כוונה זו בוודאי יהיה זה עבודת ה' בשלימות, ואף אם לבסוף יהיה לו בזה גם הנאת עצמו אך כיון שהוא הלך רק עבור כבוד שמים הרי זה עבודת ה' בתכלית השלימות.

והשתא אתי שפיר שזהו באמת הנסיון הגדול שהיה לו בזה, שהרי היה יכול לקיים מצות ה' אפילו אם היה חושב בהליכתו להנאתו ולטובתו בלבד, שהרי מכל מקום הקב"ה ציווהו ללכת, אך הוא לא הלך כי אם למען גילוי כבוד שמו יתברך, וזהו שהתורה הקדושה מעידה עליו **"וילך אברהם כאשר דבר אליו ה'"** שהלך רק מחמת שכן ציוה ה' ולא לשום פנייה אחרת.

ובזה מבאר האוהב ישראל מה שרש"י מביא כאן ב' פירושים, ובדרך כלל רש"י אינו מביא אלא פירוש הצריך לפשוטו של מקרא ורק כשיש איזה קושי בפירוש הראשון מביא רש"י עוד פירוש לתרץ הקושיא, ומה היה קשה לו כאן, אך באמת זה הוקשה לו, מה נסיון היה לו כאן לאברהם אבינו אחר שהובטחו לו הבטחות גדולות כאלו, ולכך מביא כאן רש"י שני הפירושים, שהפירוש הראשון הוא מה שפירש לו היצר הרע והפירוש הב' הוא הפירוש שאברהם אבינו ע"ה פירש לעצמו ועל דעת כן הלך.

והמאור עינים זי"ע (שבימים אלו י"א חשוך) הלולא דיליה) כתב (ד"ה וזהו ג"כ) וכן כתבו הרבה ספרים הק' שבא הקב"ה ללמד את אברהם אבינו איך לעבדו, ועל כן אמר לו הקב"ה **לך ופירש רש"י** להנאתך ולטובתך רוצה לומר שאף שיהיה לך בזה הנאה וטובה מכל מקום אתה תלך בזה לשם שמים.

בספרים הק' כתבו שכשמגיע פרשה זו נעשה אור בעולם, שמתחיל להאיר אור חדש האור הגדול של אברהם אבינו, שכאן התחיל אורו להאיר והוא היה ההתחלה והיסוד של כלל ישראל, כמו שאומר הפסוק (ישעיה מא, ב) **מי העיר ממזרח צדק וגו'** ודרשו חז"ל (ב"ב טו.) על אברהם אבינו (וכן בב"ב ב, ג **הי אור** זה אברהם שנאמר **מי העיר** אל תקרי העיר אלא האיר ע"ש), והוא השריש כח האמונה ומסירות נפש בכל הדורות אחריו.

ויאמר ה' אל אברהם לך מארצך וגו'. ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה. וילך אברהם כאשר דבר אליו ה' וגו' [יב, א-ד] ברש"י **לך לך** להנאתך ולטובתך. ושם אעשך לגוי גדול, וכאן אי אתה זוכה לבנים, ועוד שאודיע טבעך בעולם וכו'. דבר אחר, **ואעשך לגוי גדול** זה שאומרים אלוקי אברהם, **ואברכך** זה שאומרים אלוקי יצחק, **ואגדלה שמך** זה שאומרים אלוקי יעקב וכו'.

במדרש (תנחומא וירא, כב) מביא שזה היה הנסיון הראשון של אברהם אבינו שיעזוב מולדתו וארצו וילך למקום אחר, וכמובן שאברהם אבינו הלך תיכף על פי ציווי ה' כפי שמעיד עליו הפסוק **וילך אברהם כאשר דבר אליו ה'**, ובמפרשים הקשו שלכאורה מהו גודל הנסיון שהיה לו בזה אחר ששמע מפי הקב"ה עצמו שילך, ובפרט שהרי הקב"ה הבטיח לו שכר גדול עבור הליכה זו לו ולזרעו עד סוף כל הדורות וכמו שמפרש רש"י להנאתך ולטובתך וכו' ושעל ידי זה יזכה לבנים ושאר הטובות ואם כן מהו הנסיון בזה.

ובאוהב ישראל מבאר באריכות שבאמת זה גופא שהובטח לו שכר גדול כל כך עבור הליכתו זה היה הנסיון, דהנה בעת שנאמר לאברהם נבואה זו לך לך מארצך וכו' תיכף בא אליו היצר הרע ופירש לו את כל דברי השי"ת כפירוש הא' של רש"י לך לך להנאתך ולטובתך וכו' שכל הליכתו זאת תהיה רק לטובתו ולהנאתו שעל ידי זה יזכה לבנים ולממון וימסרו בידו הברכות ושאר הטובות, והיצר הרע עצמו דחפו וחזקו לקיים מצות השי"ת בזריזות שרצה שיקיים אברהם אבינו המצוה רק עבור כל הטובות האלו ולהנאתו ובזה לא יהיה נחשב לו שקיים רצון ה' בשלימות,

הגם שרבי שמואל אהרן לא היה מעיר לבני אדם שהשתמשו בחשמל בשבת ובודאי שלא מחה בהם על כך שהם נוהגים כדעת המתירים, אך כנראה סבר רבי שמואל אהרן שלר' איצ'ה יכול הוא להעיר כי הם היו בידידות קרובה מאד, ואף ר' איצ'ה הכיר מאד בגדלותו של רבי שמואל אהרן כדרכם של חסידים הראשונים שהריחו היטב בריח של קדושה, וידעו להבחין מי הוא אדם גדול ששם ה' נקרא עליו, כך ר' איצ'ה הבחין והבין היטב בצדקותו של רבי שמואל אהרן, ואף ביקש להתברך מפיו פעמים רבות כשהיה נצרך לאיזו ישועה, ומספר בנו ר' מאיר שבשנים המאוחרות עלה בדעתו של אביו למכור את דירתו ולעבור לדירה אחרת, אך אמר שרוצה להשאיר בשכנות לר' שמואל אהרן לכן אינו רוצה לעבור משם, ונשאר שם עד כמה שהיה יכול.

עוד מספר ר' מאיר שכשהיו לומדים בביתם גמרא ותוס', ונתקשו בהבנת דברי התוס' היו עולים קומה אחת ודופקים אצל רבי שמואל אהרן ומבקשים שיסביר להם ותמיד היה מסביר להם מיד בכל מסכת שהיא, עוד הוא מספר, שכשרבי שמואל אהרן היה יוצא מביתו ויורד את המדרגות היה תמיד משתעל בקול, ואמנם אשת ר' איצ'ה היתה אומרת להם, אתם יודעים למה רבי שמואל אהרן משתעל, לא כי יש לו משהו בגרונו, אלא כדי שישמעו כל הנשים השכנות שהוא כאן ולא יצאו לחדר המדרגות כדי לא להכשילו [כנראה שמשמים אכן סייעו את רבי שמואל אהרן, ואכן דוקא האשה הבינה את כוונתו מה שלא הבינו אחרים].

מעשה פלא מספר ר' אברהם ישעי' בנו של ר' איצ'ה, שפעם אחת לביל שבת שמע קפיצות בחדר המדרגות והדבר היה מוזר בעיניו. יצא לחדר המדרגות וראה שר' שמואל אהרן יצא מדירתו וירד במדרגות באופן שקפץ כל גרם מדרגות בקפיצה אחת, כך שבארבע קפיצות הגיע מדירתו עד לרחוב, וראה אותו שמתחיל לרוץ ברחוב רץ אחריו וראה שעוצר מונית ברחוב השומר, הסביר לו רבי שמואל אהרן שהשכנה ששכרה את הדירה שלידו דפקה אצלו ואמרה שצריכה ליסוע לבית החולים, לכך קפץ כך ורץ מהר להביא לה מונית כך הסביר, ואמנם מעשה כזה כמעט לא יאומן שרבי שמואל אהרן יכול לעשותו כי היה בטלן מופלג בכל ענייני העוה"ז ולא ידע לסדר בעצמו שום דבר, אך כפי הנראה כשהדבר היה נוגע לעזרה נחוצה לאחרים אז ידע רבי שמואל אהרן להיות איש מעש וכך לקפוץ מה שאחרים אינם יכולים, ולסדר את הענין.

של המקיים תורה ומצוות ועובד לקונו בבחינת **"וירא מנוחה כי טוב"** מנוחה רומז לעולם הבא שהוא יום שכולו שבת ומנוחה שידע מהות עולם הבא וכן **"ואת הארץ כי נעמה"** בחינת פירותיהם בעולם הזה, מכל מקום **"ויט שכמו לסבול ויהי למס עובד"** שהוא לא היתה כוונתו בכל עבודתו הקדושה לא בשביל עולם הבא ולא בשביל עולם הזה אלא רק מחמת ציווי הבורא יתברך ולשם ה' כעבד העושה רצון רבו.

וכן על דרך זה צריך להיות קיום התורה ומצוות אצל כל אחד, שאף שצריך האדם לראות שיהיה לו ערב ומתוק ללמוד תורה וכמו שאומרים ומבקשים בברכת התורה **"והערב נא ה' אלוקינו את דברי תורתך בפנינו"** שתהיה התורה עריבה לנו ונרגיש במתיקותה, אך כדי שלא יראה חלילה כאילו אנו רוצים ללמוד התורה רק משום שהיא באמת מתוקה ויש לנו "גישמאק" בה על כן אנו מוסיפים תיכף לומר **"ונהיה אנחנו וצאצאינו כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה"** פי' שאנו רוצים על כל פנים להגיע לכך שנוכל ללמוד תורה לשם ה' בלבד מפני שכך ציוונו לעסוק בתורה.

ובשם צדיקים מובא ששני הפירושים המה פירוש אחד, שהקב"ה אמר לאברהם לך לך להנאתך ולטובתך כפירוש הא', אך מהו באמת ההנאה והטובה של אברהם, בזה שיכירו כולם שיש בורא עולם ומנהיג לעולם ויאמרו אלוקי אברהם אלוקי יצחק וכו' וכפירוש הב' של רש"י.

ובאור החיים הק' (לקמן פסוק ז) מדייק שבתחילה כתוב **"ויאמר ה' אל אברהם, אמירה לשון רכה, ואחר כך כתוב וילך אברהם כאשר דבר אליו ה'"**, דיבור הוא לשון קשה, ובא לרמז שאף שהקב"ה אמר לו בלשון רכה שהבטיח לו כל ההבטחות הטובות, אך אברהם אבינו ע"ה לא הלך אלא כדי לקיים גזירת מלך בלבד בבחינת דבור דהיינו משום שכך ציוה לו ה' ולא לשום תועלת והנאה גשמית.

ועל דרך זה מפרש בפנים יפות (לקמן מט), מה שנאמר ביששכר **"וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבול ויהי למס עובד"**, שאף שזכה להכיר בטוב שכרו

יומא דהילולא

י"א חשון - הילולת הרה"ק רבי אברהם מסלונים זי"ע - בעל "סוד העבודה" ו"חסד לאברהם"

(א) כח התורה שלו היה גדול מאוד בנגלה ובנסתר, וספרו "חסד לאברהם" הוא ספר עמוק בקבלה עד שאי אפשר להבין כמעט.

(ב) שמעתי מהרה"ק רבי מאטיל מסלונים זי"ע שהיסוד העבודה עבד תמיד שיהיה כל עבודת ה' בשמחה, כי יהודי צריך להיות תמיד בשמחה בבחינת הכתוב (ישעיה מא, טז) **ואתה תגיל בה' בקדוש ישראל תתהלל**. ופעם בעת שהיו לו יסורים גדולים אמר, הנה יהודי צריך להיות תמיד בשמחה אך אפילו אם פעם קורה לו שאינו יכול לעשות להיות בשמחה צריך על כל פנים להאמין שצריך להיות בשמחה.

ופעם נשאל מהיכן לוקחים שמחה, תפס בידו חוט אחד מהציצית ואמר בלשון תמיהה האם לקיסר יש רכוש כזה, וכן אחר כך תפס שער אחד מהפיאות ואמר האם לקיסר יש רכוש גדול כזה, ודבר זה עצמו צריך להביא שמחה גדולה ליהודי.

(ג) בספרו **חסד לאברהם** כתב דבר חידוש וסוד בענין פרה אדומה [ונקרא מאמר "חוקת הפרה"], והיה אצלו תלמידו הרה"צ רבי יהודה לייב זצ"ל (אביו של הרה"ק רבי מאטיל מסלונים זי"ע) ואמר לו שחידוש גדול כזה אי אפשר להשיג על ידי סתם לימוד כי אם על ידי רוח הקודש, אמר לו היסוד העבודה, רוח הקודש אינו יודע אם כן או לא אך לימוד תורה מתוך הדחק בוודאי היה אצלי הרבה, שהיה לי דחקות גדולה והרבה פעמים לא היה בבית אפילו לחם

לאכול ואף על פי כן למדתי בעמידה שמונה שעות ברציפות ובחשק גדול והתמדה גדולה כזו עד שאפילו לבלוע רוק לא היה לי זמן מרוב חשק, ועל ידי תורה מתוך הדחק שפיר יכולים לזכות לחדש חידושים כאלה.

(ד) פעם היה תלמידו הרה"צ רבי יהודה לייב זצ"ל שבור מאוד מרוב צרות, והלך לרבו לשפוך לבו לפניו, ובעודו עומד על הפתח שמע איך שהיסוד העבודה צועק ואומר לעצמו "רבש"ע מיין פארגרעבקיט האט א שיעור אבער דיין רחמנות האט דאך נישט קיין שיעור" [לגשמיות והחומריות שלי הרי יש שיעור אולם לרחמנותך הרי אין שיעור] ובשמעו זאת היה לו כבר תשובה על כל צרותיו.

(ה) בשנת תר"ל שלח קבוצה גדולה של חסידים ואנשי מעשה מחבורתו לארץ ישראל, ושלח עמהם גם ג' מנכדי הצעירים, וביניהם היה גם הרה"ח רבי נח וינברג זצ"ל (אביו של ה"ברכת אברהם" זי"ע), ואמר שעוד יגיע זמן שיהודים ירצו להחזיק עצמם בחסידים, ולא יהיה להם במי. וכן אמר להם אז שבארץ ישראל מה שמבקשים מהש"ת נענים שזה מקום שמשוגל שיתקבלו התפילות. ואחר המלחמה הנוראה והחורבן הגדול הבינו כוונתו שעל ידי חסידים אלו נשאר לפליטה המשך הדור.

(ו) אביו החסיד רבי מתתיהו זצ"ל היה דיין בעיר פינסק והיה מחסידיו של הרה"ק רבי אשר מסטולין זי"ע, וידוע שאצל רבי אשר היתה דחקות גדולה בבית ופעם פגש רבי מתתיהו ברבי אשר בחצר ונתן לו נתנה גדולה, ובירכו רבי אשר ואמר לו "בשכר זאת תזכה שיהיה לך בן שיהיה רבי, אבער א רבי".

זכר צדיק לברכה

ד"ח ועובדין טבין מאת האי עיר וקדיש
הגה"ק רבי יהודה הורוויץ מדז' יקוב זי"ע ועכ"א

עובדות קודש

בצל זקנו העטרת ישועה זי"ע

רבינו נולד ביום ח"י אלול תרס"ה בהיותם באותה תקופה בעיר וויזניץ. טרם הכניסו אביו לבריתו של אאע"ה, הגיע מברק מאת זקינו בעל עטרת ישועה בו הורה לקרוא לבן הילוד "יהודה". ויהי לפלא, כיון שלא היו מאבותיו וממשפחתו שנקרא בשם זה. ורבינו אמר שלא ידע אחר מי נקרא.

(הרה"צ ר' מנחם מונדרר שליט"א)

זקינו הגה"ק בעל עטרת ישועה זי"ע אמר עליו בצעירותו בהיותו כבן שש או שבע כי גיעה היום ואלפי אנשים ידחקו עצמם על דלתות ביתו.

(הרב ר' זאב פעלדמאן שליט"א)

בהיותו רך בשנים עוד טרם מלאו לו שמונה שנים, ניבא בו זקינו בעל עטרת ישועה גדלותו באומרו "אם יזכה העולם, אזי יסתופפו בצילו ויהנו מאורו אלפים מישראל"

פעם, לעת שמחת חתונה במשפחה, התבונן זקינו בעל אהבת ישראל זי"ע בנכדו הרוקד רקידה של שמחה, ברגשי קודש והתלהבות. אמר הרבי לאחד מזקני חסידי דזיקוב ושאלו: השמעת מה העיד אודותיו זקינו העטרת ישועה "אילו יזכה העולם".

(הרב מרדכי אריה פרידמאן שליט"א)

זקנו בעל "עטרת ישועה" מדזיקוב זצוק"ל אמר על רבינו בילדותו, שאלפי נשמות מחכים לנשמה טהורה זו.

(זכר צדיק לברכה)

סיפר רבינו זי"ע"א, על אף דרוב צדיקים לפני מלחמת העולם התנגדו לשלוח אנשים לאמריקה כיון דהיה ידוע למדינה מאוד מגושם, ואפ"י שב"ק לא היה יכולים לשמור כלל, זקינו הרה"ק ה"עטרת ישועה" זי"ע"א אכן שלח אז לאמריקה, והי' חידוש לכל אחד מאחר

גליוני מהר"י ספה"ק פירת יוסף

ויאמר ה' אל אברם לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך. - ויאמר ה' אל אברם, שהיא הנשמה - שיש בה רמ"ח איברים רוחניים כמנין אברהם, ובתחלה נקרא אברם כמנין רמ"ג איברים שהם ברשות אדם כדאיתא בנדרים [ל"ב ע"ב] - המלוכש בגוף רמ"ח איברים גשמיים, הנוצר מן ד' יסודות אש רוח ים עפר, הכלול טוב ורע, וצריך שיהיה תחלה סור מרע ואח"כ ועשה טוב.

וזהו שאמר לך מארצך, נגד יסוד העפר הנקרא עפר ארץ, שנמשך ממנו עצבות בעבודת הש"י ועצוב על השגת העולם הזה, שיתרחק מזה, וזהו שאמר מארצך. וממולדתך, נגד יסוד המים המוליד ומצמיח תענוגי עולם הזה, וזהו שאמר התרחק מזה ג"כ ממולדתך שהם תענוגי החומר שלך. ומבית אביך, נגד יסוד הרוח והדיבור, שלא יפנה אל האבות שיהיה רוח ממלל בתורה ותפלה ולבו בל עמו כאילו הוא מנהג אבותיהם בידיהם, רק יהיה היום על לבבך כאילו היא חדשה שניתנה היום,

ומכל שכן שיתרחק ממנהג אבותיו בחנופה ושקרים וכיוצא בזה, וזהו שאמר מבית אביך. אל הארץ אשר אראך, נגד יסוד האש שממנו נמשך הגאווה, שבזה השכינה נתרחק ממנו, כי אין אני והוא יכולין לדור בעולם כדאיתא בפרק קמא דסוטה [ה' ע"א] וכו', ויתרחק מזה אל ההיפך. אז יזכה לראות השכינה שתהיה עמו, וזהו שאמר אל הארץ אשר אראך, וק"ל. וכל זה ביארנו סור מרע, ועתה נבאר ועשה טוב בס"ד הפסוק הזה - לך לך, ממדריגה למדריגה, א' מארצך, להלחם עם יצרו להסיר מעליו מדותיו הרעות מצד ארצך, שהוא חומר ארץ עבירו לקיים המצות, מה שאפשר גם שלא קיים כולן יהיה נקרא צדיק שאינו גמור, ואח"כ ממולדתך, יתרחק עוד עד שיהיה טבע כאילו נולדו עמו מדות הטובות וכו', ואח"כ מבית אביך, שיהיה חסיד המתחסד עם קונו להשיבה לבית אביך, לייחדה עם דודה, לפי שאתה גרמת שנתרחקה מבית אביך כמ"ש [ישעי' נ', א'] ובפשעיהם שלחה אמכם, לכך ראוי ע"י מעשיך הטובים להשיבה לבית אביך, ובה נעשה מרכבה אל קדושתו יתברך, ויזכה אל הארץ אשר אראך, וק"ל.

תולדות יעקב יוסף (פרשת שלח)

וז"ל: האדם מעת רדתו בעולם הזה נברא בחומר וצורה, ותכליתו כדי שיעשה מחומר צורה. וזהו שאמר לך מארצך וכו', ר"ל מן הארציות שהם החומר, לעשות ממנו צורה, ואחר שקישט את עצמו יקשט את זולתו בסוד הנפש אשר עשו בחרן, שהם תולדותו שהם מולדתך, כי כשיהיה בבחינת חומר אז מעשיו ותולדתו יהיו גשמיים וחומריים, משא"כ עכשיו שנעשה צורה גם תולדותיו יהיו צורה, כי זיניה אזיל בתר זיניה כמ"ש במשנה דעדיות [פ"ב מ"ט] האב זוכה לבן בחכמה ובנוי ועושר וכו',

ואחר שקישט את עצמו וזולתו במעשה שהם ע' איברים הנגלים, אז יכול לקדש ולטהר מחשבתו שהם איברים הנסתרים, משא"כ בלא הם, כמ"ש בר"ח על פסוק הנסתרות לה' אלוקינו והנגלות לנו ולבנינו [דברים כ"ט, כ"ח] כי המחשבה מסורה ביד ה', משא"כ הנגלות שהוא קשוי מעשים הטובים לעצמו ולזולתו, שהם נקראו בניו, היא מסורה בידינו, לנו ולבנינו. וזהו שאמר לך מארצך וממולדתך, אחר שתתרחק מהחומר לעשות צורה לעצמך ולזולתך במעשה, אז תוכל להתרחק ממחשבה רעה וזרה הנקרא בית אביך, כי אבא שהיא חכמה נקרא מחשבה כנודע,

ואחר שיופשט מן גשמיות החומר במעשה ויקדש מחשבתו, אז תבוא למדרגה ידוע המכונה אל ראיית הארץ העליונה שהיא הדביקות בו יתברך. וכל זה נקרא בחינת עליה, שהולך ממדריגה למדריגה עליונה, עד שחוזר לעפר במותו שנקרא ירידה ממדריגות אדם למדריגות התחתונה הנקרא דומם, והכל כדי לברר ניצוצי הקדושה מעומק הקליפות שהם למטה, ויחזור לילך ממדריגה אל מדריגה מן דומם אל צומח אל מדריגת חי בלתי מדבר וכו',

וזהו שאמר לך לך, ר"ל כמה פעמים, מארצך שהיא בחינת עפר ארץ מבחינת דומם אל בחינת צומח, וממולדתך, הוא בחינת צומח המצמיח ועושה פירות הנקרא לידה, כמ"ש רש"י בפרוש הפסוק בפרשת וירא [בראשית כ', י"ז] ויתפלל אברהם וגו' וילדו, ופי' רש"י

מדוע אחרו פעמיו לבוא, זאת היתה ראש דאגותיו של צדיק וקדוש הזה בעיצומו של יום גדול כערב ראש השנה.

בשנת תרצ"ו שבת חוה"מ פסח, אחר עריכת שלחנו הק' נכנס רבינו (בעל האהבת ישראל) לחדרו וגם בנו מרן האמרי חיים שהיה אז אב"ד ווילחאוויץ נכנס (מחמת שלא הי' אז בקו הבריאות, ולא כשאר פעמים שנשאר בניו דהיינו האמרי חיים וכו' אל השלחן והמשיכו בשירות ותשבחות והי' קוראין אותו דריטע טיש), ונכדו הגה"צ ר' יודעלע נשאר אצל השלחן והמשיך בשירה ובזמרה ובריסקודין, והי' שטארק פארקאכט בדביקות גדול והי' מחזה נהדר איך שרקד בהתלהבות וככה המשיך זמן מרובה, והנה למחרת כשהלך רבינו לביהמ"ד אחזתי ביז רבינו מצד א' ובצד שני אחז הרה"צ מהר"י דאכנער ז"ל וה"ה סיפר לרבינו על הדרך מהנעשה אתמול אצל הבאטע ומה שנתפעל מהגה"צ ר' יודעלע וסיפר לרבינו מגדלות וממעלותיו של הגה"צ ר' יודעלע, והיה נראה על פני רבינו ששמח מאד מזה, והוסיף על דבריו משבח נכדו הנ"ל בזה"ל: א גנב (והיינו שלרוב גדלותו הוא מסתיר את עצמו וגונב דעת הבריות), (נועם שיח - מל"ק הגה"צ אב"ד מאטע סאלקא).

שמעתי מאמרו (ר' ישראל אברהם שטיין זצ"ל מפאלטאשאן) דבשנת תרצ"ו נתמנה רבי יודעלע לדומ"ץ בעיר קלויזנברג, ועל השבת הראשון שהיה שם (שהיה בין פסח לשבועות) שלח אותו הסב"ק לילך שם ולדבר לפני הקהל בשביל הדומ"ץ החדש, כשחזר לגרוסוורדיין, אחר ששאלו הסב"ק מה שאמר, שאלו הרבי מה הוא אומר על יודעלע שלי,

ואמר לו הרבי דאיתא בגמ' פסחים אמאי קרו ליה בנן של קדושים דלא איסתכל בצורתא דזוזא, ואכתי קשה למה קרו ליה בנן של קדושים היה לו לקרותו קדוש (ועיי' בתוס' שם) אלא הענין הוא, שיש שני סוגי בני אדם באהבת הממון, כת אחת, מחמת התועלת שמגיע ממנו, כי בהממון אפשר לקיים מצות ומעשים טובים. וכת ב', בני אדם הסכלים שאוהבים הממון צורת המטבע בעצמו בלי שום תועלת (נאר די פעקעל געלט וואקסט). כמו כן יש בני אדם המיוחסים, בר אבהן קדישין שמייחס את עצמו אחר אבותיו הקדושים, למען ידע שעל ידי זה ישתדל לשמור ולקדש את עצמו במותר לו, וירבה במעשים טובים כדי שידמה לאבותיו הקדושים, ויש בנן של קדושים המחזיק היחוס כדי להתגאות, שהוא בר אבהן ולא לשם שאר תועלת, והוא דומה למסתכל בצורתא דזוזא שאוהב הממון בעצמו בלי תועלת. על כן אמרי, אמאי קרו ליה בנן של קדושים, דלא אסתכל בצורתא דזוזא, אלא להוציא התועלת. סיים הרבי יודעלע שלי הוא אכן בנן של קדושים הוא אינו מסתכל על היחוס שלו אלא לעבודת השי"ת להוציא תועלת.

(מהרה"צ ר' מרדכי מפאלטאשאן שליט"א)

לעוררו שיספר מעשה זאת, הנה הגאון הנ"ל פגש עם הרה"ק ר' יושע מדזשיקוב בעל עטרת ישועה בקור-ארט ושחח עמו בד"ת והרה"ק נהנה מאד ממנו. פעם אחת הגיע לשם איש אחד, אמר הרה"ק להסעבינער רב אתה רואה אותו איש, האיש הזה כתב לי לפני כמה שנים מכתב שיש לו ב"ה פרנסה ויש לו נחת מבניו והתחתן אותם בטוב, וכעת רוצה תיקון (לא זכר אי אמר תיקון על חטאות נעורים, או סתם תיקון), עניתי לו האסט געזונדיגט ביז יעצט זונדיג וויטער (חטאת עד עכשיו תחטא הלאה), ונעשה ברוגז עלי ופסק ליסע אלי, עכשיו הוא פה, אמר להסעבינא רב מה הייתי צריך לענות לו, האם לא עניתי בטוב. והסביר הרה"ק ר' יודעלי שהאיש הנ"ל רצה להיות אדם השלם, בגשמיות אינו חסר לו ב"ה וגם ברוחניות רצה שיהי' הכל עצהיו"ט, אמנם העטרת ישועה רצה שיהי' לו לב נשבר.

(שיח זקנים - ח"ב)

עוד סיפר לי הרה"ג ר' אליעזר דוד פרידמאן (שליט"א) [זצ"ל], ששמע מהרה"ק ר' יהודה מדזשיקוב זצ"ל, שפעם בא חסיד אחד לזקינו הרה"ק העטרת ישועה זצ"ל והזכיר לפני את אשתו שחלתה במחלת לב רח"ל. הניח הרה"ק מדזשיקוב את ידו הק' על לבו ואמר לו, כל זמן שאני חי לא יארע לה כלום [אזוי לאנג ווי איך לעב וועט איר גארנישט געשען], וסיים הרה"ק ר' יהודה'לע, אינני זוכר סיפורים הרבה מזקיני, אבל מעשה זו זוכר אני היטב, שהיו מדברים מזה, שזקני נסתלק בשבת, והאשה הנ"ל נעדרה בתוך השבוע שלאחריו.

(שיח זקנים - ח"ו)

בצל זקנו האהבת ישראל זי"ע

זקינו הרה"ק בעל אהבת ישראל זי"ע היה מחבבו ומכריז בהתפעלות "הנה כך צריך אברך להיראות" (זכר צדיק לברכה - הקדמה)

זקינו הרה"ק בעל אהבת ישראל זי"ע אמר פעם על רבינו "זה חלקי מכל עמלי"

(הרב שלמה טוסיג שליט"א)

לעתים. כאשר התייצב לתפילת העמידה במחיצת זקנו, והרבי כבר סיים תפילתו ואילו הנכד עדיין עמד בתפילה, הורה האדמו"ר לשי"ץ להמתין עד כי יסיים.

(הרב מרדכי אריה פרידמאן שליט"א)

ידועה ומפורסמת האהבת נפש העצומה שאהב אותו זקינו הרה"ק בעל אהבת ישראל מוויזניץ זצוק"ל, ועל הערצת חיבה זו שמעתי שאירע פעם ויום ערב ראש השנה היה, השעה היתה קרובה לחצות היום ור' יודאלע עדיין לא הגיע, פסע הרה"ק בחדרו אנה ואנה מיצר ודואג והתאנח למה עדיין יודאלע לא הגיע,

דכל הצדיקים נמנעו מכך, ואמר זקינו על זה: ווען זיי זאלען זעהן וואס אונז זעהן מיר, וואלטן זיי אויך געשיקט קיין אמריקה (אם הם היו רואים את מה שאנחנו רואים הם גם היו שולחים לאמריקה). (אדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א)

דבר פלא [בענין זה היה], שאף כאמור בדזיקוב התנגדו להדפיס ספרים, בכל זאת צוה "אמרי נועם" לבנו הרה"ק רבי יהושע בעל "עטרת ישועה" זי"ע בהיותו בן י"ז שנים בלבד להוציא לאור עולם ספר על סוגיות הש"ס בדרך פלפול, ואכן רבי יהושע'לה עשה כמצוות אביו והדפיס ספר "עמק הלכה" מלא חריפות וגאונות. ומהרה"ק רבי יודאלע זצוק"ל שמעתי טעם הדבר שיצאו אז מגדרם להדפיס חידושי תורה, כי בימים ההם בערה אש המחלוקת בין הרה"ק בעל "דברי חיים" מצאנז זי"ע לבני הרה"ק ר' ישראל מרוזין זי"ע, והרבה חסידים שלא היה להם שכל בקדקודם התערבו במריבה, ומזה נגרם שעסקו יותר בענין המחלוקת ונתרפו ידיהם מלימוד התורה רח"ל, וכדי לעורר שוב את קול התורה הורה ה"אמרי נועם" בהוראת שעה לבנו שיכתוב ספר כזה להחזיר עטרה ליושנה.

ועוד שמעתי מרבי יודאלע זי"ע שהרה"ק בעל "דברי יחזקאל" משינאווא זי"ע לא רצה להתערב במחלוקת, פעם התבטא ואמר "דא ערליכע יודען דארט ערליכע יודען, דא שקצים דארט שקצים, כלומר שהחילוקי דעות בין הצדיקים נעלמים מאתנו, והדברים היו עמוקים ונסתרים, אך נסחפו ג"כ אנשים רעי לב שהתערבו בריב לא להם, ולפיכך נאבדו מעולמים רח"ל.

(מפי ספרים וספורים - הגדה של פסח)

בשנתו האחרונה לימי חייו של ה"עטרת ישועה", ביום הושענא רבה, טרם התחיל החרוז "אדמה מארר", אמר בלשון קדשו: "אבי היה בוכה הרבה מאד כשאמר 'הושענא נפש מבהלה', לפי שאמר שהוא פחדן גדול. אבל אני בוכה הרבה אצל 'הושענא פרות משדפון'. כי הפירות שהם הבנים, יונצלו משדפון, ולא יסורו מדרך הישר, אלא ישארו שומרי תורה". הדבר היה לפני פרוץ מלחמת העולם הראשונה, הגם שכבר דיברו על מלחמה, עוד לא העלה איש על דעתו, כי בעקבות המלחמה יפרקו צעירים רבים את עול התורה ומצוות מעליהם, אולם הוא כבר הרגיש העתיד לבוא בעולם, והרעיש עולמות על זה בדברי תורתו.

(זכרון יהודה - מרשימות אדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א)

שמעתי מהרה"ג ר' אליעזר דוד פרידמאן (שליט"א) [זצ"ל], ששמע [כמדומה לו גם מהגאון מסעבען, אמנם] מהרה"ק ר' יודעלי זי"ע ששמע זאת מהגאון מסעבען זצ"ל, ורגיל הי'

ממעצין השי"ת

במשנת רבוה"ק לבית איז'בצא ראדזין

פרשת
כך לך

עלון
מס' 15

ד"ת שנאמרו בשיעור בתורת איזב'צא
על ידי כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ספה"ק בית יעקב אות י'

רגלו, אבל בעכו"ם מצדם אין השי"ת מנהיג אותם כלל וכדאיתא בזה"ק נודע בשערים בעלה כל חד וחד לפום מה דמשער בלביה ובנפשו הכי אתידע בלביה.

ומה שהשי"ת מנהיג ע"י עוברי רצונו שבאמת אין בכח שום ברי' לעשות היפך מכפי רצון השי"ת אבל אין להם שום חלק בפעולותיהם ואין לחשוב אותם לשלוחים העושים רצון משלחם כי עשייתם הוא כמעשה קוף בעלמא מעשה אצטבע בעלמא מאחר שאין להם שום הכרה ותפיסה בהנהגת השי"ת ומצדם מנהיג השי"ת למעלה משלחם לכן אין להם חלק ונחלה בהנהגת השי"ת שמנהיג בהם וכמו שיצא כבוד שמים מפרעה שאמר **מי נמכה באלים ה'** כדאיתא במדרש (בשלה פרשה ה) אבל הוא בעצמו לא היה לו חלק בהכבוד שמים והשארתו הוא רק בתוך ישראל שמצדם יצא אף מפרעה כבוד שמים אבל פרעה עצמו אין לו שום חלק בזה וזה הוא שנאמר (יחזקאל ל"ט) **ושלחתי אש במגוג וביושבי האיים לבטח**. היינו מפני שהם יושבים לבטח בלי שום דאגה ופחד ליראה את ה' רק כל אשר יעלה על מחשבותם יעשוהו בלי שום מעצור והשי"ת מנהיג על ידיהם למעלה מדעתם כדאיתא במגילה (ו' ע"א) זממו אל ספק ירומו סלה אחר שאמר בארץ נכוחות יעול והענין בפירושו ירומו סלה היינו שנוהג עמם באור מקיף שעומד מרחוק כדאיתא (בעין החיים) והוא כדאיתא בפסחים (פ"ג): בהא נחתינן ובהא סלקינן. ובישראל כתיב (שם) ואת שם קדשי אודיע בתוך עמי ישראל והוא שבזה יהי' ניכר ההבדל שבין ישראל לאומות והוא כשיודיע השי"ת את שם קדשו ואורו הרב אזי העכו"ם יתבטלו מאחר שהם ההיפך מזה ואינם נותנים מקום בזה העולם שיוודע שם קדשו לזה הוא המדה שכאשר יודיע השי"ת את שם קדשו הגדול והנורא אזי לא יהי' להם מקום והיה בעולם. אבל ישראל יסיפּו אומץ אז מזהרה עלאה שיתפשט בעולם מאחר שכל ישעם וחפצם ותשוקתם הוא למאיך גרמיהו למשרי עליהו גאותא דקב"ה ליתן מקום שיראה וימלא כבודו את כל הארץ לכן הוא המדה שאף כאשר יבא היום הגדול והנורא יהי' להם מקום והיה אף אז.

ויאמר ה' אל אברם לך לך וגו'. (לך רבה ל"ט) א"ר יצחק משל לאחד שהי' עובר ממקום למקום ראה בירה אחת דולקת. אמר תאמר שהבירה הזו בלא מנהיג הציץ עליו בעל הבירה. א"ל אני הוא בעל הבירה. כך לפי שהי' אבינו אברהם ואמר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג. הציץ עליו הקב"ה וא"ל אני הוא בעל העולם.

הענין בזה דהנה האומות אומרים שאין צורך שהאדם יצמצם א"ע בהנאת עוה"ז שעי"ז יהי' לו הכרה בהנהגת השי"ת שהציב בעוה"ז כי זה נראה כאלו הוא מסייע להנהגת השי"ת וכי צריך הוא לסיוע שום בריאה הלא הוא לבדו עושה כל בכחו הגדול והיכולת בידו להנהיג את כל העולם בלי שום סיוע ואף העולה במחשבות האדם וכל רצונותיו הלא המה מהשי"ת וא"כ למה יצמצם האדם א"ע באלו הרצונות ולזה כל אשר יעלה על רוח האדם וכל חפציו יעשה.

אכן אברהם אבינו לא בחר בדרכיהם להלך אחר מחשבות לבורק ה' בירת ה' תמיד לעשות מעשהו בחשבון ודעת כי אמר אולי אין השי"ת מנהיג אותי בזה הרצון העולה על רוחי מאחר שנתן באדם חכמה ודעת מה שאין כן בשום בריאה משמע מזה שאין טוב לאדם לעשות מעשהו בלי דעת כבהמה דא"כ למה לו בינה ודעת שנתנו לו מן השמים וכל מה שפעל ועשה אף כי בדעת עשהו עכ"ז הי' מעמיק בה לבררה עוד יותר כי פן מפני שהוא נוגע לעצמו לעשות זאת לזה אף השכל מטעהו ולהנאתו קא מכוון ואסור וכן הי' עסקו תמיד לברר ולנקות פעולותיו ומעשה ידיו בבירור אחר בירור.

ולזה הרעיש והתפלא תאמר שהעולם בלא מנהיג, וא"ל השי"ת אני הוא בעל העולם, והוא שבאמת מנהיג השי"ת את כל העולם ולא יעשה שום דבר מבלעדו ית' ומה שיעשה האדם הוא רצון השי"ת אכן ע"י מי יעשה השי"ת שליחותו לקיים רצונו מאן דרדיף אבתריה למנדע ל' לקב"ה לעבדו ביראה ופחד לעשות מעשיו בדעת וחשבון, לזה מראה השי"ת שהוא בעל העולם ומנהיגה ומבלעדו לא ירים איש את ידו ואת

שיחת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

מעשי האיש ותחבולותיו הענינים מתנהגים בטוב, ואדרבא זה שהאדם גודר ושומר עצמו כדי לדעת את ה' מורה שהבריאה חסירה ובלתי שלימה וא"כ העובד והמברר א"ע נותן חסרון בפועל הבריאה ובהנהגתה, וכאילו אומר שאין הבריאה מונהגת הכל על פי ה' רק הכל על פי מעשה אדם ואם אין אני לי מי לי, וטענה זו תביא את האדם לידי הפקרות לעשות כל אשר ברצונו, כי הרי כל רצונות האדם אינם יוצאים משלימות הנהגת ה' כי הרי אין דבר יוצא מרצונו וחוז מרשותו והכל מתנהג על פיו וא"כ אין שום חסרון ורע בעולם ואין מקום לעבודה, ולהיפך כי הסר מרע ופועל פעולות להיות בטוב זה כופר בהנהגת ה' ח"ו ומראה שהאדם במעשיו הוא הפועל וזולתו אין ח"ו

אכן אברהם אבינו לא בחר בדרכיהם להלך אחר מחשבות לבורק ה' בירת ה' תמיד לעשות מעשהו בחשבון ודעת כי אמר אולי אין השי"ת מנהיג אותי בזה הרצון העולה על רוחי מאחר שנתן באדם חכמה ודעת מה שאין כן בשום בריאה משמע מזה שאין טוב לאדם לעשות מעשהו בלי דעת כבהמה דא"כ למה לו בינה ודעת שנתנו לו מן השמים וכל מה שפעל ועשה אף כי בדעת עשהו עכ"ז הי' מעמיק בה לבררה עוד יותר כי פן מפני

ויאמר ה' אל אברם לך לך וגו'. (לך רבה ל"ט) א"ר יצחק משל לאחד שהי' עובר ממקום למקום ראה בירה אחת דולקת. אמר תאמר שהבירה הזו בלא מנהיג הציץ עליו בעל הבירה. א"ל אני הוא בעל הבירה. כך לפי שהי' אבינו אברהם ואמר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג. הציץ עליו הקב"ה וא"ל אני הוא בעל העולם.

הענין בזה דהנה האומות אומרים שאין צורך שהאדם יצמצם א"ע בהנאת עוה"ז שעי"ז יהי' לו הכרה בהנהגת השי"ת שהציב בעוה"ז כי זה נראה כאלו הוא מסייע להנהגת השי"ת וכי צריך הוא לסיוע שום בריאה הלא הוא לבדו עושה כל בכחו הגדול והיכולת בידו להנהיג את כל העולם בלי שום סיוע ואף העולה במחשבות האדם וכל רצונותיו הלא המה מהשי"ת וא"כ למה יצמצם האדם א"ע באלו הרצונות ולזה כל אשר יעלה על רוח האדם וכל חפציו יעשה: כי הנה כל ענין עבודה וצמצומים והשתמרות מרע נראה ח"ו כמתנגד וכסותר שלימות הנהגת ה' ומלכותו אשר בכל משלה, כי באם הכל מתנהג על פי ה' וברצונו ואין שום דבר וענין בהנהגת העולם והבריות היוצא מתחת ידו והשגחתו א"כ מה לו לאדם שישמור ויגדור עצמו כדי ללכת בדרך טובים והרי הכל מתנהג על פיו וכרצונו, וגם בלעדי

שהוא נוגע לעצמו לעשות זאת לזה אף השכל מטעהו ולהנאתו קא מכוון ואסור וכן ה' עסקו תמיד לברר ולנקות פעולותיו ומעשה ידיו בבירור אחר בירור. ולזה הרעיש והתפלא תאמר שהעולם בלא מנהיג: כי זה ידע והבין אברהם אבינו כי האדם צריך לעבוד ולברר את עצמו לדעת את ה' ולגדור את עצמו מן הרע בצירוף אחר צירוף וליבון אחר ליבון בריבוי נסיונות עד שיבוא אל הטוב, כי הרי זה חלק ומותר האדם מן הבהמה, שנתן הקב"ה אל האדם דעת ותבונה להתנהג בה' ולא יהיה כסוס ופרד אין הבין, ומזה נסתר דעת החיצונים שאין האדם נצרך אל עבודה ויכול ללכת אחר רצונו בהפקירות כי הכל מתנהג עפ"י ה' גם בלתי דעת האדם ועבודתו, אבל מזה שנתן לו הקב"ה דעת והשכל והרי גם בריאה זו היא מהשי"ת ואינה לבטלה, וא"כ צריך האדם להתנהג על פי דעתו ושכלו ובריאה אלוקית זו מחייבת את האדם לשמור את עצמו לבלתי היות כבהמה, ולברר את נפשו הדק היטב בהתפשטות הרצונות המטעים והמחשיכים על אור הדעת והאמת ולהתדבק בענין האלוקי,

אמנם אף על פי כן הקושיא הגדולה בעינה עומדת, ובזה התרעש לב אברהם אבינו היתכן כי הבריאה בלא מנהיג ושכל הבריאה מנותקת מאור ה' והסירה מעל פניו לבלתי תונהג תחת ידו וכל כולה חושך וחלל פניו ח"ו ומתנהגת מעצמה ועל פי הנבראים, היתכן כזאת, ואם נאמר שאינו כן א"כ אין צריך לעבודה ולבירורי האדם להכיר את ה' כי גם מבלעדי מעשי אדם ויגיעיו הכל מתנהג בשלימות עפ"י ה', ופעולות הנבראים מיותרים ואין בהם תועלת, וכנ"ל.

וא"ל השי"ת אני הוא בעל העולם, והוא שבאמת מנהיג השי"ת את כל העולם ולא יעשה שום דבר מבלעדי ית' ומה שיעשה האדם הוא רצון השי"ת אכן ע"י מי יעשה השי"ת שליחותו לקיים רצונו מאן דרדיף אבתריה למנדע ל' לקב"ה לעבדו ביראה ופחד לעשות מעשיו בדעת וחשבון, לזה מראה השי"ת שהוא בעל העולם ומנהיגה ומבלעדי לא ירים איש את ידו ואת רגלו,

אבל בעכו"ם מצדם אין השי"ת מנהיג אותם כלל וכדאיתא בזה"ק נודע בשערים בעלה כל חד וחד לפום מה דמשער בלביה ובנפשו הכי אתיידע בלביה. ומה שהשי"ת מנהיג ע"י עובדי רצונו שבאמת אין בכח שום ברי' לעשות היפך מכפי רצון השי"ת אבל אין להם שום חלק בפעולותיהם ואין לחשוב אותם לשלוחים העושים רצון משלחם כי עשייתם הוא כמעשה קוף בעלמא מעשה אצטבע בעלמא מאחר שאין להם שום הכרה ותפיסה בהנהגת השי"ת ומצדם מנהיג השי"ת למעלה משכלם לכן אין להם חלק ונחלה בהנהגת השי"ת שמנהג בהם.

וכמו שיצא כבוד שמים מפרעה שאמר מי כמכה באלים ה' כדאיתא במדרש (בשלה פרשה ה) אבל הוא בעצמו לא היה לו חלק בהכבוד שמים והשארות הוא רק בתוך ישראל שמצדם יצא אף מפרעה כבוד שמים אבל פרעה עצמו אין לו שום חלק בזה וזה הוא שנאמר (יחזקאל ל"ט) ושלחתי אב במגוג וביושבי האיים לבטח. היינו מפני שהם יושבים לבטח בלי שום דאגה ופחד לראות את ה' רק כל אשר יעלה על מחשבותם יעשוהו בלי שום מעצור והשי"ת מנהיג על ידיהם למעלה מדעתם כדאיתא במגילה (ו' ע"א) זממו אל ספק ירומו סלה אחר שאמר בארץ נכוחות יעול והענין בפירוש ירומו סלה היינו שנוהג עמם באור מקיף שעומד מרחוק כדאיתא (בעני החיים) והוא כדאיתא בפסחים (פ"ג) בהא נחתינן ובהא סלקינן:

כלל הדבר וביאור וישוב הדברים, כי אמנם אכן כי כל הבריאה כולה מלא באור ה' ואין דבר יוצא מרצונו ומלכותו בכל משלה, וגם כל כוחות הרע וכל הנבראים אף בעלי הבחירה המדמים שיש להם כח ודעת לעשות כרצונם ואף היפך ונגד השי"ת גם הם מונהגים בהנהגת היחוד למעלה מדעתם ורצונם וכבוד שמים יוצא על ידם בלא רצונם ודעתם כלל כענין פרעה שעל ידו נתגלה כ"ש ביציאת מצרים, וזה נקרא אור מקיף שהנהגת ה' מקיפה אותם ללא שייכות וחיבור להכרתם ולדעתם,

כי כל הנבראים והיצורים והמעשים מתנהגים ונפעלים בהנהגה עליונה ברצון העליון ואין שום דבר קטן או גדול יוצא וניתק מאור ה' והנהגתו המקפת את הכל גם כל המקומות הנראים נעדרי אור ומלאי חושך ורע, אבל אמנם הנהגה זו היא מצד השי"ת עצמו אבל הנבראים עצמם מצד דעתם ובחירתם אין להם שום חיבור אל ה' ומה שמתנהג איתם עימם אין הם שייכים לזה רק כגרזן ביד החוצב וכמעשה קוף בעלמא וא"כ צורת הצלם שלהם בחושך תלך ולאבדון כי מצד צורת האדם וכח הבחירה אין לה שום

הכרה וחיבור אל אור ה' והיא כשאר הבעלי חיים והצמחים ודוממים המתנהגים עפ"י ה' אבל לא בדרך חיבור ויחוד פנים בפנים, רק בדרך פנים באחור היינו בהנהגת היחוד העליון הממלא כל עלמין המחיה את כולם וכוללם יחד,

אבל המכוון והרצון בבריאת העולם והאדם הוא האדם בבחירתו ובדעתו יעמיד את עצמו ברצון ליבו נוכח פני ה' ואז ירצה הקב"ה בו בעצמו וזה ענין פנים בפנים שזהו שלימות הבריאה ומטרתו, וזה החילוק בין עובד אלוקים לבין לא עבדו, ובין האדם לבין שאר הנבראים, בין הטוב ובין הרע, כי מצד השי"ת אין שום דבר יוצא וחוש מהנהגתו ורצונו, אמנם בריאת האדם בכח בחירה והכרה ורצון משלה שבזה מיוחד האדם מכל שאר הנבראים והיצורים בזה עיקר רצונו ית' שיאיר לו השי"ת וישרה שכירתו עליו דייקא מצד בחירתו ועבודתו ברעותא דליבא להכיר ולדעת את אור ה' ולברר את נפשו ביגיע כפיו, ובו מאיר השי"ת אור פניו ואהבתו ופנימיות רצונו,

וא"כ האדם עצמו יש לו שייכות וחיבור אל ה' ולא יאבד ח"ו כי הוא מצד עצמו יש לו חלק וחיבור אל הכבוד שמים, מה שאין כן כל הגוים שלא ברירו עצמם להיות להם חיבור וחלק בהכרת האור לא יאיר בהם אורו ואין בהם חפץ ורצון עליון כלל, ומה שמתנהג על ידם אין להם שייכות לזה כנ"ל.

ובישראל כתיב (שם) ואת שם קדשי אודיע בתוך עמי ישראל והוא שבזה יה' ניכר ההבדל שבין ישראל לאומות והוא כשיודיע השי"ת את שם קדשו ואורו הרב אזי העכו"ם יתבטלו מאחר שהם ההיפך מזה ואינם נותנים מקום בזה העולם שיודע שם קדשו לזה הוא המדה שכאשר יודיע השי"ת את שם קדשו הגדול והנורא אזי לא יהי' להם מקום והויה בעולם. אבל ישראל יוסיפו אומין אז מזוהרא עלאה שיתפשט בעולם מאחר שכל ישעם וחפצם ותשוקתם הוא למאיך גרמיהו למשרי עלייהו גאותא דקב"ה ליתן מקום שיראה וימלא כבודו את כל הארץ לכן הוא המדה שאף כאשר יבא היום הגדול והנורא יהי' להם מקום והויה אף אז:

היינו כי לעתיד כאשר יתגלה אור ה' בפנימיות רצונו פנים בפנים אז יתראה החילוק בין ישראל להאומות, כי ישראל באשר הם בעבודתם וברצון ליבם יש להם תפיסה וחיבור בהכרת ה' ואורו, א"כ הם חלק מן הכ"ש ויש להם התכונות בנפשם שיאיר בהם אור ה' כי נפשם אינה בסתירה אל ה' רק מלאה בהכרתו ע"י יגיעתם בעבודה להיות בהם תפיסה והכרה בהנהגתו וביחודו, אבל אור ה' המה בסתירה ולהיפך מהכרתו ואינם יכולים לעמוד במקום אורו, כי במקום דעתם ורצונם אין מקום אל אור ה', כי היות בריאת האדם שלהם היא כח ומציאות לעצמה ובפירודא שריא ברצון ליבם לתאווה יבקשו ואין להם ולשכירתו ית' מקום יחידו כי הם בהכרתם ודעתם המה באחוריים ובסתירה אל אורו וכל התכונותם כמציאות וכח ומקור נובע מעצמם ומתנהגים כרצון ליבם ובהתגלות אור ה' בהכרתם יאבדו כהמס דונג מפני אש כי קיום היותם הוא רק באופן הסתר אור האמת,

אבל ישראל כאשר כל עבודתם לתת מקום בהכרתם וברצונם לשרות עליהם כבוד ה' בהתבטלות ומיעוט היות עצמם לדעת בעומק הלב כי הוא אמיתיות ההויה והוא המכוונם וכל חיותם וכל תשוקתם שיאיר להם אורו וכבודו התכונות חיותם ומרצונם ובעבודתם חפצים שישירה ויאיר עליהם כבודו ואורו שעל ידיהם ובתוכם יאיר וימלא כבודו את כל הארץ, א"כ מציאותם והיותם אינה בסתירה אל אורו הגדול רק להיפך כי יש להם תפיסה וחיבור אל האור וגם בעת התגלות עוזו ה' ואורו הגדול הבלתי בעלת גבול וקצבה לא יאבדו בתפיסתם ובנפשם אף כי המה בעלי בחירה ודעת משלהם מה שנראה סותר אל התגלות אור אין סוף שאין מציאותיות נפרדות כלל, אבל אינו כן כי ע"י עבודתם יש להם חיבור וצירוף אל האור והמה כנר בפני האבוקה שמצטרף אליה, והויה ישראל לא יאבד גם בעת תכלית התגלות אור ה'. [וע"ז אמרו חז"ל (ע"ג ע"ב) אין גיהנום לעתיד לבוא אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה רשעים נידונים בה וצדיקים מתרפאים בה, ונתבאר בספרי רבותינו בכ"מ].

השיעור השבועי
מאת ב"ק ארמו"ר שליט"א
בספרי רבותינו הקדושים לבית איזבינא ראדזין
מתקיים מדי שבוע ביום רביעי בשעה 11:00 בלילה
בבית המדרש דרוהביטש (בעיר) רחוב מלאכי בנייה"ק ירושלים

כל מי שיש הערות בעניני הגליון ולכל עניני הגליון ולקבל את העלון במייל ניתן לשלוח לכתובת. ri0583256436@gmail.com יו"ל ע"י עמותת מורשת בית איזבינא ראדזין ע"ר

להשיג את ספרי רבותינו הקדושים במייל של המערכת

העלון נתנדב לע"נ רבותינו הקדושים ולזכות יהושע בן חוה לאה ומשפחתו

דברי תורה והסידרה

ניצוצי חיזוק והתרוממות במשנתו של האי חסידא ופרישא
הגאון הצדיק רבי אהרן מרדכי רוטנער זצוק"ל

פרשת
לך לך
תשפ"ד

רשימות דיבורים שנשמעו מפיו

(תשו"ח להגה"ח רב יהודה טרייטל ברנסדורפר שליט"א שמסר לנו כתבים אלו)

בחזרה ושאלו איך תמסור השליחות, אמר למרן מה שה' בכוונתו להגיד, אמר לו מרן ז"ל לא, תגיד, זיי מוחל, קודם שתגיד. ואמר רא"מ ההסבר ע"ז עפ"ד רבינו יונה (עי' שערי תשובה לר"י שער שלישי) שאסור להשתמש באדם שאינו יכול לדחות בקשתו מפני הבושה, משום לא תרדה בו בפרך, וע"כ אם מבקשים מחילה אין חשש.

ח) אמר ששמע ממרן ז"ל דהט"ז ס"ל דמותר לקרות קריאת שמע קודם ברכת התורה, וציין רא"מ דאולי כוונת מרן ז"ל הוא על דברי הט"ז בס' מ"ז סק"ז, דמה שקורא קרי"ש אחר ברכת אהבת עולם אינו נקרא ששנה על אתר דאולי נחשב כתפילה עיי"ש.

ט) סיפר שהטרשנאבלער מגיד זי"ע אמר לפני פטירתו שעל דבר אחד הוא מתחרט אז ער האט נישט גענוג געריסען געלט ביי יודען. כידוע דרכו בקודש להציא ממון מיהודים בכה.

י) אמר שלא הי' דרכו של מרן ז"ל לבקש מעות לצורך ישועה, אויסבעטען געלט, אמנם אם הי' אומרים שרוצים ליתן הי' מרן ז"ל אומר שכעת יתנו חלק איינגאבע ואח"כ כשיוושעו יתנו את השאר.

פעם הזכיר אחד את עצמו לישועה בזש"ק ואמר שרוצה ליתן חמש מאות דאלאר, אמר לו מרן ז"ל שכעת יתן חמש דאלאר איינגאבע, וכן עשה, וכשנושע בעז"ה שלח סך חמש מאות דאלאר כפי הבטחתו, וציוה מרן ז"ל שיחזירו לו חמש דאלאר שכבר נתן על איינגאבע.

א) סיפר שאיתרע כמה פעמים כשמרן ז"ל טעם בסעודתו והפסיק מלאכול וציוה לרא"מ שישלים הסעודה, והי' אומר בלשו"ק: זיי עס מתקן, פעם אמר

יעצט זאלסט די מיר נישט אפלאזען אפילו איין רגע נישט", (בפשטות- דאבל ציריך שמירה, עי' מ"א סי' רלט סק"ז).

ג) והנה הציע אז ר' משה רוקח לפני מרן ז"ל, דהיות דהר הזיתים הי' בימים האילו תחת יד הערבים והר המנוחות עדיין לא נתקדש, ע"כ יקחו חלקה בצפת דהר"ל כקברי אבות דשם טמון המעשה רוקח, אמנם מרן ז"ל צידד שיקנו בעיר טבר"ל, ואמר שני טעמים, א' כי שמה יש ישיבות, ועוד דתלמידי הבעש"ט טמונים שם, ואכן כן עשו.

ד) סיפר ששמע ממקור נאמן ששמע מהרה"ק ב' אמרי יוסף מספינקא זצ"ל, שאמר שהתשו"ב בחתם סופר וכן בכתב סופר מתאימים ע"פ קבלה, ס'איז מיר אויסגעהאלטען ע"פ קבלה.

ה) סיפר שפעם אחת בא הרה"ק רבי מאטיל סלאנימער זצ"ל למעון הקודש של מרן זי"ע, ושוב כשיצא אמר רבי מאטיל, הלא כתוב ויפשיטו את יוסף, היינו שהניחו את הצדיק לתוך פשטות – דהיינו שמסביב נראה שכל ההנהגה הוא ע"פ פשטות אמנם כל כולה טמיר ונעלם.

ו) סיפר ששמע ממחותנו כ"ק האדמו"ר רבי זושאל'ע מטשערנאביל זצ"ל, שפע"א אמר לו זקינו הרה"ק רבי ישעי' מטשעחויב זצ"ל "זוילסט נאך קענען א רבי פאר קיין בעלזא, למרן מהר"א ז"ל. (ומפי כ"ק אדמו"ר מפפעווארסק שליט"א שמענו שרהרה"ק מטשעחויב זצ"ל אמר שהבעלזער רב לא עבר עבירה מימיו כ"א עבירה אחת, דהא כתיב כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, וע"ז הכתוב עובר).

ז) סיפר שפעם שלח אותו מרן ז"ל לאיזה שליחות לאיש אחד, כאשר פנה רא"מ לילך לאותה השליחות, קרא אותו מרן ז"ל

א) אמר בשם מו"ר הגאון רבי יוסף צבי דושינסקי זצ"ל אב"ד ירושלים דזה מה שרואים שבזמנינו ארץ ישראל מגדלת פירות, הוא ע"פ דברי הגמ' בסנהדרין צח. אמר רבי אבא, אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר: ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל וגו', עי' במהרש"א [חדושי אגדות, שם]: אין לך קץ מגולה מזה וכו' שנאמר ואתם הרי גו'. לפי שכל זמן שאין ישראל על אדמתם אין הארץ נותנת פירותיה כדרכה, אבל כשתחזור ליתן פירותיה זהו קץ מגולה שקרב לבא זמן גאולה שיחזרו ישראל על אדמתן.

והוסיף רא"מ זצ"ל שהוא חידוש פלא, דתחילת כשבאו לארץ ישראל לא גדל כ"א פירות מעטים ממש, וכהיום גדלים פירות הרבה. ובודאי זהו מסימני הגאולה הקרובה, כדאיתא בחז"ל.

ב) סיפר דהגה"צ מבילגרייא זצ"ל נפטר ביום רביעי (רא"מ הכיר אותו עוד מפעסט דבעת שהי' מרן זי"ע שם בשנת תש"ד הי' הגה"צ מבילגרייא שם סגור בבית חולים עד שהצליחו אחר כמה שבועות להשיג הניירות המתאמות שיתירו את מגירתו באונגערין, ובתקופה זו הי' גם אמו של רא"מ שם לצורך רפואה, הגה"צ מבילגרייא מצא בו בחור ת"ח כלבבו והשתעשע שם הרבה אתו, וסיפר רא"מ ששמע ממנו הרבה דברים מבעלזא אז, כשביקר רא"מ אצלו כמה ימים לפני פטירתו, חזר לפניו מדברי תורתו של מרן ז"ל, נענה הרב מבילגרייא ז"ל הלואי ואזכה עוד לישב בשלחנותיו הטהורים של אחי הק'.

כשנסתלק הרב מבילגרייא ז"ל נכנס הרה"ח ר' משה רוקח ז"ל למסור הידיעה למרן זי"ע, תיכף כששמע מרן ז"ל הבשורה על ההסתלקות, אמר מרן ז"ל "אהרן מרדכי

רא"מ למרן הרי איננו יכול לתקן מאכל, עשה מרן ז"ל תנועה בידיו הק' ואמר "כשמברכים מתקנים בזה את המאכל", אז מ' מאכט א ברכה איז מען עס מתקן".

ב) לפעמים איתרע בחול המועד שלא ה' דגים, והי' נותנים במקום דגים, ביצים עם בצלים, והוסיף רא"מ ששניהם ענינם שוים.

ג) פעם אמר לו מרן ז"ל, הנה לכל דבר יש לה טעם, קאווע יש לה טעם, אמנם לטיי אין לה טעם, "צדיקים האבען געזאגט אז מ'האט עס גענומען פין גן עדן".

ד) אמר רא"מ שעיקר הקפידא של מרן ז"ל שלא ינשקו ידיו ה' מחמת רוק, וגם אם המשמש ה' נוגע בשפתיו באמצע שימושו ה' מרן ז"ל מצוה עליו ליטול ידיו.

ה) סיפר שכשנתמנה להיות משמש בקודש אמר לו מרן ז"ל שאצל זקיני מרן מהר"י ז"ל ה' משמש שזכר ש"ס והוסיף מרן ז"ל "איך געב דיר רשות צו קוקען אין מיינע ספרים".

ו) סיפר שכשהלך ליטול פרידה ממרן ז"ל בעמדו להפסיק מלהיות משמש, נתן לו מרן ז"ל דמי הענקה, וכן נהג עם כל המשמשים.

ז) סיפר שכשבאו כ"ק האדמו"ר בעל ברכת אברהם מסלאנים זצ"ל והגה"צ רבי דוד שפרבר הרב מבראשוב זצ"ל בפעם הראשונה לקדם פני מרן ז"ל, ודברו עם מרן ז"ל אודות לעשות ברכת שהחינו על מי שלא ראה אותו זמן ארוך, נענה מרן ז"ל בלשו"ק: ווער קען זיך היינט אינטערנעמען צו מאכען א ברכת רשות".

ח) סיפר שפעם בשב"ק בעת אמירת אב הרחמים כשאמר מרן ז"ל התיבות ככתוב בתורת משה "איש האלוקים" אחז בידיו הק' את רא"מ, ואמר רא"מ, איך שפיר עס נאך ביז היינט, (הפחד שאהוז) ההרגשה שהרגיש בשמוע דברים אלו מפי הקודש.

ט) סיפר שפעם רצה לקנות חמאה לבית מרן ז"ל ושאלתי את פה קדשו אם מותר לקנות מן השוק נענה אליו מרן ז"ל: מיט די היינטיגע מאשינען קען מען נישט שטעלען (להעמיד גבינה), ופעם רצה לקנות

תמרים שהי' ארוזים בקופסא, ולא הרשה מרן ז"ל, לבסוף נתברר שהי' ממורה בדבר טמא.

י) מרן ז"ל אמר לו שלילך עם אשה בשוק זה אסור ע"פ שו"ע.

יא) פעם אמר למרן ז"ל שבספה"ק נועם אלימלך בליקוטי שושנה מבואר המאמר עה"כ פתחו לי שערי צדק, שאם אדם יודע שעומד עדיין בפתח ומבקש פתחו לי, זה השער לד', ואותן הדברים מבוארים בספה"ק קדושת לוי (ליקוטים ד"ה פתחו לי), ואמר לו מרן ז"ל "זיי האבן ביידע מכוון געווען".

יב) אמר בשם הרה"ק מבארדיטשוב ז"ע על דברי הגמ' ביומא (יב:) בבגדי כה"ג והניחם שם שאחרי גמד העבודה טעונין הבגדים גניזה, והטעם לזה אמר הרה"ק מבארדיטשוב ז"ע דכיון שהכה"ג אמר בבגדים האילו חטאו עוו פשעו בני ישראל, שוב לא ה' יכול להשתמש בהם לעבודת יוה"כ אחר. והוסיף רא"מ שאצל מרן ז"ל ה' רואין דבר כזה דאם ה' מונח כוס על השלחן שה' מוכן לשתות, ואם דברו פעם בנוכחות אותה הכוס דברים שלא ה' נראין לומר, אז לא שתה מרן ז"ל יותר את הכוס.

יג) סיפר ששאל את מרן ז"ל אודות מנהג העולם שמביאין מנין בבית היולדות לאחר הלידה שתשמע ברכו, ואמר מרן ז"ל סאיז נישט קיין מנהג, ווען זי קען שוין גיין, גייט זי אין שוהל ואז עולה הבעל לתורה.

יד) סיפר ששמע מהרה"ח ר' משה ווינגארטען ז"ל שכשהגיע מרן ז"ל לעיר פעסט בשנת תש"ג והי' צריך לרשום אותו שיוכל לגוד בעיר, אז אמר ר' משה הנ"ל למרן ז"ל שיש חק במדינה שאם יש לו לאחד קרוב משפחה שהוא מבוגר יותר משבעים שנה אפשר לו להכניסו להמדינה, ושאל את פי מרן ז"ל מה לומר אליהם, ענה לו מרן ז"ל יארען קען מען זאגען (דהיינו אף שמרן ז"ל ה' אז פחות מבן שבעים שנה, וביאר רא"מ הלא תדע ששנה אחת מחיי מרן הוא כמו שבעים שנה שלנו), כשהלכו לבית העירי' לצורך הרשמה ה' המוכרח שגם מרן ז"ל יה' שם, ור' משה ליוה את מרן ז"ל, ואמר

להפקיד שמרן ז"ל הוא דודו, ושאל הפקיד את מרן ז"ל אם הוא דוד ר' משה, ומרן ז"ל לא ענה, ושאל עוד הפעם ולא ענה, ואמר ר' משה חשבתי שהמצב הוא בכי רע שהם ישלחו את מרן בחזרה לפולין, אמנם אח"כ פנה הפקיד לר' משה ואמר לו אמנם אתם אומרים שהוא דודך, והי' לו די בזה.

טו) סיפר ששמע ממרן ז"ל בעת הנשואין של ב"ח כ"ק הה"צ רבי אברהם פאללאק זצ"ל מבערגסאס, שבבעלזא לא ה' המנהג שהחתן רוקד עם הכלה בליל החתונה, ואמר רא"מ למרן ז"ל אולי בשביל שכבר רקד בליל שלפני הנשואין בעת החתן מאהל, נענה אליו מרן ז"ל דבבעלזא לא ה' המנהג לעשות חתן מאהל, רק אחר כך כשהשתדכו עם טרשנאביל מאז עשו חתן מאהל.

טז) סיפר ששמע מאחד שה' בשעת מעשה, דהנה כ"ק מרן מהר"ד ז"ע ה' כידוע חובב ספרים גדול, ובדייטשלאנד גר איש אחד שה' לו אוצר הספרים (באבליטעיק) גדול, וכתב בצוואתו שיתנו לאחר מותו את כל ספריו למרן מהר"ד ז"ל, ומרן ז"ל הצריך לחתום בלשון לעז שמקבל את הירושה ולאשר הדברים כדי שישתלח אליו, אמנם לא ה' יכול לחתום, וכתבו לפניו צורת האותיות של החתימה שמזה יעתיק, ומרן ז"ל התחיל והעתיק האות ראשון משמו הק' שנכתב בל' לעז, ותיכף הפסיק וצעק רחמנא ליצלן אזא טומאה, ויותר על כל הירושה.

יז) סיפר שמרן ז"ל ה' חותך פריסת חלה להרבנית בעת שוה"ט בשב"ק, והי' חותך בזו הפריסה שש חתיכות, והי' שאמרו שזה למען צאצאיו הק' שנספו בהמלחמה רח"ל, אמנם לדעת רא"מ ה' זה עפ"מ דאיתא בספה"ק שיחתכו ו' פריסות להשפיע על כל ששה ימי השבוע דכל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעא תליין.

יח) סיפר ששמע מפי מרן ז"ל שהורה בענין שידוכים באופן שהמדוברת הוא עד שני שנים יותר מבוגר מהבחור המדובר אין בכך כלום.

פרשת
לך לך

גיליון בית ארזים

גיליון מאסף דברי תורתם של
רבנות"ק לבית בוטשעטש
ושאר חכמי רומניה וגאוניה

פניני "יד יוסף"

פנינים נבחרים מתורתו של הרה"ק רבי יוסף אהרן מבוטשעטש ז"ע, המכונה: דער קליינער בעל שם מבוטשעטש [בעל שם קטן מבוטשעטש], מעובד באופן השווה לכל נפש

ציוה השני'ת לאברהם לילך לארץ אף שכבר התחיל בדרך בכדי שיהא מצווה ועושה

לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך וגו' (בראשית יב, א) וברש"י, והלא כבר יצא משם עם אבינו עד לחרן, עד כאן, והיינו כפסוק מפורש (בראשית יא, לא) 'ויקח תרח את אברם בנו וגו' ללכת ארצה כנען', ומה שייך לצוותו על מה שכבר עשה.

ונראה, כי אמרו חכמינו ז"ל (קדושין לא, א) גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, ועל כן אף שמתחילה התחיל לילך לארץ ישראל בלא שנצטווה, והיה כאינו מצווה ועושה, מכל מקום זיכחו השם יתברך להיות מצווה ועושה, על כן ציווהו 'לך לך מארצך', ובהו יהא מצווה ועושה.

(פ' לך השמטות בד"ה ויאמר)

ציוה השם יתברך לאברהם לילך לבדו בלא להתחבר עם תרח אביו

לך לך מארצך וגו' (בראשית יב, א) וברש"י, והלא כבר יצא משם עם אבינו ובא עד לחרן, עד כאן, וכדברי הכתוב (בראשית יא, לא) 'ויקח תרח את אברם בנו וגו' ללכת ארצה כנען', ומה הוצרך לצוותו לילך, אחר שכבר התחיל לילך לארץ ישראל. ונראה, כי מתחילה היה הליכתו עם תרח אביו, שהיה תוקף הקליפות, וזה לא היה נאה לאברהם שהיה צדיק לילך עמו, לזה ציווהו השם יתברך 'לך לך', בלשון יחיד, שילך ביחידות, בלא שיתחבר עמו תרח אביו.

(פ' לך השמטות בד"ה ויאמר)

בריאת העולם בשביל אברהם אבינו שעמד בעשרת הנסיונות

לך לך מארצך וגו' (בראשית יב, א) הנה זה היה הנסיון הראשון לפי דעת הרמב"ם (אבות פ"ה מ"א), ומצאנו בנסיון העקידה, שהוא הנסיון האחרון, נאמר בו גם כן לשון זה, שנאמר (בראשית כב, ב) 'קח נא את בנך את יחידך' וגו' לך אל ארץ המוריה, והלא דבר הוא שנאמר לשון זה של הנסיון האחרון כאן בנסיון הראשון.

ונראה, כי להורות לנו בזה, כי הנה אמרו חכמינו ז"ל (אבות פ"ה מ"א) על העולם שנברא בעשרה מאמרות, ומספר עשרה הוא כמספר עשרת הנסיונות, בעבור שכל בריאת העולם היה בשביל עשרת הנסיונות שנתנסה אברהם אבינו ועמד בכלן, ובעבורי נברא העולם, כמאמר ז"ל (זוהר ק"א פ"ב) על הכתוב (בראשית ב, ד) 'אלה תולדות השמים והארץ בהבראם', אל תקרי בהבראם אלא באברהם.

ולזה נאמר לשון זה לך לך, שהוא אחר שנסדר מתחילה סידור כל הבריאה כולה עד אחר דור המבול דור הפלגה, ונאמר על כל הבריאה בכללותה, 'לך לך', שכל הבריאה הוא בעבור אברהם אבינו שעמד בנסיונות אלו, ולכן נרמזו לשון זה בנסיון הראשון והאחרון לכלול כל הנסיונות בענין זה.

(פ' לך סעודה שלישית בד"ה לך לך)

ציוה השם יתברך לאברהם לעבדו מאהבה שלא על מנת לקבל פרס

לך לך מארצך וגו' (בראשית יב, א) וברש"י, לך לך, להנאתך ולטובתך, עד כאן. נראה לפרש בזה, דהנה לשון הנאה נופל על דבר שנעשה מיד לתועלת האדם, ואילו לשון טובה נופל על דבר שתועלתו יהא לעתיד, דהיינו לעולם הבא.

והנה אמרו חכמינו ז"ל (אבות פ"ה מ"א) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס, לזה ציווה השם יתברך לאברהם 'לך לך' וכפירוש רש"י 'להנאתך ולטובתך', היינו שילך מדרך העבודה הנעשית להנאה בשכר העולם הזה או לטובה בשכר העתיד לבוא, אלא שיעבוד את השם יתברך לתכלית האהבה, וכעדות שהעיד עליו הכתוב (ישעיה מ"א, ה) 'אברהם אוהבי', שעבד מאהבה שלא לשום קבלת פרס.

(פ' לך סעודה שלישית בד"ה עוד יצאה לך)

ליקוטי פניני מים רבים חכמי רומניה וגאוניה

ליקוטי פנינים דברי תורה אשר אסף לקט וכתב והוסיף מדוליה הגה"צ רבי יצחק מאיר מארלוס זצ"ל אב"ד מיהאלען, באקני ולבסוף ימיו רבה של בוקרשט

'הפרד נא מעלי', איני יכול להיות אתך בצוותא חדא.

עוד הביא לפרש (ליקוטי אמרי חיים פ' וירא בד"ה ויאמר) בענין זה את שפירש אא"ז הרה"ק בעל העבודת ישראל מקוזניץ ז"ע את הכתוב (תהלים ז, י) 'גמר נא רע רשעים', אשר כאשר נגמרים נ"א הימים הנוראים, 'רע רשעים', חוזרים הרשעים לסור.

ובזה פירש הרה"ק רבי חיים מאיר מוויזניצא ז"ע את דברי הכתוב (בראשית יח, ג) 'יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם', 'יקח נא' שצריכים ליקח את נ"א הימים על כל ימות השמה, 'מעט מים' זה מרמז על הענוה ושפלות הרוח, כי מעט מורה על ענוה על דרך שמצאנו בדברי הגמרא (חולין פ"ט): 'אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל חושקני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם מומעטין עצמכם לפני', וגם מים מורה על ענוה, כמאמרם (תענית ז): 'למה נמשלו דברי תורה למים דכתיב הוי כל צמא לכו למים לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה', והיינו שצריכים ליקח מהימים הנוראים שעברו עלינו לטובה, לקנות לעצמינו את מידת הענוה ושפלות הרוח, 'ורחצו רגליכם' לרחוץ ולזכך את הרגילות בכל השנה כולה בהשפעות הימים הנוראים האלו.

בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם מומעטין עצמכם לפני', וגם מים מורה על ענוה, כמאמרם (תענית ז): 'למה נמשלו דברי תורה למים דכתיב הוי כל צמא לכו למים לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה', והיינו שצריכים ליקח מהימים הנוראים שעברו עלינו לטובה, לקנות לעצמינו את מידת הענוה ושפלות הרוח, 'ורחצו רגליכם' לרחוץ ולזכך את הרגילות בכל השנה כולה בהשפעות הימים הנוראים האלו.

בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם מומעטין עצמכם לפני', וגם מים מורה על ענוה, כמאמרם (תענית ז): 'למה נמשלו דברי תורה למים דכתיב הוי כל צמא לכו למים לומר לך מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה', והיינו שצריכים ליקח מהימים הנוראים שעברו עלינו לטובה, לקנות לעצמינו את מידת הענוה ושפלות הרוח, 'ורחצו רגליכם' לרחוץ ולזכך את הרגילות בכל השנה כולה בהשפעות הימים הנוראים האלו.

בהשפעות הימים הנוראים האלו.

האבות הקדושים קיבלו את מעלת הארץ על ידי שינחלו בני ישראל את ארץ ישראל

כי כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם (בראשית יג, טו)

הגאון רבי שלמה יהודה טאבאק זצ"ל אבדק"ק סיגעט כתב לדקדק במקרא זה (ערך ש"י פ' לך בד"ה לא אתננה), דכמה פעמים מצאנו בתורה שהבטיח הקדוש ברוך הוא להאבות הקדושים ליתן להם את ארץ כנען, והרי לא ניתנה להם הארץ אלא לזרעם אחריהם דור המדבר, ואם היתה ההבטחה שינחלו

ביקש אברהם להיות מריבה בינו ובין נח כי לא יכול לסבות את רשעותו ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט ויאמר אברם אל לוט אל נאי תהי מריבה ביני ובינך כי אנשים אחים אנחנו הפרד נא מעלי (בראשית יג, ט-ז)

דרכו של לוט הורע מאד בעיני אברהם, רועי לוט היו מרעים את צאנם בשעות אחרים, ואילו לוט לא די שאינו מוכיחם על כך, אלא עוד זאת הסכים לטענותיהם הצבועות.

רש"י מפרש, ויהי ריב - לפי שהיו רועיו של לוט רשעים ומרעים בהמתם בשדות אחרים ורועי אברם מוכיחים אותם על הגזל, והם אומרים נתנה הארץ לאברם ולא אין יורש, ולוט יורשו, ואין זה גזל.

מפרש הרה"ק רבי חיים מאיר מוויזניצא ז"ע (ליקוטי אמרי חיים פ' בד"ה ויהי) את דברי הכתוב, 'אל נא' אין דרכך מוצא חן בעיני, לפיכך אבקשך 'תהי מריבה ביני ובינך', נהיה נא מחולקים איש מרעהו, אבל לא תהיה זו מריבה ומחלוקת גמורה, 'כי אנשים אחים אנחנו', נשאר הלאה קרובים, אולם לא ביחד, על כן 'הפרד נא מעלי'.

מפרש הרה"ק רבי חיים מאיר מוויזניצא ז"ע (ליקוטי אמרי חיים פ' בד"ה ויהי) את דברי הכתוב, 'אל נא' אין דרכך מוצא חן בעיני, לפיכך אבקשך 'תהי מריבה ביני ובינך', נהיה נא מחולקים איש מרעהו, אבל לא תהיה זו מריבה ומחלוקת גמורה, 'כי אנשים אחים אנחנו', נשאר הלאה קרובים, אולם לא ביחד, על כן 'הפרד נא מעלי'.

מפרש הרה"ק רבי חיים מאיר מוויזניצא ז"ע (ליקוטי אמרי חיים פ' בד"ה ויהי) את דברי הכתוב, 'אל נא' אין דרכך מוצא חן בעיני, לפיכך אבקשך 'תהי מריבה ביני ובינך', נהיה נא מחולקים איש מרעהו, אבל לא תהיה זו מריבה ומחלוקת גמורה, 'כי אנשים אחים אנחנו', נשאר הלאה קרובים, אולם לא ביחד, על כן 'הפרד נא מעלי'.

רגשי ההתעוררות מהימים הנוראים צריכים ללוות את האדם ולהשאיר רושם על כל ימות השנה

עוד פירש בזה הרה"ק רבי חיים מאיר מוויזניצא ז"ע (ליקוטי אמרי חיים פ' לך בד"ה שא הב') על פי דברי הכתוב (בראשית יג, יד) 'שא נא עובדך וראה', כי הנה מחובתו של כל עובד השם להיות 'שא נא', להעלות ולנשא את נ"א הימים שמראש חודש אלול עד הושענא רבה, 'וראה' שיראה להותיר רושם מן הימים הקדושים האלו על כל ימות השנה.

וזהו שאמר אברהם ללוט 'אל נא', מאחר ולא חשת את טעם נ"א הימים הנעלים והקדושים האלו, ולא השפיעו עליך לטובה לכל ימות השנה, לכן

זרעם את הארץ ולא הם, לא יוצדק
בזה לשון 'נתינה' ו'מתנה' אלא רק
לשון 'נחלה', וכמו שכתב בשו"ת נודע
ביהודה (תניינא יו"ד סי' קס"א) לחלק, דלשון
נחלה שייך אף במה שלא בא ליד האב אלא הוא מנחילו לבניו אחריו
מכוחו, אבל לשון נתינה לא שייך אלא במה שבא לידו ממש.

ועוד קשה, כי דור המדבר נוחלי הארץ היו דור חמישי מיעקב
אבינו ע"ה, ואיתא במדרש (ב"ר נד, ב) דרחמי האב על הבן הוא עד
שלושה דורות, ואם כן הרי כלו רחמי האבות הקדושים על דור
המדבר, ולא היה להם הנאה במה שנחלו את הארץ, ואם כן הרי לא
נתקיימה אצלם ההבטחה שהם ינחלו את הארץ.

וכתב לתרץ, דמצאנו כמה מעלות טובות שזכו להם ישראל
בעת כניסתם לארץ כנען, ומהם שנתחייבו במצוות התלויות בארץ,
וכדאיתא (סוטה יד): "דרש רבי שמלאי מפני מה נתאוהו משה ליכנס
לארץ ישראל, וכי לאכול מפריה הוא צריך, אלא כך אמר משה
הרבה מצוות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בארץ ישראל,
אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי". ועוד אמרו חכמינו
זכרונם לברכה (בבא בתרא קנה): "אזירא דארץ ישראל מחכים". וכן
זכו לקדושה יתירה, וכדנתן (כלים פ"א מ"ו): "עשר קדושות הן, ארץ
ישראל מקודשת מכל הארצות", וכמאמרם ז"ל (מדרש אגדה ויקרא כה,
יח): "כי חביבה עלי ארץ ישראל, שקדשתי אותה מכל שאר ארצות
שבעולם".

ובכל אלו המעלות היה להאבות הקדושים זכות וחלק בהם,
וכמו שכתב בפירוש אור החמה על הזוהר הקדוש (ה"ג נג), שהבנים
פועלים בעולם הזה בנשמת האבות אם טוב ואם רע, וכן כתב האור
החיים הקדוש (במדבר טו, א), דבשעה שחלק קרח על משה רבינו עליו
השלום, לא רק בעצמו בלבד פגם, אלא גם שורש הענף שבא ממנו
נהפך לרעה, וכן נראה ממאמר חכמינו זכרונם לברכה (סנהדרין קד):
"ברא מזכי אבא, אבא לא מזכי ברא".

אם כי יש להעיר, דהנה התוספות (סוטה י: בד"ה דאיתיה) הקשו,
מהא דאיתא (סוטה י:): שהתפלל דוד המלך עליו השלום על אבשלום
בנו והביאו לחיי העולם הבא, הרי שהאב מזכה את בנו. ותירצו,
דזכות האב וכבודו אינם מועילים לבן רשע להצילו שלא למנותו
בין הרשעים, אבל תפילת האב מועלת אף לבן רשע. ואפשר שהוא
טעם למנהג שהאב אומר קדיש יתום אחר מיתת בנו לא עליו.

וכתב לבאר, כי אף שאמרו חכמינו זכרונם לברכה (יומא כח):
דהאבות הקדושים קיימו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, ואם
כן הרי קיימו אף את כל המצוות התלויות בארץ, ולא ניתוסף בהם
זכות במה שזכו ישראל נוחלי הארץ לקיים המצוות התלויות בארץ,
מכל מקום הרי לא היו מצווים ועושים, וגדול המצווה ועושה יותר
ממי שאינו מצווה ועושה (קידושין לא), נמצא כי מה שהיו דור נוחלי
הארץ המצווים במצוות מקיימים את המצוות התלויות בארץ, הרי
זה פעל לטובה בנשמת האבות, וזה היה להאבות הקדושים בבחינת
'מתנה', בהיכנס בניהם לארץ ישראל ובהינתן להם מצוותיה וגודל
חכמתה וקדושתה, ונמצא שנתקיים בהם עצמם הבטחת השם
יתברך לקבל את ארץ ישראל במתנה, והוא פירוש הכתוב 'לך
אתננה' על ידי 'ולזרעך'.

על ידי שהאמין אברהם כי יזכה לזרע נחשב עד מאד מעשי הצדקה שעשה

והאמין בה' ויחשבה לו צדקה (בראשית טו, ו)

רבים מן המפרשים נתחבטו לפרש סיום מאמר הכתוב 'ויחשבה
לו צדקה'. ודבר נאה ומתקבל כתב הגאון רבי שלמה יהודה טאבאק
זצ"ל אבדק"ק סיגעט (ערך ש"י פ' לך בד"ה והאמין בה'), דחילוק יש בין

הנותן צדקה והוא ערירי ואין לו שום מיוצאי חלציו, לבין הנותן
צדקה ויש לו בנים ובני בנים אחריו, כי זה שאין לו יורש, יודע הוא
מתחילה שיעזוב לאחרים חילו וכל יגיעו והונו ילבש אחר, ועל כן
כל שיש אצלו ממון יותר מכדי חייו הרי הוא מפזרו לצדקה ואינו
משאירו בידו, ואינו נותן מרגשי לבו לקיים רצון השם יתברך לגמול
חסד עם אחרים ליתן מממונו לצדקה. מה שאין כן מי שיש לו בנים,
דמצד הטבע השכלי אינו רוצה לפזר ממנו לצדקה אלא שיהנו בניו
מיגיע כפו לאחריו, אם כן מה שהוא גומל חסד עם אחרים ומפזר
ממונו לצדקה הוא כדי לקיים מצות השם יתברך, ומעלתו גדולה עד
למאוד.

והוא ביאור הכתוב, 'והאמין בה', שהאמין אברהם אבינו עליו
השלום בהשם יתברך שהבטיחו שיזכה לבן אחריו, וכדכתיב (בראשית
טו, ד) 'לא יירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך', ועם זאת
הרבה לפזר ממנו לצדקה, וצדקה כזו דייקא מעלתה גדולה עד
למאד, והוא שסיים הכתוב 'ויחשבה לו צדקה', דאותה האמונה
שהאמין בהשם יתברך החשיבה את מעשה הצדקה שלו עד למאד.

ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם
ארבע מאות שנה, וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי (בראשית טו, ג)

נודעת קושית המפרשים, כי לא היו ישראל במצרים כי אם רד"ו
שנה (ע"י רש"י כאן), והאיך יצאו מן הגלות קודם הזמן שקבע השם
יתברך והוא ארבע מאות שנה. תירוצים רבים נאמרו על קושיא זו,
ומהם יש שתירצו אשר קושי השיעבוד שנשתעבדו ישראל במצרים
השלים את הזמן, או אשר ריבוי עם בני ישראל במצרים גרם
להשלים את הזמן (ע"י פרשת דרכים דרוש החמישי).

מרגלית נאה נאמרה מפי הגאון רבי אברהם אהרן יודאלעוויץ
זצ"ל אבדק"ק קאפוליא (הובא במגד ירחים ח"א פ' לך ד"ה בפסוק ויאמר לאברהם),
לרמז אלו התירוצים במאמר הכתוב 'ידוע תדע כי גר יהיה זרעך
בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה וגם את הגוי
אשר יעבודו דן אנכי', אשר אמר הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו
עליו השלום, לבל תחשוב כי סך ארבע מאות שנות הגלות הוא
דבר מוחלט ואין בו שינוי, אלא כי 'גם את הגוי' הוא מספר עם בני
ישראל אם הוא רב או מעט, 'אשר יעבודו' מהות העבודה אם היא
קלה או קשה, 'דן אנכי' אני דן ומצרף לחשבון סך שנות הגלות.

ובזה פירש גם כן הכתוב (בראשית מו, ג) 'אל תירא מרדה מצרימה
כי לגוי גדול אשימך שם', שאמר הקדוש ברוך הוא ליעקב אבינו
עליו השלום, 'אל תירא מרדה מצרימה' שמא ישתקעו בניך
בטומאת מצרים על ידי אורך זמן הגלות ארבע מאות שנה, 'כי לגוי
גדול אשימך שם' וריבוי העם ישלים את אורך הזמן ויצאו קודם
לסיום זמן הגלות.

ועל דרך זה כתב הגאון רבי צבי הירש פארברער זצ"ל (כרם הצבי פ'
לך בד"ה ויאמר לאברהם), לרמז כן בטעמי המקרא על הכתוב (שמות א, ד)
'וימררו את חייהם בעבודה קשה', וכן 'ויאמר משה בנעריו ובזקניו
נלך בבנינו ובבנותינו' (שמות ט, י), אשר תיבות 'וימררו את חייהם' וכן
'בבנותינו ובבנותינו' הטעמים שלהם הם 'קדמא וזאלא', כי בסיבת
קושי השעבוד ומרירותו, וריבוי בנינו ובנותינו, דין גרמא אשר 'קדם'
זמן סיום הגלות, ויצאו ישראל 'וזאלו' והלכו ממצרים קודם הזמן.

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין פיבשה המקום ירחם עליהם ויוציאם
מצרה לרוחה ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאלה השתא בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן

ניצוצי חיזוק ואמונה
מאוצר שיחותיו של הגאון הצדיק
רבי יעקב מאיר שעכטער שליט"א

אחריות ורא ארפנו

עניני הפרשה

פתגמין קדישין ומרגניתין טבין
שנשמעו מפיק מורינו הגה"צ שליט"א
בשעה של קורת רוח בשבילי דאורחא

ליל שב"ק פרשת לך לך י"א חשוון תשע"ו

שאלו למרן שליט"א למה היה אברהם אבינו מסכן את נפשו כל כך למען הצלת לוט. השיב מרן שליט"א ואמר: הלא מלוט יצא משיח.

מרן שליט"א אמר: אברהם אבינו אמר להשי"ת (בראשית טו ב) 'ואנכי הולך עירי', ואפ"ל שכיוון בזה שאם לא נתן לי זרע, אזי ה'אנכי ה' אלקיר' - הוא קבלת התורה, 'הולך עירי' ומה תהא עליה, כי מי יקבל את התורה הקדושה אם לא זרעי.

אחד אמר דברי מרן החתם סופר זי"ע דנח היה צריך סעד לתמכו במדריגת 'תמים', כי הוא יותר מדרגת 'צדיק'.

ואמר מרן שליט"א: **אכן רק על ידי תמימות הצליח אברהם אבינו להתגבר ולעמוד איתן בנסיונותיו, כי התמימות הוא יסוד גדול לכל העבודה, ובפרט להתגבר על הניסיונות.**

ובענין התמימות נכלל לקיים ההלכה בתמימות, וכמובא בירושלמי על תנא אחד שאמר שהוא מכיר טובה לראשו שכורע בברכת מודים, והסביר זאת אחד מתלמידי המגיד זי"ע, שתנא זה היה מתפלל תמיד בהתפשטות הגשמיות, ונמצא שהיתה תפילתו הרבה יותר מכוונה גרידא, והכיר טובה לראשו שכרע במודים, כי כן ההלכה שצריך לכרוע במודים, ואף בהתפשטות הגשמיות צריך לכרוע.

ואודות המצב (היה זה בעת אשר בחוץ תשכל חרב הערבים ימ"ש על יקירי בני ישראל בעיה"ק ירושלים וטבחא כמה נפשות מישראל הי"ד).

אמרו למרן שליט"א דברי רבינו הקדוש זי"ע (שיחות הר"ן אות ע) היתכן שאנו מניחין את השם יתברך שיעשה ויחשב לגזור גזרות בעולם? (כי אז באותו הזמן נשמע שיוצאין גזרות על ישראל חס ושלום), כי אנו צריכין לקרות את השם יתברך וכו' עי"ש, ורצוננו להמתיק מהכא את הדינים.

נענה מרן שליט"א ואמר: **'דער אייבישטער זאל העלפן',** והרים ידו כלפי מעלה ואמר: **'עשה למען שמך'**.

ושאלו כדת מה לעשות בעת הזאת בכדי להמתיק את הדינים.

ואמר מרן שליט"א: **להרבות באמירת תהלים.**

"נשאת ונתת באמונה"

■ אנו צריכים להיות כלים בריאים לעבודתו ית'

הנה כדי לעבוד את ה' כראוי צריך גוף בריא ומוח בריא, אשר על כן על אף שמצינו בדורות הראשונים בימי חז"ל הקדושים שהיה להם פחד של "גיהנום פתוחה מתחתיו" (ראה סנהדרין ז. ותנחומא משפטים פ"ו), מ"מ הם היו יכולים לקבל הפחד כראוי וכהלכה, אמנם כהיום הזה שאנו בדור חלוש אזי כאשר יפנים האדם ויראה כל זמן "גיהנום פתוחה מתחתיו" יאמר לעצמו נואש, הוא כבר לא יוכל ללמוד דף גמרא, כבר לא יוכל לברך ברכה כראוי, כי אין לנו את הכלים לקבל הפחד כראוי במידה נכונה. אכן אצל צדיקים ראו "פחד אלקים" איום ונורא, וכי יש לנו את הכלים לכך? וכדי שנוכל לאהוב אותו יתברך כמצווה עלינו צריכים להיות "א געזונטן כלי".

וזה הענין המובא בחז"ל (נדרים לה) שאין הקב"ה משרה שכירתו אלא על גיבור חכם ועשיר, יש מפרשים הכוונה על גיבור שמתגבר על יצרו, אמנם יש מפרשים כפשוטו, כי צריך להיות בעל כוח כמו שכתוב אצל דניאל (דניאל ז, טו) שנשמטו כמעט יצאה מנרתיקה שהוא הגוף, דהיינו שהגוף הוא נרתיק לנשמה וצריכה כוח להשאירה אצלה.

■ מעלת משה רבינו ע"ה ע"י גודל אמונתו

וזה אכן היתה מעלת משה רבינו ע"ה שהיה עומד על רגליו ומדבר עם השי"ת פנים בפנים, משא"כ הנביאים שהיו נופלים על פניהם (ראה רמב"ם הלכות יסודי התורה פ"ז ה"ו), כי כדי שיהיה כוח לגוף לעמוד דעל עמדו בעת קבלת דיבור מהשי"ת צריך להיות גיבור ורב כוח.

הנה בזוה"ק (וירא קכ): מובא שכאשר אמר השי"ת לאברהם אבינו "אברהם אברהם" (בראשית כב, יא) "פסיק טעמא" - הכוונה שעל פי דקדוק כתוב ביניהם "פסק" [כזה אברהם | אברהם], וכמו כן אצל יעקב אבינו ושמואל הנביא, אך אצל משה רבינו "לא פסיק טעמא", וראיתי כמדומני בספר "תולדות אהרן" פטש נפלא ע"ז, כי כאשר שמע אברהם אבינו את קריאתו "אברהם" הרי בפעם הראשונה לגודל קדושתו בוא קיבל פחד נורא ודיכיות נפלאה וכבר נעשה אדם אחר, ובפעם השניה כבר היה אדם אחר לגמרי מאז נקרא לראשונה, לכן פסיק טעמא ביניהם.

אמנם משה רבינו ע"ה ע"י "גודל אמונתו" היה תמיד בכל עת דבוק בהשי"ת באמונה חזקה כל כך, עד שלא היה אצלו שום חילוק מהקריאה הראשונה לשניה, הוא היה מוכן לכך מתחילה, ולכן לא פסיק טעמא אצלו.

■ אמונה היא למעלה מן הנבואה

והאמת כך הוא שאמונה היא למעלה מן הנבואה, ודבר זה מפורש בדברי רביה"ק (ליקוטי מוהר"ן קמא יח אות ב' ואות ה') שע"י אמונה יכולים להשיג הרבה יותר משע"י נבואה, כי אמונה עולה למעלה למעלה, גבוה מעל גבוה.

וראה לשונו שם: "שהתכלית של הבריאה היא שעשוע עולם הבא, ואי אפשר לקרב זאת התכלית למחשבות בני אדם, כי זאת התכלית נאמר עליו (ישעיה ד, טו) 'עין לא ראתה וגו', אבל הצדיקים באמת גם הם יכולים לתפוס במחשבתם תכלית עולם הבא", מבוואר מדבריו - וכן מובא על צדיקי עליון - **"ש'מגודל אמונתם' משם הם מתחילים השגתם, ורק מצד האמונה, והא דכתיב 'עין לא ראתה' היינו ע"י נבואה כמו שפירש רש"י שם 'בנביאים', אך ע"י אמונה אפשר להאמין ואף להרגיש!**

■ אסור לשכוח את תכסיי הקרב הפשוטים

כל ענין הזה נכלל בסיפורי מעשיות (תחילת מעשה י"ג) שבני במדינה שכחו את תכסיי הקרב, ופנימיות הענין שם הוא שלפעמים האדם נכנס בחכמה דקדושה והוא שוכח את פשטות תכסיי הקרב, הוא שוכח שצריך פשוט להיחלם עם היצ"ר, והאמת הוא שבכל מצב שהאדם נמצא אסור לו לשכוח הדברים הפשוטים! פשטות היהדות! קדושה; אמונה; בתכלית הפשיטות ובתכלית התמימות! **"די אלטע פשוטע אמונה דאס טאר מען נישט פארגעסן",** רביה"ק שיבכ פעם בחדן שאמר בתוך דבריו **"דער אלטער אלטער אלטער גאט"** (חיי מוהר"ן תי"ג), כי הכוונה הוא לא לשכוח את פשטות האמונה! להאמין שיש בורא עולם אשר הוא מנהיג העולם בפרטי פרטיות בכל זמן ובכל עת!

■ יש להרבות בדיבורי אמונה פשוטים

כי צריך כל אחד לדבר מאמונה, פשטות האמונה, וכמעט שלא מדברים מזה... וכדאמרי אנשי סכהים ישנם המפלפלים בסוגיות בדברי מפרשי הש"ס ושוכחים ללמוד א פשוטע שטיקל גמרא... שוכחים לדבר מפשטות האמונה התמה...

וכמובא בספה"ק (ראה דברי מנחם מהרה"ק קרימינוב ליקוטים) על מאמר הגמ' (שבת לא.) שהשאלה הראשונה ששואלים את האדם למעלה היא **"נשאת ונתת באמונה"** שזה קאי על האמונה השלימה, שחייב אדם לעסוק בזה תמיד, הן כשמדבר עם חבריו והן בכל עסקיו, ואפילו בינו לבין עצמו הוא מחוייב לישא וליתן במחשבות ודיבורים של אמונה תמימה בבורא ית'.

ואל לנו להתבייש בזה חלילה, אלא יש להרבות לדבר דברי אמונה בתכלית הפשיטות! לחזור ולדבר תמיד בכל עת! להתחיל ולדבר ולחזור ולדבר מאמונה פשוטה!

■ עיקר המתקת הדינים ע"י אמונה פשוטה

ובפרט בימינו אנו שהעולם מלא במדעות וחכמות בכל מיני תחומים, אל לנו לשכוח את האמונה הפשוטה שקילבנו מאבותינו מעולם! והרי צריכים להיושע היום בכללות ובפרטות, ואנו זקוקים להמתקת הדינים בכל המובנים, עלינו לדעת שהעיקר מה שממתיק הדינים הוא אמונה! אמונה פשוטה ממתיק כל הדינים! וכמו כן כל העבודות בתמימות ופשיטות, קדושה וטהרה בתמימות ופשיטות ממתיק דינים!

עד כדי כך מובא בספה"ק בשם הבעש"ט הק' שכאשר האדם נופל לאפיקורסות חלילה, אין לו זכות קיום מצד עצמו, וכל חיותו הוא רק בזכות אחרים בעלי אמונה, ויש לדייק זאת בדבריו הק' של רביה"ק שאמר (שיחות הר"ן אות נג): "מי שיש לו אמונה חיים, והוא מבלה ימי חייו בטוב תמיד", דקדק לומר "חיים חיים" כי ע"י שמאמין אז הוא חי חיים שלו ולא חי בזכות אחרים.

■ אמונה הוא המקשר את האדם לקונו

הש"ת ברא את העולם והוא מחיה ומהיה אותה בכל עת ורגע, ואם חלילה אין אמונה בו ית' הרי נכרתין מהעולם ומהחיים, אמונה הוא המקשר את העולם לבוראו! הוא המקשר את האדם לקונו!

וכאשר האדם מכניס עצמו לחיות באמונה תמה אז חיים חיים, הוא לומד אחרת, הוא מתפלל אחרת, כל חייו הולך וסובב סביב "נועם האמונה" א געשמאק אין די אמונה, באמונה הפשוטה והתמימה!

הבעל שם טוב הק' אומר ש"אמונה הוא הדביקות" (תולדות יעקב יוסף עקב אות א), והיינו שאמונה עצמה הוא הדביקות לבורא על עולמים ב"ה, אין עוד מלבדו!

■ קנין נועם האמונה ע"י הדיבור

וכל זה זוכים ע"י הדיבור, "לא נפלאה היא ממך לא רחוקה היא, כי קרוב אליך הדבר מאוד בפין ובלבבך לעשות", לא בשמים היא ולא רחוקה היא! כאשר מתפללים שמונה עשרה - קונים קנין נצחי של אמונה, אני מתפלל אליו ית' והוא שומע קולי, כשמברכים ברכת הנהנין - מגלים מלכותו יתברך בעולם, ברכת המזון - מודים לו ומכירים במלכותו, וכן הלאה בכל דבר ודיבור יכולים לקנות לעצמינו קנין נצחי של פשטות האמונה אשר הוא תכלית הכל!

לפעמים האדם מחפש עצות וסגולות ותיקונים ממרחק, אך הוא שוכח את הדבר הפשוט והקרוב אליו עד מאוד; אמונה! נאר אמונה!

■ הבעש"ט הק' החיה את האמונה בעולם

הבעש"ט הק' החיה ממש את האמונה בעולם, זה היה מהדברים שהבעש"ט הק' הכניס בעולם, להעלות בדעת את האמונה הקדושה, כמו שכתב בספה"ק דגל מנחה אפרים (פרשת עקב ד"ה והיה): "כלל גדול לעבודת הבורא ברוך הוא - העיקר הוא האמונה, ועל זה היה מזהיר אדוני אבי זקני זללה"ה, וזהו שורש לכל התורה והעבודה".

■ שלימות האמונה - אמונה בהשגחה פרטית

ועיקר שלימות האמונה הוא בהשגחה פרטית, וזהו ההבדל בין אמונת ישראל לאמונת אומות העולם, כי גם בהם יש שמאמינים בהש"ת, אלא שהאמונה שלהם הוא כמו אמונה כללית כמו שיודעים שיש כמה ולבנה כך הם יודעים שיש בורא עולם, אמנם שהלב ריגיש שכל הנהגה בכלל ובפרט ובפרטי פרטיות הכל מאתו יתברך לבד, אין סוף ואים תכלית באופן נפלא ונעים מאוד, זהו עיקר אמונת ישראל.

וכמו שמביא הרה"ק מקאמארא שפעם אחת יצא הבעש"ט הק' עם כמה מתלמידיו והצביע על עגלה אחת שעברה מלאה בקש ותבן בגובה כמה קומות, ופנה אליהם ואמר המאמינים אתם שכל קש וקש יחיד הנמצא בערימת הקש - איך שהוא מונח אם לארוך או לרחבו למטה או למעלה הוא בהשגחה פרטית ממנו ית'...

והעיד הרה"ק מקאמארא (ראה לקט אמרי פנינים אות כ"ה) שכל כך האירה לבעש"ט הק' האמונה הקדושה בכל דבר, שהיה שומע אמונה מקול צהלת הסוסים, בכל נקישות וצפירות וקול רעש העולה מהם במרוצתם האמין הבעש"ט הק' שכל קול וכל מכה וכל תנועה הכל הוא מהש"ת, עד שהשכיל לשמוע עתידות מקולות הסוסים הללו.

עד כדי כך אפשר להשיג אם מסתכלים נכונה באמונה על כל דבר הנעשה בעולם.

■ ע"י אמונה אפשר להשיג כל ההשגות

הכלל העולה הוא שע"י האמונה הפשוטה יכולים להשיג המדרגות וההשגות הגבוהות ביותר, ורק ע"י אמונה וביטול גמור להש"ת יכולים לראות את האור הגדול המאיר בכל דבר בעולם.

על כן נחזק את עצמינו להחזיק במעוז האמונה! אמונה פשוטה! אמונה תמימה! להאמין שיש בורא ומנהיג לעולם! ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשי בראשית! הוא אבינו הוא מלכנו! וע"י תוקף האמונה נזכה לכל טוב, ברוחניות ובגשמיות! כי הכל ממש נכלל באמונה הקדושה! טעמו וראו כי טוב אשרי הגבר יחסה בו!

עניני אמירת תהלים

האוצרות הגנוזים בתהלים - אמונה, תפילות, הילולים, ורצונות...

הנה כל דרכי העבודה והעצות להינצל מכל מכמורת רשת היצה"ר הנ"ל, הן כלולים המה

וגנוזים בתוך ספר התהלים שחיבר דוד המלך ע"ה למענינו, כי ספר התהלים הוא אוצר שמכיל בתוכו את כל מה שצריך איש הישראלי לעבוד את הש"ת, שהרי הוא מלא בדיבורי אמונה וביטחון לרוב, כמו כן כלול בו אין ספור תפילות וזעקות לבורא עולם, המגינים על האדם להינצל על ידם מכח מיני צרות ברוחניות ובגשמיות, וכן ספר התהלים הרי הינו מלא וגדוש בהילולים ותשבחות להש"ת, ואף יתכן שההילולים שבתהלים רבו על התפילות שבו, כי ההילולים יש להם כוח נפלא לגרש את הקליפות ולהכניעם, כמובא בספה"ק שערי אורה (שער א'), שלכן נקראים פרקי התהלים שאומרים בתפילה 'פסוקי דזמרה', כי כשם כן הם, שהם מזמרים עריצים ומכריתים את הקוצים, וכמו כן פירש רש"י על הפסוק (תהלים קמ"ט ו) 'רוממות אל בגרונום וחרב פיפיות בידם' וז"ל: רוממות אל בגרונום. והם לחרב פיפיות בידם עכ"ל, דהיינו שהשבח והודיה שמרוממים ומשבחים אל-ל ב"ה, הם החרב המכרית את כל החיצונים.

ולכן יפתח האדם פיו, יודה ויהלל לבורא שבראו, ועל ידי ההילול הנה הוא מכה ממקומו את הקליפות והם נופלים נפילה שאין לה תקומה במקום שהם, ואף שאינו עורך עמם מלחמה פנים בפנים - אך הם נופלים ונכנעים וכלים מאליהם.

ונגל עינינו ונביטה כמה מעיינות של רצונות וכיסופים נמצאים בפסוקי התהלים, ביטויי רצונות של קרבת אלוקים, של אמונה ושל עבודת הבורא, והרי התיקון הגדול ביותר על מחשבות זרות הן המה הרצונות קדושים, ובכן, הכנס את כל רצונותיך לתוך פסוקי ופרקי התהלים, והיא תקותך וישועתך לנצח.

■ התהלים כולל בתוכו כל התיקונים והסגולות כולם

ובכן נשכיל להחשיב את הרכוש היקר הנמצא תחת ידינו, ונבין כמה מיני סגולות ותיקונים כלולים בספר התהלים, כהיום מחפשים תיקונים וסגולות במרחקים... והרי יש לנו ספר יקר כזה, המכיל בתוכו כל התיקונים והסגולות כולם, ומדפיסים אותו ללא שיעור, והוא קרוב וביד כל אחד ואחד, אך צריכים להיזהר שריבוי לא יפחית חלילה מחשיבות הדבר, וכדבריו

מעיינות ההרים

אמרים נעימים מפז ומפנינים ממעיין מים חיים
בעל שם טוב הקדוש ותלמידיו ז"ע ועב"א
שנאמרו בנעימה מפי פה מפיך מרגליות
כ"ק ארמו"ד מטעמזשזואר שליט"א

שיעור
חוצש רש"י

**ויאמר ה' אל אברהם לך לך מאדניך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך
ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה (בראשית יב, א-ב)**

היה לו לאברהם צד שלא יתקיים הבטחת הבורא, שבא לטעון כלפי השם יתברך כי לבינתיים לא הוליד בנים.

אך ביאר בזה האור החיים הקדוש, כי הנה מצאנו שהבטיחו הקדוש ברוך הוא לפני כן בדברי הכתוב (בראשית יג, טז) 'ושמתי את זרעך כעפר הארץ אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה', וסבור היה אברהם, כי מה שדימה הקדוש ברוך הוא את זרעו כעפר הארץ, אינו רק לסיבת כמותם שיהיו רבים עד לאין מספר, אלא הכוונה על דרך מאמרם (ספרי פרשת עקב פ"קא מ"ז): "אם עושים רצונו של מקום הרי הם ככוכבים ואם לאו הרי הם כעפר הארץ", ועל כן הבין אברהם כי הבטיחו הקדוש ברוך הוא לראות זרע היוצא ממנו, אך יהיה זרע זה כעפר הארץ, והיינו שיהיו שפלים במדרגתם ופחותים בתכלית השפלות.

זהו שאמר אברהם להקדוש ברוך הוא 'ויאמר אברהם הן לי לא נתתה זרע', הדגיש אברהם ואמר 'לי', כי הגם אומנם שהבטיחו הקדוש ברוך הוא שיראה זרע, מכל מקום אין לו כל ענין בזרע משחיתים, אלא כל רצונו הוא בזרע שיקיים את רצונו ברוך הוא ויעשה נחת רוח לפניו, ואילו זרע זה שהובטח לו עתיד להיות 'כעפר הארץ', על זה אמר הכתוב 'ויצא אתו החוצה ויאמר הבט נא השמיה וספר הכוכבים וגו' ויאמר לו כה יהיה זרעך', היינו שזרעו של אברהם לא יהיה בבחינת השפלות כעפר הארץ, אלא אדרבה יעשו רצונו של מקום ויהיו בבחינת כוכבים, ומה שאמר לו מתחילה שיהיו כעפר הארץ, אין הכוונה אלא על ריבויים, ולא שיהיו חס ושלוים בבחינת שפלות כעפר הארץ.

על כל פנים נחזור לביאורו של הדברי יקותיאל, כי עיקר תכלית הצדיקים בפרי בטנם הוא לראותם עולים ומתעלים בדרכי העבודה בתמימות, והנה מעיקרי יסודות החינוך הוא השפעת הסביבה, ובפרט השפעתם של הקרובים כגון האחים והאחיות או שאר בני המשפחה, שאף אם יתאמץ האב לחנך את בנו על דרך המסורה, מכל מקום על ידי השפעת הסביבה יכול לאבד את כל חינוך הבנים.

זהו שאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם 'לך מארצך' וגו', היינו שילך ויתרחק מארץ טומאת העמים, שכן שם לא יוכל לחנך את בניו אתרוי על דרך התורה והמצוות, והוה שכתב רש"י 'וכאן אי אתה זוכה לבנים', שאין הכוונה כפשוטו שלא יוכל לזכות להוליד בנים, כי בוודאי היד' ה' תקצר להוליד

(בראשית יב, דה) 'וילך אברהם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט ואברהם בן חמש ושבעים שנה בצאתו מחרן', אשר לוט בראותו כי אברהם כבר זקן בא בימים הוא בן חמש ושבעים שנה, חשב בדעתו כי קרוב יום פטירתו של אברהם או אז יזכה לרשת את כל ריבוי רכושו, ועל כן מאחר וראה כי הבטיח הקדוש ברוך הוא לאברהם הבטחות מרובות, לזה התלוה אליו בכדי לרשת את כל רכושו בבוא היום, ולזה הסמיך את הכתוב לומר כי אברהם בן חמש ושבעים שנה היה באותו הפרק, ולכן התלוה עמו לוט.

*

**אצל אברהם לא היה נחשב זכות
להוליד בנים רק אם יגדלו כרצון ה'
ויתחנכו בדרך התורה והמצוות**

הגה"צ רבי יקותיאל יהודה גרינוואלד זצ"ל בנו של הגה"ק הערוגת הבושם מחוסט זי"ע העיר בספור דברי יקותיאל (פ' לך בד"ה לך לך), על מה שכתב רש"י: "כאן אי אתה זוכה לבנים", כאילו שהיה הדבר תלוי בהיותו במקום אחר, והרי אם היה ברצון השם יתברך ליתן לו בנים, הרי ללא כל ספק שיכול היה הקדוש ברוך הוא ליתן לו בנים גם בהיותו בחרן, ואין כל מניעה מצד השם יתברך ליתן לו בנים אף בחוץ לארץ, ומהו שכתב רש"י כי כאן אינו יכול לזכות לבנים. וביאר בזה, כי הנה הצדיקים עובדי השם יתברך, כל תכלית רצונם בבניהם אחרים הוא אך ורק להמשיך בשלשלת הדורות, דור לדור יביע אומר ויעבוד את הבורא ברוך הוא בשלימות, וכאשר אין הבנים ממשיכים בדרכי התורה ושמירת המצוות, אין לצדיקים כל רצון לזכות לבנים כאלו.

והביא בזה את דברי המדרש (בראשית רבה מד, ט) על הכתוב (בראשית טו, ב) 'מה תתן לי ואנכי הולך עריירי': "אמר לפניו, רבונו של עולם, אם עתיד אני להעמיד בנים ולהכעיסך, מוטב לי ואני הולך עריירי", הרי שמוטב היה לו לאברהם אבינו שלא יולדו לו כלל בנים, מאשר שיהיו לו בנים שיכעיסו את הבורא ברוך הוא.

כך כתב גם האור החיים הקדוש על דברי הכתובים (בראשית טו, גה) 'ויאמר אברהם הן לי לא נתתה זרע והנה בן ביתי יורש אתי והנה דבר ה' אליו לאמר לא יירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך ויצא אתו החוצה ויאמר הבט נא השמיה וספר הכוכבים אם תוכל לספר אתם ויאמר לו כה יהיה זרעך', ולכאורה כל הרואה תמה ואומר, שהרי כבר הבטיחו הקדוש ברוך הוא שיזכה לבנים, וכי

גודל הנסיון שהיה לאברהם אחר שהבטיח לו הקדוש ברוך הוא כי יזכה על ידי זה להנאות וטובות

כתב רש"י, לך לך, להנאתך ולטובתך, ושם אעשך לגוי גדול, וכאן אי אתה זוכה לבנים. ועוד שאודיע טבעך בעולם, עד כאן.

העירו המפרשים, כי הרי ציווי הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו לצאת מביתו, היה אחד מעשרת הנסיונות שנתנסה בהם אברהם אבינו, ואם כן מה מקום שאמר לו השם יתברך 'לך לך' - להנאתך ולטובתך, הרי בכך שוב אין כל משמעות לנסיון זה, כי מאחר והבטיח לו השם יתברך כי יזכה על ידי זה לרוב ברכות והצלחה בכל ענייניו, והרי ברור היה לו לאברהם כי השם יתברך ברוך הוא ברוך אומר ועושה, וברוך שומר הבטחתו לישראל ברוך הוא, ואם כן לא היה לו כל ספק כי יתממשו כל הברכות שהבטיח לו השם יתברך, ומה נסיון היה בדבר.

אך כתבו הספרים הקדושים (באר מים חיים פ' לך בד"ה או יאמר כו; פנים יפות פ' לך בד"ה לך), כי אדרבה על ידי זה גדלה מעלת עמידתו בנסיון של אברהם אבינו, כי מאחר והבטיח לו השם יתברך ריבוי גדול של הבטחות להן יזכה על ידי קיום מצוות השם, היה לו לאברהם אבינו נסיון גדול לעשות את הדבר מצד קיום ציווי הבורא ברוך הוא, ושלא לעשותו משום כל ההבטחות שהבטיח לו השם יתברך. ואכן אם לא היה הקדוש ברוך הוא מבטיח לו את כל ההבטחות, או אז לא היה לו כל התעוררות מלחמת היצר למנעו מעשיית המצוה בשלימות, אך לאחר שהבטיח לו השם יתברך כל הברכות האלו, שוב הגיע הבעל דבר לפתות את אברהם אבינו ולהניאו, שיעשה את המצוה לצד ההבטחות שהבטיח לו הקדוש ברוך הוא.

לוט שהתלווה אל אברהם לא הלך בכדי לקיים את רצון ה' אלא כי היה ברעתו לירש את אברהם ולזכות לכל הברכות שבירכו ה' המאור ושמש (פ' לך בד"ה וילך אברהם) כתב לפרש את הכתוב (בראשית יב, ד) 'וילך אברהם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט', אשר אברהם אבינו הלך 'כאשר דבר אליו ה', שכל מטרת הליכתו היתה לקיים את מצות הבורא יתברך שציווהו לילך, 'וילך אתו לוט', אמנם לוט לא הלך למטרה זו, אלא התלווה עם אברהם בכדי להשיג כל הברכות שבירכו הבורא ברוך הוא.

כעין זה ראיתי (זוהרי התורה פ' לך בד"ה וילך בשם הגה"צ רבי פייש פישמאן זצ"ל מפרעשבורג) שכתבו לפרש, בהוספת ביאור סמיכות הכתובים

בנים ובני בנים אף בארץ נכריה, אך בכדי שיוכל אברהם 'לזכות' לבנים, והיינו שיהיו לו הבנים לזכייה ולגודל הנאה, זה הוא מן הנמנע בחרון, כי להיות שם מקום אנשי הרשע לא יוכל לחנכם כראוי, ולכן אמר לו 'כאן אי אתה זוכה לבנים', שכאן לא יהיו לו מתנת הבנים נחשבת כזכייה, הואיל ולא יוכל לחנכם בדרך התורה והמצוות.

דיבר השי"ת אל אברהם ללא שנראה אליו מתחילה כי היה אברהם מוכן בשלימות ההכנה להתגלות זו

עוד כתב האור החיים הקדוש (בראשית יב, א) לבאר, מה טעם מצאנו שלא נאמר בתחילת דברי הקדוש ברוך הוא אל אברהם כי הראה עצמו לאברהם, אלא תכף התחיל הקדוש ברוך הוא לדבר עמו, בעוד שלא מצאנו כן בשאר הנבראים, שלא דיבר עמהם השם יתברך אלא אחר שהתראה אליהם מתחילה. וכתב בזה, כי מצאנו שאברהם אבינו הקדים להשתדל על השגת הבורא ברוך הוא באופן שלא יתכן להיות לשום בריה בעולם, כי כדברי המדרשות (ר' נדרים לב) בן שלוש או חמש שנים הכיר אברהם את בוראו, והיה זה על ידי שחקר ודרש מעצמו לידע מי ברא כל אלה, וכמו שאמרנו במדרש (בראשית רבה ט, א) משל למי שראה בירה דולקת ואמר כלום אפשר אין לה בעלים נגלה אליו בעל הבירה ואמר אני הוא בעל הבירה, כך היה אברהם אבינו חוקר ומבקש אחר בורא העולם לידע ולהיוודע מי עשה כל זאת, ונגלה אליו השם יתברך לאמר לו כי הוא בורא העולם כולו בטובו. ועל כן מאחר, והקדים אברהם להשתדל מעצמו על השגת הבורא ברוך הוא, לכן לא הוצרך הקדוש ברוך הוא להקדים ולהיראות אליו, כי היה כבר אברהם אבינו מוכן מצד עצמו להתגלות הבורא ברוך הוא עליו.

ואפשר עוד להוסיף על דבריו, כי לעולם הדביקות בהקדוש ברוך הוא בעצמו, זה כבר נחשב התגלות הבורא ברוך הוא, שאין כבר צריכים לראות יותר מהרגשת הדביקות, אלא בעוצם חביבות הדביקות כבר מרגישים את התגלות יקרת שכינת כבודו עליו, ולזה אברהם שהשתדל והתעצם להשיג את דביקות הבורא ברוך הוא, בזה עצמו כבר נראה אליו השם יתברך, ויכול היה לדבר עמו ללא הקדמת היראותו אליו בשנית.

לא הראה הקב"ה עצמו לאברהם עד שמצא את לבבו נאמן לפניו לקיים את דבריו

עוד כתב האור החיים הקדוש, כי הנה כל הדורות שהיו מנח ועד אברהם היו מכעיסים ובאים לפניו, שלא היו מקיימים את מצוותיו, ואילו אברהם אבינו הוא התחיל לשמור את מצוות ה', לכן היה ברצון הקדוש ברוך הוא לנסותו תחילה טרם שיתגלה אליו, לראות האם לבבו נאמן לפניו באמת, או שחלילה לא יעמוד לשמור את תורתו ואת מצוותיו, לכן אמר לו תחילה וציווהו לילך מארצו וממולדתו, ובזה התברר איך שביקש אברהם

לשמור את חוקי התורה ולקיים כל דברי הקדוש ברוך הוא, ובשכר זה יזכה מיני אז שיתגלה לפניו נורא עלילה.

מה שאין כן שאר הנבראים, אשר כבר הינם לאחר שקיבל אברהם עליו ועל זרעו את עול קיום התורה ושלימות האמונה בייחודו, שוב אין צריכים לדקדק בהם קודם השראת השכינה עליהם, כי כבר ידוע מאברהם אבינו כי הוא וכל זרעו יטו לעשות כל דבר ה', ולכן תכף יכול להיות אצלם התגלות הפארת עוזו, כי ידוע להם כבר על רצונם לעשות כל מצוות התורה.

והסמיך בזה האור החיים הקדוש, כי על פי זה יש להבין את דברי המדרש (בראשית רבה ט, א) שדרשו את הכתוב (תהלים מה, יא) 'שמעי בת וראי', כי הכוונה על אברהם אבינו, ומדייק האור החיים הקדוש, כי מלשון הכתוב שאמר 'שמעי בת וראי', ולא אמר 'שמעי וראי בת', משמע כי השמיעה והראיה מחולקים היו זה מזה, ואינם בפרק אחד, והיינו לפי שאברהם אבינו מתחילה בדקו הקדוש ברוך הוא האם שמוע ישמע לקולו ויעשה ככל מצוותו, וזהו 'שמעי', ורק לאחר מכן כשנוכח לראות ומצא את לבבו נאמן לפניו, 'וראי' התראה אליו הקדוש ברוך הוא, ולא נעשה כולו בפרק אחד.

תחילה צריכים לעסוק בנגלות התורה ורק אחר כך יכולים ללמוד בתורת הסוד

הדברי יחזקאל (תהלים בד"ה שמעי הא) מביא לפרש בדברי הכתוב הנזכר (תהלים מה, יא) 'שמעי בת וראי', כי להורות בא הכתוב סדר לימוד חלקי התורה, אשר תחילה צריכים למלא כרסו בש"ס ופוסקים ולעסוק בנגלות ופשטי התורה, ורק לאחר מכן יש מקום להשכיל וללמוד בספרי תורת הנסתר, כי בלא שיקדים מתחילה למלא כרסו בש"ס ופוסקים, לא יוכל ללמוד כלל בתורת הקבלה, שכן רק אחר שממלא האדם את עצמו בנגלות התורה, יוכל להשכיל ולהבין סתרי התורה על בוריים.

וזה רמז בדברי הכתוב 'שמעי' זה מורה על לימוד הנגלה, על דרך הלשון המורגל בתלמוד 'תא שמע', ורק לאחר מכן 'וראי', זה מורה על לימוד הנסתר, על דרך הלשון המורגל בזוהר הקדוש 'תא חזי', שזה הוא הסדר הנכון והראוי ללימוד הנסתר רק אחר לימוד תורת הנגלה.

עיקר שבירת הקליפה הוא על ידי לימוד פשטי התורה

הערוגת הבושם (פ' וישלח בד"ה ויאמר) מביא לפרש ביסוד זה את דברי הכתוב (בראשית לב, כח-ט) 'ויאמר אליו מה שמך ויאמר יעקב ויאמר לא יעקב עוד שמך כי אם ישראל, כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל', והקדים כי יעקב מורה על פשוטי העם אנשי ההמון הלומדים בתורה בפשטות, ואילו ישראל מורה על חכמי הסוד ההוגים בתורת הסוד, ולזה מתחילה היה שמו יעקב

המורה על לימוד נגלות התורה, ורק אחר כך נשתנה שמו להיות ישראל, שהוא ענין לימוד תורת הסוד, שהדבר יתכן רק אחר לימוד תורת הנגלה בשלימות.

אמנם בכדי לשבר את קליפת עשו, לזה אין מועיל כל כך תורת הסוד, אף שגדול מעלתה עד אין סוף, אך מכל מקום עיקר שבירת הקליפה הוא בכח פשטי התורה, אשר גדול כוחם לשבור כל כוחות הטומאה והקליפות, ורימז בזה את דברי המדרש (ר' בראשית רבה סה, ב): "בזמן שהקול קול יעקב אין הידיים ידי עשו שולטות", והיינו כי בזמן שהקול הוא קול התורה של 'יעקב' המורה על פשטות נגלות התורה, או אז אין ידי עשו שולטות, כי מכניעים בזה את תוקף הקליפה.

נמצא כי היה שרו של עשו ירא עד מאד לנפשו מלימוד פשטי התורה על ידי בני ישראל, ולזה שאל מתחילה את יעקב 'ויאמר אליו מה שמך', וביקש כי יענה ויאמר לו כי שמו הוא ישראל, היינו לימוד תורת הסוד, אשר כנזכר מזה אין לו כל כך גודל היראה, אך ענה לו יעקב ואמר 'ויאמר יעקב', אשר שמו הוא יעקב, והיינו לימוד פשטי התורה, ומזה נפל פחד גדול על שרו של עשו, כי ידע אשר כלתה אליו הרעה בכח לימוד נגלות התורה. לזה אמר לו שרו של עשו 'ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל', והיינו כי היה ברצונו שיעסוק רק בסתרי התורה, אשר אין כוחם יפה לבטל הקליפות. על כל פנים עיקר הדברים הוא כי תחילה היה שמו יעקב, הוא לימוד פשטות התורה שצריך האדם להרבות בה מתחילה, ורק אחר כך נקרא שמו ישראל, אשר אחר זה יכולים ללמוד גם כן ברזי התורה.

ציוה הקדוש ברוך הוא לאברהם להיכנס אל הסוכה ובזה להיברל מכל הבלי הגשמיות

הבעל הטורים (בראשית יב, א) כתב על הכתוב 'אל הארץ אשר אראך', כי אראך בגימטריא בענני"ם, ואפשר לפרש לפי דרכו בדרך רמז, אשר הכוונה לסוכה שעניינה לזכור את העננים, כדברי הכתוב (ויקרא כג, מג) 'למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל', ובגמרא (סוכה יא) כי הכוונה לענני הכבוד, והיינו, כמו שהובא בספה"ק בארת המים (לסוכות, בד"ה ליל א) שביקש אברהם אבינו לזכות לחסות בצל כנפיו של הקדוש ברוך הוא, ולזכות להיבדל ולהיפרד מכל הבלי העולם הזה, ועל זה אמר לו הקדוש ברוך הוא 'לך לך מארצך וגו' אל הארץ אשר אראך', והיינו שיכנס אל תוך הסוכה, כי בסוכה הוא המקום בו רואה הקדוש ברוך הוא כביכול את האדם בעינא פקיא, כי הקדוש ברוך הוא מציץ מבין חרכי הסכך להביט אל בניו אהוביו המקיימים את מצות הסוכה לישב בה כהלכתה.

ואכן מצאנו בספרים הקדושים, שכתבו כי שייכות מיוחדת יש לאברהם אבינו אצל מצות סוכה, כגון מה שכתב הצמח

1. שגור בפי העולם בדרך צחות, כי היה אחד שהיה בדעתו שלא ליהנות מן הצדקה על אף דוחקו, אמנם מיום ליום גברה מצוקתו ולא יכול היה למצוא מזון ומחיה לביתו, עד כי בלית ברירה התחיל למכור את ספריו המרובים, אשר היו ביניהם תלמוד בבלי וירושלמי, רמב"ם וטור ושולחן ערוך, וכך היה מוכר את ספריו ועם תמורת הספרים קנה לעצמו את צרכי מחייתו ומחיית אנשי ביתו. אמנם כעבור זמן מה, תם הכסף ממכירה זו, ובלית ברירה הוצרך לסבב אצל נדיבי העם, שיחננוהו במתת ידם. כאשר העירו לו על מה שתחילה נמנע מלפשוט ידיו ליטול מן הצדקה, ואילו עתה מסבב הוא אצל הפתחים, נענה ואמר, כי אחר שמילא את כרסו משי"ס ופוסקים, עתה הזמן מוכשר הוא לעסוק גם בתורה הקבלה..."

צדיק (חודש תשרי בד"ה בערב סוכות) כי סוכ"ה במילוי סמ"ק וא"ו כ"ף ה"י הוא בגימטריא אברה"ם, וכתב לפי דרכו כי הרמז הוא כי אברה"ם גימטריא רמ"ח, והיינו שנכנסים אל הסוכה עם כל רמ"ח אברי האדם, אך בעיקר הדברים מוצאים אנו את השייכות שבין אברהם אל הסוכה.

עוד הביאו הספה"ק (דברי אליהו להגר"א פ' חיי שרה בד"ה ה' וה' ברך) לרמז בדברי הכתוב (בראשית מד' כד, א) **'וה' ברך את אברהם בכל'**, ובמדרשות (מדרש פליאה הובא בספה"ק) דרשוהו על מצות הסוכה, כי **'בכ"ל נוטריקון פסוקי התורה של מצוות סוכה, ב'סוכות תשבו שבעת ימים'** (ויקרא כג, מב), **'כ"ל האזרח בישראל ישבו בסוכות'** (ויקרא כג, מב), **'למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל'** (ויקרא כג, מג), והוא לצד שייכותו של אברהם למצות הסוכה.

בזה יש להוסיף את שראיתי מובא (זרע קודש לסוכות ליל א' בד"ה לך לך) כי **'ל"ד ל"ף'** בגימ' סכ"ך, וזה מורה גם כן על ענין הסוכה, בו יכולים להיבדל מכל עניני הארציות, ולזכות להארת פנים מיוחדת מבורא כל העולמים.

אברהם אבינו הכין את מצות הסוכה ועני הכבוד לבני ישראל

גם אפשר לומר בזה עוד, כי הנה הבעל הטורים לפי דרכו כתב לבאר הרמז: "מלמד שהיו העננים הולכים לפניו ומראים לו הדרך", ויש לומר בזה, כי היה בזה הכנה לעניי הכבוד שהיו מעותדים להגן על בני ישראל בלכתם בדרך, וכיסוד הראשונים (רמב"ן בראשית יב, י) שכל מעשה האבות סימן היו לבנים, וכגון ירידתו של אברהם למצרים היתה משום הכנה לירידת בני ישראל למצרים, וכן מה שנתן לו פרעה ריבוי המתנות, והיה זה ברצונו של אברהם כמו שאמר (בראשית יב, יג) **'אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך'**, וברש"י: "יתנו לי מתנות", והיה זה כהכנה לעתיד להיות שיצאו בני ישראל ממצרים ברכוש גדול, ולכן אף הליכתו עם העננים שהכינו לפניו את הדרך, היה בה משום הכנה לעניי הכבוד שיבואו על בני ישראל, אשר כנזכר לזכר עניי הכבוד האלו נצטוו במצות סוכה.

וראייתו בשם הרה"ק בעל **'יסוד העבודה'** מסלאתנים זיע"א שאמר, כי אחר שבני ישראל ערכו את ירח האיתנים ראש השנה יום הכיפורים וסוכות, חוזר הקדוש ברוך הוא על המועדים האלו בשלושת פרשיות הראשונות של התורה, בראשית נח ולך לך, כי בראשית הוא ענין ראש השנה, זו מדובר אודות ראשית הבריאה, שהוא ענין ראש השנה, נח מרמז על יום הכיפורים, הן מצד הכתוב בו (בראשית ז, יג) **'בעצם היום הזה בא נח וגו'**, שהוא הלשון הכתוב על יום הכיפורים (ויקרא כג, כח), והן מצד הכתוב בפרשה (בראשית ו, יד) **'וכפרת אותה מבית ומחוץ בכופר'**, אשר פירשוהו בספה"ק (יקר מפז להמגיד הקדוש מקאזניץ זיע"א פ' נח בד"ה וכפרת) לרמז על דרכי כפרת החטא, שצריך האדם לערוך סדר התשובה והכפרה מבפנים ומבחוץ, שלא יסתפק לטהר מעשיו רק מבחוץ, אלא אף במעמקי לבבו פנימה יטהר מעשיו בכפרה גמורה, ואילו פרשת לך לך מורה על חג הסוכות, שהוא כענין ציווי

הקדוש ברוך הוא לאברהם **'לך לך'**, שיצא האדם מביתו החוצה, וכנזכר יש בזה גם כן רמז מצד עניי הכבוד.

סגולת מצוה סוכה להשפיע בני

ואפשר להוסיף על פי זה, בביאור המשך הכתוב (בראשית יב, ב) **'ואעשך לגוי גדול'**, על פי שכתב הרה"ק רבי יצחק אייזיק **מקאמאראנא זיע"ע** (נצור חסד אבות פ"א מ"ח) לרמז בדברי המשנה (אבות פ"א מ"ח): "על שלשה דברים העולם עומד על הדין ועל האמת ועל השלום", כי הדברים מכוונים לשלושת מועדי חודש תשרי, 'על הדין' מורה על יום ראש השנה בו ישפוט מלך העולם את הברואים ויבוא לפניו בדין, 'ועל האמת' מורה על יום הכיפורים, אז הוא יום החתימה, והרי אמרו בגמ' (שבת נה.) חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת, 'ועל השלום' זה מורה על חג הסוכות, שכן הסוכה עניינה שלום, על דרך אמרינו (תפילת ערבית) 'ופרוש עלינו סוכת שלומך'.

והוסיף, כי משלשה מועדים אלו נמשך שלושת עניני ההשפעה בבני חיי ומזוני, מזוני נמשך מיום ראש השנה, כמאמרם (ביצה טז) כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה ועד ראש השנה, חיי נמשך מיום הכיפורים שהוא ענין אמת, ואמרו חכמינו ז"ל (שבת קד.) 'קושטא קאי', כי אמת יש לו קיום, ויש להוסיף לדבריו, מה שמצאנו בגמ' (סנהדרין יז.) "אמר לי ההוא מרבנן רב טבות שמיה ואמרי לה רב טביומי שמיה, דאי הווי יחי ליה כל חללי דעלמא לא הוה משני בדיבוריה, זימנא חדא איקלעי להווא אתרא וקושטא שמיה, ולא הווי משני בדיבוריהו, ולא הווי מיית איניש מהתם בלא זימניה. נסיבי איתתא מינהון, והווי לי תרתין בנין מינה. יומא חד הווי יתבא דביתיה וקא חייפא רישה, אתאי שיבתה טרפא אדשא, סבר לאו אורח ארעא, אמר לה ליתא הכא, שכיבו ליה תרתין בנין. אתו איניש דאתרא לקמיה, אמרו ליה מאי האי, אמר להו הכי הוה מעשה, אמרו ליה במטותא מינך פוק מאתרין ולא תגרי בהו מותנא בהנך אינשי", הרי כי השומר לשונו מדבר שקר ממשך עליו חיים, ולכן חיי נמשך מיום הכיפורים שהוא ענין אמת. ובני נמשך מחג הסוכות, כי עניינה שלום, והרי נאמר (ישעיה נד, ג) 'ורב שלום בנייך', לכן הוא זמן המסוגל להמשכת בני.

לפי זה יש לרמז בדברי הכתוב שאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם **'ואעשך לגוי גדול'**, היינו על ידי שהמשיך עליו בחינת הסוכה, שכנזכר מרומז באמרו **'אל הארץ אשר אראך'**, שהוא עניי הכבוד, על ידי זה המשיך עליו בנין לזכות לבני, שהוא הענין הנמשך מחג הסוכות.

השמחה באסיפת התבואה בחג הסוכות כי על ידה יודעים כי נכתב בספר החיים

בספר כרם יהושע הביא לפרש את הכתוב (שמות כג, טז) **'אחג האסיף בצאת השנה באספך את מעשיך מן השדה'**, והיינו כי שמחת האדם בחג האסיף הוא על אסיפת התבואה מן הגורן אל תוך ביתו, ולכאורה מה שייכות הוא להדגיש את השמחה בעניינים גשמיים, כאשר מדובר בימי חג הסוכות, בהם זוכים

לישב בצילא דמהימנותא, ומה מקום הוא כלל לשמוח בשמחת אסיפת התבואה בזמן נעלה כחג הסוכות.

והביא בזה את דברי הגמרא (תענית ח.): "בימי רבי שמואל בר נחמני הוה כפנא ומותנא, אמרי היכי נעביד, ניבעי רחמי אתרתי, לא אפשר, אלא ליבעי רחמי אמותנא וכפנא ניסבול. אמר להו רבי שמואל בר נחמני, ניבעי רחמי אכפנא, דכי יהיב רחמנא שובעא לחיי הוא דיהיב, דכתיב (תהלים קמה, טז) **'פוחת את ידך ומשביע לכל חי רצון'**", היינו שיש כח ביד הצדיקים לבקש על הסרת הרעב, ועל ידי השפעת המזונות ממילא נכלל בזה השפעת החיים, כי השפעת המזונות הוא לכל החיים, ולא לאלו אשר גזירת מות מרחפת עליהם.

והביא בזה עוד את שהביאו הספה"ק (אמרי נועם פ' בראשית אות א' בד"ה לחבר) בשם הרה"ק המגיד מקאזניץ זיע"ע, כי כח יש ביד הצדיקים כאשר יש גזירת רע"ב וגזירת מו"ת בעולם, ליטול את האות ע' מתיבת רע"ב, ולהעבירה לתיבת מו"ת, ובזה נעשה צירוף ר"ב מעו"ת, וממתיקים את הרע"ב והמו"ת, בהשפעת רוב ושפע עשירות. ורימז כל זה בדברי הכתוב (תהלים לג, יח-ט) **'הנה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו להציל ממות נפשם ולהחיותם ברעב'**, **'הנה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו'**, אשר האות ע"ן מסור ונתון הוא אל יראי ה' המיחלים לחסדו, **'להציל ממות נפשם ולהחיותם ברעב'**, כאשר על ידי זה יכולים הם להמתיק גזירת המגיפה וגזירת הרעב, כי נוטלים את האות ע' מתיבת רע"ב אל תיבת מו"ת, ונעשה צירוף ר"ב מעו"ת.

על פי זה מבאר הכרם יהושע את ענין השמחה באסיפת התבואה שבחג הסוכות, כי הנה מתחילה בראש השנה וביום הכיפורים ימי משפט הם לכל באי עולם, וכמאמרם (ראש השנה טז) שנפתחים בימים אלו שלושה ספרים ונכתב כל אחד בספרו אצל החיים או המתים, והנה איך יוכל האדם לידע כי נכתב בספר החיים בימי הדין והמשפט, לזה כאשר זוכה הוא לאסוף מתבואת גורנו, הרי רואה הוא כי השפיע לו הקדוש ברוך הוא ריבוי ההשפעה לשנה זו הבאה עליו לטובה, והרי מאחר שאין הקדוש ברוך הוא משפיע פרנסה רק לחיים, כדברי הגמרא הנזכרים מעלה, אם כן בזה יתוודע לאדם כי זכה להיכתב בספר החיים, ולכן מאן דיהיב שובעא לחיי הוא דיהיב, וזה פשר השמחה הגדולה בחג הסוכות בהכנסת התבואה אל הבית, כי זה מורה על כתיבה וחתמה בספר החיים.

בזה הוסיף לבאר עוד, כי הרי הסוכה היא זכר לעניי הכבוד, ומצאנו שעל עניי הכבוד נאמר בתורה (במדבר יד, יד) **'אשר עין בעין נראה אתה ה' ועננך עמד עליהם ובעמוד ענן אתה הלך לפניהם יומם ובעמוד אש לילה'**, והיינו הכוונה לאות ע' הנזכרת שנתונה אצל הצדיקים, לבטל בזה גזירת מוות ולהמירה בריבוי פרנסה ועשירות בהרחבה, ולכן בחג הסוכות הוא זמן התגלות אות ע' זו, להציל ממות נפשם ולהחיותם ברעב.

הרה"ק בעל 'אהבת שלום' מקאסוב זיע"א - י"ז בהשוון תקפ"ו

בספרו (ויצו) הביא ששמע מפי הרה"ק רבי זכריה מענדיל משענדינשוב בזה הלשון: פעם אחת הייתי אצל אדמו"ר הקדוש רבן של כל בני הגולה מו"ה אלימלך מליזענסק בעת בואו מטבילת המקוה של ערב שבת קודש, והניח עצמו על מטתו, ואמר בזה הלשון 'מאן יכול למסבל ריחין דבוסמין דגן עדן, ע"כ

הנה היה מוסכם בין כל עיירות והפרים שבגלילות העיר קאסוב, שקודם שעמדו למנות 'שוחט' בעירם, היה צריך 'השוחט' לקבל את הסכמת 'אהבת שלום'. והיה 'שוחט' אחד שלמד את כל הלכות שחיטה בדקדוק רב, ואף נבחן על זה, וכיוון שרצה להתמנות כשוחט בעיירה אחת שבסביבות 'קאסוב', שם פעמיו אל 'קאסוב' על מנת לקבל את הסכמת הרה"ק 'אהבת שלום', והיה כאשר בא אל 'אהבת שלום', אמר לו, 'יש ייחוד בעיירה המוכה 'קייטוב' ורבי הענדיל הכהן שמו, ואצלו צריך להעמיד על כור המבחן, ואחר זה המבחן תוכל לקבל את האישור להתמנות ל'שוחט'.

שמעתי מהרה"ק ר' יענקלי מפשעווארסק זיע"א, דהרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זיע"א נסע פעם לקאסוב לציון הרה"ק ה'אהבת שלום' זיע"א, ובהגיעו העירה קיבלו הרה"ק רבי פנחס יוסף דאכנער זיע"א {נכדו של ה'אהבת שלום' חתנו של בנו הרה"ק ה'תורת חיים' זיע"א} שהתגורר בקאסוב והזמינו לביתו. וכשהגיע לכבד את האורח הדגול לטעום דבר מאכל לשובע, סירב הרה"ק משינאווא באמרו שקודם כל רוצה הוא ללכת להשתטח על ציונו הק' של בעל 'אהבת שלום', ורק אחר שיחזור אז יבוא לביתו לטעום. וסיים עמו שכעבור כך וכך זמן ישוב מהציון אל הבית.

ויהי כאשר פנה לדרכו אל העיירה ההיא ראה 'עגלה' שנוסעת לאותה הכיוון, ושאלוהו אם יוכל להצטרף לנסיעה את אותה עיירה, ואכן היהודי הזמינו בשמחה, ולאחר דיבור קצר עמו התברר שהוא לא אחר מאותו 'רבי הענדיל'. ובטוח היה שאם הרה"ק שלח אותו להבחן אצלו מן הסתם 'רבי הענדיל' הוא תלמיד חכם מרבים, וניסה לפתוח עמו בשיחת תלמידי חכמים. אמר לו רבי הענדיל, שאינו בקיא כלל וכלל בתורה, אלא עיקר ידיעותיו הם בהלכות שחיטה אותם יודע הוא על בורים... התפלא היהודי עד מאוד, ובתום לכבו חשב לעצמו שאם אותו רבי הענדיל אינו תלמיד חכם, מן הסתם אף הרבי עצמו אינו תלמיד חכם כל כך גדול...

אולם למעשה נתעכב על הציון למשך שעות ארוכות, הרבה יותר זמן ממה שסיים מלכתחילה, והיה בבואו אל הבית התנצל בפני הרה"ק רבי פנחס יוסף, באמרו: הרגשתי על הציון הק' קדושת ארץ ישראל, וכיוון שכן לא הייתי מסוגל להתנתק מקדושת המקום...

ויהי כאשר החל העמוד על כור המבחן אצל רבי הענדיל, נשכח ממנו כל מה שלמד בהלכות שחיטה... והנפכו פני אותו יהודי כשולי קדירה, והיה נבון מאד. ואף רבי הענדיל תמה עד מאוד, כי ידע שאין אדם פונה להבחן, אלא א"כ יודע הוא את ההלכות על בוריין. ואף ראה שיש לו בידי מכתב מגדולי הרבנים שבו הם מעידים שבחנו אותו על הלכות שחיטה, והוא בקיא בהם מאוד. לכך אמר לאותו היהודי, אולי הררת בלבך על רבינו בעל 'אהבת שלום'. ולכשהשיב היהודי ב'הן', כי הררה במחשבתו על גדלותו של הרבי בתורה, אמר לו רבי הענדיל, אם כך לא נוכל להמשיך מבלי שתבקש מחילה מה'אהבת שלום'.

נענה הרה"ק רבי פנחס יוסף לעומתו במעשה שהיה: פ"א נסעו הרה"ק בעל 'אהבת שלום' זיע"א וגיסו הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זיע"א אל הרה"ק רבי ארון לייב מפרמישלאן זיע"א, והיה לאחר שנפרדו ונסעו לדרכם, שאל הרה"ק רבי ארון לייב את בנו הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זיע"א שהיה עודנו ילד קטן: איזה משני האברכים מוצא חן בעיניך יותר. נענה הילד: דער טינקעלער... {את השחום יותר בפרצופו" [דכן היה מראה הרה"ק מסטרעליסק זיע"א]} וכוונתו אל הרה"ק מסטרעליסק זיע"א. אמר אביו לעומתו: שניהם הם גדולים עד מאוד, אלא שבזכות הזדקכותו של הרה"ק מסטרעליסק, עתידים המלאכים להביאו לאחר פטירתו אל ארץ הקודש, אולם הרה"ק 'אהבת שלום' זכה שהיך מקום קבורתו שם יהיה חופף קדושת ארץ ישראל. וממילא מובן הטעם שהרגשת קדושת ארץ ישראל ב'ציון הק'.

ואכן נסע היהודי אל ה'אהבת שלום' וביקש ממנו מחילה כדת וכדין, והרה"ק מחלו בלב שלם, ואחר חזר אל רבי הענדיל שבחנו על הלכות שחיטה, ואכן הצליח בבחינה, ורבי הענדיל אישר זאת במכתב חתום, ואכן נתמנה אותו היהודי ל'שוחט דמתא'... ויהי אחר הדבר אבל נעשה אותו היהודי לחסיד דבוק בלב ונפש אל הרה"ק ה'אהבת שלום'.

הרה"ק בעל 'ייטב לב' זיע"א מביא ששמע מפי מחותנו הרה"ק בעל 'אהבת שלום' זיע"א, על מה שאומרים (ומירות לשבת קודש המתחיל ב'רוך ה') 'לכן בכל לב ובכל נפש ובכל מאודו נמליכו ונייחדו', והנה אין 'לכן' אלא לשון שבועה (שמות רבה ה, ז), ובזאת אנו נשבעים ש'בכל לב ובכל נפש ובכל מאודו נמליכו ונייחדו'. ונראה לענ"ד על דרך מליצה, דאולי מטעם זה נמנעו בחצרות בית יזניץ מלומר 'ה' מלך' אחר 'נמליכו ונייחדו', כיוון ששיראו להוציא דבר שבוים כזאת מפהים...

הרה"ק ה'אהבת שלום' פירש על הכתוב (שמואל א, כ, טז) 'מדוע לא בא בן ישי גם תמול גם היום', כי הנה לעולם צריך האדם להיות מהלך ממדריגה למדריגה, ולכן אל לו ל'יום זה' להראות כמו 'יום האתמול', וזהו 'מדוע לא בא בן ישי' - למה לא בא דוד בן ישי, כי 'גם תמול גם היום' כי אנו נראים היום כמו שהיינו נראים אתמול, ולא השכלנו לשפר דרכינו, ולהוסיף לעלות ממדריגה למדריגה.

מעשה ביהודי שהתגורר בקאסוב ורבי משה שמו שהסתבך בחובות רבים, והיו המלוים נושים בו תמידים כסדרן, ולא מצא מנוחה. בצר לו בא לפני הרה"ק בעל 'אהבת שלום' ושפך לפניו לבו, שלחו ה'אהבת שלום' אל גיסו הרה"ק מסטרעליסק זיע"א ששהה בלונדון תקופה בקאסוב, שישפוך לפניו שיחו ואחר כך יחזור אליו לספר את אשר אמר לו גיסו הרה"ק מסטרעליסק, וכן עשה בא אל הרה"ק מסטרעליסק וסיפר לו את כל אשר קרהו, אמר לו הרה"ק שייטבול עבורו במקוה.

עוד אמרה מוכבא ב'אבן שתייה' משמיה דהרה"ק ה'אהבת שלום', על הכתובים (בראשית ט, כה-כו) והוכח אברהם את אבות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך, ויאמר אבימלך לא ידעתי מי עשה את הדבר הזה וגם אתה לא הגדת לי וגם אנכי לא שמעתי בלתי היום. כי הנה ידוע (ביצה ט, טו) דכל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד ראש השנה, ועל כן בוודאי שביום זה מבקש כל יהודי על פרנסתו. אולם באמת אין די בזה, כי הנה אף בפסח ושבועות דנים את האדם על פרנסתו, כדאינתא במשנה (ראש השנה א, ג) בפסח נידונים על התבואה... בעצרת על פירות האילן, וגם בזמנים אלו צריך האדם לבקש על הפרנסה.

ויהי כאשר סיפר לפני ה'אהבת שלום' את אשר אמר לו הרה"ק מסטרעליסק שייטבול במקוה עבורו, אמר לו ה'אהבת שלום', שיאמר הרה"ק מסטרעליסק שאין זה מספיק בשביל לפעול הישועה, וכן עשה, נענה הרה"ק מסטרעליסק אם כך הרי שגם אזוקוף לזכותך את ה'הנחת תפילין' שלי ביום המחרת. ושוב סיפר לפני ה'אהבת שלום' את אשר יעץ לו גיסו, ושוב שלח ה'אהבת שלום' את אותו יהודי להרה"ק מסטרעליסק לומר לו שעדיין אין זה מספיק... נענה הרה"ק, אם כך, אקדיש מחר את כל התורה והמצוות שאקיים מחר, ושוב נענה ה'אהבת שלום': אף עם כל הזכיות הללו עדיין אי אפשר לשלם אפי' חוב אחד...

וזהו 'והוכח אברהם' - הכוונה להצדיק שבכל דוד ודור. 'את אבימלך' - היינו מלך מלכי המלכים הקב"ה, אשר יש לו לצדיק כביכול תוכחה להשי"ת. 'על אדות באר המים' - ההשפעות. 'אשר גזלו עבדי אבימלך' - אומות העולם שגוזלים ועושקים את ההשפעות שנמשכים על ישראל. 'ויאמר אבימלך' - משיב הקב"ה לעומת הצדיק. 'לא ידעתי מי עשה את הדבר הזה' - איני יודע מי אשם בזה. 'וגם אתה לא הגדת לי' - כי בפסח כשאומרים ה'הגדה' לא ביקשתם מענין הפרנסה. 'וגם אנכי לא שמעתי' - וגם בשבועות שקוראים בו 'אנכי גם לא ביקשתם על ענין זה. בלתי היום - הכוונה לראש השנה שנקרא 'היום', שרק בו מבקשים ישראל על הפרנסה. ע"כ.

הבין הרה"ק מסטרעליסק שיש דברים בגו, ובא בעצמו אל גיסו ה'אהבת שלום' לשאול אותו מה זה ועל מה זה. אמר לו ה'אהבת שלום', הנה רבי משה זה צריך ממון בשביל לשלם לנושיו, ולכן לא יועילו כל הזכיות הגדולות שהענקתם עבורי, כי עמם לא יוכל לשלם אפי' חוב אחד... ולכן הבה נקום ונעשה מעשה, נסובב שנינו בין בתי העיר ונקבץ ממון בשביל ר' משה זה. וכן עשו, וכמובן שכשראו תושבי העיר מי ומי הולכים, בוודאי שנתנו מכספם בעין יפה, ובכך זכו הני תרי צדיקים להחיות נפש אחת מישראל. ונראה, דמכל המופתים הגדולים - זה המופת הגדול ביותר: כיתות הרגליים לטובת יהודים...

והנה היום בשבת קודש הזכרנו מענין יו"ט פסח: 'ואחרי כן ייצאו ברכש גדול' (בראשית ט, טז). ובשבווע הבא לקראתינו שלוש קוראים מענין 'ראש השנה': 'וה' בקד את שרר'. ובזאת אנו מבקשים שפיקוד ה' את עקרות בני ישראל בזש"ק, ויתקיים בנו 'ואחרי כן ייצאו ברכש גדול', והכל מתוך בריות גופא, שיתבטל מעלינו כל גזירות קשות וחלאים רעים.

1. ואמר הרה"ק ר' יענקלי זיע"א, 'אשטייגער אזוי ווי ביים אפטא ראב"א' (כמו שהיה אצל הרה"ק מאפטא זיע"א) [דידוע המעשה עם הגבאי של הח"ק של ביה"ח דטבריא, שחלם שמעבירים את הרה"ק מאפטא זיע"א וקוברים אותו שם, ועל אף שיש שפקקו בעובדא זו, נראה שר' יענקלי זיע"ק סמך על עובדא זו].
2. ב' עובדות אלו מובאים בספר 'אבן שתייה' [והוא תולדותיהם של צדיקי בית 'קאסוב' ויוזניץ, י"ל במונקאטש בשנת תר"ץ ע"י ר' חיים כהנא זצ"ל מסעליש, והוא ספר מרעמאן] וכמו"כ שמעתי ב' עובדות אלו מהגה"צ רבי מריעדמאן זצ"ל.
3. וזהו כידוע על מרנא היהודי הקדוש זיע"א שנקרא כן, על שם שבכל יום הוסיף לעלות ממדריגה למדריגה. ומה שכתב 'גוי' ל'יהודי', ומטעם זה נקרא 'דער יהודי הקדוש'.
ועוד כזאת שמעתי לפרש על מה שכתוב (בראשית ט, טז) 'נח נח איש צדיק', כי הנה היה נח עובד אלוקים בכל מאודו, כמו שכתוב 'את האלוקים התהלך נח', והיה בכל יום עולה ממדריגה למדריגה, עד שנעשה בכל יום לנח' חדש, כי בכל יום היה מתעלה עד כדי כך כמו שקונה את כל מדריגותיו מחדש, וזה כפל הלשון 'נח נח איש צדיק'. אמנם שבוודאי אין דורשים מאתנו מדריגות נעלות כאלו, אולם אך זאת יש לנו לומר 'מתי יגיעו מעשי אבותינו', וכמאמר הרה"ק מקאצק זיע"א, 'מתי יגיעו' - מתי נזכה לכל הפחות לבוא לכדי 'נגיעה' בעלמא למעשי אבותינו הק'. ובזאת יש לנו להשתדל בכל יכלתינו אנו לעלות מעלה מעלה.

תקופת 'אומנו' 914646 0531.0531

קול רחוק

פנינים יקרים מאת הרב רוד פראגל שליט"א
נשיא דהתאחדות קהילות ההרדים בעיר הבורה לונדון יב"ו

אשת איש והיינו 'על דבר שרי אשת אברם', אפ"ה לא יכלו להרגו כי כבר נתפרסם בעשירותו ורוב כבודו.

בחזרתו פרע הקפותיו בלא השש ריבית

וילך למסעיו וגו' (יג, א). רש"י מביא שני פירושים: "למדך דרך ארץ שלא ישנה אדם מאכסניא שלו, דבר אחר בחזרתו פרע הקפותיו". ויש לומר דשני הפירושים תלויים ואחודים זה בזה, כי בדיני ריבית ידוע שכל דבר הוה ריבית מדברי סופרים עכ"פ, כמו ריבית דברים וכדומה, ואכתי אם היה חוזר לאכסניא שלו כעשיר רק כדי לפרוע הקפותיו, הרי בזה שבעל האכסניא מתכבד בעצם זה שאורח עשיר ומכובד בא אליו נראה כריבית, דמפני החוב הוא מוסיף על הלוואתו בזה שמתכבד בעצם שחוזר ולן אצלו, ועל כן פירש רש"י "למדך דרך ארץ שלא ישנה אדם מאכסניא שלו". ר"ל שבזה שבא אליו אינו אלא מפני דרך ארץ שלא ישנה אדם מאכסניא שלו, ואין לזה שייכות לעצם ההלוואה, וממילא אין כאן ריבית ושפיר "בחזרתו פרע הקפותיו" בלא שום חשש.

פנימיות ענין אי כהנים שלוחי דרחמנא או דידן

ויברכהו ויאמר ברוך אברם וגו' וברוך א-ל עליון אשר מגן וגו' ויתן לו מעשר מכל (יג, יט). באור החיים הק' הביא ממדרש דמלכי צדק שהוא שם בן נח נענש על שהקדים ברכת אברם לפני ברכת הקב"ה, ועל כן הוסרה הכהונה ממנו ומתולדותיו ע"ש, ובאמת יש להבין למה אכן הקדים ברכת אברם לברכת הקב"ה.

וי"ל דהנה בגמ' מצינו ב' מקומות שמסתפקים בענין הכהנים אי הוו שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא, בנדרים (לה: ו) בקידושין (גג:), ועל אף שבנדרים הוי איבעיא דלא איפשטא מ"מ בקידושין מסקינן דשלוחי דרחמנא נינהו, דמי איכא מידי דאיהו לא מצי עביד ושלוחו מצי עביד.

וכבר עמדו שם בנדרים התוס' והר"ן למה לא הסיקה הגמ' כמו בקידושין דבע"כ שלוחי דרחמנא נינהו, ואולי יש לומר על דרך רמז ופנימיות התורה, דהאי ספק הוא ספק העומד ברומו של עולם, כי כהן הוא בחינת השפעת חסד, ומספקינן האם עבודת הכהן היא להשפיע ולהוריד חסדים מלמעלה למטה בבחינת איתערותא דלעילא, וזה ענין "שלוחי דרחמנא" מלמעלה, או לעורר את הרצון ע"י עבודת התחתונים מה שקראו המקובלים להעלות מ"ן מלמטה למעלה בבחינת אתערותא דלתתא, וזה ענין "שלוחי דידן" שהתעוררות בא על ידינו.

והנה אי אמרינן דהוי איתערותא דלתתא ושלוחי דידן נינהו, יתכן שהשליח יהיה גדול וגבוה יותר מהמשלח, כי עיקר עבודתו לעלות למעלה ממנו, ולא שייך כ"כ לומר בזה מי איכא מידי דהוא לא מצי עביד ושלוחו מצי עביד, ומצד זה לא איפשטא האיבעיא בנדרים, אמנם בקידושין מסקינן דלעולם קיי"ל דשלוחי דרחמנא נינהו, דהיינו שענין הכהן להיות משפיע מלמעלה למטה בבחינת איתערותא דלעילא.

ואפשר דמלכי צדק שבירך לאברם לפני שבירך לא-ל עליון ס"ל דעיקר עבודת הכהן היא לעורר אתערותא דלתתא, ועל כן הגדיל מעשי אברם מקודם להעלות מ"ן מלמטה, כדי שיוכל אח"כ לברך א-ל עליון, אבל כיון דמסקינן שאין זו מדת הכהן איכא את הזכות לכהונה, כי אגן קי"ל דעבודת הכהן הוא בבחינת איתערותא דלעילא כנ"ל.

ובזה יומתק דמהאי טעמא נתן לו אברם מעשר כדכתיב 'ויתן לו מעשר מכל' ופירש"י דקאי על אברם, דלכאורה תמוה דמעשר הרי מצוותו לנתן ללוי ולא לכהן, אלא דהא גופא דמצוותו לינתן ללוי הוי משום דמדת המעשר ומדת הלוי שניהם הם בחינת הדין, כידוע דלוי הוא

לעתיד לבוא יהיה אך ורק חסדים גלויים

ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה (יב, ג). וברש"י: "ד"א 'ואעשך לגוי גדול' זה שאומרים אלקי אברהם, 'ואברכך' זה שאומרים אלקי יצחק, 'ואגדלה שמך' זה שאומרים אלקי יעקב, יכול יהיו חותמין בכולן, תלמוד לומר 'והיה ברכה' בך חותמין ולא בהם". יש לפרש דבזמן הזה ישנה לבחינת אברהם חסדים ובחינת יצחק גבורות ובחינת יעקב הממוצע תפארת, אבל בשעת החתימה היינו לעתיד לבא, אז "בך חותמין" רק באברהם בחינת חסדים, שיהיו רק חסדים גלויים.

תיכף כשיצאו לדרך נחשב כאילו כבר באו לאר"י

ויקח אברם וגו' ויצאו ללכת ארצה כנען ויבואו ארצה כנען (יב, ה). יש לעיין בלשון הפסוק שלכאורה היה לו לומר 'ויצאו ללכת ארצה כנען ויבאו שמה', ולמה כפל באמרו פעמיים 'ארצה כנען' ועוד דמשמע דתיכף כשיצאו ללכת כבר באו שמה ולא מובא כלל בקרא ענין ההליכה שהיה מהלך כביר עד ארץ כנען. ואולי יש לדייק מכאן דתיכף שיצאו ללכת ארצה כנען נחשב להם שבאו לארץ כנען אף שעדיין היו בדרך, והיינו 'ויצאו ללכת ארצה כנען' כיון שהתחילו ללכת כבר 'ויבואו ארצה כנען' שנחשב להם כאילו כבר הגיעו לשם.

ובזה באנו לדין שיהא נפק"מ להלכה בזמן הזה לגבי מי שדעתו להשתקע בארץ ישראל ויצא לדרך, אזי אף שעדיין לא הגיע לארץ ישראל משמע מכאן שהוא כבר בן ארץ ישראל, ואם יפגע בו יו"ט באמצע הדרך, הרי הוא כבר כבן א"י ולא יצטרך לעשות שני טובים, [אף דבאופן שבדעתו להשתקע ועדיין קבוע הוא במקומו בחו"ל ועדיין לא יצא לדרך כלל לא סגי במחשבה בעלמא ליחשב בן א"י], וכמובן שכל זה לחידודא ופלאול, אך למעשה יש לעיין בפוסקים, ודו"ק.

הכמתו העמוקה של אברהם לקבל מתנות מפרעה

אמרי נא אחתי את למען ייטב לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך וגו' ולאברם הטיב בעבורה וגו' וינגע ה' את פרעה וגו' (יב, ג-ד). ברש"י: "וחיתה נפשי בגללך, יתנו לי מתנות". ולכאורה תמוה שעבור ענין זה יבקש אברם משרי להפקיר את נפשה שיקחוה בית פרעה כדי שהוא יקבל מתנות, תו יש לתמוה הא דכתוב 'לאברם הטיב בעבורה ויהי לו צאן ובקר וחמורים ושפחות ואתונות וגמלים וינגע את פרעה נגעים גדולים וגו', שמשמע שיש שייכות לרכוש גדול שקיבל אברם לנגעים שהיכה ה' את פרעה.

ונראה דבאמת אברם ידע שאף אם שרה תלקח לבית פרעה יעשה לה הקב"ה נס ופלא ולא יוכלו לעשות עמה מאומה, וממילא חשש שבזה יבינו המצרים שאין היא אחיה אלא בעלה ויהרגוהו כדי שלא תהיה עוד אשת איש, אשר על כן התחכם לומר שהיא אחיה וכך יתנו לו מתנות, ואז יתפרסם כאיש עשיר ורם מעלה, וכך לא יוכלו להרגו בסתר בלי רעש גדול, דרק איש הבא מארץ נכריה והוא עובר אורח עני הורגים בקל בלי לעשות רושם, משא"כ איש מפורסם עשיר אי אפשר להרגו בהשקט ובטח, ועל כן ביקש ממנה שתאמר שהיא אחותו למען יקבל מתנות בתחילה וחיש מהר יהיה מפורסם שם בעשירות, ואז כבר ידבר עם פרעה כמעט כשוה עם שוה.

ועתה יובן שפיר שעל כן מאריך הכתוב 'ויהי לו צאן ובקר וחמורים ושפחות ואתונות וגמלים' בפירוט כל רכושו, לומר שהתפרסם לאיש עשיר ורם, ורק אח"כ מפרש 'וינגע את פרעה נגעים גדולים ואת ביתו על דבר שרי אשת אברם', לומר שעל אף שהבינו או המצרים שהיא

רק כשנצטווה על המילה היה חסר כל זמן שלא מל

ויפול אברם על פניו וידבר אתו אלקים לאמר (יז, א). ברש"י: "ממורא השכינה, שעד שלא מל לא היה לו כח לעמוד ורוח הקודש נצבת עליו". לכאורה קשה דעד כאן כבר דיבר הקב"ה עמו כמה פעמים ולא מצינו שנפל על פניו. ונראה דרק כאן אחרי שנצטווה על המילה נעשה חסר במה שלא מל, אבל עד שלא נצטווה לא היה מחוסר כלום, ואף דמביא רש"י גם מבלעם דכתיב בו 'נופל וגלוי עינים' והוא הרי לא נצטווה על המילה, שאני התם דלא משום מילה הוא דנפל אלא משום כל שאר טומאות שהיה שקוע בהן.

ביאור ד"אשר קידש ידיו מבטן" קאי על אברהם

זאת בריתי וגו' המול לכם כל זכר (יז, ט). איתא בגמ' (שבת קלז:): דבברית מילה מברכים ברכת "אשר קידש ידיו מבטן", ורש"י פירש דהכוונה על יצחק שנתקדש כבר מתחילתו, ותוס' פירשו (גם במנחות נג:): בשם ר"ת דקאי על אברהם אבינו. ובאמת צ"ב האיך אפשר לומר דקאי על אברהם, וכי היה קדוש מבטן כשנולד מתרח.

וי"ל דהנה מצינו לאברהם אבינו שהיה מגייר אנשים רבים ומכניסן תחת כנפי השכינה, כמו שפירש רש"י עה"פ (יב, ה) 'זאת הנפש אשר עשו בחרן', וגם תרח אביו תרח מצינו שחזר בתשובה כדכתיב (טו, טו) ואתה תבוא אל אבתיך בשלום' ופירש"י "למדך שעשה תרח תשובה", ומסתבר דגם זה היה בהשפעת אברהם בנו, וא"כ ודאי שהיתה תשובתו תשובה מאהבה דבנו אברהם עמוד החסד הוא וכל עניניו במדה זו של חסד ואהבה, וכיון שכן הרי בתשובתו זאת נעשו כל זדונותיו לזכויות כדין העושה תשובה מאהבה, ושפיר קרינן עליה דאברהם "אשר קידש ידיו מבטן", כי אחר שעשה תשובה על כל מעשיו הם נחשבים כולם לזכויות.

סטרא דשמאלא במידת הדין, ומעשר נותנים דבר מוגבל מסויים ומנוי בדיוק, והמרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלים, והוא ג"כ מורה על צמצום ודין, וכיון דמלכי צדק רצה לגרום אתערותא דלתתא להקדים ברכת אברם לברכת א-ל עליון משום דכהני שלוחי דידן נינהו, רמז לו אברם שבחינה זו היא בחינת הנוקבא שהיא מצד הדין, וראויה ללוי שהם אכן שלוחי דידן כדמשמע פרשת בהעלותך דכתיב [במדבר ח' ט] 'והקרב את הלויים לפני אהל מועד והקהלת את כל עדת בני ישראל' ופירש"י "לפי שהלויים נתונים קרבן כפרה תחתיהם יבאו ויעמדו על קרבנם וכו'", ועוד כתיב התם 'וסמכו בני ישראל את ידיהם על הלויים', וכיון שהם שלוחי דידן שפיר נותנים להם מעשר, משא"כ תרומה שהיא נתינה לכהן איש החסד אין בה שיעור, דהוא בחינת חסדים מלמעלה נחלה בלי מצרים, ודו"ק.

עשיית רצון קונו בתמימות כאשר ציווה

ויוצא אתו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אתם ויאמר לו כה יהיה זרעך (טו, ה). לכאורה כיון דהתחיל הפסוק באמירת הקב"ה לאברם 'ויאמר הבט נא וגו' למה לו לחזור ולומר עוד הפעם לבסוף 'ויאמר לו כה יהיה זרעך', תסגי ליה לומר 'אם תוכל לספור אותם כה יהיה זרעך'.

ונראה על דרך הפשט דכיון דאמר לו הקב"ה 'הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אתם' קיבל אברהם דברי קונו בתמימות ופשטיות והתחיל לספור את הכוכבים עד שראה בעצמו שאינו יוכל לספור, וכל עת שספר את הכוכבים לקח זמן, ועל כן הפסיק הדיבור אליו בספירת הכוכבים, ואחרי ההספקה התחיל הדיבור שוב כשאברם אמר להקב"ה שאינו יכול לספור, ואז אמר לו הקב"ה באמירה מחודשת 'ויאמר לו כה יהיה זרעך'.

מנינים על רה הוויי

החמור חמור קודם

ע. גמ': אוי לו לפוסל את זרעו ולפוגם את משפחתו ולנושא אשה שאינה הוגנת לו וכו'. לכאורה הסדר הוא להיפוך, דמתחילה נושא אשה שאינה הוגנת לו ובזה פגם משפחתו ולבסוף פוסל זרעו כשילדו, ושמא נקט הסדר כך דהחמור חמור קודם.

ענותנותו של רב יהודה

ע. גמ': דעדיף מיניה עבדי ליה. וברש"י: "חמורה ממנה עשיתי לו לקנסו". ולכאורה תמוה דאם אין מגיע לו עונש כזה אמאי ענשו יותר מהדין. ונראה דבאמת עשה טפי מלצער שלוחא דרבנן, דגם ביוזת ת"ח בפני אחרים, וע"ז מגיע לו שמתא כמו שהביא רש"י לעיל (ע"א) ד"ה שמתיה, דמנדין לכבוד הרב, אלא דמשום ענותנותו לא רצה רב יהודה לגלות לרב נחמן דזה היה טעמו, ולא רצה לקרוא לעצמו רב, ולכן אמר לו רק משום דציער שלוחא דרבנן, ובזה אמר לו דהשמתא היה לקנס יתר, אבל האמת אפשר דעשה זאת מעיקר הדין משום דמנדין לכבוד הרב כנ"ל.

בשני בצורת יש להקל דארוסה אוכלת בתרומה

ע.א. רש"י ד"ה אחר אחי אמי: שהיה כהן ור' טרפון היה כהן בתוספתא דכתובות (פ"ב) מעשה בר' טרפון שקידש שלש מאות נשים בשני בצורת כדי להאכילן תרומה. ואף דמדרבנן אין הארוסה אוכלת בתרומה כדלעיל (י:), שאני הכא דהיתה שעת הדחק דשני בצורת והתירוהו.

מיוחסים דבבל משום שתיקותא

ע.א. רש"י ד"ה זיל בתר שתיקותא. בא"ד: ומיוחסת דבבל היינו שתיקותא וכו'. ומבואר דלא ס"ל דיחוס דבבל משום דעשאן עזרא כסולת נקיה, אלא רק משום דבני בבל שתקנים הן, ע"כ הוחזקו כמיוחסים. וכן משמע ממה שאמר לו עולא אטו אנן מי ידעינן מהיכא קאתינן דילמא מהנך דכתיב וכו', הרי דלא סמך שבבבל רק מיוחסים נשאר.

בשעה שמת עלי התחיל רה"ק לשרות על שמואל

ע.ב. גמ': עד שלא כבתה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל הרמתי וכו'. יש לציין דלא דמי לגמרי להני דלעיל כשמת רבי עקיבא נולד רבי

וכו', דהתם נולד המנהיג החדש ביום מיתת קודמו, אבל אצל שמואל ועלי היה שמואל כבר גדול בשעה שמת עלי, אלא דבשעת מיתת עלי התחיל רה"ק לשרות על שמואל.

ת"ר ממזירי ונתיני טהורים לעתיד לבא דברי רבי יוסי וכו'. לכאורה משמע דגם ממזר ודאי שלא נטמע בישראל טהור לעתיד לבא, דכן משמע קרא דדריש הכא, אבל מהא דקאמר רב יוסף אח"כ אי לאו דאמר ר' יהודה וכו' הלכה כר' יוסי וכו' מפיק מינן צוורני וכו' משמע דרק על הספיקות או על אלו שנטמעו קאמר, דאי על הודאין מאי קאמר "מפיק מינן", הלא לא נתערבו ממזר ודאי בישראל, וצ"ע.

והא דבעלמא קיי"ל דאין התורה משתנית לעתיד לבוא היינו רק היכי דאין לנו קרא להדיא שיאמר לנו כבר עתה דהדין ישתנה לעתיד לבא, אבל כל שיש ילפותא דלעתיד ישתנה הדין, הרי כבר מתחילה נקבע הדין כך שלא ינהג אלא בעולם הזה.

ועי' בדברי האור החיים הק' בפ' שמיני (ויקרא יא, ג) עה"פ כל מפרסת פרסה וגו' רמז למה שאמרו חז"ל דלע"ל יהיה החזיר מותר באכילה.

מעם למה זרקו אתרוגיהם דווקא

ע.ג. גמ': דרש ר' זירא במחוזא גר מותר בממזרת רגמוהו כולי עלמא באתרוגיהו וכו'. עי' בחידושי חת"ס למה דוקא באתרוגיהם. ואפשר דרצו להראות בזה שהם חשובים כישאלים גמורים, ובזה שהתיר גר בממזרת הרי זה מראה שהם פחותים מישראל, ולכן זרקו לו אתרוגים כדי להראות שיש בידם מצות כישאל, וגם לענין יחוס יהיו שווין לישראל גמור. ועוד י"ל להיפוך דלכך זרקו אתרוגיהם, דאם אין שווין לישראל ביחוס הם תוהים על גירותם ח"ו וזורקים המצוות מידם.

ע.ה. גמ': ורבי עקיבא סבר כותים גירי אמת הן וכהנים שנטמעו בהן כהנים כשרים היו וכו'. ואע"ג דגירות אסורה לכהן, י"ל דס"ל דפחותה מבת ג' שנים מותרת לכהן כדלעיל (עד:), משא"כ אי כותים גירי אריות הן אין להם היתר לבוא בקהל לעולם וכ"ש לכהונה.

אוצר פלאות התורה

מתוך אוצרותיו של הרב זאב (וואלק) זיכערמאן שליט"א

פלאות הפרשה

פלאות במצוות מילה

מי היה הסנדק של אברהם אבינו

בכללי המילה לרבינו יעקב הגוזר ז"ל, במאר ש'ממרא' היה הסנדק' בבירתו של אברהם אבינו ע"ה, וזכה לכך בשכר שנתן עצה לאברהם על המילה, כדאיתא במדרש רבה (פ"ב ח) שנתגלה הקב"ה לממרא, ואמר לו: "נתת לו עצה למול, חיך איני נגלה אל אוהבי אלא בפלטין שלך, ואתה תהיה שותף בבירת מילה של אברהם אבינו". וכן כתב בפירושי התורה לרבינו חיים פלטיאל ז"ל (בראשית י"א), שהיה ממרא הסנדק של אברהם אבינו, ולכן נקרא "בעלי ברית אברהם".

אמנם יש להעיר על זה ממה דאיתא במדרש בראשית זוטא (פרשת לך לך) שממרא מת עוד לפני מילת אברהם אבינו, דאיתא שם במדרש, שממרא רצה למול את עצמו קודם אברהם, כדי להראות לאברהם מקום המילה, ומיד מת, ואמר הקב"ה: "דבר זה לא צויתי אלא לאברהם אוהבי, מפני שמסר עצמו על קדושת שמי והושלך לכבשן האש". ולפי דברי מדרש זה, מת ממרא עוד לפני הברית מילה של אברהם אבינו, ואין זה עולה בקנה אחד עם מה דאיתא במדרש רבה שממרא היה הסנדק של אברהם אבינו.

ולדעת המדרש זוטא הנ"ל שממרא מת עוד לפני מילת אברהם אבינו, נראה שהסנדק של אברהם אבינו ע"ה היה השי"ת בכבודו ובעצמו, כדאיתא בילקוט שמעוני הנ"ל, שהקב"ה אחז את ידו של אברהם אבינו בשעת המילה, ובזה נחשב שהקב"ה היה הסנדק. וכן המנהג גם בימינו, כשמכניסים בבירתו של אברהם אבינו גר או בעל תשובה, והוא כבר איש מבוגר, אזי אין הנימוס מושכב בחיק הסנדק כמנהג בבירת מילה של נער קטן בן שמונה ימים, רק הסנדק אוהז באיש הנימול, ובזה מתקיימת הסנדקאות.

שוב מצאתי בספר 'מושב זקנים' (פרשת לך לך) לרבותינו בעלי התוספות ז"ל, שכתבו להדיא בשם מדרש, שהקב"ה היה הסנדק של אברהם אבינו, ונתן אז הקב"ה מתנה לאברהם, את שבע עממים וארצם, וזהו מה דכתיב (נחמיה ט ח) "וכרת עמו הברית, לתת את ארץ הכנעני" וגו'. ומזה נשתרבה המנהג שהסנדק נותן מתנה לתינוק הנימול.

בספר 'משיבת נפש' (פרשת לך לך) כתב דברים נפלאים מבריתו של אברהם אבינו, שהקב"ה היה הסנדק שלו, ונתקבצו במעמד ההוא הרבה מלאכים. ואחר שלשה ימים טבל אברהם אבינו במקוה [לשם גירות], ואז הגיעו אליו שלשה אנשים [מלאכים], שיהיו דיינים לטבילה.

האם סנדקאות היא סגולה לעשירות

במדרשים מצינו שמצות ברית מילה דומה להקטרת קטורת, ולכן כתב הרמ"א בהלכות מילה (סי' רס"ה, סעיף י"א) בשם המהרי"ל: "סנדק הוא כמקטיר קטורת, ולכן נוהגין שלא ליתן שני ילדים לבעל ברית אחד, כדאמרין גבי קטורת". וכן הזהיר בצוואת רבינו יהודה החסיד ז"ל (צוואה לה): "לא יעשה חבירו סנדק לשני בניו, אלא אם כן מת אחד".

אמנם בשו"ת 'נודע ביהודה' (ו"ד סימן פ"ו) האריך להקשות על דברי הרמ"א, וזה לשונו: "מה ששאל, איש שנוולד לו בן זכר ולא מצא סנדק כרצונו, רק זה שכבר היה אצלו סנדק באחד מבניו הקודמים, אם מותר לכבדו וכו', אומר אני, שאין ללמוד מקטורת לענין שתהא מעשרת ולהקפיד על חדשים כקטורת, דכל הדברים הללו אין להם שורש ועיקר בגמרא, והכל רק דרך דרש ורמז, ולא לעיכוב ולא למנהג קבוע. ובכל מדינת פולין אין מדקדקין בזה, ובחברה מקומות הרב הקבוע הוא חיוב לסנדק תמיד, וגם פה קהלתנו אין הכל מקפידין בזה".

וגם בבאיור הגר"א על השו"ע שם (אות טו) חולק על הרמ"א, וכתב: דבריו אין להם שחר, דאם כן לאו דוקא אב אחד לא יכבד לאיש אחד בסנדקאות פעמיים, אלא אפילו לאב אחד מי שהיה כבר סנדק בחייו לא יהיה סנדק פעם שנית בבית מילה, וזה ודאי מותר.

לא ראינו סנדק שנתעשר

בבאיור הגר"א על שו"ע (שם) כתב עוד להקשות על הרמ"א שכתב שסנדקאות דומה לקטורת שזוכין לעשירות: "ולעולם לא ראינו סנדק שמתעשר".

אמנם בשו"ת 'חתם סופר' (א"ח סי' קנ"ה) מיישב את קושיית הגר"א ז"ל, דאנ"פ שראינו כמה שזכו בסנדקאות וראינו שלא נתעשרו, אין זה מכחיש, כי אולי החטא גרם, ואם לא היה זוכה במצוה זו היה מתייסר ביסורים רח"ל, ועכשיו שזכה לעושר ע"י סנדקאות לקחו ממנו את עשרת תמורת היסורים. ועוד כתב החתם סופר: שגם עשיר נצרך לסגולת סנדקאות, כי אולי על פי מזלו היה צריך להיות יורד מנכסיו ח"ו, רק בסגולת מצות סנדקאות לא ירד מנכסיו, ויברך ה' חילו לעד.

אגב יש לציין למה שכתב בספר 'תורת חיים' על מסכת סנהדרין (דף פ"ט ע"ב, ד"ה ומהאי), דמה שסנדקאות מסוגל לעשירות, הוא דוקא אם הסנדק מחזיק התינוק גם בשעת הברכה ושותה מן הכוס.

גר צדק בכיבוד אביו גוי בסנדקאות

בשו"ת 'שבט הלוי' (ו"ד סימן ר"י) כתב זה לשונו: "אשר שאל כבודו נ"י, גר צדק האם מותר לכבד את אביו הגוי בסנדקאות של בנו. פשוט מאד דאין ליתן סנדקאות לגוי ואין זה צריך לפנים, ויש להסביר לגוי בדרכי נועם שנמוסי ההלכה מעכבים בעדו גם במקרה כזה שהגוי עזר לבנו להתגיר".

שוב מצאתי בשו"ת 'דברי מלכיאל' (ו"ד סימן פ"ו) שמרעיש עולמות על מה שהיה נפרץ בימיו לכבד גוי בסנדקאות, ואסרו מכמה טעמים, וכתב שמוטב שישאר התינוק ערל משייהיה גוי סנדק.

ולכאורה יש להעיר על דבריהם, ממה שכתב רבינו יעקב הגוזר ז"ל בספרו 'כללי המילה', שבשכר שנתן ממרא עצה לאברהם על המילה נעשה שותף עמו והיה הסנדק של אברהם אבינו ע"ה. וכן כתב בפירושי התורה לרבינו חיים פלטיאל ז"ל בפרשת וירא (בראשית י"א), שהיה ממרא הסנדק של אברהם אבינו, ולכן נקרא "בעלי ברית אברהם" (בראשית י"א), והרי ממרא גוי היה ואף על פי כן היה סנדק של אברהם אבינו ע"ה. אכן שאלתי מהגאון רבי חיים קניבסקי זצ"ל את חוות דעתו, האם גר צדק מותר לכבד את אביו גוי להיות סנדק בבית מילה של בנו, והשיב לי: 'מות'.

ואציין בזה דברים חמורים שכתב בשו"ת 'דברי מלכיאל' (ו"ד סי' פ"ו) על חומר הענין, וזה לשונו: "ועל דבר שמושיבים נוצרי לסנדק, מה אומר ומה אדבר, אוי לאזנים שכך שומעות ואוי לנו שכך עלתה בימינו. והנה גם בארצינו נמצאים בעוה"ד קלי הדעת ומפירי תורה, בכל זאת לא נשמע שיעיזו לעשות דבר כזה אשר הוא נגד הנימוס לקחת איש שאינו מאמין בדתנו שייכנס בן ישראל לברית של אאע"ה, וכמתוקנים שבהם לא עשו. כי הלא לא נשמע שנוצרי יקח עברי או מחמדני שהוא יכניס בנו לדת הנוצרית ולהטבילו כנהוג אצלם, ובפרט שמצות סנדקי הוא ענין גדול ומבואר בשו"ע סי' רס"ד ובכמה ספרים שצריך להדר שיהא סנדקי ירא שמים. והקולד בזה תלוי בצואר המוהלים, כי איך יגש המוהל למול הילד על ברכי נוצרי וכו'. ולכן הנני מצטרף עם הדר"ג לגזור איסור על כל המוהלים שבעירו והגליל אשר לא יהיו למול שום ילד כשהסנדק יהיה בן אמונה אחרת. ואף אם יתעקש אבי הבן ולא יתנו למול באופן אחר, מוטב שישאר ערל משנסייע לעשות דבר כזה בפרסום נגד הדת והדעת, והילד ימול כשיגדל. ועל הב"ד להעמיד חוקי התורה על מכונם, אבל לא לעשות כרצון איש ואיש".

ובסוף התשובה שם הוסיף בחומר האיסור: "ויכין שבארנו שלהסנדק יש חלק בגוף מעשה המילה, והרי מפורש בש"ס ופוסקים (ו"ד סי' רס"ד) שעכ"ם אסור למול, א"כ פשוט שאסור לעשות עכ"ם לסנדק, ויש בזה פסול בגוף המילה, דהא עכ"ם שמל צריך לחזור ולהטיף דם ברית, ולזה אסור להמוהל למול כשהעכ"ם סנדק. ויש לחוש לברכה לבטלה כיון שאין עושה המצוה כהוגן. והמוהל שיעבור על זה יהא אסור לעסוק עוד במצות מילה וכמו שכתבתי לעיל דהוי מומר לערלות".

אמנם שמעתי מהגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א ראב"ד העדה החרדית בירושלים עיה"ק, שאם הגר צריך לכבד את אביו הגוי בסנדקאות מפני דרכי שלום, יש עצה שיהודי אחר יעמוד על ידו ויחזיק גם הוא את התינוק בשעת המילה, וממלא נחשב שהיהודי הכשר הוא הסנדק האמיתי, והאב הגוי רק יושב 'על יד הסנדק'.

הדלק"ג	ירושלים	בני ברק	חיפה	ניו יארק
17:19	17:35	17:27	17:39	
18:32	18:33	18:32	18:39	
19:06	19:07	19:05	19:10	

עש"ק יב חשון - רבי זאב וואלף קיצעס ז"ל

הרה"ק רבי זאב וואלף קיצעס בן רבי אברהם זי"ע היה מראשי חבורת החסידים הראשונים במעוזיבו ומגיד מישרים שם, תלמיד רבינו הבעל שם טוב והרבי ר' בער ממעזריטש זי"ע, והיה מחותן עם רבי דוד פורקעס זי"ע. שמש כבעל תוקע אצל רבו הבעל שם טוב. נפטר במעוזיבו ביום יב חשון שנת תקמ"ח ונקבר שם סמוך סמוך לרבו הבעל שם טוב.

הוא היה אומר - מסופר על רבינו שהתנזר מאכילת בשר גם כזה שעלה על שולחן רבו הבעל שם טוב, ועל השאלה היחן שהגן מחמיר יותר מרבן, השיב שדורות הראשונים לא היו זקוקים לחומרות וככל שנחלשו הדורות ונתמעטו המוחות והלבבות נזקקו לחומרות רבות שלא יכשלו, מר"ר שייך לדורות הראשונים ואינו זקוק לחומרות ואילו אני זקוק לכך ועוד איך.

ש"ק יג חשון - רבי ברוך מקוסוב ז"ל - יסוד האמונה ועמוד העבודה

הרה"ק רבי ברוך בן רבי אברהם מקוסוב זי"ע מפורסם כבעל דרשן נפלא שקרב לבבות רבים מבני ישראל לאבינו שבשמים, ומפורסם בספריו יסוד האמונה ועמוד העבודה. בנו היו בנו הגדול רבי יוסל זצ"ל מגיד מישרים בקהילת באטשאן, ובנו רבי אברהם זצ"ל, חתנו היה רבי אברהם כץ זצ"ל שהיה ג"כ מגיד מישרים בבאטשאן. רבינו נלב"ע ביום יג חשון תק"מ ומנ"כ בקוסוב.

הוא היה אומר - רבינו בספרו 'עמוד העבודה' פירש את המשנה באבות 'בטל רצונך מפני רצונך שהכונה על מצוות לא תעשה שהיצר הרע מפתה אותך שתעבור, משום שבאמת כל ההתחלות קשות, ואע"פ כן כשתתגבר על היצר תכוין שהתגברותך עליו תחליש את כוחו, וזה הכוונה כדי שיבטל רצון אחרים דהיינו שהיצר הרע שנקרא אחרים יהיה כבוש תחתך.

יום ראשון יד חשון - רבי אברהם אלימלך פערלאוו ז"ל מקרלין

הרה"ק רבי אברהם אלימלך פערלאוו זי"ע הי"ד, נולד בעיר סטאלין ביום ד אלול תרנ"ב לאביו הרה"ק רבי ישראל מסטאלין זצוק"ל. נתגדל ונתחנך על ברכיו אביו הק', ומבארו שאב מעיינות התורה והקדושה. בשנת תער"ב נשא לאשה את הרבנית בת דודו הרה"ק רבי מרדכי יוסף טווערסקי זצוק"ל אדמו"ר מזלאטיפאליע.

אחרי פטירת אביו בשנת תרפ"ב, סירב לקבל על עצמו את עול הנהגת העדה, ורק אחרי הפצרת הרה"ק רבי ישראל מטשארקוב זי"ע נעתר לבקשת תלמידי וחסידי אביו הק', למלא מקום אביו כאדמו"ר מקארלין. נהרג עקדה"ש עם כל בני משפחתו ביום יד מרחשון תש"ג.

הוא היה אומר - בספר 'שיח זקנים' מובא שרבינו אמר על דברי הגמרא איזהו עשיר כל שיש לו בית הכסא סמוך לשולחנו, שהכוונה שבשעת האכילה הוא זוכר מה נהיה בסופו של

המאכל וממילא הוא יכול להתגבר על תאווה האכילה.

יום שני טו חשון - רבי אברהם ישעיהו קרליץ ז"ל - חזון איש

הגאון רבי אברהם ישעיהו קרליץ זצ"ל נולד ביא חשון תרל"ט בקוסובה שבליטא לאביו רבי שמריהו יוסף זצ"ל אב"ד דשם ולאמו מרת רשא לאה ע"ה בת הגאון ר' שאול קצנבלויג זצ"ל אב"ד קוברין. לאחר נשואיו קבלה על עצמה הרבנית לעשות לפרנסת הבית כדי שבעלה הגאון ימשיך לשבת באהלה של תורה. בשנת תרע"א הו"ל את בכורי חדושי ספר 'חזון איש' ח"א וספריו שיצאו לאור במשך השנים שמקיפים את כל ענפי התורה אינם יורדים משולחן מלכים הני רבנן בהכלי התורה והישיבות הקדושות. בשנת תרצ"ג עלה לארץ ישראל ופרנסי היהדות החרדית חרדו לקראתו זאת לאחר שהגאון רבי חיים עוזר זצ"ל שלח להודיעם 'ארי עלה מבבל לארץ הצבי'. נפטר בליל שבת קודש טו חשון תשי"ד.

הוא היה אומר - בספר 'איש חסיד' מובא שרבינו היה אומר 'זויפל איד איז מען, וזויפל מען טוט פאר א' צוויטן', - איך נמדדת היהדות שיש בכל יהודי, לפי פועל ידו ומעשיו עבור הזולת].

יום שלישי טז חשון - רבי עמרם רוזנבוים ז"ל

הגאון רבי עמרם רוזנבוים זצ"ל המכונה 'רבי עמרם חסידא' מפני גדול חסידותו וצדקותו, נולד בשנת תקנ"ג בערך, לאביו הגאון רבי משה נחום זצ"ל אבדק"ק טעליקא ונאדי-וואשאן. שימש ברבנות בקהילות קדושות: אירשא, מאד. בשנת תקפ"ו עלה לארץ ישראל וקבע מושבו בעיה"ק צפת ת"ו, ונתמנה שם לראש כולל החסידים. עמד בקשרי ידידות נאמנה עם מרן 'החתם סופר' זצ"ל, ונפספה תשובה אליו בשו"ת 'חתם סופר' (יר"ד סימן רלג), ומתארו 'החתם' 'ידידי נפשי וחמדת לבי ורב תביבי הרב הגאון חסידא ופרישא המופלג בתורה וכו', וחד מינן דאזיל להתם אמרי רבנן בכפילא וישבעו במראיתם קורא על אדמת הקדש שמותם שם המיוחד כק"ש מו"ה עמרם נ"י, נשיא אלקים בתוך הנשיאים לאומתם. נפטר בצפת ביום טז חשון תקצ"ז, בהיותו כבן מ' שנה בלבד, ושם מנוחתו כבוד. נספד על ידי מרן 'החתם סופר' זצ"ל, ראה ב'דרשות חתם סופר' (דף של ע"ב), והפליג מאוד בשבחיו, וזה לשונו באמצע דבריו: 'הגאון וצדיק מה' עמרם זצ"ל שעלה לארץ ישראל, מלבד שהיה גברא רבא וגאון וצדיק מפורסם בהיותו בחוץ לארץ, גם כי עלה לארץ ישראל ונעשה כחרי מינייהו וכו', ונתבקש בישיבה של מעלה בן מ' שנים, איך אנחם. נשארו ממנו הנהגות על ירושלמי סדר נויקין, שנדפסו בסוף הגדה של פסח 'ערבי פסחים' לנכדו הגאון רבי עמרם בלום זצ"ל בעל שו"ת 'בית שערים', נדפס בבודאפעסט תרפ"ז.

הוא היה אומר - מסופר על רבינו שבהיותו ילד כבן שש נטפל אליו גוי אחד בלכתו ברחוב ונטל ממנו את הציצית, הילד הקטן בכה בקול

ולא הסכים לזוז מהמקום עד שהביאו לו טלית קטן אחר, ומתוך אנוחה רוחה אמר הלואי שיבלעו גוי זה בתוך האדמה, ואכן תוך כמה ימים נפל אותו גוי לבדו ונתרסקו אבריו, אחר כך שאלו אותו מדוע אמר כך, והשיב שלמד בחידוד שקרה לזול במצות ציצית ונבלע באדמה.

יום רביעי יז חשון - רבי מנחם מנדל מקוסוב ז"ל - אהבת שלום

הרה"ק רבי מנחם מענדיל זי"ע נולד בקאלימייא בערך בשנת תקכ"ט לאביו הרה"ק רבי יעקב קאפיל חסיד זי"ע מגדולי תלמידי הבעל שם טוב ובעל תפילה קבוע בבית מדרשו ולאמו הרבנית הצדקנית מרת חיה ע"ה בת רבי זלמן מקאלימייא זצ"ל מצאצאי הב"ח והט"ז ומגזע רבי עובדיה מברטנורה זצ"ל. בהגיעו לפרקו נשא את בת דודו הרה"ק רבי שמחה זימל מקוסוב זי"ע. בתחילה קיבל תורה מאביו ובהגיע העת גלה למקום תורה אל רבותיו הרה"ק רבי זאב וואלף מטשאריני - אוסטרעהא, רבי משולם פייבוש מזבריז בעל 'ושר דברי אמת', רבי צבי הירש מנדבורנא בעל 'צמח ה' לצבי', רבי משה לייב מססוב זי"ע. אור תורתו כשהתפרסם הביא אליו את גדולי הדור ובתוכם בעל 'הבני יששכר' הרה"ק רבי אליעזר מזדיקוב, רבי נפתלי מליזנסק ועוד רבים וטובים זי"ע. בנו היו רבי חיים מקוסוב בעל 'תורת חיים', ורבי דוד מזבליטוב זי"ע כמו כן היה לו גם בת. רבינו נלב"ע ביום יז חשון תקפ"ו ומנ"כ בקוסוב, והרה"ק בעל 'רמתיים צופים' העיד שבמקום מנוחתו מרגישים קדושת ארץ ישראל.

הוא היה אומר - מסופר שפעם נכנס לרבינו מתנגד אחד ואמר שהוא זקוק לכסף להכנסת כלה, הוציא רבינו כמה מאות זהובים ונתן לו, וכשהדבר נודע לאחי רבינו נכנס ושאל כשמבקשים כסף לצרכי הבית המינימלים תמיד אומרים שאין כסף ואילו עבור הכנסת כלה למתנגד יש כסף, חייך רבינו והשיב לו, כבר קדמך אחר היודע לטעון יותר טוב ממך, הלא הוא היצר הרע.

יום חמישי יח חשון - רבי משולם פייבוש הלר ז"ל מברדשין - שפת אמת

הרה"ק רבי משולם פייבוש הלר מברדשין זי"ע נולד לאביו רבי ברוך יצחק מזוויג' זי"ע בן הרה"ק רבי משולם פייבוש מזבריז זי"ע בעל מגדיל מקוסוב זי"ע בעל 'אהבת שלום'. נלב"ע ביום יח חשון תקצ"ט ומנ"כ בברדשין.

הוא היה אומר - רבינו כותב בספרו 'שפת אמת' על הפסוק 'זיהאב יצחק את עשו כי ציד בפיו שבאמת צ"ב איך אהב יצחק אבינו את עשו שהיה מפורסם ברשעותו, רק הכוונה שבוה היה ליצחק אבינו ציד בפיו ללמד זכות על בניו אע"פ שחטאו שאם הוא אהב את עשו כ"ש שיש להקב"ה לחוס על בניו.

גיליון

חיבת העבודה

מעובר מתוכן שיחותיו של הגה"צ
רבי חיים יוסף בירדמן שליט"א
אב"ד חסידי לעלוב

להבעיר ולהאיר את ימי החורף

חיים מסלונים זי"ע, שבין בעולם הזה ובין בעולם הבא יש גן עדן ויש גיהנם, והחילוק הוא, שבעולם הזה יש לאדם הבחירה אם ללכת לגן עדן או ח"ו לגיהנם, ואילו בעולם הבא מובילים אותו בעל כרחו להיכן ללכת (הובא ב'מאמר מרדכי' אמרות טהורות אות ט).

וזה שאמרה תורה "לך לך - להנאתך ולטובתך", שילך האדם בעצמו למקום שהוא להנאתו ולטובתו, כי כל עוד שאדם חי בעולם הזה בידו ללכת לבדו, ועליו לנצל את האפשרות לקיים רצון הבורא יתב"ש בשמחה.

באופן אחר ביאר הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע "לך לך - גיי אין דיר אריין" (עי' ב'ליקוטי דברי דוד' בפרשתינו), כלומר שילך האדם ויסתכל אל תוך תוכו ופנימיותו, שיכנס אדם לתוך עומק נבכי נפשו, לעשות חשבון הנפש ולתקן את הדרוש תיקון, ולא יהיה כאחרים העושים חשבון הנפש ומכים "על חטא" בלבם של אחרים [כמו שאומרים העולם בדרך הלצה, שהרבנים מכים "על חטא שחטאנו לפניך בנשך ובמרבית", ואילו הבעלי-בתים מכים "על חטא שחטאנו לפניך בכפת שוחד", כאשר לפי האמת צריך להיות להיפך, אך זה טבע האדם שמתוודה על חטאים שלא עשה במקום להתחרט על מה שעשה], אלא יתקן את עצמו.

צדיקים הפליגו מאד במעלות לילות החורף, היו שאמרו שאלו "הייליגע נעכט" (לילות קדושים) או "לעכטיגע נעכט" (לילות מאירים), וכן "ריינע נעכט" [נקיות], והרה"ק רבי פינחס מקאריץ זי"ע אמר שהם "גאלדינע נעכט" [שכל לילה שוה זהב] ואפשר להשיג בהם זהב וכסף וחפצי ערך בעבודה, והרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע הפליג ואמר שיש בלילות אלו קדושת חול המועד, ואא"ז הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע היה אומר "מענדדיגט די הייליגע טעג [-סיימונו את הימים הקדושים של ר"ה ויהכ"פ וסוכות], און מגייט אריין אין די היילגע נעכט" [מיד עוברים ללילות הקדושים], הצד השוה שביניהם, שצריך לנצל את שעות הלילה ללימוד התורה, כי פחות אנשים חוטאים בלילה מפני השינה, ולכן האויר זך יותר, וסגולת התורה בשעות אלו נקיה וטהורה יותר.

לך לך (יב,א)

לבחור בטוב

במפרשים ובספרי קודש מצינו הרבה פירושים נאמרו להעמיס במילים אלו, וחדא מינייהו אמרו על פי מאמרו של הרה"ק רבי מרדכי

פניני עבודה

א. פעם שלח מרן הבעש"ט הק' זי"ע את אחד מתלמידיו לנסוע למקום מסוים כדי ללמוד מהמרא דאתרא מידות טובות, ויהי כאשר הלך אליו שהה אצלו כמה ימים ולא ראה אצלו כלום, כי הגם שהתנהג עם כל אחד בסבר פנים יפות לא ראה אצלו התנהגות יותר מן הכלל בזה. יום אחד הגיע בן בליעל ובעל עבירה ורצה ליכנס אל הרב, ואכן הכניסו אותו ונתקבל כמו שאר יושבי העיר שוה בשוה, ויהי כשיצא תמה הלה בפני הרב איך הוא מקבל רשע גמור כזה, נענה הרב והשיב לו "איך אתה מסתכל עליו שהוא בעל עבירה? עדיף לך להסתכל תחילה לתוך עצמך ולחפש ולבדוק אם אינך עובר עבירות!", באותה שעה הבין החסיד למה נשלח על ידי רבו לשהות בסביבת רב זה.

ב. והעצה לזכות לכך היא על ידי לימוד ועסק התורה, כי התורה מאירה את העינים למצוא נגעי עצמו, כמעשה שהיה אצל הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע, שפעם אחת בשהותו בלייפציג לצורך מסחרו הרגיש התעלות גדולה והשגה גבוהה בעבודת ה', מיד נסע אל רבו הרבי מלובלין זי"ע כדי להתחמם לאורו ולהתעלות עוד בעבודה, אך כאשר נכנס אל חדרו קיבלו רבו בקרירות ולא התייחס אליו כדרכו מימים ימימה, ולא הבין מדוע מתנהג עמו כך, אדרבה, אחרי שהשיג מה שהשיג היה צריך לקבלו ביתר סבר פנים יפות, בלית ברירה יצא מן החדר ונכנס ללמוד בבית המדרש, ובאמצע לימודו עלה ברעיונו שמא לא קיבלו הרבי בחיבה מפני שהיה בו נימה של התנשאות וגבהות בגלל השגותיו, ואכן שב בתשובה וביטל את הרגשות אלו מלבו, וכאשר נכנס אז אל הרבי קיבלו במאור פנים.

ואמר הרבי ר' בונם, שעכשיו נתבהרו לו דברי הגמרא (ברכות ה.) "אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו, פשפש ולא מצא יתלה בבטול תורה, ואם תלה ולא מצא בידוע שיסורין של אהבה הם", ומקשים העולם, איך יתלה בביטול תורה, הלא "פשפש" בכל מעשיו "ולא מצא" בהם שום פגם, אם כן פשיטא שבדק גם אם הוא מבטל עצמו מלימוד התורה ולא מצא, ומה שייך שיתלה בביטול תורה, אך עתה הבין הפשט בזה, שאם פשפש ולא מצא על מה לשוב עליו ללכת לביהמ"ד לעסוק בתורה וע"י הלימוד יזכה שיתפתח הקב"ה את עיניו לראות חסרונותיו, כמו שאירע אצלו שבאמצע לימודו עלה בלבו במה פגם, ואחרי שתיקנו קיבלו רבו באהבה, והכי נמי כשאדם רוצה ליכנס לתוך עצמו ולתקן מעשיו עליו לעסוק בתורה כדי שימצא פגמיו ויוכל לתקנם.

אגב, במאי דפתח בה, שהרבי ר' בונם היה סוחר לפני התגלותו, ועסק במכירת ויצירת סממני רפואה לצורך פרנסתו, יש לציין, שהרבה צדיקים עסקו בעבודה ומסחר לפרנסתם. מקובל על האלשי"ך הק' שעסק במסחר, וחיבר את חיבורו בין ביאת הלקוחות, כי כשהיה לו פנאי רשם את חידושו על גליון.

גם הגאון מטשעביץ זצ"ל (שהיא"צ שלו חל בימים אלו) עסק במסחר לפני המלחמה, ומספרים שהיה לו אח הגאון רבי נחום ויינדנפלד זצ"ל הי"ד ששימש ברבנות, ואמרו הלומדים שאחיו "הסוחר" יודע ללמוד יותר ממנו [וזאת על אף שהיה רבי נחום עילוי מופלא ות"ח עצום].

הצד השוה שביניהם, שבשעת עסקם במסחר היה מחשבתם משוטטת בדברים נעלים יותר, וכמו שמצינו במדרש (מדרש תלפיות ערך חנוך) "חנוך תופר מנעלים היה, ובכל תפירה היה אומר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", ודבריהם אומרים דרשני וע"י ב'ספר הליקוטים' פרשת בראשית פרק ג, ובריש פרשת נח, וע"י ב'באר מים חיים' פרשת תולדות), והסביר אחד מבעלי המוסר, שלפרנסתו עסק בתפירת נעלים, אך בכל תפירה ותפירה חזר לעצמו ואמר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" כלומר שהוא אינו סנדלר שעוסק בפרנסתו גרידא, אלא עושה רצון ה' בכל מעשיו, ועל כן עושה כן בשלימות ובנאמנות, וזה היחוד הגבוה והנשגב ביותר. והגם שאיננו בדרגה זו, אך כל אחד כפי דרגתו צריך לעבוד על עצמו שלא להיות שקוע במסחרו, ועפ"כ יאמין שרווחיו אינם מכח עסקו אלא מהקב"ה שנותן לו כח לעשות חיל.

ברכה היא זו לאברהם אבינו שיתפרסם שמו בכל העולם, וכי צדיק אמת כאברהם חיפש "פרסומת" חס ושלום, פשיטא שלא מיניה ולא מקצת קצתיה.

ותירץ ב'ערבי נחל', שדרך הצדיקים כשהם מתעלים ממדריגה למדריגה הרי הם מגלים לאחרים את המדריגה שהיו בה תחילה, וזה מה שהבטיח הקב"ה לאברהם, שאם ילך "אל הארץ אשר אראך" יעלה מדריגות רבות וממילא יתגלו המדריגות שהיו בהם תחילה, ובזה יודיע טבעו בעולם, נמצא שהברכה לא היתה על פרסום שמו בעולם אלא שיעלה מדריגות הרבה בעבודת ה'.

וצריך להסביר דבריו הקדושים, מה הענין לגלות מדריגות שהתעלו עליהם, ואולי ההסבר על פי מה שנאמר בחנוך (בראשית ה, כד) "ויתהלך חנוך את האלקים ואיננו כי לקח אותם אלקים", ופירש רש"י "צדיק היה וקל בדעתו לשוב ולהרשיע, לפיכך מיהר הקב"ה וסילקו והמיתו קודם זמנו", ולכאורה קשה, שהרי בדברי רבותינו מפורש שדרשוהו לשבת, ואילו מפשטות לשון רש"י נראה שנדרש לגאני, ומביא ה'צמח צדיק' (פרשת בראשית) לפרש משמיה דהרה"ק רבי אורי ה'שרף' מסטרעליסק ז"ע, דכך היא כוונת רש"י "צדיק היה וקל בדעתו לשוב ולהרשיע", שחנוך היה עניו גדול מאד, והיה קל בדעתו להרשיע את מעשיו הקודמים שעשה בעבר, דכיון שבכל יום ויום היה מתעלה ממדריגה למדריגה על כן היה נראה בעיניו שעבודתו של אתמול היתה פגומה, וחזר על כך בתשובה. לפי זה הוסיף ה'צמח צדיק' לפרש סיומם של דברי רש"י, דהיינו דקאמר "לפיכך מיהר הקב"ה וסילקו והמיתו קודם זמנו", דכיון שלפי דעתו היתה עבודתו תמיד 'קודם זמנו' לכן מיהר הקב"ה וסילקו כדי שלא יפסול את עבודתו. ובזה מובן דברי ה'ערבי

וזהו "להנאתך ולטובתך" כי בעיני האדם נראה בעת נסיון וקושי שאין בו כוחות הנפש להתגבר, אמנם כשיסתכל ויביט בפנימיותו ימצא שם אוצרות גדולות וכוחות עצומות שעל ידם יוכל לעשות רצון קונו שזוהו להנאתו ולטובתו.

וכפי שפירשו צדיקים [ב'בוצינא דנהורא' מהדו"ח עמוד קכט בשם הרבי ר' ברוך ל' ממעזיבו ז"ע, וב'תורת אבות' עמוד קפח אות קמב בשם הרה"ק בעל ה'יסוד העבודה' ז"ע] מאי דכתיב (תהלים קמה, יב) "להודיע לבני האדם גבורותיו" דקאי על האדם עצמו, שעל כל אחד ואחד להכיר בכוחותיו ובמה שיש בידו לעשות, וזו אכזריות גדולה של ה'בעל דבר' שמשכיח מן האדם ומעלים ממנו שיש לו כוחות הנפש אדירים, אמנם כשיכיר בכוחו הגדול לא יפול ברוחו לעולם, וצריך רק לגלות כוחות הנפש שיש בידו כדי שלא להתיאש.

ויש להסמיך לכך דבריו הנוראים שכתב הרמב"ן (פסוק י) "ודע, כי אברהם אבינו חטא חטא גדול בשגגה, שהביא אשתו הצדקת כמכשול עון מפני פחדו פן ירגוהו, והיה לו לבטוח בה' שיציל אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו, כי יש באלקים כח לעזור ולהציל גם יציאתו מן הארץ וכו', ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביד פרעה במקום המשפט שמה הרשע והחטא", ואע"פ שנכשל התחזק שוב ולא נשבר ברוחו, ומעשה אבות סימן הוא לבנים.

ואגדלה שמך (יב, ב)

עבודת ה' בסתר

פירש רש"י "שאודיע טבעך בעולם", ודבריו אומרים דרשני, מאי

..... פניני עבודה

ובגמרא (ברכות לה): "רבי שמעון בן יוחי אומר, אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורה בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה, אלא בזמן שישיראל עושיין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים, ובזמן שאין ישראל עושיין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי עצמן" והסבירו צדיקי קמאי, שאכן אי אפשר להיות "חורש בשעת חרישה", ובשעת זריעה להיות שקוע לגמרי בזריעה, דבכחאי גוונא "תורה מה תהא עליה", רק צריך שגם בשעה שעוסק על המחיה ועל הכלכלה יהא ראשו עסוק ומרהרר בתורה ובדברים נעלים יותר.

ואכן מרגלא בפומיה דמו"ח הגאון רבי נתן גשטטר זצ"ל בעל ה'להורות נתן', שהוא זוכר "חקלאים" בימים הראשונים, שעמלו קשות מדי יום ביומו במשך שעות רבות בעבודות השדה, ורובם היו בקיאים בכל סדר זרעים ישר והפוך, כי גם בהיותם בשדה היו מהרהרים כל הזמן בדינים והלכות במצוות השדה ומתנות עניים וכדומה.

וזה ששינו במשנה (אבות פ"ו משנה ד) "כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, אם אתה עושה כן, אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא", ורבים שואלים, דלאו רישא סיפא, שאם חי צער איך "אשריך בעולם הזה", ותירץ החסיד המפורסם רבי מתתיהו לוריא זצ"ל, דהכי קאמר "אם אתה עושה כן", מלשון בסיס, כלומר שאם קיבל על עצמו עול תורה באופן שכל העוה"ז יהיה בסיס ומקום ראוי לתורה, ממילא יקיים התורה אף באופן שיש לו חיי צער, שהרי הכל בטל לתורה, ואז לא איכפת להו כלל מהגשמיות שאינו אלא טפל לרוחניות, וממילא "אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא".

וכעין מה שמצינו בעבד נרצע, שהביא רש"י בריש פרשת משפטים (שמות כא, ו) "אמר ר' יוחנן בן זכאי, אוזן זאת שמעה על הר סיני לא תגנוב' והלך וגנב תרצע, ואם מוכר עצמו, אוזן שמעה על הר סיני 'כי לי בני ישראל עבדים' והלך וקנה אדון לעצמו תרצע", וצריך להבין מה יועיל לעבד מה שנרצע, הלא עדיין עבד על הציווי של "לא תגזול" או "כי לי בני ישראל עבדים", ותירצו דכיון שחורטים לו באזנו ומחזירים בו שהוא עבד של הקב"ה אז אין חסרון להיות עבד של בשר ודם, כי הוא לא ישכח שהוא עבד ה', ומעתה כל העולם הזה אינו אלא טפל לרוחניות, וממילא גם לא ישלח ידו בנכסי חבירו לגנוב.

ג דרכם של צדיקים שמלבא לפומיה לא גליא ומסתירים כל מדריגותיהם והשגותיהם בלבם, בדוד המלך מצינו (שמואל ב' י, ד) "ודוד מכרכר בכל עוז לפני ה'", ואשתו מיכל בת שאול הוכיחה אותו על כך (פסוק כ) "מה נכבד היום מלך ישראל אשר נגלה היום לעיני אמהות עבדיו כהגלות נגלות אחד הריקים", ולכן נענשה שמתה בלא בנים רח"ל, וצריך להבין, וכי לא ידעה מיכל בת שאול שכך ראוי לעשות לכבוד התורה, ומבאר ה'ישמח ישראל' (וכע"ז ראיית בשם הרה"ק בעל הקדושת ציון' מבאבוב ז"ע הי"ד) כי תמיד היתה נוכחת בעבודת ה' אצל אבותיה כשהם מסתירים את עבודתם בלב פנימה, ועל כן לא ראתה בעין יפה מה שדוד מגלה את עבודתו ברבים, אמנם דוד עשה כן לכבוד התורה, ובזה צריך להראות לפני כל העולם כולו את הכבוד שאנו רוחשים כלפי התורה, ולכן לא הסתפק בעבודה פנימית בלבד, ומכל מקום נענשה מיכל בת שאול מפני שהוכיחה את דוד ואמרה שבמעשיו הוא "כאחד הריקים", דאטו מי שאינו מסתיר עבודתו מעומק לבו הרי הוא "אחד הריקים", ולא היה לה להתבטאות בלשון חריפה כזו, ועם צדיקים מדקדק הקב"ה כחוט השערה.

ד. פעם שאלו את אחד מצדיקי בית טשערנאביל ז"ע, שלכאורה הצדיקים המפורסמים כאדמו"רים אינם בגדר "צדיקים נסתרים", שהרי כולם מכירים אותם, והשיב "אי לו לצדיק שמגלה את מדריגותיו האמיתיים לאחרים", ונמצא שעדיין יכולים להיות בבחינת "צדיק נסתר" שהרי אין העולם מכיר כל מה שהם מסתירים בפנימיות לבבם הטהור. וראה ב'שפתי צדיק' (פרשת וצ) שהרבה צדיקים הסתירו מדריגותיהם בלמדנותם ובגדלותם בתורה.

פעם שאל אחד את הגרי"ז מבריסק זצ"ל, מדוע התפרסם ה'חפץ חיים' זצ"ל בצדקותו ולא בגאונותו, שהרי מחיבוריו רואים בקיאותו בכל התורה כולה, ואיך ה'עולם' אינם יודעים מזה, והשיב הגרי"ז, שה'חפץ חיים' התפלל על כך, ורצון יראיו יעשה, תמה הלא, מדוע אם כן לא התפלל גם שלא ידעו מצדקותו. ונענה הגרי"ז בחכמה, שלא ידע כלל שהוא צדיק ועל כן לא התפלל על זה, אבל על כוחו בתורה ידע, לפיכך התפלל רק על זה, ודפח"ח.

ה. וזה ההסבר במה שהרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ ז"ע הלך אחרי רבו הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק ז"ע ב'תשליך', כי אמר שברצונו לקחת את העבירות שהרבי משליך לנהר, והיינו שרוצה לקחת את העבודה של רבו מכל השנה שעברה שהרבי זורק לתוך הנהר,

כרוצח, הרי שלא היה ברור מצד הדין שעליו להרוג את זמרי, ובכל זאת עשה מה שעשה כדי לשכך כעס וחמה מעל בני ישראל, כי השליך את עצמו מנגד בזה ובבא ומסר את נפשו באהבה לטובתן של ישראל.

והכי נמי חזינן באסתר המלכה שהלכה לבית אחשוורוש, ושלחה לומר למרדכי (אסתר ד, טו) "וכאשר אבדתי אבדתי", ואמרו בגמרא (מגילה טו.) שהסכימה ליאבד בעוה"ז ובעוה"ב לטובת ישראל ע"ש. ובתפארת שלמה (לפורים) מסמיך לכך מעשה שהיה אצל המגיד הקדוש ממעזריטש ז"ע [ויש המספרים עובדא זו על מרן ה'בעל שם טוב' הקדוש ז"ע, ראה ב'שפתי צדיק' פר' לך אות כח], שפעם אחת הרבה המגיד והפציר בתפילה עבור חולה אחד ולא פסק מלהתפלל עד שבסוף נתקבלה תפילתו, אך אז הודיעו לו מן השמים כי בגין כך איבד חלקו בעולם הבא, נבהל המגיד מאד מבשורה זו, אולם תיכף התעשת והתחזק כי מעתה אין לו לצפות לחלק בעולם הבא, ואם כן ראויה היא השעה הזאת להתפלל עבור ישראל לשם שמים ולזיעוק אל ה' באמת ובתמים בלי שום מחשבת גמול, שהרי בלאו הכי איבד את כל חלקו.

ובאופן עמוק יותר ביאר ה'שפת אמת' (שנת תרל"ה), דאדרבה הלך כדי לקבל הברכות, שהרי זה היה רצון הבורא כמו שנאמר לו מפי הגבורה "להנאתך ולטובתך", והבין מזה שזו רצון ה' להשפיע עליו טובות, ומכל

נחל, כי העבודה של אברהם אבינו ביום אתמול נחשב אצלו כנדנד חטא ועון כלפי העבודה של יום, ועל כן מפרסמים מעשיהם, דהא לעבירה יחשב בעיניהם.

וילך אברהם כאשר דיבר אליו ה' (יב,ד)

מדת הבטחון

מקשים העולם, פשיטא, שבדאי עשה אברהם אוהבי מה שנצטווה מפי הגבורה, וב'אור החיים' תירץ וכתב [והרבה ספרים כתבו כדבריו הקדושים], שהקב"ה אמר לו "לך לך - להנאתך ולטובתך", ואעפ"כ לא הלך אברהם מחמת ההבטחות השונות שהובטח לו שיהיה לו טוב בעולם הזה, אלא הלך לשם שמים "כאשר דיבר אליו ה'" ותו לא".

כי זה דרכם של צדיקים שאינם מוחכים לתשלום גמול, רק כל הפצם לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו, ולא עוד אלא שמשליכים את עצמם מנגד למענו יתב"ש, והכי חזינן בפניחס בקנאו את קנאתי בתוכם, ומבואר בגמרא (סנהדרין פב.) "נהפך זמרי והרגו לפנחס - אין נהרג עליו, שהרי רודף הוא", כלומר שאם הפך זמרי והרג לפנחס לא היה דינו

פניני עבודה

דבדידה בודאי למצוה גדולה ורבה תיחשב.

1. חסידי סלונים הסבירו נוסח התפלה בשב"ק (פיוט א-ל אדון) "גדלו וטובו מלא עולם", דכשם שאין לנו השגה בגדלות הבורא, שמלא כל הארץ כבודו. כך אין לנו השגה כלל ועיקר בטובתו של הקב"ה, שזה בחינת אין סוף, וכמה שבשר ודם יכול להעלות בדעתו דברים טובים הרי שהטוב של הקב"ה הרבה יותר מזה. מעתה כשהקב"ה אמר לאברהם "להנאתך ולטובתך" הרי זה בהנאה ובטובה בלי סוף ותכלית.

הרה"ק בעל ה'ישועות משה' מויזניץ ז"ע היה משוחח עם אלו שעזבו את דרך התורה רח"ל והיו אומרים לו 'מ'האקט א לעבען', כלומר שהם "עושים חיים", והוא היה נענה לעומתם 'מ'האקט א לעבען? כי הוא חיך ואורך ימים!', שהחיים האמיתיים הם רק בתורה הקדושה, וכל ההנאות האחרות אינן בכלל "חיים" כלל.

2. חונתו של הרה"ק רבי דוד מלעלוב ז"ע [היה נכד של האחים הקדושים הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג ובעל ה'הפלאה' ז"ע] הריח הרבה 'טאבאק' ושתה הרבה קפה, והעיד הרה"ק מלעלוב שחונתו לא הרגיש טעם בקפה, כי היה דרכו להביא לו פעם בחודש או חודשיים חבילה של טאבאק וחבילה של קפה, פעם אחת ביקש ממנו, שבפעם הבא יביא לו 'טאבאק' יותר טוב, תמה הרה"ק מלעלוב על כך, שהרי לא שינה ממה שהביא לו תמיד, ונתברר שבטעות השתמש בגרגירי ה'טאבאק' במקום הקפה ואילו גרגירי הקפה במקום ה'טאבאק', ומזה ראה שאינו מרגיש טעם גשמי במעשיו, אלא כולו בלתי לה' לבדו.

3. בזה הסבירו מה שמצינו ברש"י ריש פרשת וירא (בראשית יא, א) "וירא אליו ה' באלוני מרמא - הוא שנתן לו עצה על המילה, לפיכך נגלה עליו בחלקו", ומקשים העולם, למה עלה על דעתו לבקש עצות על המילה, והלא כל מעשיו של אברהם אבינו היו לשם שמים גרידא, וא"כ מיד כשנצטווה על המילה היה עליו לעשות כן מבלי להתייעץ עם אף אחד [ויש מפרשים, שבדאי לא ביקש להתייעץ עם אף אחד, אלא הוא נתן לו "עצה" זה עשב המרפא את המכה של המילה], אך להאמור יובן, כי אברהם רצה לעמוד בנסיון ולעשות רצון קונו "כאשר דיבר אליו ה'", אך בהתחלה כשנצטווה על המילה לא הרגיש נסיון כלל, דפשיטא שיקיים רצון השי"ת, לפיכך התחכם לבקש עצה על המילה, והיו מחבריו שדיברו על לבו שלא יעשה כן, וגם ממרא שאמר לו למול הסביר שיעשה כן לבריאות הגוף [כמו שגילו הרופאים, שבראי לגוף למול את הערלה, וכן גילו היום שלבישת שעטנז וכלאים מזיק לגוף, וכן בשאר דברים], ואעפ"כ יתגבר על עצמו ויקיים ציווי השי"ת רק בגלל דבר ה' בלבד, ונמצא עמנו בנסיון.

4. בתוספת תבלין אמר החסיד רבי נטע ציינווירטה זצ"ל, דבגמרא (מגילה טו.) יש כמה הסברים מאמוראים למה הזמינה אסתר את אחשוורוש והמן לסעודה, יש אומרים שלא יחשבו ישראל "אחות יש לנו בבית המלך", ויש אומרים כדי שיחשוב אחשוורוש שהיא עושה יד אחת עם המן נגדו, ומסיק בגמרא "אשכחיה רבה בר אבוא לאליהו [הנביא], אמר ליה, כמאן חזיא אסתר ועבדא, הכי אמר ליה ככולהו תנאי וככולהו אמוראי, שהכל אמת, ואסתר התכוונה לכל ההסברים, אמור מעתה, שאם לא היתה אסתר מצליחה להציל את ישראל לא היה לה מקום גם לאחר מותה, כי אחשוורוש היה כועס עליה, וגם ישראל היו כועסים עליה מבלי לדעת שלפי האמת מסרה נפשה עליהם, וזהו "כאשר אבדתי אבדתי", שהסכימה לוותר מעמדה בעוה"ז ובעוה"ב, כלומר שגם לאחר מותה יחשבו שהיא התחברה ועשתה יד אחת עם אויבי ישראל, ולא ידעו שבאמת מסרה נפשה למענם, וזו מדת צדיקים שלא חושבים על עצמם כלל כי אם לטובת השי"ת ולטובת ישראל עם קרובו.

5. סיפר כ"ק אדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א לרפ"ש, מה ששמע מפ"ק של הרה"ק בעל ה'אמרי חיים' מויזניץ ז"ע, שפעם אמר זקינו הרה"ק בעל ה'צמח צדיק' מויזניץ ז"ע [שבימים אלו חל יומא דהילולא דיליה, ביום כ"ט תשרי] שאין לו לא עולם הזה ולא עולם הבא, עוה"ז אין לו מפני ריבוי החסידים הבאים אליו ומספרים לו צרותיהם תמידין כסדרן, ולבו אינו יכול להכיל סבלות ישראל, וגם עוה"ב אין לו, שהרי כותבים כל השטותים שהוא אומר ב'טיש' [כשאמר כן ה'אמרי חיים' סטר לעצמו על פיו, כי איך יאמר כלשון הזה על דברי אלקים חיים, אך הוא חזר על דברי זקינו שאמר כן בענוותנות], ולאחר אריכות ימיו ושנותיו ידפיסו ממנו ספר, ובער"ש בטרם תדליק אשה את הנרות תחפש ספר להניח על השולחן למען לא יהפך השולחן לבסיס לדבר האיסור [ויהיה מוקצה ואסור בטלסול], ותקח את הספר שנדפס ממאמרו כאשר באמת לא הועילה כלום בזה, שהרי לא זכה לחדש לאמיתתה של תורה, ונמצא שיענישו אותו על שהכשילה את האשה, וא"כ אין לו עוה"ב, וכשסיים לומר כן אמר "נו, לא עוה"ז ולא עוה"ב, לפחות נלך יחד להתפלל...." והעידו החסידים שמעולם לא זכו לתפילה גבוהה ונתעלית כזו שהיה להם באותה שעה (ועי' ב'מפי ספרים' וספרים' הגש"פ עמוד שפ"ג הערה רל"ט שיש עוד נוסח בזה, ובירור ענין זה בארוכה). ויסוד הדברים כאמור, שדרך הצדיקים לעשות רצון ה' לשם שמים גרידא, ולכן דייקא כשהסיק בדעתו שאין לו חלק בעוה"ז אז הלך להתפלל בהתפשטות הגשמיות ובאופן נעלה ביותר.

ובבחינה דומה ידוע על הבעש"ט ה"ק ז"ע, שקירב את פשוטי העם לתורה ולתפילה, דאע"פ שבקושי ידעו קרי וכתבי קירבם תחת כנפי השכינה, שילמדו ויתפללו כפי השגתם וכוחם, כי הקב"ה אוהב את העבודה שאדם עושה בתמימות וכלי חשבונות והתחממות.

סיפר הרה"ק בעל ה'אמרי חיים' מויזניץ ז"ע, שפעם נסע זקינו הרה"ק בעל ה'צמח צדיק' מויזניץ ז"ע להשתטח על קברו של הבעש"ט ז"ע, ויהי כאשר הגיע לקברו של הבעש"ט התפלל ואמר על הציון: הרי הרבי כבש וסלל דרך בעבודת ה', ואנו הולכים בדרך זה, ע"כ הנני מבקש שכל יהודי שיבא אל רבו שלא יהיה חילוק "ווער ס'פארט [מי האיש הנוסע], ווי אזוי ער פארט [איך הוא נוסע, כלומר אם התכוון כראוי לכך או לא], און צו וועמען עהר פארט [ולאיזה צדיק הוא נוסע], זאל עהר פועלען אלעס גיט" [שיפעול כל טוב]. והן הן הדברים, דאע"פ שאין האדם יודע עד מה הרי הוא מתקשר לצדיקים שהתכוונו לשמים, וזה עולה לו כאילו עשאו בעצמו.

מקום לא הלך ליהנות לצורך הנאת גופו, אלא "כאשר דיבר אליו ה'", שהיה רצון ה' שיהנה".

ובאמת קשה להבין דבריו, כי איך שייך שהגוף יהנה אך לא למען הנאתו, אך אם מקיים רצון ה' גם כשקשה לו בזה מוכיח שגם כשעושה דבר שיש בו הנאה הרי הוא למענו יתב"ש. והכי נמי באברהם אבינו, שהגיע למצרים "ויהי רעב בארץ" ואעפ"כ לא התלונן לפני השי"ת איך אמר "להנאתך ולטובתך" כשיש שם רעב, ובזה גופא הוכיח שהוא עושה הכל למען ה'.

וילך אברהם כאשר דיבר אליו ה' (יב,ד)

זריזות למצוות

באזה"ח הקדוש פירש "כאשר" מלשון תיכף, שמיד כשמע את ציווי ה' ארו את חבילותי לעזוב את ארץ חרן, משום זריזין מקדימין למצוות, ועוד שרצה להתנתק מלוט ולא יצטרף עמו, אך לצערנו "וילך אתו לוט", דאע"פ שעזב אברהם את המקום במהירות ובחפזון נדבק בו לוט.

ויש להוסיף תבלין, דמזה שמיהר אברהם ללכת ולקיים רצון השי"ת מוכח שלא הלך להנאתו ולטובתו אלא "כאשר דיבר אליו ה'", שהיה אילו היה מתכוון להנאתו היה יכול להכין את עצמו תחילה כדי שיצא לדרך מוכן ומזומן [הא למה זה דומה לטוחר הנוסע לעסקיו למדינת הים, שאינו נוסע מרגע לרגע, אע"פ שיודע שירוויח שם ממון הרבה, אלא הוא מתכוון כמה שבועות בטרם יצא לדרך הארוכה], אמנם ממה שמיהר אברהם לצאת בלא הכנה ראויה מוכח שכוונתו היתה אך ורק לקיים רצון הבורא".

באופן נוסף יש להסביר דברי האזה"ח הק', ועל פי מה שהסביר הרה"ק רבי שמעון מאמשינוב ז"ע את הכתוב שאמרו המלאכים לאברהם אבינו (בראשית יח, ה) "כן תעשה כאשר דברת", שלא ישאר עם הדיבורים בלבד, אלא יעשה כפי שאמר, ויוציא את הדיבורים מן הכח לפועל [ולא כהרבה אנשים המבטיחים לעשות ובפועל אינם עושים מאומה, וכמו שהמליצו "ברוך אומר ועושה", שרק כשגם עושה אז יקבל ברכות על מה שהוא אומר, אבל בלאו הכי אין חשיבות לדיבורים שלון], וזהו מה שנאמר כן "וילך אברהם כאשר דיבר עליו ה'", שמיד קיבל על עצמו לעשות רצון ה', וכן עשה בפועל ממש מתוך זריזות ומבלי להתעכב".

פניני עבודה

יא. ומדיגרה גבוהה היא, ואין זה נחלת אנשים פשוטים, דהא למה זה דומה לזולל וסובא בשב"ק האומר לפני אכילתו "לכבוד שבת קודש", דבדואי מעשיו סותרים את דיבוריו, וכאותו רעבתן שישב בסוכה ואכל לתיאבון כאחד הריקים, הוכיחו הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ ז"ע ואמר לו "מדוע אתה אוכל חוץ לסוכה?", תמה והלה שהלא יושב הוא בכל אבריו בתוך הסוכה, נענה הרה"ק מראפשיץ "די זיצט אין סוכה? די זיצט אין טעלער!" אתה יושב בתוך הצלחת ולא בסוכה.

מיהו אברהם אבינו שמסר נפשו להקב"ה, והעלה את בנו יחידו על גבי המזבח לשחטו, וכן כשהורידו מן המזבח לא נהנה מזה כלל, אלא היתה ירידתו כעלייתו לשם שמים (עי' בפנים יפות' בפרשתן שהארץ בזה), לפיכך היה בידו גם ליהנות מן הטובות מפני שכך ציוה ה'.

וכעין מה שהיה רגיל מו"ח הגה"צ רבי נתן געשטטנער זצ"ל בעל ה'להורות נתן' לומר, שהרה"ק רבי אהרן מבעלזא ז"ע היה שולח שליח לישון במקומו בסוכה, ואינו מובן הלא מצוה שבגופו היא, ובהא לא שייך שליחות, איהו מותיב לה ואיהו מפרק לה, דמאחר שהיה מהר"א שולח שליחים באמצע השנה לאכול במקומו ולשתות במקומו, איש כזה יכול גם לשלוח שליח לשינה... והכי נמי מי שמוסר כל עצמיותו להקב"ה הוא יכול גם ליהנות בעוה"ז למען שמו באהבה.

יב. בזה הסבירו כיצד התחיל אברהם את הגלות תיכף בלידת יצחק, כי כך היה דרכו של אברהם שתיכף כשמע קול ציווי ה' הלך למלאות חובתו, והכי נמי כשמע על הגלות קיבל על עצמו מיד לקיים רצון ה', וקבלה זו גופא עלה בידו כהתחלת הגלות.

וזו מדת הזריזות למצוות, והסביר בזה ה'משך חכמה' מה שאומרים בתפלה (עלינו לשבח) "ותמלוך עלינו מהרה לעולם ועד", שיהיו כל מלכות שמים עלינו דברים שמקיימים במהרה, כי בדברים גשמיים יש לאדם משיכה של כח עלקטרי"ק לעשותו מיד, ולדוגמא כשיראה בשר ודם שטר של מאה דולר על הארץ לא יצטרך להושיט ולשלוח את ידו כדי לקחתו, אלא מאליו יתכופף ויכניסו לתוך כיסו [משא"כ דבר שהוא ספק טוב ספק רע התם יסתפק מה לעשות, ואם אי יכריע בחיוב עליו לשלוח ידו לקחתו], והכי נמי יהיו הרוחניות ואלו כדבר שלוקחו תיכף ומיד בשמחה.

שמעתי ממחונתי הרה"צ יעקב דוד הלברשטאם מצאנז טשאקאווא שליט"א, פירושו של מהר"ם שיק על הפסוק בתהלים (ק"ט, ו) "חשתי ולא התמהמהתי לשמור מצוותיך", דהנה כשרואים אדם רץ לבית המדרש, אי אפשר לדעת אם הוא ממחר להקדים להגיע עשר דקות לפני התפילה כדי להספיק לומר עשרה מזמורי תהלים בטרם יעמוד להתפלל לפני מלך הכבוד, או שמא אחר בגלל עצלנותו, ועתה הוא ממחר כדי להספיק לומר "ברכו" עם הציבור, וזה שאמר דוד "חשתי" שהזדרז למצוות אבל "לא" בגלל "התמהמתי", רק כוונתי "לשמור מצוותיך" כראוי, ולכן ממחר בזריזות לקיומן.

יג. והיינו דקאמר דוד המלך (תהלים סג, ב) "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים, כן בקודש חזיתך לראות עוזך וכבודך", שאצל הקב"ה חשוב הצמאון לראות את ה' אע"פ שהוא בדרגת "ציה ועיף בלי מים" מן התורה והמצוות, כאילו היה "בקודש חזיתך לראות עוזך וכבודך" בדרגה גבוהה ונעלה.

וכדברי הרמב"ן ב'אמונה ובטחון' (פרק יט) שפירש הפסוק בשיר השירים (ז, ב) "אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ", בהאי ליסנא "כשהתעוררות ההיא מתעורר על דבר ריק במה יברכהו, והוא ראוי אל ההפך, וקרוב לענין זה מה שאמר הכתוב אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ", היינו שכאשר באה לאדם התעוררות להשי"ת עליו להניחנה בחפץ של מצוה, כגון בתורה ותפלה או במצוות מעשיות, והם יהיו כלים שתיקלט בהם ההתעוררות ולא תפוג לאחר זמן, וזהו "אם תעירו ואם תעוררו את האהבה" כשיש זמנים טובים ונפש האדם מתאוה ומשתוקקת אל ה' אזי יש להשיג מאד לקלוט את הקדושה בכלי קיבול "עד שתחפץ", כלומר שיעשה "חפץ" וכלי קיבול לקלוט בו את האור הגדול וההתעוררות שמקבל מן השמים למען לא תפוג, ולא תהא צאתו כביאתו ללא תועלת.

וזה שאמר שלמה המלך החכם מכל אדם (קהלת ז, ז) "אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה כי לא מחכמה שאלת על זה", ופירש הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא ז"ע שאפשר לפרש "שאלת" מלשון שאלה והלואה, כלומר מה שהיה לו התעוררות להיות טוב בימים הראשונים לא היה משלו ובזכותו, כי אם "שאלת על זה" בתורת הלואה, למען ינצל התעוררות זו למעשה, ולעשות "כלי" המחזיק את ההתעוררות לאורך ימים. ומהכא חזינו, שיותר קל לאדם להתעורר בלב מאשר לקיים ולהחזיק ההתעוררות, והטעם הסבירו אדמו"ר"י בית בעלזא ז"ע, כי המלאכים אינם יודעים מחשבות שלב (עי' בגליון השי"ס שבת יב: וב'ביאור הגר"א או"ח סימן קא אות ד), ולכן אין השטן זה היצה"ר מפריע בעד האדם שיקבל על עצמו התחזקות זו, שהרי אינו יודע מזה, ורק אחר שהאדם פתח פתח כחודו של מחט מתחיל השטן לעכב בעדו, אמנם מאז כבר הובטח לו מפי חז"ל (שה"ש רבה פ"ה) "פנתו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם", ולכן יש בידו הכח לעמוד בזה.

אא"ז הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב ז"ע פירש בזה סמיכות הכתובים בסוף פרשת בראשית לתחילת פרשת נח, דכתיב (בראשית ו, ח-ט) "ונח מצא חן בעיני ה', אלה תולדות נח", דהנה אמרו (בר"ר פרשה יב, א) "אלה פסל את הראשונות", וזהו "ונח מצא חן" שיקבל התעוררות מן השמים באיתערותא דלעילא, אך הוא בצדקותו פסל את הראשונות ולא הסתפק בהתעוררות זו, אלא עשה "תולדות נח" במצוות ומעשים טובים שהם תולדותיהם של צדיקים, "ער האט אריין גילייגט א עבודה", ולא נשאר רק עם ההתעוררות.

**חיזוק
לדגל המצב
הקשה**

גיליון

חיבת העבודה

מעובר מתוכן שיחותיו של הגה"צ
רבי חיים יוסף בירדמן שליט"א
אב"ד חסידי לעלוב

"יחדו" שהמשפט צודק לכולם
(הובא ב'קול מבשר' על תהלים אותיות

ח-ט).

**דברי חיזוק והתעוררות
לאחר הטבח הנורא בשמחת
תורה תשפ"ד**

תפילה לישועת ה'

אין ספק שהדבר הראשון הוא החובה על כל אחד ואחד להתפלל על הפצועים ועל השבויים, ולא להסתפק בתפילה אחת או שתיים, רק צריך לקיים (בראשית כח, יא) "ויפגע במקום" ופירש הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע, שעל האדם להיות 'פגע' בתפילתו [ובלשוננו: נודניק], להתפלל ולהתפלל ולא להרפות עד אשר נזכה לישועת ה' וברפואת אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה".

ואע"פ שאנו מאמינים שהכל לטובה, צריך לבקש לראות את הטובה, בטוב הנראה והנגלה, ונזכה להרגיש טעמו המתוק של דברים הטובים בעיני בשר, בעגלא ובזמן קריב. ולמעשה נראה, שהדרך המובחרת להתפלל בעת הזאת היא כמו שעשו אבותינו במדבר כשבאו עליהם עמלקים ימש"ו, דכתיב (במדבר כא, ב) "וידר ישראל נדר לה' ויאמר אם נתן תתן את העם הזה בידי והחרמתי את עריהם", וברש"י (פסוק א) "שינה [עמלק] את לשונו לדבר בלשון כנען כדי שיהיו ישראל מתפללים להקב"ה לתת כנענים בידם, והם אינם כנענים, ראו ישראל לבושיהם כלבושי עמלקים ולשונם לשון כנען, אמרו, נתפלל סתם, שנאמר אם נתון תתן את העם הזה בידי", והכי נמי בימינו אלה, אין אנו יודעים מה הדבר הנכון לעשות, שהרי כל הדברים בחזקת סכנה, שלא להיכנס למקום מגוריהם של הרוצחים או לנו, ואילו להיכנס סכנה גדולה ועצומה היא, וכן בכל דבר יש צדדים הרבה לכאן ולכאן, או לנו אם יעשו ואוי לנו אם לא יעשו, לכן אין עצה כי אם לבקש ולהתחנן שינקום השי"ת בעם השפל והרע הזה, והקב"ה השומע

משפטי ה' אמת

קוראים למלחמה זו "חרבות ברזל", ואם היו שואלים אותי לא הייתי משתמש בשם זה, שהרי בזה מזכירים מה שעשו לנו הרשעים הארורים שהשתמשו בחרבות ובכלי זיין כדי להכות בישראל רח"ל היל"ת, ויותר היה להם לקרוא למלחמה "חרבות אמונה", שהרי אפשר להתבונן ולראות השגחת ה' בכל צעד ושעל, החל מהנפגעים והניצולים בגבול, שאלו נידונו לחיי עולם ואלה, וכן גם בכל ארץ ישראל, שבמקום זה יש יותר 'אזעקות' הגורמים פחד לאנשים" ובמקומות אחרים יש פחות, והכל בחשבון מדוקדק, ולא עוד, אלא אף באותם מקומות יש השומעים את ה'אזעקות' ויש אחרים שמשום מה לא שמעו, ונחסך מהם הפחד והמורא לאותה שעה, ומשפטי ה' אמת צדקו יחדיו.

וכפירושו של הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע בדברי נעים וזמירות ישראל (תהלים יט, י) "משפטי ה' אמת צדקו יחדו", דהנה כשמלך בשר ודם דן את האדם למיתה, לא יתחשב באותה שעה במה שהוא מצער על ידי כך את בני משפחתו או קרוביו ואוהביו, וכל עיקר הדין והמשפט אינו כי אם בחוטה עצמו, אם מגיע לו עונש מיתה אם לאו, נמצא שבדינו מעניש את הזכאי אלו בני משפחתו ואוהביו שנענשים בהריגת יקיריהם אף על פי שאינם אשמים בכלל, אבל השי"ת אינו מעניש את האדם כי אם כאשר תתמלא סאתם של כל אחד ואחד מקרוביו, וכאשר יהיו כולם מחוייבים לצער זה אז יענשו בחדא מחתא רח"ל, וזה ענין

פניני עבודה

א. בימים אלה טוב לדעת סגולה להפגת הפחד שאמר הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע לאחד שהתאונן בפניו על בנו שיש לו פחד בלילות, והורה לו להניח ידו על המזוזה ולומר "הבעלזא רב אומר, שאין ממי לפחד כי אם מהשי"ת", ועי"ז יוסר הפחד, והעיד השואל שהשתמש בעצה זו לשעה ולדורות, ותמיד כשהיה להם פחד עשו כן והועיל להם [ואגב יש ללמוד מכאן, שבמקום ענותנותם של צדיקים שם אתה רואה גדלותם, שכדי לסייע ליהודי אחר השתמשו בכוחם ונתנו להם להזכיר את שמו להצלחתם].

ב. דכירנא במלחמת המפרץ בשנת תשנ"א לפ"ק, שהיה פחד גדול מן האויב שיזרוק פצצה כימית רח"ל, והיו צריכים ללבוש מסכות מיוחדות כדי לא לשאוף מהחומר הרעיל שחששו שיזרקו הרשעים, והמלחמה פרצה ביום חמישי בשעה שתים לפנות בוקר, וכאשר התחיל ה'אזעקה' קמו רבים בבהלה ללבוש את המסכות, והיתה בהלה גדולה כי באותה שעה לא עבד 'החדשות' ולא ידעו מה נעשה בארץ, ולעומתם היו הרבה שישינו שנת ישרים ולא שמעו כלל את האזעקה, ועי"ז נחסך מהם הפחד, ובודאי הכל בחשבון מדוקדק מבורא כל עולמים.

ג. משפחה אחת נקלעה לצרה וצוקה רח"ל, והפצירה האשה בבעלה שיבקש ברכה מהגאון בעל ה'חפץ חיים' זצ"ל, בתחילה לא רצה האיש להפריע את גדול הדור בדבריו הפרטיים שלו, אך לאחר הפצרותיה של בני ביתו לא יכל לעמוד מנגד, וסיפר לה'חפץ חיים' שזוגתו הפצירה בו להזכיר את עצמם לפניו [כשהוא מתנצל על שהוא מפריע לו בענייניו], נענה הח"ח ואמר לו "אין שלעפער שלעפער דער צווייטער שלעפער - צו דער דריטער שלעפער [כלומר, קבצן אחד מושך את הקבצן חבירו שילך ויבקש נדבה מהקבצן השלישי...], למה לא תתפלל ישירות להקב"ה!?", כי ענינו אל ה' אלקינו עד שיחננו, והלא אף הצדיקים אין בידם לפעול ישועה כי אם בכח התפילה, אם כן יתפלל כל אחד בעצמו להקב"ה בלי "תיווך" ואמצעי של אנשים אחרים.

תפילות כל פה ישמע ויקבל שוועתינו, ואין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים⁷.

|| נאר אמונה אין בורא כל עולמים ||

עם ישראל מתחלק לשני חלקים, האחד הם הקרובים אל החללים הי"ד⁸, ולהם צריך לדבר אך ורק דברי עידוד וחזיון, והחלק שני הם היושבים בשאר חלקי ארץ ישראל, ואתם צריך לדבר בעניני תשובה ומעשים טובים, שהרי לא לחינם עשה הקב"ה כדבר הגדול הזה, אם לא לעורר אותנו להתקרב אליו יתב"ש.

הצד השווה שביניהם, שכולם צריכים להתחזק באמונה, כי זה תכלית כל המאורעות בעולם הזה כדי שנתחזק באמונה בחי עולמים, כמה דהוה מרגלא בפומיה דהמשגיח החסיד רבי גדל אייזנר זצ"ל, שהעולם חושב שכאשר הקב"ה מביא הסתר צריך להתחזק באמונה, אך אינם מבינים שהאמת היא להיפך, דבגלל שחפץ הקב"ה שיתחזקו באמונה על כן מביא את ההסתר, כי האמונה היא כל התורה כולה.

וחזינן שנקט כן הרמב"ם להלכה למעשה, שהרי סידר י"ג עיקרים ופותח את הראשון "אני מאמין באמונה שלמה, שהבורא יתברך שמו הוא בורא ומנהיג לכל הברואים, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים", הרי שלפני האמונה ביחודו יתב"ש, ושהוא ראשון והוא אחרון, קבע את חובת האמונה שכל צעד ושעל הנעשה בעולם הוא אך ורק בהשגחתו יתב"ש, הרי שזה עיקר העיקרים, ולכן חובה להתחזק תמיד בדבר זה.

וכן אמר הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זי"ע, שיסוד כל התורה כולה היא הפסוק בשירת האזינו (דברים לב, ד) "א-ל אמונה

ואין עול, צדיק וישר הוא", אמנם צריך ללמוד כל התורה כולה עד פרשת האזינו כדי להגיע ולהשיג פסוק זה⁹.

כעין זה פירש ה'תפארת שלמה' (???) מה שאומרים כמה פעמים בנוסח התפלה "ובתורתך כתוב לאמר: שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", שבכל התורה כולה כתוב יסוד זה של "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד".

וב'נועם אלימלך' (פרשת יתרו) מרמז ליה בפרשת עשרת הדברות דכתיב (שמות כ, א-ב) "וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר, אנכי ה' אלקיך", שכל הדברים והתורה שנאמרו מפי הגבורה לישראל הם כולם כדי להשיג את האמונה של "אנכי ה' אלקיך", ודא ביה כולה ביה, ודא לית ביה מה ביה.

|| אמונה בתמימות דוקא כשיש שאלות ||

והזמן גרמא שקוראים את הפרשיות של אברהם אבינו ע"ה בימים אלו, והוא "מרא דשמעתתא" בענין אמונה, והלא סיפרו לנו חז"ל במדרש (בר"ר פרשה לט, א) כיצד גילה אברהם שיש מנהיג לבירה, "משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת, אמר תאמר שהבירה זו בלא מנהיג, הציץ עליו בעל הבירה אמר לו אני הוא בעל הבירה, כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר, תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, הציץ עליו הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם", ומקשים העולם, שעדיין הקושיא במקומה עומדת, שאם הוא בעל הבירה מדוע אינו מכבה את האש השורפת ומכלה את הכל, ואמרו צדיקי קמאי, שזה גופא מה שהתגלה הקב"ה ואמר לאברהם "אני הוא בעל הבירה", כלומר אני בנית את הבירה, ואני הדלקתי בו את האש, והכל

..... עבודה פניני עבודה

ד. סיפר הגאון רבי אליקים שלעזינגער שליט"א ראש ישיבת הרמה בלונדון יצ"ו, שכאשר עלה לארץ ישראל בפעם הראשונה התגורר בירושלים עיה"ק, ובראש השנה הלך לביתו של הגאון רבי יצחק זאב מבריסק זצ"ל כדי לקבל פניו, וראה שם את הגרי"ז ובניו אומרים תהלים בכובד ראש ובהשתפכות הנפש, והיה נראה לו שמא חלילה אירע אסון ולכן הם אומרים תהלים, לפיכך פנה אל בנו הגאון רבי משולם דוד סאלאוויצ'יק שליט"א ושאלו אם קרה משהו, שמע הגרי"ז את שאלתו, ונענה לו בפליאה "ס'איז ראש השנה היינט", כלומר הרי ר"ה היום ופשיטא שצריך לומר תהלים ולהתחנן לפני אדון הכל לצאת זכאי בדין.

אחרים אמרו בשמו של הגרי"ז, שבשעה זו דומה כל אדם לסוחר שעסקיו בקשיים והוא עומד בסכנת קריסה לפני 'פשיטת רגל', ולכן הדבר הראשון שהסוחר עושה במצב זה הוא לגבות חובותיו כדי להכניס כספים מזומנים ל'קפיטל' [-קופה] שלו, כדי שיהיה לו מהיכן להמשיך את העסק, והכי נמי בשעות אלו צריך למלאות את הקופה ב'מזומנים', "והנה הדרך הטובה ביותר למלאות ה'קפיטל' היא ע"י לימוד גמרא, ואכן בצעירותי למדתי גמרא בזמן הפנוי בראש השנה, אך באמצע הלימוד התעורר אצלי הערות וקושיות על הנלמד, והיה עלי לחפש תירוץ בספרים, וזה גרם לי שלפעמים הייתי מתבטל בדרך וכיוצא בזה, ומאד לא טוב שיהיו ביטולים ברה"ל, לכן התלחתי לומר תהלים שזה לימוד בלי הפסק וכלי ביטולים" (הביאו הגאון רבי משה מרדכי שולצינגר זצ"ל בספרו 'פניני רבינו הגרי"ז' עמוד מה).

ה. פעם דיבר הרה"ק בעל האוהב ישראל מאפטא זי"ע בצער על חבלי משיח והצער והיסורים שיעברו בני ישראל עד שיבוא משיח, ניסה אחד השומעים להרגיע את סערת רוחו, על כן אמר לו כלל גדול שקבעו הראשונים, שאין הקב"ה מנסה את האדם בניסיון שאינו יכול לעמוד בו, וא"כ בודאי יצליחו לעמוד בניסיונות בגבורה, נענה הרה"ק מאפטא ואמר "אכן על דא קא בכינא, כי יש לישראל כוחות נפש עצומים לעמוד בניסיונות, וממילא הם עלולים להתנסות בניסיונות גדולים ועצומים רח"ל", כפי שעניינו ראוות בימים טרופים אלו. זמן רב שהה הרה"ק בעל ה'נועם אליעזר' מסקולען זי"ע בבית האסורים ברוסיה בגלל שפעל להרביץ תורה בישראל נגד חוקי המדינה, פעם אחת החמירו את ענשו ונטלו את הכיפה שלו וזרקוהו בצינוק רח"ל, בלית ברירה כיסה את ראשו בבגדו שהיה לבוש בו והתחיל להתפלל תפילת שחרית בגבורה, וכשהגיע לברכת 'ברוך שאמר' לתיבות "ברוך גוזר ומקיים", עלה בלבו לפרש, שהקב"ה גוזר גזירות על האדם [לטובתו], ונותן בו גם הכח להתקיים בהם ולא ליפול ביאוש ועצבות, וזהו "ברוך גוזר" את הגזירות והנסיגות, ובנוסף לכך "מקיים" שנותן לו כח להתקיים.

אולם אנו מבקשים שלא יביאנו קוב"ה לידי נסיון, כי אז יש לאדם יותר ישוב הדעת לעבודת ה', וכמעשה שהיה אצל הרה"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע, שפעם נסע בדרך והעגלה נכנסה ונתקעה בתוך שולית גדולה של בוץ, ולא היו יכולים להמשיך לנסוע, מיד הרים הרבי ר' זושא את עיניו לשמים ואמר "רבש"ע, הבאת עלי יסורים אלו כדי שאתעורר לתשובה, אך אני מבטיח לך, שכאן לא אוכל לחזור בתשובה מרוב בלבול הדעת, לכן תעזור לי להגיע למחוז חפצי לשלום ושם אשוב אליך באמת ובתמים..." והכי נמי כולנו מבקשים כאיש אחד בלב אחד, שיסור ה' מעלינו את המות הזה ובע"ה נשוב אליו מתוך מנוחה ונחת.

ו. משלו משל, לאחד שנסגר בטעות במגדל גבוה מאד, ומקומה מאה ניסה לצעוק שיחלצהו, אך אף אחד לא שמע אותו, מה עשה, זרק מלמעלה שטרות של כסף, אך אלו לא הצליח לגרום לאנשים להסתכל כלפי מעלה, בלית ברירה זרק אבנים מלמעלה ומיד הסתכלו עליו, והנמשל מובן, שהקב"ה רוצה שיאמינו בו, אך כשאין מתעוררים לכך מתוך שפע צריך להביא פורעניות רח"ל.

ז. ונאה הדברים למי שאומרים, כי הרבי ר' הירש זי"ע סבל יסורים הרבה, והרפתקי טובא עדו עלה רח"ל, ששיכל את כל בניו רח"ל [והם נסתלקו בדמי ימיהם, ולא כשהיו ילדים קטנים], ולא נותרו לו כי אם בן ובת לפליטה (ראה ב'בארת המים' פרשת ואתחנן).

בחשבון מדוקדק ומפורט, לכן אין לך להתפלא מהנעשה בעוה"ז, כי ההנהגה מוסתרת אבל הכל לפי חשבון".

המשגיח דיישבת מיר הגאון רבי ירוחם הלוי ליבוביץ זצ"ל הוסיף להסביר דברי המדרש אלו, דהנה מסתברא שהרבה יכלו להשיג מתוך חקירה והתבוננות שיש מנהיג לבירה, ויתכן שאכן היו כאלו שהגיעו להשגה זו, אך האמונה לא חיבה אותם כלום⁶, ואחד היה אברהם שמחמת האמונה התבטל לגמרי להקב"ה וקיבל עצמו לעשות כל מה שיבקש ממנו קוב"ה, וזו חובת כל יהודי באשר הוא שם, להשריש את האמונה בלב ומתוך כך לקבל על עצמו גזירות שמים באהבה..

וכמו שהעמיס הרה"ק בעל ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע בפסוק (שמות ה, יז) "נרפים אתם נרפים, על כן אתם אומרים נלכה נזבחה לה", דכיון שמתעצלים בעבודה לכן דוחים ואומרים "נלכה ונזבחה" בעתיד, אבל אין זו הדרך הישרה, אלא "אט שוין!", דהיינו שיקבל על עצמו להשתפר תיכף ומיד ללא שהיות ולא לדחות את הדברים למחר (הובא ב'דברי קדוש' עמוד 64), לפיכך בעת כזאת מחיוב כל אחד לקבל על עצמו להתחזק באמונה, ולא רק בידיעה גרידא, אלא לשעבד את עצמו בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו למלך מלכי המלכים.

|| לקבל גזירות שמים באהבה ||

וזה היסוד הראשון באמונה, שלא שואלים שאלות, וכמו שהסבירו ה'דרך הלימוד' בבריסק, שלא שואלים "למה אמר אביי", אלא "מה אמר אביי", כי "למה - אפיקורסות היא", וק"ו בהנהגת הבורא ששאלת "למה" מאן דכר שמיה, וכהמלצת העולם "למה - יאמרו הגוים", שרק הגוים שואלים למה, והרה"ק בעל ה'אמרי חיים' מוויזניץ זי"ע דרש, שעל זה מבקשים "ותצליו

מכל גזירות קשות" זו הגזירה ששואלים קושיות, ומתפללים שיתן ה' אמונה בלבינו כיתד בל תמוט למען לא נשאל שאלות וקושיות.

וזה שאמרו חז"ל (מנחות כט:): "בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות, אמר לפניו רבש"ע, מי מעכב על ידך, אמר לו אדם אחד יש שעתידי להיות בסוף כמה דורות, ועקיבא בן יוסף שמו, שעתידי לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות, אמר לפניו רבש"ע, הראהו לי וכו', אמר לפניו רבש"ע, הראיתני תורתו הראני שכרו, אמר לו חזור [לאחורך], חזר לאחוריו, ראה ששוקלין בשרו במקולין, אמר לפניו רבש"ע זו תורה וזו שכרה, אמר לו, שתוק כך עלה במחשבה לפני". ובתשובתו של הקב"ה יש עומק גדול, דלכאורה צריך הבנה מאי קא הוסיף קוב"ה באמרו "שתוק", הלא כבר דיבר ושאל, ומה א"כ יועיל עכשיו לומר לו "שתוק" לאחר מעשה, הן אמת שלשון בני אדם להשיב כן ולהשתיק את השואל שלא כענין, אך פשוט וברור שלא יוציא קוב"ה דבר לבטלה, וביאר הרה"ק רבי נתן מברסלב זי"ע בקדושתו, דבודאי היה ביד ה' להסביר למשה טעם המתקבל על הדעת למה אירע כן לרבי עקיבא, אך אז היה משה מתקשה ושואל על תירוץ זה [כעין דאשכחן טובא בפירוש התוספות, שאחרי תירוצם קושיא קמיינתא מתעוררת עוד קושיא אחרניתא], ואף שגם ע"ז היה מקבל תשובה, היה ממשיך להקשות עוד, עד שבסוף היה נשאר בנקודה קטנה שזה אין בדעת אנוש להשיג, וע"כ אמר לו קוב"ה בתחילה "שתוק" ואל תבקש להבין גם מה שאתה יכול להבין, כי בסוף לא תוכל לרדת לסוף דעתו של הקב"ה, נמצא דאמירת "שתוק" היה ציווי שלא ינסה להבין וממילא לא ימשיך לשאול.

ויסוד גדול הוא לכל בר ישראל, שלא ינסה להבין גם מה שבידו להבין, אלא יקבל גזירת שמים באהבה מתוך אמונה

פניני עבודה

ח. ובפרט בעת כזאת, שרבים שואלים, איך יתכן שדוקא לאחר עבודתם של ישראל בימים הנוראים עלו הרשעים להשמיד להרוג ולאבד באכזריות, ולא עוד אלא בשמחת תורה שכביכול הקב"ה מתייחד עם ישראל כאמרם (סוכה נה): שלכן מקריבים בשמיני עצרת רק פר אחד [ולא כמו שאר ימי סוכות שמביאים שבעים פרים כנגד שבעים אומות העולם], "משל למלך בשר ודם, שאמר לעבדיו עשו לי סעודה גדולה ליום אחרון, אמר לאוהבו עשה לי סעודה קטנה כדי שאהנה ממך", ודוקא אז באו הרשעים להשביט את השמחה, כאשר אם על בנים רוטשה, אך דוקא ככהאי גוונא צריך להתחזק באמונה ולדעת שהכל בחשבון מדוקדק מבלי לשאול שאלות, אלא לקבל את הכל באהבה, ולהאמין שכולו טוב.

מספרים על בחור אחד שהיה לו הרבה קושיות על הקב"ה רח"ל, ונתנו לו לדבר עם אחד המומחים בדבר זה, והתחיל להגיד לו רשימה ארוכה של דברים שכביכול הקב"ה ממרר לו את החיים ח"ו, שכאן היה לו קשיים בילדותו וכאן בבחרותו, ולמה ועל מה עשה לו ה' ככה, הלה נתן לבחור לדבר, וכאשר סיים את דבריו נענה האיש ואמר לו "עשית לי חצי עבודה, שהרי שמעתי הודאה מפין שהקב"ה עשה לך כל הצרות הללו, ברגע שאתה מאמין שהקב"ה עשה לך כן הרי זה חצי נחמה, מכאן ואילך צריך רק להתבונן ולהבין שהכל טובה...".

ט. פעם התערבו שני פריצים על נאמנות של היהודים אליהם, האחד אמר שיש לו "מושקה" שאין כמותו בכל העולם, הוא עובד בבית המרזח שלו באמונה, ואין נאמן כמוהו, ואילו חבירו אמר שכל זה מן השפה ולחוץ ואין בו ממש, אמנם הראשון עמד בשלו, עד שהשני אמר לו שיגיד ליהודי שישתמד ונראה מה תהיה תשובה, והתערבו על כל נכסיהם, שאם היהודי ישתמד יקבל הראשון את נכסיו של חבירו, ואם לאו יתן הוא את שלו, ואכן הלך הפריץ אל היהודי והתחנן אליו מאד שיעשה כדבריו, והלה קיבל דבריו והשתמד, ויהי כששמעו כן יהודי המקום עזבו אותו ולא הגיעו עוד לבית מרזח והתחיל הפריץ להפסיד כספו, לכן ביקש מהיהודי שיחזור ליהדותו, הלך הלה וסיפר כן לאשתו אשר ביקשה ממנו לבקש מהפריץ, שאף היא רוצה לחזור ליהדותה, אך היא מבקשת ממנו שעכשיו הזמן קרוב לחג הפסח ואין לה כח לנקות כל הבית, על כן ימתין עד אחרי פסח ואז יחזור בתשובה... ולענייננו יאמר, שצריך לשעבד את עצמו תיכף ומיד להקב"ה גם כשאין זה נח לו.

כיוצא בזה סיפר המגיד רבי שבתאי יודלביץ זצ"ל, שפעם היה במטוס ולידו ישב יהודי שאכל נבילות וטריפות רח"ל, כשניסה לדבר על לבו שיעזוב רשע דרכו אמר לו שלא ינסה לדבר עמו, כי הוא מאמין רק בתורה שבכתב ולא במשה רבינו רח"ל, אמר לו המגיד, שמצינו בגמרא (עי' חולין ט:): שהוכיחו והביאו "תשובה לאומר אין תורה מן השמים", כי בתורה נמנה ארבע חיות טמאות שיש בהם רק סימן אחד, ואיך ידע משה שעד סוף כל הדורות לא ימצאו בהמה אחרת עם סימן אחד אם לא בנבואה, אלא ודאי שמשה אמת ותורתו אמת והן בדאין, ודבריו נכנסו לאזניו [כי הוא מומחה לטיפול בחיות] וחזר בתשובה.

י. הרה"ק רבי שמעון מיערוסלב זי"ע האריך ימים טובא, ונפטר בהיותו יותר מבין תשעים שנה [בימים ההם היה זה דבר נדיר עד מאד, והיה אומר שזכה לכן מפני שמעולם לא שאל קושיות ושאלות על הנהגת הבורא, כי השואל קושיות הרי הקב"ה קורא לו להסביר לו שכל דרכיו משפט וצדק, אבל הוא אמר שאין לו שום קושיא וממילא אין צורך לקרוא לו לעלמא דאתי...], והיה אומר שאינו מפחד מיום הדין בב"ד של מעלה, שהרי הוא כבר חי תשעים שנה, ולדאבונו מעולם לא למד כהוגן, ומעולם לא התפלל כהוגן [כך אמר בענוותנותו], ואעפ"כ לא עשה לו הקב"ה מעולם שום דבר רע, כי הכל לטובה, ואם זמן רב כל כך עשה עמו הקב"ה רק טוב הרי מסתברא שימשיך להתנהג כך, כי בגיל תשעים לא יתחיל להרע לי ולהענישני...".

פשוטה וברורה שהכל לטובה", ולא יתעמק אף בחשבונות שמים שנדמה בעיניו שהוא יכול להבינם, אלא יתהלך עמו בתמימות.

הכל בחשבון מדוקדק

ידוע מאמרו של מרן הבעש"ט הק' ז"ע לפרש מה ששינו (מגילה י). "הקורא את המגילה למפרע לא יצא" [ונרחיב הדברים יותר, כדי לשבר את האוזן], דהנה בימי אחשוורוש ישבו הלומדים בבית המדרש והתעמקו בסוגיא קשה בש"ס, יום אחד נכנס צורבא מרבנן והתחיל לספר אודות סעודת אחשוורוש שעתידיה להתקיים בתוך כמה חודשים, ומסתברא שהלומדים השתיקו אותו, כי מה ענין סעודות מלך לגוי אל יושבי אוהל, וכן כשבאו 'מספרי חדשות' לספר על מה שהרגו את בגתן ותרש, וכן בהריגת ושתי סילקו את המספר בשתי ימים, וכיוצא בזה בגדולת המן השתיקו אותו, כי אין לנו חלק ב'פוליטיקה', אך בסוף ראו שכל הדברים הללו היו הכנה לגאולת ישראל, וזה שאמרו "הקורא את המגילה למפרע לא יצא", שהוא אינו מאמין אלא "למפרע" כשרואה את הסוף, "לא יצא", כי צריך אמונה בשעה שעדיין אינו מבין התוצאות.²

בזמר לליל שב"ק (י"ה רבון) אומרים "לו יחיה גבר שנין אלפין לא יעול גבורתך פחושבניא", ויש לדקדק, מה ענין אריכות ימים לכאן, טפי הוה ליה למימר "לו יהא גבר חכם ונבון ובקי בכל מיני חכמות לא יעול בחושבניא דקודשא בריך הוא", אך י"ל ההסבר ע"פ מעשה שסיפר הגאון בעל ה'חפץ חיים' זצ"ל, שבנעוריו התגוררה בשכונתו אלמנה עם עולליה הרכים בדירה שכורה שהיתה שייכת לעשיר אחד, ומחמת עניותה לא היתה יכולה לשלם לו שכר הדירה, עברו כמה חודשים והמשכיר דחק בה שתשלם את חובה, אך על אף כל מאמציה לא היה לה מאין לשלם, כיון שכן התחיל המשכיר לאיים עליה שיגרשה מביתה אם לא תפרע חובה, וכל תחנוניה לרחם עליה ועל יתומיה נפלו על אוניים ערלות, וביום מן הימים הסיר העשיר את קורת הגג מן הבית, ונאלצה האלמנה לצאת ולחפש לעצמה מקום אחר לגור שם. ואמר ה'חפץ חיים' שכולם היו תמהים על הצלחתו של אותו רשע, דאף שנהג באכזריות המשיך להצליח ולעלות מעלה מעלה, "אך אני שמרתי את הדברים בלבי, והייתי בטוח שבודאי ענוש יענש בעוה"ז על מעשה אכזרי של אותו רשע, ואכן זכיתי להאריך ימים וראיתי את סופו המר, שלאחר כמה שנים נשכו כלב שוטה שגרם למותו במיתה משונה ומתוך יסורים

פניני עבודה

יא. כדמתאמרא משמיה דהרה"ק רבי לוי יצחק מבראדיטשוב ז"ע לומר "אז ס'איז גיט - דאס ביסטו, און אז ס'איז די - איז דאך גיט", כלומר שהכל מאתו יתב"ש, ואם זה מאתו הרי הכל טוב.

לפי כמה שנים חיברתי חרוזים על זה [בניגון "לעשות נחת רוח לבורא יתב"ש" הידוע, וידענא שמרן האדמו"ר מויזניץ שליט"א שיבחו למאד], "מיר האבען נישט קיין קושיות, מיר האבען נישט קיין שאלות, מייר גלייבען אין באשעפער אז ער פירט אלעס!", כי צריך לבטל דעתו לדעתו קונו ולהאמין שהכל לטובה, ומאתו לא תצא הערות.

מעשה בחסיד עשיר שהתייעץ עם אחד הצדיקים אם כדאי לו לקנות יער עצים להסקה, ואותו צדיק אמר לו שלא יעשה את העיסקה, אך הלה חשב שזו עיסקא טובה ע"כ הלך לצדיק אחר ושאל את חוות דעתו על העיסקא, ואכן צדיק זה נתן לו את ברכתו ועודד אותו לעשותה, מיד הלך וקנה את כל עצי היער, לא עברו ימים רבים והנה פרצה שריפה גדולה וכלתה את כל היער הגדול, וכשמוע כן העשיר עלו בלבו הרהורי חרטה מדוע לא הקשיב בקולו של הצדיק הראשון שהורה לו להתרחק מן העסק הזה, אדהכי והכי הלך לראות את היער כדי לראות אם נשארו כמה מן העצים לפליטה, וגילה שנשאר לו 'מעשר' מכל היער, שרק חלק אחד מני עשר לא נשרף ולא שלטה בו האש, אך אז שמע, שבגלל השריפה הגדולה יש מחסור חמור בעצים, וע"כ עלה מחירם עשרות מונים, ומן מעט העצים שנשארו לו התעשר בעושר גדול למאד, מיד הלך אל הצדיק השני וסיפר לו דברים כהויתן, שב"ה סייע בעדו ה' שהקשיב בקולו ולא לדברי הצדיק הראשון, נענה הרב ואמר "אל תזלזל חלילה באותו צדיק, כי הוא הציע לך שלא לקנות את היער מפני שבעיני רוחו הקדושות ראה שעומדת לפרוץ כאן שריפה, ולכן רצה להצילך מן הנזק וההפסד, אך אני ראיתי שדוקא מתוך השריפה תזכה לעשירות גדולה, ועל כן ייעצתי לך לקנות היער...".

ויש לימוד מוסר השכל גדול מזה, דלפעמים כשרואה בשר ודם 'את השריפה' שמכלה את הכל הרי הוא נופל בלבו ומתעצב על מר גורלו, אמנם האמת אינה כן, ועליו להתחזק ולדעת שהקב"ה אב הרחמן הוא, ואם סיבב שיארע לו דבר זה בודאי גלוי ידוע לפניו שדוקא מתוך הצער והעגמת נפש של השריפה טמון אושרו בעתיד, ובזה גופא יתעשר בעושר רוחני וגשמי בלא גבול ושיעור, ואדרבה, בתוך הגלות והיסורים מסתתרת הישועה הגדולה.

יב. וכאמור עיקר האמונה הוא דוקא בשעה שיש קושיות וספיקות, שאז צריך לסלק כל הרהורים למיניהם ולדעת שאין עוד מלבדו וה' הוא האלוקים, והקב"ה מנהג את עולמו בחסד וברחמים ובחשבון מדוקדק, וכמו שמספרים העולם, שפעם היה אחד צריך להספיק 'טיסה' באוירון, אך משום מה איחר בדרכו ולא היה שייך להגיע בזמן, אולם הוא לא התייאש, ונסע במהירות עצומה מבלי המתין באדום, ובסייעתא דשמיא עצומה הצליח לעבור את כל המחסומים, אך כשהגיע לשער האחרון הודיעו לו שאיחר את המועד, ואינו יכול לעלות למטוס, בלב מלא צער נאלץ להתמתין כמה שעות לנסיעה הבאה, והיה עודו בשדה התעופה שמע שהמטוס שהפסיד ולא הצליח לעלות עליו נחת במחוז חפצו בשלום, ומעתה לא הצליח להבין מדוע סיבב הקב"ה שיפסיד את הטיסה... אך גם כשאינו רואה את "הסוף הטוב" שבסיפור צריך להאמין שהכל לטובה.

סיפר הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין ז"ע, שהיה סוחר שמכר בגדי חורף שקיבל על עצמו שאינו מתעסק בסחורה לפני התפלה, שנה אחת עמד כבר בתחילת הקיץ ונשאר באמתחתו הרבה בגדים, יום אחד טרם הלך להתפלל הגיע אליו פריץ אחד וביקש לקנות ממנו כל הסחורה שיש לו, אמנם הלה לא הסכים למכור לו, ולכן דחה אותו ושיבא עוד שעה או שעתיים, אך הפריץ לא הסכים ואמר שאם לא ימכור לו עכשיו ילך לקנות במקום אחר, ואעפ"כ נשאר היהודי בגבורתו ולא עסק במסחר לפני התפילה, וסיים הרה"ק מרוז'ין ואמר לתלמידיו "בודאי תרצו לשמוע את המשך הסיפור, לכן אספר לכם, שהפריץ אכן נסע משם ולא חזר, והיהודי נשאר עם כל הסחורה שלו, והפסד כספי גבוה, ואעפ"כ התחזק באמונתו דכל מה דעביד רחמנא לטב עביד".

כיוצא בזה סיפר הרה"ק בעל ה'דברי חיים' מצאנז ז"ע סיפור נורא, שפעם היה יהודי שחכר בית מרזח מן הפריץ, ובטוב לבו נתן משקה להרבה יהודים בהקפה, היה שם מוסר אחד שהלשין בפני הפריץ שהחוכר מפסיד כסף, וממילא לא יוכל ישלם לו את דמי השכירות, שהרי אינו גובה כסף מאנשים, לכן ביקש מהפריץ לגרשו על שהוא מועל בתפקידו, אמנם הפריץ אהב את היהודי, ולכן הציע לו למכור לחמניות בבית מרזח, אולי מזה ירוויח כסף, אך הלה נתן גם את זה בהקפה, וכאשר המוסר סיפר כן לפריץ הציע הפריץ שיקנה מיטות וילינו אצלו אנשים ועל זה ישלמו, וכן עשה, אך החוכר הכניס אורחים ועניים ללא תשלום, וכאשר שמע הפריץ מזה התרגז וגירש משם את היהודי ונתן למלשין לחכור תחתיו את בית המרזח, ואכן קרנו עלה בכבוד ונעשה עשיר גדול, ואילו היהודי המגורש נהפך לעני מבלי שיהיה לו מטה לחם, ולא עוד אלא שהחוכר החדש זכה לבנין וחתנין רבנן, והשתדך עם אנשים מכובדים מחמת עושרו, ואעפ"כ אין לנו שום שאלות על הרבש"ע!

רעים וקשים" (הובא ב'חפץ חיים' עה"ת פר' משפטים). וזה שאומרים בזמור, דאף לאחור אלפי שנים לא יבינו כי אם חלק אחד מני אלפי אלפים סיבות וטעמים מהנהגת הקב"ה בעולם.²

התעוררות לתשובה

מן השמים מעוררים אותנו לחזור בתשובה, דכל המאורעות הנעשים בעולם הם בשביל ישראל, כלשון הר"ן בדרשותיו (דחש ו) "לפעמים מתחדשים מקרים בריחוק מקום ובאיים הרחוקים, כדי שיתעוררו ישראל אל התשובה, וייראו ויפחדו פן יגיעם הפורענות", ע"ש. וכ"ש בקל וחומר בן בנו של קל וחומר בדברים הנעשים בארץ ישראל, ובפרט אצל כלל ישראל, שבודאי נוגע אלינו ממש³, כי בודאי אין לומר, דבגלל שהאסון נעשה אצל רחוקים מתורה ומצוות אין זה קשור אלינו, שהרי אדרבה הקשר היחיד שיש לנו עמם הוא מה שהם בני אברהם יצחק ויעקב, וכולנו קומה שלימה אחת.

זאת ועוד, כי ידוע מה שהסביר הרה"ק רבי יצחק מווארקא זי"ע מה שאמרו התנאים ואמוראים (תענית כ: מגילה כח. ירושלמי תענית פ"ג ה"א) שבזכות שלא שמחו בתקלת חבריהם זכו לאריכות ימים, וקשה וכי יעלה על הדעת שהני רבנותא ישמחו בתקלת חבריהם, הלא מדת אכזריות היא, ותיריך ענין זה כשראה במעשה שהיה, שפעם יצא מחדרו וראה כמה מבני ביתו שיושבים ושמוחים כשקיבלו הודעה ובשורה משמחת, והוכיחם על כך, כי איך הם יכולים לשמוח כאשר אשה פלונית מדכאת ביסורים, כי זמן קצר קודם לכן נכנסה אליו ההיא איתתא ושפכה לפניו את צערה, ולפי זה הסביר דהכי קאמר, שכאשר היתה תקלה וצער אצל חבריהם לא יכלו לשמוח כלל אפילו בשמחות של עצמם, מחמת שהשתתפו בכל נפשם ולבם בצרת הזולת (וראה ב'שמועות יצחק' מאמרי חז"ל אות לה). וכך צריך להשתתף בצער הזולת, של כל אשר בשם ישראל יכונה.

לפיכך אסור לעבור על הנעשה מבלי לקבל על עצמו להשתתף ולהשתנות⁴, וכל אחד יקח לעצמו דבר אחד וקבלה

פניני עבודה

יג. הרה"ק רבי יוסף יצחק מליובאוויטש זי"ע פגש את הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל לאחר מלחמת העולם השנייה, ושאלו איך החזיק מעמד במלחמה [שהיה ברוסיה הקפואה, ועבד שם בעבודת פרך], והשיב לו, שאכן יום אחד קם בבוקר וחשב לעצמו מדוע עליו לומר "מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמת בחמלה", אולי היה עדיף טפי אילו לא החזיר לו קוב"ה נשמתו, וממילא לא היה ממשיך לסבול את הצער והיסורים תחת יד הנוגשים האכזריים ימשי"ו, אך אז המשיך ואמר "רבה אמונתך" שבכל יום ויום הוא מתחזק בעוד מדה של אמונה, ומיום ליום מתחזק אמונתו בה' יותר ויותר, ולזה הכל כדאי, ואמר הרה"ק מליובאוויטש שהיה שוה כל שהותו במקום צר ומצוק כדי לחדש מאמר נפלא ויקר זה.

ודע, כי בלי אמונה אין העולם יכול להתקיים גם במובן הגשמי, כי אם לא יאמין אחד לחבירו לא יוכלו לעשות כלום, ולדוגמה כשראובן שואל את שמעון מה השעה, או כשאחד שואל את חבירו כיצד מגיעים למקום פלוני, הנה אם לא יאמין לו לא יוכל לקבל תשובתו, כי יחשוב שמה הוא משקר עליו, וכ"ש כשיבקש ממנו הלואה, וכן בעשיית שידוכים, כיצד יוכל להתחבר עם השני כשאינו מאמין בו, ולבו מלא חששות עליו [והיום גילו מחלה כזאת, שהאדם אינו מאמין לאף אחד, ואף לאנשים הקרובים אליו ביותר, ואי לו לאיש הלוקה בה, כי חייו אינם חיים, וכמדומה שאריסטו מחכמי אומות העולם סבל על מחלה זו], אמור מעתה, שאם בלאו הכי מוכרח האדם לחיות עם אמונה אם כן יאמין כבר בדבר האמיתי, להתחבר עם האמונה במלך מלכי המלכים, ואז אשרי וטוב לו, להיות לו חיים טובים ומאושרים בעולם הזה ורב חלקו וחבלו בעולם הבא.

אז"ז הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע, שאחד התאונן בפניו על בנו שאינו הולך בדרך טובים רח"ל, והוא 'משוגע שלעכט' [כדי להגדים את מצבו הקשה נקט כן], נענה הרבי והשיב לו "אם הוא כבר 'משוגע' הרי יכול להיות 'משוגע גיט'...", והכי נמי אם אי אפשר לחיות בלא אמונה טוב לו לבחור את האמונה בחי עולמים.

מסופר, שהיה אחד רחוק מן התורה שזכה שנעשה לו ניסי ניסים ממש, ואעפ"כ אמר שלא האמין בה' בעבר וגם מעכשיו אינו מאמין רח"ל, כי לדעתו אין השגחה ח"ו רק מזלו גרם לו להינצל, שאל אותו חכם אחד מה זה "המזל" שגרם לך לינצל, וכי "מזל" בריה היא, וכי אפשר לראות יצירה הנקראת "מזל", ודאי שלא, אלא שאתה מאמין בדבר שאינו גופני וגשמי, אם כן תאמין כבר בדבר האמיתי זה הקב"ה מלך העולם, ודפח"ה.

הגה"צ רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל היה אומר בתוכחה, שפעם ידעו אנשים ממצוה ועבירה, ואילו היום הכל סגולה או קפידה, כלומר שגם בזה צריך לזהר מאד שלא לעזוב את האמונה בבוא כל עולמים.

יד. פעם בא יהודי מארץ סין הרחוקה אל הגאון בעל ה'חפץ חיים' זצ"ל, התעניין ה'חפץ חיים' על שלום היהודים בארצו, מששמע שצדיקים חיזוק ברוחניות, לא נכנס עמו לפרטי הדברים רק אמר לו בפשטות, שחיבר עבורם ספרו 'נדחי ישראל' וזה יועיל להם מאד, וכה המשיך לדבר עמו ובין השאר סיפר איש שיחו על אסון גדול שפקד את מדינת סין, שהיו סכר בנהרות כדי שלא ישטפו המים את העיירות הנמוכות, ובאותה תקופה נסדק הסכר וע"כ עלו המים על גדות הנהר, ושטפו עיירות וכפרים שלמים, והרבה מתושבי המקום נותרו ללא קורת גג ומקור פרנסה, ויהי כשמוע כן ה'חפץ חיים' התחיל לברר אצלו כל פרט ופרט שאירע שם, והיה הדבר תמוה בעיני בני ביתו, ובשעת הכושר נשאל למה רצה לדעת מה אירע עם גויי סין, השיב ה'חפץ חיים' והסביר להם במשל, למה הדבר דומה, ליהודי שנעמד באמצע השוק בקראקא ומתחיל לדרוש בשפת האידיש, והנה בודאי יבין כל בר דעת שברצונו למסור דבר מה ליהודים, כי אילו דיבר להגדים היה משתמש בשפת הפולנית, והכי נמי יש שפה בשמים שבה מדברים לבני ישראל, וכל המאורעות המתרחשות בעולם הכל נעשו עבור כלל ישראל שיתעוררו לתשובה, ולא שייך לומר כי הנסיון נעשה לעכו"ם ואינו קשור אלינו, כי מן השמים אין עושים דבר לחינם, והיא כשפה מיוחדת עבור בני ישראל בלבד, "ולכן סיבב הקב"ה שיהודי זה יבוא לישראל מאיר ויספר כל הדברים האלו, כדי שישאל מאיר יתעורר לתשובה...".

מספרים, שפעם נשברה כוס זכוכית בביתו של הרה"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע, וכשהבחין בכך היה נסער מאד, תמהו בני ביתו ושאלו מדוע הוא חושש כל כך מאבידת הכלי השהו כמה פרוטות, נענה הרבי ר' זושא והשיב להם בצדקותו "הלא הקב"ה סיבב שהכוס תישבר כדי לעורר אותי לתשובה, וכי אחכה שישברו כל עצמותי?!", שאם לא יתעורר עתה יצטרכו לשלוח לו עוד סימנים מן השמים ח"ו, לפיכך טוב לו להתעורר עכשיו מאשר ללקות בפורעניות נוספות חלילה.

כיוצא בזה הוה עובדא אצל מרן ה'חתם סופר' זי"ע, שפעם אחת ראה אחד מילדיו ששכב במיטתו ולא הלך ללמוד כדרכו, מששאל מאי האי, ענו לו שאין הוא מרגיש בטוב, התאונן בפניהם החת"ס מדוע לא הודיעו לו על כך תחילה [והם התכוונו לטובה, כדי שלא להפריע לו מלימודו], שהרי סיבב הקב"ה שבנו לא ירגיש בטוב כדי לעוררו בתשובה, ואיך לא אמרו לו כן.

טו. הרה"ק רבי יקותיאל יהודה מצאנז קלויזנבורג זי"ע היה מדוכא ביסורים כל ימיו והרבה אפקתי עדו עליה רח"ל, וביותר בסוף ימיו כשבנוסף לכל היסורים היה חולה במחלה קשה רח"ל, בימים אלו נכנס אליו תלמידו החביב הגה"צ רבי מנשה קליין זצ"ל גאב"ד אונגוואר ובעל ה'משנה הלכות', ושאלו 'רבי, חביבין עליך יסורים', השיב לו הרבי "אתה יודע מה אמרו צדיקים, שאם אומרים

טובה אחת, ואז נמצא שלא הגיעו היסורים לחינם, כגון לקבל על עצמו לכוון לכל הפחות ברכה אחת בשמו"ע כהוגן, וכדומה.

המתקת הדינים

וזה גם ממתיק את הדינים ויבטל את הגזירות והפורעניות, כפי שהעמיסו צדיקים בלשון חז"ל (יומא פו:): "גדולה תשובה, שבשביל יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם כולו", כלומר שאם "יחיד" קולט ומבין שכל המאורעות הנעשות בעולם הן בכדי לעורר אותו להיות שב, והוא עושה תשובה, אזי "מוחלין לכל העולם כולו", שהרי כל התכלית היה בעבורו.

וכל אחד יחשוב שעל התשובה שלו תלויה כל העולם כולו, כאמרם (קידושין נו:): "לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה", והכי נמי צריך האדם לדעת שאם אני לי מי לי, ושכל העולם כולו עומד עליו, ובכל תנועה שלו בידו להציל את עצמו ואת כל העולם.

הודאה על העבר ובקשה על העתיד

בדיעבד אחרי שנעשה המאורעות הנוראות הללו, יש בהם גם טובה גדולה לישראל, שמעתה יודעים אנחנו על מה עלינו להודות להקב"ה ערב ובוקר וצהרים, כשאנו רואים חדשים לבקרים "נמנע פיגוע" במקום פלוני ובמקום אלמוני, והלא עד שמחמת תורה תשפ"ד לא היה אף אחד שיעלה בדעתו זוועות נוראות כמו שהיו רח"ל, ומעתה נדע ממה מצילנו הקב"ה בכל עת ובכל שעה.

וזוהו שנאמר במגילה (אסתר ה, ה) שאמרה אסתר המלכה לאחשורוש "אם על המלך טוב ואם מצאתי חן לפניו וגו', יכתב

להשיב את הספרים מחשבת המן בן המדתא האגגי", שלא ידעו כלל מה הוא התכוון לעשות באמת, כי למעשה לא הצליח להוציא מחשבתו מן הכח לפועל, אבל בודאי רצה לעשות הרבה יותר ממה שכתב בספרים וגילה לאחרים, ובכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם, ויש לשבח ולהודות על כך".

אחדות ואהבת ישראל

סוף דבר, עלינו להתחזק במדת האחדות, שהרי הקדושים שנהרגו הי"ד לא היה להם שום שייכות אתנו זולת מה שהיו בני אברהם יצחק ויעקב, ועל כן עלינו לחזק את האחדות בין ישראל מבלי להסתכל על מעשיהם, אלא לאהוב את הקומה שלימה של כלל ישראל, וזו מדת האחדות האמיתית, וכ"ש באהבת אחים בין החרדים לדבר ה', דאע"פ שחבירו אינו מתנהג בדיוק כמוהו, או שמתנהג במנהגים אחרים וכדומה, עדיין כל ישראל אחים וחברים".

איתא בזה"ק (???) שלעתיד לבוא ילבש משיח צדקנו בגד מיוחד מכל נשמות הקדושים שנרצחו על קידוש השי"ת, ואף הקב"ה כביכול ילבש בגד זה, ובודאי שאף הנרצחים גם הם בכלל הקדושים, שהרי נהרגו בגלל יהדותם, ובקרוב נזכה כבר לגאולה השלימה.

וגם עד הגאולה יתן לנו הקב"ה השפעות טובות רבות, ומשכבר אמרתי בדרך צחות, שבספרים יש הרבה המושג של "קלקול צינורות", ואין לנו עסק בנסתרות, אך פעמים רבות הולכים ברחוב ורואים צינור שהתפוצץ וזרם חזק של מים נקיים יוצאים משם, והלב נשבר על בזבוז מים יקרים, וכיוצא בזה מבקשים מה' שיהיה "קלקול צינורות" כאלו, של השפעות טובות, שהשפע יהיה נשפך בכל מקום בלי חשבון, ולכל בני ישראל יהיו אור במושבותיהם, אמן.

פניני עבודה

לא', ואין מתעוררים ע"י היסורים לתשובה, אזי נשאר 'הן ולא שכרן'... שסובל מהיסורים ואין לו משכרן, כי תכלית היסורים הן לעורר את נפש האדם לחזור ולשוב אל ה'.

טז. אא"ז הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע הסביר פעם, מדוע לא קפץ משה רבינו אל תוך הים לפני קריעת ים סוף, אלא נתן לנחשון בן עמינדב לעשות כן, ותיירץ כי אם היה משה רבינו קופץ לים היו אומרים, שרק צדיק גמור כמשה רבינו יכול למסור נפשו למען השי"ת, לפיכך נתן לנחשון לקפוץ כדי שילמדו לכל הדורות שכל יהודי יכול וצריך למסור נפשו לבורא יתב"ש.

זכורני בימים שאא"ז הרה"ק מלעלוב נפל למשכב ושכב בחליו בחולי קשה רח"ל [במשך חמש שנים סבל ממחלה קשה זו] ורבים וטובים התפללו לרפואתו, ואכן חי עם מחלתו עוד כחמש שנים, בימים ההם התקשרה אשה תמימה מיישוב ראש העין ובכתה ושאלה מה שלום הרבי, כי היא מתענה ומתפללת לרפואתו. באותה שעה נזכרתי ממאמר זה, ואמרתי לעצמי גם בזה, דמי יכול לדעת מי גרם בתפילותיו שהרבי ישאר אתנו עוד כמה שנים.

יז. פעם שאל אחד מגדולי שרי רוסיה את הגאון רבי יצחק מוואלוז'ין זי"ע [בנו של הגאון רבי חיים מוואלוז'ין זי"ע], מאי האי דכתיב (תהלים קיז, א-ב) "הללו את ה' כל גוים שבחוהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו", אטו משום שגבר חסדו על בית ישראל לכן יהללוהו האומים, אתמהא [וכך הקשה הש"ס בפסחים (ק"ח):], וביותר קשה, מה צורך יש בשבח הבא מן הגוים], והשיב לו רבי איצעלע בחכמה, אנו מאמינים בני מאמינים שהקב"ה שומר עלינו מכל צרה שלא תבוא, ופעמים הרבה זוממים אומות העולם עלינו רעות אך הקב"ה ברוב רחמיו מפר מחשבות רשעים ואין זממם יוצא מן המחשבה למעשה, נמצא שיש ניסים הנעשים לישראל והם אינם מכירים בהם כלל מחמת חוסר ידיעה, אך הגוים יודעים מזה והם אומרים שירה מרוב התפעלות בראותם את היד הגדולה שהקב"ה מעניש את הרשעים ומפר מחשבות ערומים, ומזה לומדים גם בני ישראל על מה עליהם לומר שירה, וסיים ואמר לאותו שר "כמו כן אנו איננו יודעים מזימות לבבכם בפטרבורג, אך אנו לי-ה ועינינו לי-ה המפר עצתכם הרעה, ורק אתם הגוים יודעים בחסדיו הגדולים שאיננו נותן לכם להפק זממכם לפועל, ולכן אתם המחויבים להלל ולשבח לה' על זה" (הובא ביחודושי הגרי"ז הלוי בפרשת יתרו).

יח. כע"ז שמעתי על אחד שאיקלע לארה"ב בטרם פרצה הקורונה, ובהיותו שם חלה במחלה והתקשה לנשום, ונאלצו לקחתו לבית החולים, ושהה שם למשך כמה ימים עד שהצליחו לרפאותו, ובטרם צאתו משם הגישו לו חשבון תשלום של כמה עשרות אלפי דולר עבור שהותו בבית"ח, והתחיל לבכות בדמעות שלישי, חשבו הפקידים שהוא בוכה על החסרון כיס, כי שמא אין לו 'ביטוח' לשלם את ההוצאה הגדולה, אך הוא השיב להם, שאכן אין לו 'ביטוח', אך לא על זה הוא בוכה, אלא שבמשך שנים שנה הרי הוא זוכה לנשום בכל רגע ורגע ואף פעם לא שילם על זה מאומה, ועתה קלט כמה צריך להודות להקב"ה על כל נשימה ונשימה, פשוטו כמשמעו.

יט. וכבר היה מעשה בהרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע, שפעם בעת צר ומצוק העיר חכם אחד, שצריך לעשות תשובה, ואילו הוא השיב לעומתו "תשובה - זה יעשה משיח, שהוא יפעל שכלל ישראל יעשו תשובה, אך אנחנו צריכים להתחזק במדת האחדות".

חמידיא דאורייתא

פניני הלכה מאת הר"ג רבי יעקב פרידמן שליט"א

נידונים במצות קריאת שניים מקרא ואחד תרגום

פעמים מוסיף הוא לפרש יותר מהכתוב בלשון עברי בלשון הכתוב, כך שהתרגום אין בו רק תרגום מילולי לארמית, אלא עיקרו בהסברת הדבר ופירושו הכללי, ובתרגום ללעז אין כל ענין לפירוש הכללי, אלא לפירוש המילולי ותרגומם של התיבות לשפת הלועזים, על כן אין מועיל לקרוא בזה שניים מקרא ואחד לועזית.

שיטות הראשונים בקריאת פירושי התורה

1. העיר לפי הרא"ש בתוספותיו (ברכות ה: בד"ה אפילו), כי לכאורה הוא הדין לקרוא בשלישית את פירוש רש"י או שאר מפרשי התורה, כי אם עיקר קריאת התרגום הוא משום הסברת הדברים באופן כללי ולא רק בשל תרגום התיבות לארמית, אם כן בפירוש רש"י מוסברים הדברים גם כן היטב, ויכולים לצאת ידי חובה בקריאת שניים מקרא ואחד פירוש רש"י.

וגדולה מזו מצאנו בדברי הסמ"ג (עשין, י"ט) שכתב, כי לדעתו מוטב יותר לקרוא שניים מקרא ואחד פירוש רש"י מאשר לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום, כי התרגום כמעט ואינו מפרש יתר על המידה, ואילו רש"י מפרש היטב את כל הדברים הצריכים פירוש.

2. אמנם הביא, כי רבי עמרם גאון הביא בשם רב נטרונאי גאון, שאין מקום לקרוא אלא את תרגום אונקלוס, לפי שתרגום זה יסודו מסיני כמבואר בגמ' (מגילה ג.), מה שאין כן שאר התרגומים או הפירושים לא ניתנו מסיני, על כן אין מעלתם גדולה כתרגום אונקלוס, ולכן אין לקרוא בשלישית אלא מתרגום אונקלוס.

למעשה מסקנת השולחן ערוך (סי' רפ"ה ס"ב) כי ירא שמים יראה לקרוא את שניהם, הן את התרגום שמעלתו משום שנמסר מסיני, והן את פירוש רש"י שמעלתו שמפרש את כל דברי התורה, וירא שמיים יוצא ידי שניהם.

היתר קריאת תרגום ירושלמי אף שאינו מסיני

3. אכן בזה יש להעיר שהרי הובא לעיל שיטת הראשונים, כי במקום שאין תרגום אונקלוס צריכים לכלל הפחות לקרוא תרגום ירושלמי, והרי תרגום ירושלמי אין יסודו מסיני, ואם כן מה מקום יש לחייב לקרוא תרגום ירושלמי שאינו מסיני.

וצריך לומר, כי בוודאי במקום שיש תרגום המסור מסיני אין לקרוא תרגום או פירוש אחר, ורק במקום שאין תרגום אונקלוס, ובזה אי אפשר לקרוא פירוש

שיטת הראשונים שהחייב הוא לקרוא תרגום אחר אף שאין עליו תרגום אונקלוס

4. אכן שאר הראשונים, תוספות (ברכות ה: בד"ה ואפילו) ותוספות הרא"ש (שם בד"ה אפילו), כתבו לפרש, כי הכוונה שעל אף שיש נוסחאות בתרגום אונקלוס בהם אין תרגום לעטרות ודיבן, מכל מקום צריכים לתרגם תיבות אלו מתרגום ירושלמי או שאר התרגומים.

הוסיף בזה רבינו יונה (ברכות ד: מדהרי"ף בד"ה ואפילו) והרא"ש בתוספותיו (ברכות ח: בד"ה אפילו), כי לפי זה כל שאין תרגום אף בתרגום הירושלמי, כגון שמות האנשים שהוזכרו בתורה ראובן ושמעון וכדו', אין מקום להצריך לומר שלשה פעמים את לשון המקרא, אלא כשאין כלל תרגום בשום אחד מהתרגומים אין צריכים לומר אלא שני פעמים מקרא, ודי בכך.

גדר חובת הקריאה לשיטות הראשונים האלו

5. המקרא בשלישית, וכל שאין פירוש על מקרא זה הוא משום שאין צריכים לפרשו, והוא הדין הקורא שניים מקרא ואחד תרגום שאין צריך לפרש את לשונות המקרא שאין כל צורך לפרשם, אלא שבמקום שיש מחלוקת בין התרגומים האם צריכים לפרש לשונות אלו, כגון עטרות ודיבן שיש תרגומים שתרגומיהם ויש שלא ראו צורך לתרגמו, בזה צריכים להחמיר ולתרגם כפי התרגום שראה צורך לתרגם את התיבות האלו גם כן, אך בלא זה אין צריכים לקרוא לשון המקרא בשלישית.

להלכה, אף רבינו יונה (ברכות ד: מדהרי"ף בד"ה ואפילו) והרא"ש בתוספותיו (ברכות ח: בד"ה אפילו) כתבו, כי מן הראוי להחמיר כשיטת רש"י ולקרוא המקרא שלושה פעמים אף במקום שאין עליו כל תרגום, וכן נטו כל הפוסקים להחמיר בדבר.

6. קריאת שניים מקרא עם פירוש אחר

קריאת הפעם השלישית בתרגום לועזי

6. התוספות (ברכות ח: בד"ה שנים) הסתפקו, האם יכולים הלועזים לקרוא בשלישית את תרגום התורה בשפת הלעז המורגלים בהם, והביאו כי יש המפרשים שיכולים לקרוא בשלישית בלעז, אך הקשו על כך התוספות, כי ענין התרגום אינו רק לתרגם את תיבות המקרא בלשון ארמי, אלא

אחר שהארכנו בגליונות הקודמים אודות יסודות דיני קריאת שניים מקרא ואחד תרגום, נעשה כעין השלמה לשני מאמרים אלו, ובו נבאר כמה עניינים הנוגעים הלכה למעשה בקריאת שניים מקרא ואחד תרגום, אשר חלקם אינו ידוע ומפורסם לכל.

א. אפילו עטרות ודיבן

שיטת רש"י כי החייב לקרוא מקרא ג' פעמים כשאין עליו תרגום

א. שנינו בגמרא (ברכות ח:): "אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום ואפילו עטרות ודיבן שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו", הרי לנו הדגשה מיוחדת במצות קריאת שניים מקרא ואחד תרגום אף בתיבות 'עטרות ודיבן', ויש להתבונן מה משמעות הדגשה זו, ומה הוראה יש בה בעיקר הגדרת חובת הקריאה.

למעשה נחלקו הראשונים בביאור דברי הגמרא, רש"י (ברכות ח: בד"ה ואפילו) כתב: "ואפילו עטרות ודיבן שאין בו תרגום", התוספות (שם בד"ה ואפילו) הוסיפו בכוונת דברי רש"י: "פי' רש"י אפי' עטרות ודיבן שאין בו תרגום שצריך לקרותו שלשה פעמים בעברי", והיינו שלדעת רש"י כאשר אין תרגום על חלק ממילות הפסוקים, יש לקרוא את לשון המקרא בשלישית, וכך היא דעת הרמב"ם (פי"ג מהלכות תפילה הכ"ה).

גדר חובת הקריאה לשיטת רש"י

7. העולה מדברי רש"י, כי בכלל חובת קריאת שניים מקרא ואחד תרגום נאמרו ב' דינים, דין אחד הוא לחזור על כל הפרשה כולה שלשה פעמים, ומצד דין זה היה מקום לקרוא את לשון המקרא שלושה פעמים, ולכן במקום שאין תרגום צריכים לכלל הפחות לקיים דין זה על ידי קריאת המקרא בשלושה פעמים, והדין השני הוא לפרש את הפסוקים בפעם השלישית, אכן דין זה מוגבל הוא ככל שיש פירוש המופיע בתרגום, ולכן כל שאין תרגום המפרש את דברי הכתוב אין בזה פטור מלקרוא את לשון המקרא בשלישית, כי יסוד הדין הוא שלושת החזרות, ורק במקום שיש פירוש בתרגום צריכים לקרוא את הפירוש בפעם השלישית, ולא להסתפק בחזרה שלש פעמים על לשון המקרא.

שנמסר מסיני, אז יש מקום לקרוא תרגום ירושלמי או שאר פירושי מפרשי התורה, וזה פשוט.

הערות בידי קריאת פירוש רש"י לצאת בו ידי חובת קריאת התרגום

ט. עוד יש להעיר כמה הערות הנוגעות להלכה ולמעשה לאלו המבקשים לקיים את קריאת שניים מקרא ואחד פירוש רש"י, רק עם פירושו של רש"י.

א, הנה פירושו של רש"י אינו כולל את כל הפסוק כולו, שלא בא לפרש אלא במקומות הנצרכים לפירוש, ואם כן מאחר ושיטת רש"י בעצמו כי במקום שאין תרגום יש לקרוא את המקרא בשלישית, אם כן הוא הדין החלקים בפסוק שלא פירש רש"י צריכים לקרוא את לשון המקרא בשלישית.

ב' כמו כן אין מן הצורך ללמוד את כל פירושו של רש"י, שהרי במקומות רבים מביא רש"י כמה פירושים ללשונות הכתובים, ומאחר ועיקר מטרת קריאת הפירוש הוא להבין את לשון המקרא, יכולים להסתפק בלימוד אחד מפירושו של רש"י, וזה פשוט.

כמו כן במקומות בהם מביא רש"י את פירוש הפסוק לפי פשוטו של מקרא, ואת פירוש המקרא לפי דרשת חכמינו ז"ל, הדעת נוטה כי צריכים ללמוד את הפירוש המפרש את הפסוק לפי פשוטו של מקרא, כי אין המקום לקרוא בשלישית פירושים שאינם מפשטות לשונות הכתובים, ואין צריכים ללמוד את הפירוש המפרש את הכתוב על פי דרשת חכמינו ז"ל.

ג' עוד יש להעיר, כי הנה במקומות רבים האריך רש"י בפירושי הדקדוק, לבאר את שרשי התיבות ובנייני הפעלים, ובה לכאורה אין כאן משום הבנת הכתובים על בוריים, ויתכן כי אף חלקים אלו בפירושו של רש"י אינם בכלל חובת הלימוד של 'אחד פירוש רש"י', כך נראה מסברא.

ד' על כולנה יש להעיר, כי הנה בפרשת ויקהל פקודי כמעט ואין רש"י מפרש את לשונות הכתובים, אלא מקדים לכתוב (שמות לה, ה): "כבר פירשתי נדת המשכן ומלאכתו במקום צואתן", ועל כן אינו טורח לבאר בשנית את לשונות הכתובים, וכפשוטו מצד קיום תקנת שניים מקרא ואחד תרגום, היו צריכים לצרף את פירושי רש"י בפרשת תרומה ותצוה, שכן קריאת פסוקי ויקהל פקודי בלא פירוש רש"י הטורח לפרשם במקומותיהם אין בו כל משמעות, וצ"ע לדינא.

ג. קריאת שניים מקרא ואחד תרגום בשעת קריאת התורה

הנהגת הראשונים שקראו שניים מקרא ואחד תרגום באמצע קריאת התורה בשבת

י. עוד יש לעורר במילתא דשכיחא, אשר רבים וטובים מבקשים לקיים את מצות קריאת שניים מקרא ואחד תרגום בשעת קריאת התורה ביום השבת, ותחילה יש לבאר האם יכולים כלל לעסוק בעת הקריאה בתורה בקריאת הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום, מאחר וכלל הוא בידינו (או"ח סי' קמ"ו

ס"ב) שאין לעסוק בשעת קריאת התורה אפילו בדברי תורה.

אכן המרדכי (ברכות רמז י"ט) מביא: "כתב באור זרוע (ח"א הלכות קריאת שמע סי' י"א) ראיתי מורי רבי יהודה חסיד ואת מורי הרב רבי אברהם שהיו קורין שנים מקרא ואחד תרגום בשעת קריאת התורה, משום דבאותו ענין עסוק", והיינו כי מאחר ושניהם עסוקים בענין אחד שהוא קריאת הפרשה, אין בזה משום זלזול בקריאת התורה, ומותר הדבר לעשותו באמצע קריאת התורה.

ביאור היתר הדבר לעסוק בקריאת שמו"ת באמצע קריאת התורה

יא. דברי המרדכי הובאו להלכה בשו"ע (סי' רפ"ה ס"ה), וכן העיר הבית יוסף (סי' רפ"ה) כי אף שיש חולקים בדבר, הלכה כדברי המרדכי. והגר"א בביאורו (ס"ק ז') הוסיף לציין, לדברי הגמ' (ברכות כ:): על בעל קרי שיש לו להרהר במה שהציבור עוסקים בו, ואף שאינו אלא מהרהר והרהור לאו כדיבור דמי, מכל מקום יש לו להרהר שלא יהיו כל הציבור עסוקים בדבר אחד והוא בטל הימנו, הרי שיש ענין מיוחד להיות עסוקים בענין שהציבור עוסקים בו, ועל כן אף בעוסק בעת קריאת התורה בקריאת הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום, שעסוק הוא בדבר שהציבור עוסקים בו שפיר דמי.

דברי האחרונים אם הדבר מותר אף לכתחילה וכמצוה מן המובחר או רק בדיעבד

יב. כמובן, בפשטות דברי המרדכי אינו לכתחילה, כי מעיקר הדין צריך כל אחד להאזין ולשמע את קריאת התורה בשלימותה, ועל ידי שהוא קורא את הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום אינו יכול לשמוע בלימודים את קריאת התורה, לכן אין זה אלא בדיעבד.

אכן חידוש גדול כתב האליה רבה (סי' רפ"ה ס"ק ח') כי מדברי הב"ח (סי' רפ"ה אות ב') יש לדייק כי מצוה מן המובחר להשלים את קריאת שניים מקרא ואחד תרגום בשעת קריאת התורה, ואף שהמשנה ברורה (סי' רפ"ה ס"ק י"ד) חולק כי אין בזה מצוה מן המובחר, והביא מדברי השל"ה הקדוש (הובא במג"א סי' קמ"ו ס"ק ה') והגר"א במעשה רב (סי' קל"א) שכתבו, כי לכתחילה בוודאי צריכים לשמוע את קריאת התורה, ואין לקרוא בשעה זו את הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום, על כל פנים בדיעבד דעת כל הפוסקים כי יכולים לקרוא את הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום בשעת קריאת התורה.

חובת הקריאה אינה אלא חובת הציבור ולא חובת הפרט

יג. ולכאורה הדבר תמוה ביותר, שכן איך מותר לבטל את חובת קריאת התורה עבור קיום חובת קריאת שניים מקרא ואחד תרגום, ועל כרחינו לומר, כי בהכרח שחובת הקריאה בשבת אינה חובת הפרט אלא חובת הציבור, ועל כן יכול לעסוק בשעת הקריאה בחובת עצמו שהיא קריאת הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום, ואין בדבר כל מניעה מצד חובת הקריאה, וזה נראה מוכרח.

דין קריאה מילה במילה עם הקורא בתורה

יד. אכן פשטות דברי הפוסקים נראה, כי אלו האומרים את סדר הקריאה יחד עם בעל הקורא, בוודאי אין בדבר כל חסרון, כי כל החסרון הוא רק כשאינו שומע את קריאת התורה בשלימותו, אך ככל ששומע את קריאת התורה כסדרה ומוציא מפיו את תיבות שאומר בעל הקורא, יש מקום להתיר לכלי עלמא, ועולה לו כקריאת פעם אחת מקרא, ושוב לא יצטרך לקרוא רק מקרא פעם שנית, ופעם השלישית את התרגום.

מחלוקת האחרונים אם מועיל שמיעת הקריאה כקריאת המקרא פעם אחת

טו. אך עדיין יש לדון, האם השומע את קריאת התורה ואינו אומר בפיו את תיבות הקריאה, האם יוכל לצאת ידי חובת קריאת פעם אחת מקרא, או שאין מועיל שמיעת הקריאה לענין זה.

המגן אברהם (סי' רפ"ה ס"ק ח') הביא מה שכתב הדברי חמודות (ברכות פ"א אות ל"ט), כי מעיקר הדין השומע את קריאת התורה אין צריך להשלים אלא פעם אחת מקרא ותרגום, כי שומע כעונה, אך לכתחילה אין לסמוך על זה, כמו שכתב הטור (סי' ר"ט) בשם הרא"ש (תשובות הרא"ש כלל ד' סי' י"ט) שאין לסמוך לכתחילה על השמיעה לצאת ידי חובת קריאת שמע, שמא לא ישמע את כל התיבות, וה"נ יש לחוש שלא ישמע את כל הקריאה כולה, אבל בוודאי אם שמע את כל הקריאה יצא ידי חובת פעם אחת מקרא. אמנם הפרישה (סי' רפ"ה ס"ק א') כתב, כי אין מועיל שמיעה בלחוד.

טז. ביאור מחלוקתם נראה, כי לדעת המג"א יסוד שני החיובים אחד הוא, ואילו לפי הפרישה חיוב קריאת התורה חיוב בפני עצמו הוא, וחיוב קריאת שניים מקרא ואחד תרגום חיוב בפני עצמו הוא, ועל כן אי אפשר לצאת ידי חיוב אחד על ידי המקיים חיוב נוסף [והווי כתקיעה בשופר, שאי אפשר לצאת בתקיעה שלפניה את התקיעה שלאחריה, כמבואר בשו"ע (או"ח סי' תק"צ) ואכ"מ], וכן משמע מתוך דברי הרמב"ם (פרק י"ג מהלכות תפילה הלכה כ"ה) שכתב: "אף על פי שאדם שומע כל התורה כולה בכל שבת בצבור חייב לקרות לעצמו בכל שבוע ושבוע סדר של אותה שבת שנים מקרא ואחד תרגום", הרי כי מדובר בחיוב בפני עצמו, ואינו חלק מחיוב קריאת התורה שקוראים את הציבור, ולכן אין יוצאים ידי חובה בשני החיובים יחד.

דין הקורא עצמו אם עולה לו כקריאת מקרא פעם אחת

יז. אגב, בחוט שני (שבת פרק פ"ז ס"ק א') העיר, כי מאחר וטעם הפרישה הוא משום שמדובר בשני חיובים בפני עצמם, אם כן לא רק שהשומע מבעל הקורא אינו יוצא ידי חובה, אלא אף הקורא בתורה בעצמו, אינו יכול להחשיב עבורו את קריאת הפרשה לענין קריאת שניים מקרא ואחד תרגום, כי בקריאתו מקיים הוא חיוב הקריאה, ואינו יכול לצאת בו גם ידי חובת קריאת שניים מקרא ואחד תרגום.

דעת הפרישה בדין הקורא שניים מקרא בשעת הקריאה

יח. והנה בעיקר הדברים נראה, כי לדעת הפרישה אין מקום לדינו של המרדכי, כי ככל שלדעתו יש חיוב לקרוא בתורה שהוא חיוב בפני עצמו חוץ מקריאת שניים מקרא ואחד תרגום, אין יכולים לקיים את שני החיובים יחד.

אך עדיין יש לדחות, כי יתכן ודברי הפרישה אמורים רק במי שכבר הכניס עצמו לחיוב קריאת התורה, אשר כלפיו חיוב זה אינו יכול להתקיים יחד עם קריאת הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום, אבל אף לדעת הפרישה יכול האדם שלא להכניס את עצמו לחיוב קריאת התורה, אשר כנזכר יתכן ודעת המרדכי שהוא חובת הציבור, ולכן ככל שלא הכניס את עצמו לחיוב הקריאה יכול לעסוק בזמן הקריאה בקיום חובת קריאת שניים מקרא ואחד תרגום.

אמנם להלכה, משמעות הפוסקים כדברי המגן אברהם, וכן העתיק המשנה ברורה (סי' רפ"ה ס"ק י"ד) כי יכול לשמוע ואפילו אם אומר מילה במילה שפיר דמי.

ד. קריאת שניים מקרא ואחד תרגום של פרשיות הנאמרים בכל יום

דין קריאת שמו"ת מהדברים הנאמרים בכל יום בשעת התפילה

יט. הערה נוספת יש להעיר, הנוגעת לפרשת וירא הבאה עלינו לטובה, כאשר חלק מפרשת השבוע הוא פרשת העקידה, הנאמרת בכל יום ויום בשעת התפילה, ויש לדון האם צריכים לחזור ולקרוא בשעת קריאת הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום אף את פרשת העקידה, או מאחר וכבר קראו את פרשת העקידה בשעת התפילה, אין צריכים לחזור ולקרוא בשנית. שאלה זו נוגעת גם לפרשת בשלח בה קוראים את פרשת השירה, הנאמרת גם כן מדי יום בעת התפילה, וכן לקריאת פרשיות הקרבנות הנאמרים מדי יום ביומו.

יסוד השאלה תלוי בשלשה חלקים, א' האם צריך להיות קריאת הפרשה כסדרה, ב' האם צריכים לכוון בשעת הקריאה לשם חובת קריאת שניים מקרא ואחד תרגום, ג' האם יוצאים ידי חובת הקריאה בדברים הנאמרים דרך תפילה ולא בדרך לימוד דברי תורה.

דין קריאת הפרשה שלא כסדרה

כ. והנה בנוגע לדין הקריאה כסידורה, כתב המשנה ברורה (סי' רפ"ה ס"ק ו'): "לא יקרא פסוק המאוחר קודם המוקדם אלא יקרא כסדר", והנה דברי המשנה ברורה הינם ללא כל מקור בהלכה, ומה גם הקצות השולחן (סי' ע"ב בדי השולחן ס"ק ה')

כתב, כי בוודאי שבדיעבד יוצאים ידי חובה אף במקדים לקרוא את המאוחר, ובפשטות אין זה אלא ענין על פי קבלה שלא לאחר או להקדים את סדר הקריאה, אבל מעיקר הדין אין כל מקום לעכב בסדר הקריאה.

כוונת הקריאה לשם קריאת שניים מקרא ואחד תרגום

כא. מצד הכוונה לצאת ידי חובת קריאת שניים מקרא ואחד תרגום, הנה השו"ע (סי' רפ"ה ס"ו) כתב: "מלמדי תינוקות אין צריכים לחזור ולקרות הפרשה בשבת", הרי כי אף שבשעת לימוד הפרשה בימות השבוע אין בכוונתם לקיים מצות קריאת שניים מקרא ואחד תרגום, מכל מקום יוצאים בזה ידי חובת הקריאה.

ויש להוסיף, כי אין הטעם רק משום שאין צריכים כוונה במצוות דרבנן (מג"א סי' ס"ק ג'), אלא אף אם היו צריכים כוונה במצוות דרבנן כדעת הפרי חדש (סי' תע"ה ס"ד ד'), נראה כי אין מקום להצריך כוונה יותר מעצם כוונת לימוד דברי התורה, כי עיקר התקנה היה לקרוא את דברי התורה, ועל כן מועיל כוונת לימוד התורה לשם קיום קריאת שניים מקרא ואחד תרגום, ואין צריך כוונה מיוחדת על זה.

קריאת הפרשיות דרך תחנונים

כב. מצד אמירת פרשת העקידה דרך תפילה, הנה בזה יש להעיר, לפי המבואר בשו"ע (סי' מ"ו ט"ט) מחלוקת אם צריכים להקדים ברכת התורה לפסוקים הנאמרים דרך תחנונים, ובסידורי אשכנז סידרו פרשת העקידה קודם לברכת התורה, ומשמע כי אף פרשת העקידה נאמרת דרך תחנונים ועל כן מותר לאומרה קודם לברכת התורה, ואם כן לכאורה הוא הדין שאין מקום לצאת בה ידי חובת תלמוד תורה, ואין מועיל קריאתה לחובת קריאת שניים מקרא ואחד תרגום.

אמנם שירת הים שנאמרת בעת התפילה, וככל הנראה אין לה הגדרת 'דרך תחנונים', זה שפיר מועיל לצאת ידי חובת קריאת שניים מקרא ואחד תרגום.

כג. ויותר מזה, אלו הנוהגים לומר פרשת המן שניים מקרא ואחד תרגום בפרשת בשלח, בפשטות נראה כי יוצאים בזה ידי חובת קריאת שניים מקרא ואחד תרגום, ואין צריכים לחזור ולקרוא את הפרשה בשנית בשעת קריאת שניים מקרא ואחד תרגום.

כד. הערה נוספת יש להעיר בנוגע לקריאת שניים מקרא ואחד תרגום של פרשת וזאת הברכה, כי מאחר וסדר הדברים הוא שחוזרים וקוראים את פרשת וזאת הברכה עד לקריאת 'מעונה' עשרות פעמים, ועל כן מועיל שמיעת הפרשיות כקריאת שניים מקרא ואחד תרגום, ואין צריכים לקרוא רק

המקרא מפרשת 'מעונה' פעם אחת, ואת תרגום כל הפרשה כולה.

ה. קריאת התרגום בלא הבנה

לימוד תורה שבעל פה בלא הבנה

כה. עוד יש להעיר, לפי שכתב המג"א (סי' נ"ט ס"ב) כי תורה שבכתב נחשב כלימוד אף אם אינו מבין את שלומד, ואילו תורה שבעל פה אין נחשב כלימוד רק אם מבינים את שלומד, והובאו הדברים על ידי השו"ע הרב (הלכות תלמוד תורה פ"ב סעיף י"ג).

אשר על כן יש מקום לדון, כי כל הקורא את התרגום ואינו מבין את משמעות התרגום, אם כן מאחר והתרגום נידון כתורה שבעל פה, אינו יוצא ידי חובת תלמוד תורה בלא הבנת התרגום, וכל שאינו יוצא ידי חובת תלמוד תורה, נראה לכאורה כי אינו יוצא ידי חובת קריאת שניים מקרא ואחד תרגום, ואין מועיל באמירה מן השפה ולחוץ.

כו. אך נראה, כי הרי לפי שיטת התוספות ודעימיה שיסוד חובת קריאת התרגום הוא משום פירוש כנזכר לעיל, אם כן לכאורה לא היה מקום לקרוא כלל אם אינו מבין את הפירוש, אך יתכן כי גדר החיוב הוא לקרוא את הפירוש, ולא שעליו להבין את הפירוש בעצמו, ואם כנים הדברים י"ל, כי אף לגבי תלמוד תורה, לא היה החיוב ללמוד את התורה בגדר תלמוד תורה, אלא חיוב הוא לקרוא שניים מקרא ואחד תרגום אף כשאינו יוצא בזה ידי חובת תלמוד תורה, ואכתי צ"ע.

*

השלמה לגדר חיוב הקריאה

נתבאר במאמר הראשון אודות חיוב הקריאה, אשר לדעת חלק מן הראשונים אינו חיוב כהכנה לקריאת התורה בשבת, אלא הוא חיוב לגמור את התורה אחת בשנה.

ויש להוסיף כן מדברי רבינו מנוח (פרק י"ג מהלכות תפילה הלכה כ"ה) שכתב כי מה שצריך לקרוא כל שבוע את פרשת השבוע ולא לקרוא אחת לכמה שבועות כמה פרשיות יחד, שהוא משום שאין יכולים לכוון ולהבין את הקריאה כאשר יקרא כמה פרשיות בבת אחת, לכן יש לקרוא בכל שבוע את פרשת השבוע. והנה אם נאמר כי גדר החיוב הוא להבין את הקריאה שיקראו בשבת, אם כן פשוט וברור מדוע אין מקום לקרוא כמה פרשיות יחד, שכן חובת הקריאה מיוחדת לכל שבוע, ומוכח בדעת רבינו מנוח, כי אין החיוב אלא לסיים ולקרוא את כל התורה כולה אחת לשנה, ועל כן מעיקר הדין היה מקום לקרוא כמה פרשיות כאחת, אלא שאין אדם יכול להשיג ולהבין בשלימות את קריאת הפרשיות כאשר קורא כמה פרשיות בבת אחת.

לכל עניני הגליון ניתן לפנות למערכת חמידא דאורייתא

בטלפון 0504186860

ברכה משולשת

מיון ספרו הקודש כן
לאשרי - רבקה
משולשת שטולתה
הנפלאה נודע בשער
מתרבים כאשר דוק
בשער ספרו הקודש כרא
לישע

תורת הגה"ק ציס"ע רבי יצחק הכהן הוברמן זיע"א
המכונה 'הצדיק מרעננה'
מתוך ספרו הקדוש 'כו לאשרי' - ברכה משולשת

"ד'גני מוסר מוריעד",
שהחלטתי להתפלל בלי"ג בכל
יום ע"ל כל אלה שיענינו בספרי ויגידו
בשמך ר"ת לאורים, שיושעו מכל צרה שצריכים
ישועה בעזר'ו ובעזר'י."

עוד זאת דוקק בחקירתו וכל א"ת בסינו: "ובכן אסיום ברנפילה קצרה, שכל
הלומד בספרי זה, וזכה ליראת שמים, והצלחה בכל טוב, בזה ובכא".
אם לא די באת שילוש את הברכה לחרטה משולשת וסוף "שכל המעיינים בספרי, יתעודד
רוח טוהרה ויראת שמים בליבם לעבודת השם יתברך באמת ומלכ שלם, גם אני בלי"ג
מתפלל תפילה קבועה שיושעו ברחמינות ובגשמות'."

פרישת לך לך
תשפ"ד

ובשמעו שה' אחרת חשב, ורוצה להפרידו לגמרי מעבודת עשיית הנפשות, ועוד יותר להטרידו בעבודות גשמיים ואמר לו ואברכך, שדרשו רז"ל, בממון, ולקיים זה היה דרוש ממש מסירות נפש כלומר להפסיק מתקוני נפשות כי לצדיק האמיתי אין שום הפסד גדול מזה. ומובן הלשון 'כאשר דבר אליו ה"'. כי מה שהבטיחו ברכוש הגשמי היה אצלו האמירה רכה כדיבור קשה. אמנם להיות כל מגמתו לעשות בעבודת הקודש נחת רוח להשם יתברך קיבל גם את זאת ברצון, וכרבי נחמיה העמסוני שאמר, כשם שקבלתי שכר על הדרישה כך אקבל שכר על הפרישה.

ויקח אברם וגו' ואת לוט בן אחיו.

על פי דברי הזהר הקדוש ש'לוט' רומז ליצר הרע שהלך עמו להפריעו מלקיים ציווי בוראו. עתה נראה לעניות דעתי שנוכל לומר בדרך צחות והלצה, דהנה כל כוונת היצר הרע להסית את האדם ולהפריעו מעבודת השם יתברך הוא כדי לקיים מצות הבורא יתברך, דהרי על זה בראו כדי שיתגברו עליו ויהיה לבני אדם שכר טוב על טוב בחירתם. זהו שאמר הכתוב 'ויקח אברם' בדברים טובים, 'את לוט' היצר הרע, דיבר עמו דברים טובים, ומה הם הדברים טובים, 'בן אחיו' עליך להבין שאני ואתה כמו אחים אנחנו, שכוונתנו שוות. היצר בפיתויו שלא לקיים המצוות, והאדם שאיננו שומע לו וחוגר שארית כוחו להלחם בו לקיים רצונו יתברך, ואם כן מה לך יצר כי תרדפני, הלא כמו שאתה רוצה לקיים המוטל עליך גם אני רוצה בכך, והבן.

ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וגו'.

הנה זה נמנה בכלל העשרה נסיונות, והוא תימה, אם הבטיחו מקודם בכל כך הרבה טובה בגשמיות ורוחניות אין זה נסיון, דהרי עינינו רואות שלספק ספיקא של עשירות בני אדם נוסעים למדבריות ולמקומות המסוכנים מרצונם להתעשר. עוד יש לדקדק מה שהתחיל ב'ויאמר' וסיים 'כאשר דבר ד'".

ואקדים אומרם ז"ל (בראשית רבה), נסיון ראשון, כנסיון אחרון. ופשוט הכוונה, שהיה נסיון זה במסירות נפש כמו בעקידה. וצריך להבין איזה מסירות נפש כרוך בלך לך וגו'. ויש לומר דאיתא בזוהר הקדוש ובמקובלים, דנשמת אברהם אבינו ע"ה היתה מתחילה שקועה בעמקי הקליפות ולא רצו להוציאה אם לא בדרך עקומה מאוד ע"י תרח, בחשבם שעל ידי טומאה כל כך, יהיה הנולד רשע ויחזור אליהם, אמנם בצאת הנשמה מרשותם האירה את גופו כל כך שעל ידי מעשים טובים שלו נזדכך גופו ועוד הוציא ובריר הרבה ניצוצות קדושות מהקליפות ופרסם אמיתות אחדות אלקים בעולם עד שכמה וכמה אלפים ורבות הכירו וידעו שיש בורא עולם והכניסו את עצמם תחת דגלו. וזהו 'ואת הנפש אשר עשו בחרן', שהעלה עליו הקב"ה כאילו עשאו אברהם אבינו ע"ה בעצמו ונעשה שותף לו יתברך במעשה בראשית. וכיון שראה אברהם אבינו ע"ה שעבודתו שם עשתה פירות ופרי פירות, לפי שבמקום הזה היו הרבה בני אדם שהיה בהם ניצוצות קדושות שמשורש נשמת אברהם אבינו ע"ה ונתדבקו בו מובן שקשה היה לו להיפרד משם, כי היה מציל בכל יום אלפים ורבות נפשות על כן מובן הקושי שהיה לו לאברהם אבינו ע"ה בקיום לך לך מארצך.

ויצא יצחק לשוה

מדור סיפורים ועיבודות קודש כפי שמספרם רבינו זי"ע בחלק המעשיות בספרו הק'.

עיניו. אך בבואו לבית המדרש, למדו אז פרשת האפוד ולא יכלו להבין צורתו, אז שיער רש"י שבמכוון הזמינו לו משמים המראה הנ"ל, כדי שמתוך זה יבין לצייר לתלמידיו צורת האפוד. על כן אמר, 'לבי אומר לי', שבמקום שהיה הלב יכול להסתכל ולהיכשל על ידי זה בהרהורים חלילה, הפך זה להשתמש בו לצד הטובה. ומוסיף לספר, כי כן היה גם נוהג אחריו נכדו רבינו תם, ופעם אחת רצה לנסוע למקום אחד, וכשרצה לעלות על העגלה בא אחיו הרשב"ם לקחת ממנו ברכת הפרידה, וראה שהעגלה רתומה לכלאים. וצעק 'אחי, שא עיניך ותראה שור וחמור לפניך'. שהעגלון הנכרי לא ידע שלישראל אסור לנסוע בעגלה הרתומה בכלאי בהמה והצמיד בה שור וחמור.

בפרשתו מביא רש"י דברי מדרש אגדה, עד עכשיו לא הכיר בה אברהם מתוך צניעות שבשניהם ועכשיו הכיר בה על ידי מעשה שעברו בנהר וראה הבבואה שלה במים.

ומביא רבנו זיע"א בספרו בעניין זה: ראיתי בספר לאחד מנכדי רש"י ז"ל, לפרש דברי רש"י פרשת תצוה, שכתב על האפוד, 'ולבי אומר לי שהוא כמין סינר שחוגרות השרות כשרוכבות על הסוס'. וצריך להבין למה תפס רש"י משל כזה. ומבאר שזקיניו רש"י היה נוהג בעשר מילי דחסידותא דרב, ולא היה מביט מחוץ ד' אמות שלו. וקרה פעם אחת לרש"י ז"ל, שבעברו ברחוב שמע קול סוס דוהר כנגדו והביט חוץ לד' אמותיו וראה שרית נכרית רוכבת על סוס דוהר ולבושה סינר לבן מתחתיה, ונצטער מאוד על זה שלא נזהר בשמירת

היכל הוראה

פסקי דינים * תשובות * הוראות

מבי מדרשא "היכל הוראה" • מיסוד שר ההוראה מרן ה"קנה בשם" זי"ע
בראשות בנו גאב"ד היכל הוראה הגאון הגדול רבי משה בראנדסרדאפער שליט"א
מגדולי פוסקי דורינו ובעל שו"ת היכל הוראה * י"ל ע"י איגוד הרבנים תלמידי "היכל הוראה"

גליון כט * פרשת לך לך תשפ"ד

בין כותלי ההיכל

פסקי דינים מתוך שאלות ותשובות שעלו על שולחן ההיכל לפני מורינו הרב שליט"א

התרמת דם בשבת בעת מלחמה

נשאל מורינו הרב שליט"א, שבעת הזאת שרח"ל דם ישראל נשפך כמים, והרבה מאחינו בני ישראל נהרגו על ידי הרוצחים הישמעאלים ימ"ש, ועוד אלפים מבני ישראל נפצעו והובלו לבתי החולים להציל נפשם, כך שנוצר מחסור במנות דם. פנה אחד מפעילי עסקני 'הצלה' ושאל ביום שישי העבר, אם מותר להמשיך בהתרמת הדם ההמונית גם בשבת במצב הנוכחי. הורה לו מורינו הרב שליט"א שמאחר והמחסור במנות דם עלול להביא פצועים למצב של פיקוח נפש, ודאי שמותר לחלל על זה את השבת, וכך יכולים להמשיך בהתרמת הדם גם בשבת. אמנם פשוט הדבר שאין מדובר כאן על הכנת מנות דם למקרה שיהיה מחסור, אלא במצב שישנו מחסור בפועל.

וכמו שכתב הנודע ביהודה בשו"ת (מהדורא תניינא יורה דעה סי' רי) ז"ל: אבל אני תמה הלא אם זה יקרא אפילו ספק הצלת נפשות אי"כ למה לכם כל הפלפול והלא זה הוא דין ערוך ומפורש שאפילו ספק דוחה שבת החמורה, ומשנה מפורשת ביומא דף פ"ג וכל ספק נפשות דוחה שבת, ושם דף פ"ד ע"ב ולא ספק שבת זו אלא אפילו ספק שבת אחרת ע"ש. ואמנם כל זה ביש ספק סכנת נפשות לפנינו כגון חולה או נפילת גל וכו', אבל בנדון דידן אין כאן שום חולה הצריך לזה רק שרוצים ללמוד חכמה זו או לי זידמן חולה שיהיה צריך לזה ודאי דלא דחינן משום חששא קלה זו שום איסור תורה או אפילו איסור דרבנן שאם אתה קורא לחששא זו ספק נפשות אי"כ יהיה כל מלאכת הרפואות שחיקת ובישול סמנים והכנת כלי איזמל להקזה מותר בשבת שמה יזדמן היום או בלילה חולה שיהיה צורך לזה ולחלק בין חששא לזמן קרוב לחששא לזמן רחוק קשה לחלק, עכ"ל. מבואר להדיא, דאם החולה בפנינו פשוט וברור שמותר לחלל שבת אפילו על ספק פיקוח נפש, אבל אם אין החולה בפנינו אסור.

ועל כן בנדון דידן, הדבר פשוט שכל הפצועים שזקוקים עכשיו לדם זה ודאי נחשב בפנינו. ואפילו שהם לא נמצאים במקום ההתרמה, מכל מקום מה שהם צריכים את התרומה כעת ומביאים אליהם את מנת הדם זה גופא נקרא בפנינו.

אולם אם יוצר מצב שידעו שלצרכים הדחופים כעת יש מספיק דם, רק רוצים להכין מלאי להמשך אם יצטרכו לכך, זה ודאי שאין להתיר, כי באופן זה אין זה נחשב בפנינו. ויש לדון כל דבר ופשוט שיש לדון בזה בכל מקרה לגופו, כדי שלא להכשל ח"ו באיסור חילול שבת.

כמו כן, מותר בעת הצורך להשתמש ברכב להבאת התורמים או ציוד התרמה, וגם אם צריך לרשום את שם התורם ואת סוג הדם וכו' מותר לחלל על זה שבת. וכעין זה מציינו בספר אשל אברהם (בוטשאטש) סימן ששכ ס"ב שכתב לכתוב בשבת קודש שיבא רופא אל חולה שיש בו סכנה, אם בלא כתיבה לא יבוא רשאי לכתוב, ומכל מקום לא יכתוב רק ההכרחיות ע"כ. והשי"ת יצילנו מכל צרה ויוציאנו מצרה לרווחה ויגאלנו מן הגלות המר הזה במהרה בימינו בביאת משיח צדקנו בכ"א.

אשה שהוכרחו לכרות רגלה ל"ע אם יש לקבורו בקבר הקנוי לה

אשה אשר מחמת מצב בריאותה הלקוי, הוכרחו לכרות את רגלה ל"ע, הרי שיש לדון אם צריכים לקבור את הרגל בקבר, וכן באיזה מקום יש לקבור את הרגל הכרותה, אם בחלקת קבורה שיקברוה לאחר אריכות ימיה ושנותיה או שיקברו הרגל בכל מקום שהוא כרצון החברה קדישא.

הנה המנהג פעה"ק ירושלים ת"ו הוא, לקבור את האבר שנכרת מן החי ולכן, אם יש לחי חלקת קבורה שקנויה לו [המיועד לו לאחר אריכות ימיו ושנותיו], יש לקבור שם את הרגל הכרותה, ועל כן ראוי ונכון שיעמדו על כך בתוקף שהח"ק יפתחו עכשיו מקום הקבר ויניחו שם הרגל הכרותה כדי שלאחר אריכות ימיה ושנותיה, יהיה כל גופה במקום אחד.

ואף שיש אפשרות לקבור הרגל במקום אחר, ולאחר אריכות ימים ושנים יוצאו הרגל משם ויקברו את הרגל יחד עם שאר הגוף, מכל מקום כיון שבדרך כלל שעת הקבורה הוא שעה דחוקה, ואולי ישכחו או להביא את האבר, ופעמים אין מספיק זמן להביא הרגל ממקומה הקודם, ואם ישאירו את האבר במקומה וירצו להביאה לקבורה לאחר שכבר נקבר שאר הגוף שוב תהיה שאלה אם מותר לפתוח הקבר בשביל לצרף, על כן ניחוח הרגל כבר עכשיו במקום המיוחד לה. ואם עדיין לא קנתה חלקה טוב שתקנה כבר עכשיו.¹

איבר האדם שנכרת אם מותר לכהן ליטמא לו

אף כי ענין קבורת איברים תלוי הוא במנהגי המקומות, הרי שאיסור ודאי יש לכהן ליטמא לאיבר שנכרת מן החי, ואף מוזהר הכהן שלא ליטמא אפילו על אבר שלו.²

כשהנפטר ארוך יותר מאורך הקבר אם מותר לח"ק לכפוף קומתו או רגליו

צריך להניח המת מושכב כדרכו כאדם שהוא ישן ופניו כלפי מעלה, וצריך שיהיה גוף המת מונח כולו על הארץ, וכן לא יניחוהו על צדו, ואם הניחוהו על צדו אין כאן בזיון אלא שלא נהגו כן, ולא יכופפו רגליו שזה מנהג הגויים והרי זה בזיון למת הניחוח כן, כמו כן צריך להזהר שלא יפול עפר על פניו ועל גופו שהוא בזיון לר'.³

1. בתשובה (היכל הוראה ח"ד הוראה קלה) הוסיף מורינו הרב שליט"א עוד, דהגם שבשו"ת שבות יעקב (ח"ב סי' קא, מובא בפ"ת יו"ד סי' שסב סק"א) כתב, דאין חיוב לקבור ומי שחושש לעצמו משום סכנה אפשר דאינו מחויב לקבור, ע"כ. מכל מקום כבר נהגו ברוב המקומות שלא מקפידים על זה, וקוברים האברים ושומר מצוה לא ידע דבר רע. וסמך למנהג זה שקוברים האברים, מציינו במדרש רבה (פר' חיי שרה ס' ג) ז"ל: ושניהם [פנחס ויפתח] נענשו בדמיה של נערה, יפתח מת בנשילת אברים, בכל מקום שהי' הולך בו הי' אבר נישול ממנו והיו קוברים אותו שם, שנאמר וימת יפתח ויקבר בערי גלעד בעיר גלעד לא נאמר אלא בערי גלעד. הרי שהיו קוברים אבריו בכל מקום שנשלו שם.

ומאחר שנהגו לקבור האברים נראה שיש לקבור אותם במקום ששם יקברו את כל הגוף עפ"י מה שעולה מדברי הטור יזהב (יו"ד סוף סי' שלט), בשם הרקנטי (פר' וריח), דבשעת מיתה יזהר שלא יצא שום אבר חוץ להמטה, והפליג שם על מי שאינו נוהר בזה. ובספר כלבו על אבלות להרב גרינוואלד (עמ' רמג) מביא כן בשם יד יצחק (ח"ג סי' שלז), ומוסיף לומר ז"ל, וכתבו האחרונים שאם יצא אבר יקום בתחיית המתים מחוסר אבר זה, ומוזה יש לדון להקפיד גם ע"ז שיהי' הגוף שלם נקבר במקום אחד.

וכדמות ראייה אפשר להביא מדברי המשנה (סוטה מה ע"ב), נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר, מוליכין הראש אצל הגוף דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר הגוף אצל הראש, חזינן דיש ענין לקבורו במקום אחד. [ובאמת אין ראייה זו מוכרחת, דדוקא התם דמייירי לענין המקום שקנה המת מצוה דיינינן איפה קנה מקומו אם במקום הראש או במקום הגוף, אבל שאר מתים שלא קנו מקומם מאן יימר דיש ענין להניחם כאחת].

2. ב"מילי דהוראה" (היכל הוראה ח"ד הוראה קלה) כתב מורינו הרב עוד, דהנה בילקוט שמעוני (פר' אמור רמז תרכז) אמרו, מעשה ביוסף בן פקחין שעלתה נימא ברגלו ונכנס הרופא לחתכו והיה הרופא גורר בה, אמר ליה הנח בה כחוט השערה והודיעני, חתכה והניח בה כחוט השערה והודיעני, קרא לבנו ואמר לו צא חנוני בני עד כאן היית חייב לטפל בי מכאן ואילך צא לך אין אדם מטמא לאבר מן החי מאביו, ועיין קיצור שו"ע (סי' רב סעי' א).
וכן פסק להדיא בשו"ת נודע ביהודה (מהדורת יו"ד סי' רט, הובא בפתחי תשובה יו"ד שטט אות ג) ז"ל: אבל באבר מן החי שאין שם מצוה של קבורה, ומה שקוברין האברים הוא להציל מן הטומאה פשיטא שאין שום היתר כלל, ואברי עצמו ואברי איש ר' דין אחד להם שאין הכהן רשאי ליטמא להם.

3. אודות מה שנשאל מורינו הרב שליט"א (היכל הוראה ח"ד הוראה קמא) מאנשי הח"ק פעה"ק ירושלים ת"ו, שכמה פעמים אירע להם שכשהכניסו הנפטר לתוך הקבר, התברר להם שהנפטר ארוך יותר מבור הקבר שהכינו עבורו, וכעת צריכים לכפוף אחד מאבריו כדי שיוכלו להניחו בתוך הקבר, [דבר זה יכול לקרות כשישנה פטירה פתאומית רח"ל או זמן קצר לפני שקיעה וכדו' ולא תמיד מספיקים לברר את כל הפרטים].
ועתה שאלתם כיצד להניח הנפטר והאם מותר לכפוף קומתו או רגליו, ובפרט בעובדא שהיה לאחרונה שכאשר הגיעו להכניס הנפטר למקומו, ובתחילה הכניסו הרגלים ואח"כ הגוף והראש, והתברר להם שאין מקום לראש

מילי דהוראה

להכין מלאי אוכל ושתיה בעת מלחמה
 בזמן מלחמה השורר כאן בארץ ישראל, נשאל מורינו הרב שליט"א מאשה אחת, כי מאחר שמחמת המצב נתעוררה בהלה והאנשים קונים הרבה מצרכים לשעת חירום שיהיה בביתם ולא יסבלו מחסור, ובפרט ששמעו מהשלטונות שכל אחד צריך להכין מלאי בביתו לשעת חירום, הרי שיש לדון כמה הוא השיעור שמותר לה להכין כמלאי לשעת חירום. וכמו כן, אם היא תקנה כמות גדולה מידי זה יגרם למחסור ואחרים לא ישיגו את הכמות שהם זקוקים לו, והוה חב לאחרני.
 בשמע שאלה זו, אמר מורינו הרב שליט"א, פוק חזי גדולת נפשם של עם ישראל, שגם בעת צרה רח"ל כל אחד חושב על זולתו וחושש שמא יחסר לרעהו. והנה באמת שמצד מדת הבטחון אין צורך להכין מלאי כלל, והקב"ה הוא הזן והמפרנס בכל עת ובכל שעה, ונותן לכל אחד את מה שהוא צריך בכל יום ויום, אולם מצד חובת ההשתדלות תכין לעצמה מלאי לג' ימים ולא יותר.

אם מותר לכהן להיטמא בכדי לזהות נפטר אם הוא בנו

כהן אשר בנו נהרג באופן טראגי ה"י, ועתה מתבקש הוא לבוא ולזהות את גופת בנו, אסור הדבר מפני שאינו ידוע עדיין שזהו גופת בנו, והרי הוא ככל המתים שאינם קרובים לו, רק ניחו מחיצה של גובה עשרה טפחים בינו לבין הגופה כדי שיוכל לזהותה, ואם אכן זהו גופת בנו, יכול הוא להיטמאות אליו.¹
 הי"ר שבלע המוות לנצח ומחה ה' אלוקים דמעיה מעל כל פנים ונאמר אמר

ולכן הוצרכו אז להרחיב הקבר, אלא שבאותו מקום שהרחיבו לא היו הבלוקים שגיניו עליו שלא יפול עליו עפר מן הצדדים ולכן הניחו שני בלוקים באלכסון מעל מקום הראש, אך דא עקא שהבלוקים היו מונחים על ראש הנפטר ממש, ועתה הם שואלים מה יעשו בעובדות כאלו כנ"ל.

השיב להם מורינו הרב שליט"א, דהנה הלכה פסוקה היא בשו"ע (י"ד סי' שסב סעי' ב), ונתנין המת על גביו ופניו למעלה, כאדם שהוא ישן. והובא בפוסקים (רמב"ן, ב"י, פרישה בשם מהרש"ל והגרי"א) דה"ה על צדו, אלא שנהגו העולם לקבור כשהמת מוטל על גבו ופניו למעלה, והחזון איש (י"ד סי' רח סק"ב) כתב, דמה שאמרו דגם על צידו, היינו דאין איסור על צדו ואין בזיון המת, אבל לכתחילה נהגו לקברו על גביו. ובטור (שם) הביא בשם רב נטרונאי, ששאלוהו איזו דרך ישרה לקבורה אם להטילו בכוך, ולהניח לוח למעלה מן הכוך שלא יגע בפניו עפר וטיט, או כשם שאנו עושין שנותנין עפר על כולו, והשיב להטיל עפר על פניו יש בזיון בדבר ולא נכון לעשות כן. אמנם הוסיף שם שבבבל שאין שם ברד קוברין אותו בארון ונותנין עפר על פניו ועל עיניו, ואם יש גשמים מביאים עפר יש ונותנין עפר על פניו, ומכסין פניו בבגדיו ונותנין עפר על בגדיו ועל כולו, והלבוש כתב (הביאו הש"ך שם סק"ב), שנהגין לכסות הארון בדף, ושלא להטיל שום עפר על גופו מפני שבזיון הוא לו.

ובחכמת אדם (כלל פנה ס"ב) כתב, דנהגים להעמיד דפים מן הצד ומניחים עליהם דף כדי שלא יפול עפר על פניו וגופו שהוא בזיון לו, ומכל מקום מי שיש לו עפר ארה"ק מפזרין על גופו, והעיקר על ברית קודש ואין בזה משום בזיון, דכל דבר שעושין לתועלת המת אין בו בזיון.

ומעתה בנדון שהיה לאחרונה, לכתחילה היה צריך להניח דף מעל מקום הראש, וכדי שלא יהיה מונח על הראש ממש ולא יפול עפר על פניו, יניחו שני בלטות מצדי הראש ומעליה בלטה נוספת שלא יגעו בראש הנפטר, ובדיעבד אם אין להם [כמו שהיה במקרה הנ"ל], טוב עשו מה שעשו שהניחו שני הבלוקים באלכסון, שבאופן זה אף שהבלטות מונחות על הראש, אעפ"כ עדיף יותר ממה שבמשך הזמן יהיה כל הראש מונח בתוך העפר שזה בזיון גדול יותר, ויה"ר שזנכה במהרה שיקומו ישיני עפר בתחיית המתים ובביאת משיח צדקנו בב"א.

4. שו"ת היכל הוראה ח"ד הוראה קמ.

הלכה והוראה בישראל

תשלומי שכירות הדירות עקב המצב השורר בארץ הקודש

חליפות, כובעים, בגדים ועוד חפצים שערכם עולה לאלפי דולרים], והם אינם יודעים לעת עתה אם ישו בו לארה"ק.

הנה התורה חסה על ממונם של ישראל וכדי שלא יהיו מן הצועקים ואינם נענים, עליהם לדעת שהיות והחפצים שנתרו בדירותיהם מונעים מהמשכירים להשכיר את הדירות ומדין תורה אין הבחורים רשאים לגרום הפסד למשכירים ולמנוע מהם להשכיר הדירה לאחרים.

על כן החוב מוטל על כל אחד מהבחורים שיוציא חפציו מהדירה אם על ידי שליח ואם על ידי קרוב, ויפה שעה אחת קודם כדי למנוע מחלוקת ועגמ"נ יתירות. כי מדין תורה ישנם אופנים שמותר לו למשכיר להשליך את חפצי השוכר לרחובה של עיר. ובפרט שהרבה בעלי דירות אינם יודעים איך להשיג את הבחורים השוכרים כדי להודיע להם, [עיין שו"ע חו"מ סי' שיט ס"א ובפתחי תשובות שם מה שהביא משו"ת חוות יאיר סי' קסה]. והתורה חסה על ממונם של ישראל.

ועצה טובה קמ"ל כדי למנוע עגמת נפש ומחלוקת, שיבואו בדברים עם בעלי הדירות שיניחו חפציהם במקום המשתמר [מחסן לאחסון וכדומה], וכמובן שהוצאות ההעברה למקום המשתמר ודמי האחסון של מקום האחסנה הם על חשבון הבחורים השוכרים ולא על המשכיר.

והחוב מוטל על כל אחד ואחד מהבחורים להודיע איש לרעהו על דבר זה - כדי להציל ממון חברו, ומקיים בזה מצות השבת אבידה ומונע תגרה ומחלוקת מבני ישראל.

וע"ז באעה"ח למען כבוד בני הישיבות והצלת ממונם של ישראל המשכירים והשוכרים

משה בראנדסארפר

למען כבוד בני הישיבות והצלת ממונם של ישראל המשכירים והשוכרים, ראינו לפרסם כעת עתה עקב המצב המלחמה השורר כאן בארץ ישראל מכתב תשובה להלכה שכתב מורינו הרב שליט"א בזמן הקורונה, שהרבה מבני הישיבות מחו"ל לא חזרו ללימודם כאן בארץ ישראל, והדירות ששכרו נשארו בלא דיירים והתורה חסה על ממונם של ישראל וכדי שלא יהיו מן הצועקים ואינם נענים, ומכתב פסק הלכה להלן נוגע גם כעת.

בס"ד יום רביעי י"ב אייר תש"פ לפ"ק

לאלפי בני הישיבות בני חו"ל די בכל אתר ואתר, שדרו בדירות שכורות בארה"ק ונחפזו לשוב לביתם, הנה לפניכם פסק הלכה והודעה דחופה ונחוצה, שלא יהיו מן הצועקים ואינם נענים.

אחרי שבימים האחרונים באו לפנינו בהיכל הוראה לדון בכמה וכמה מקרים בדיני ממונות בנידון בחורי ישיבות השוכרים דירות לבין בעלי בתים המשכירים את הדירות, שעקב מצב הקורונה אינם חוזרים לארץ ישראל והוה מחמת מכת המדינה השורר כעת, וכדי למנוע עגמ"נ ודיני תורות סבוכות.

ראינו חובה להודיע בזה לבחורים החשובים לומדי הישיבות הקדושות פה בארה"ק וביחוד לבחורים הלומדים בשכונתנו בית ישראל בישיבה הקדושה ישיבת מיר עיה"ק ירושלים שנמצאים עכשיו בכל אתר ואתר, אשר בימי שהותם בא"י הם דרים בדירות שכורות, ועתה כשנתפשטה מגפת הקורונה רח"ל נחפזו לשוב לביתם בגולה והותירו אחריהם חפצים רבים בדירות שדרו בהן [- מקררים, תנורים, כלי אלקטרוניקה, רהיטים,

איגוד הרבנים
תלמידי היכל הוראה
בארה"ק העונים
לשואלים דבר ה'
זו הלכה

ירושלים	חיפה
בית שמש	קרית ספר
ביתר	נתניאל
בני ברק	טבריה
טל סטון	צפת
אשדוד	אור הגנוז
ערד	נוף הגליל
תענה	

זמני קבלת קהל במוכז "היכל הוראה" ביחשלים רח' זוננפלד 3 טל' 02-5322775

א-ה מהשעה 10:00 לפנה"צ עד 9:00 בערב	עושי"ק וערב יו"ט לפנה"צ 11:00 עד 1:00	שבת ויו"ט משעה קודם השקיעה עד רבע שעה קודם השקיעה	מוצש"ק ומוציא יו"ט מחצ"שעה אחרי זמן ר"ת למשך שעה
--	--	--	---

ע"פ תקנת רבינו מרן ה"קנה בשם" ז"ע שאלות דחופות או שאינה סובלת דיחוי, בכל עת וזמן בימים ובלילות.
בית בנו הדומ"ץ
 הרה"ג שמעון עודד בראנדסארפר שליט"א כמה דקות מההיכל רחוב רבינו גרשום 5 [כניסה א' קומה 2] ים פל' 0527155774

מלע בנין היכל הוראה טל' 02-5370033 פל' 053-3111159

אומד מן ההדרש

פנינים מתוך השיעור השבועי מאת הגאון המופלא
דבי אברהם משה באקאן שליט"א

מהות חיוב ההורג את עצמו

אי הוי טריפה בחוליא אחת לענין העושה את חבירו טריפה.

מאי נפק"מ בטריפה אי אינו חייב אלא כמת

שהרי כתב המנחת חינוך (מצוה לד אות א) לדון במי שעשה חבירו טריפה כגון שנקבו קרום של מוח וכדו' ובא אחר והרגו הרי הראשון חייב מיתה דאם טריפה אינו חי הרי הוא הרגו ומה אכפת לי אם עודנו חי, אך דחה המנחת חינוך דהא אמרי' בגיטין (מג.) דשור שהרג את הנפש אינו משלם כופר אלא לאחר מיתה ולא כשעשאו טריפה משום דכתיב (שמות כא, כט) 'והמית איש או אשה' כל עוד לא מת לא מתחייב כופר אף אם אינו חי, והכא נמי כתיב 'מכה איש ומת' (שם יב) וודאי אין העושה חבירו טריפה חייב מיתה.

ולפי זה צ"ב כונת דברי התוס' הנ"ל מאי נפק"מ לדינא דעושה חבירו טריפה, והקהלות יעקב ביאר הנפק"מ דאיירי כשלבסוף מת מחמת אותה המכה ובכהאי גונא אינו חייב אלא אם כן היתה המכה ראויה להרוג מחמת עצמה ואם מכה כזו עושהו טריפה הרי יודעים שיכולה היא להרוג ואין צריך אומד ואם אינו טריפה צריך אומד אם היתה המכה ראויה להרוג.

המיתה בטריפה אינו אלא תנאי

והגאון ר' איתמר גרבוז שליט"א בשח"ט חולין בגמ' חולין (שם) כתב לבאר באופן אחר על פי דברי היד רמ"ה בסנהדרין (עח.) שכתב על דברי רבא דאמר התם 'הכל מודים בהורג את הטרפה שהוא פטור' שהעושה את חבירו טריפה ובא אחר והרגו הראשון שעשאו טריפה חייב מיתה דאף שהרגו אחר מכל מקום הראשון כבר עשאו טריפה. ולכאורה דברים אלו נסתרים מהגמ' בגיטין שאין משלמין את הכופר אלא לאחר מיתה, וביאר הגר"א גרבוז דהביאור הוא דיש תנאי שאינו מתחייב אלא אם כן מת לבסוף אך אף אחר שמת עיקר החיוב הוא משעת עשייתו טריפה. ומעתה הלכה ראיית המנחת חינוך שאין העושה את חבירו טריפה חייב מיתה, דיש לומר שפיר דחייב מיתה והא דכתיב מכה איש ומת תנאי הוא שאינו חייב אלא אם כן מת לבסוף.

א

ההורג את עצמו חייב בדיני שמים

אמר קרא (בראשית ט, ה) 'ואך את דמכם לנפשתיכם אדרש' ופירש רש"י דהזהיר כאן הכתוב על ההורג את עצמו 'אף על פי שהתרת' לכם נטילת נשמה בבהמה את דמכם אדרוש מהשופך דם עצמו, ו'אדרוש' היינו מיתה בידי שמים. וכן פסק הרמב"ם (פ"ב מהל' רוצח הל' ב ג) "אבל השוכר הורג להרוג את חבירו או שלח עבדיו והרגוהו או שכפת חבירו והניחו לפני הארי וכיוצא בו והרגתו החיה וכן ההורג את עצמו, כל אחד מאלו שופך דמים הוא ועון הריגה בידו וחייב מיתה לשמים ואין בהן מיתת בית דין. ומנין שכן הוא הדין שהרי הוא אומר שופך דם האדם באדם דמו ישפך זה ההורג בעצמו שלא על ידי שליח, את דמכם לנפשתיכם אדרוש זה ההורג עצמו וכו', ובפירוש נאמר בשלשתן לשון דרישה הרי דינם מסור לשמים.

מאי נפק"מ בחיוב מיתה אחר מיתה

ותמה הכלי חמדה (פר' נח אות ג) היאך שייך לחייב את ההורג את עצמו והלא כבר מת הוא ומה שייך להרגו שוב, וכתב שאולי מזה יש להביא מקור לדברי הפני יהודע בבבא מציעא (טז.) שהמאבד עצמו לדעת אין לו חלק לעולם הבא, ונלאו רבים למצוא מקור לדבריו, וכתב הכלי חמדה דאולי היינו המיתה בידי שמים דקאמר הרמב"ם שההורג את עצמו אין לו חלק לעולם הבא.

אך לכאורה דין מיתה בידי שמים אינו רק למעט חלק העוה"ב אלא חיוב מיתה גמור הוא, ועוד דהא הרמב"ם כתב 'ואין בהן מיתת בית דין' דמשמע דלולא קרא ד'אדרוש' הוה אמינא שחייב הוא אף בדיני אדם, ואיך שייך להרגו בידי אדם והלא כבר הרוג הוא בידי עצמו. ודוחק לומר דלא קאי הרמב"ם אלא על ההורג את אחרים האמור באותה הלכה על ידי אחרים וכדו'.

הרמב"ם איירי שעשה עצמו טריפה

וביאר הכלי חמדה ליישב דברי הרמב"ם דאיירי באופן שלא הרג את עצמו עדין אלא עשה עצמו טריפה, דהנה בספר לימודי ה' (ס' קסה) דן באדם שפגע בחבירו ועשאו טריפה דכיון שהטרפה חשוב כמת

נחשב הרוצח כאילו כבר הרג אדם וחייב הוא מית האף טרם שמת הנרצח, ולפי צד זה כתב הכלי חמדה דיש לומר דההורג את עצמו אף קודם שמת כיון שנעשה טריפה יתחייב מיד מיתה בידי שמים אף שלא מת עדין.

פלוגתא בשיעור חסרון שדרה

ויש לדון בחיוב דהעושה עצמו טריפה דהנה בחולין (מב.) הביאה הגמ' מהספרי פלוגתת בית שמאי ובית הלל בדין חסרון בשדרה דהיינו כמה יחסר בשדרה ולא יטמא כדין שדרה המטמא באהל אף שאין בו כזית ויטמא מדים עצם כשעורה במגע ובמשא בלבד, בית שמאי אומרים שתי חוליות ובית הלל אומרים חוליא אחת, ואמר רב יהודה אמר שמואל וכן לטריפה דלכית שמאי לא הוית טרפה בבציר משתי חוליות ולב"ה בחוליא אחת כבר נעשה טריפה.

חומרא וקולא בטריפת אדם

ובתוס' (ד"ה ואמר) הביאו את דברי הגמ' בעירובין (י:) דמותר להחמיר ולעשות שתי חומרות אף כשסותרות זו את זו, וכתבו התוס' עלה דלענין טריפות קאי, דהיינו שבדיני טריפה באדם ישנן ב' נפקותות לקולא ולחומרא אם נחשב האדם לטריפה או לא וכגון בהא דאמר רב יהודה אמר שמואל 'וכן לטריפה, וכתבו התוס' 'חומרא לענין הורג את הנפש' ובפשטות היינו שכאשר נחסר לאדם חוליא בשדרה ובא אחר והרגו, דאי הוי שיעור חסרון והרי הוא טריפה אין ההורג חייב דהא כבר כהרוג היה ואילו לבית שמאי ששיעור טריפה הוא בב' חוליות לא היה טריפה לפני הרציחה וחייב ההורג.

'וקולא לענין פדיון בכור אם נטרף תוך שלשים שאין הכהן צריך להחזיר אם קבלו', והוסיפו התוס' עוד נפקא מינה לקולא 'לענין עשה חבירו טריפה', וביאר המהר"ם שהכהו ונחסר חוליא אחת בשדרתו דלכית שמאי לא נעשה טריפה בכך ואינו חייב מיתה משום רציחה והוא הקולא. ולכאורה צריך ביאור במאי איירי אי לבסוף מת חבירו חייב הרוצח מכל מקום ואי לא מת לבסוף אינו חייב מכל מקום אף אם טריפה הוא ומאי נפקא מינה

ולפי זה יש לבאר דברי התוס' שכתבו נפק"מ לקולא בטריפה כפשוטו דהמכה את חברו וחסרו חוליא אחת בשדרה דפלוגתא היא אי הוי טריפה או לא, ואיירי כשלבסוף מת על ידי אחר או ממקרה אחר שלא מחמת המכה, מכל מקום כיון שהעושה חבירו טריפה ומת לבסוף חייב מחמת זה שעשאו טריפה ולא מחמת שמת, הרי לבית שמאי דלא הוי טריפה פטור ולבית הלל דהוי טריפה חייב מיתה.

אין נפק"מ ברמב"ם דהא החיוב הוא אחר מיתה

לאור כל האמור נחזור לדברי הרמב"ם הנזכרים דההורג את עצמו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, וכתב הכלי חמדה דנפקא מינה היכא שעשה עצמו טריפה לפי הצד שהעושה חבירו טריפה חייב מיתה, אך לפי הנתבאר אף למאן דאמר העושה חבירו טריפה חייב אין זה אלא כשלבסוף מת הטריפה, ואף אם סיבת החיוב היא מחמת שעשאו טריפה ולא מחמת שמת הא מכל מקום מת הוא, ואם כן איך שייך צד חיוב בהורג את עצמו והלא כבר אינו בחיים.

ב

עדות שאי אתה יכול להזימה

והנה בשו"ת אמרי יושר להגה"ק ר' מאיר אריק זצ"ל (ח"א סוף סי' קנא) הביא מדברי ההלכות קטנות (ח"ב סי' רלא) שדן בשאלה זו במי שעשה עצמו טריפה והתרו בו אם בית דין ממיתין אותו משום 'אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש לרבות הממית את עצמו'. וכתב באמרי יושר דיש לדון דלכאורה מאי נפקא מינה הא הוי עדות שאי אתה יכול להזימה שהרי העדים רצו להרוג אדם שהוא טריפה וההורג את הטריפה פטור ואם כן הרי רצונם בעדותם היה לעשות מעשה הפטור ממיתה ואין שייך להזימה וכל עדות שאין אתה יכול להזימה אינה עדות, ולפי זה שוב אין נפק"מ בדין ההורג את עצמו. אך נראה דלא קשה כלל דיש לומר דאיירי כשעשה עצמו טריפה בפני בית דין דאין צריך להיות עדות שאתה יכול להזימה כיון שאין צריך לדין עדות וכדאמר' בסנהדרין (שם).

אך האמרי יושר תמה על נדון זה דהא קיימא לן דההורג את הגוסס חייב אך אינו חייב עד שימות, ובודאי העושה חבירו טריפה אינו חייב עד שימות וכל שכן העושה עצמו טריפה שעד שימות ליכא לחיוביה ומאי נפקא מינה במ"ש ההלכות קטנות. ולבר מן דין כתב לתמוה על ההלק"ט דהא קרא ד'אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש' איירי במיתה בידי

שמים וכמו שכתב רש"י שם וכן פסק הרמב"ם, ומשכך דחה האמרי יושר את הדברי ההלכות קטנות.

נפק"מ לענין קם ליה בדרבה מיניה

על כל פנים צריך ביאור במה שכתב הרמב"ם דההורג את עצמו פטור מדיני אדם דמאי נפקא מינה הא מת הוא מכבר ואין שייך לחייבו מדיני אדם. ותירצו האחרונים [אשר לשלמה בסנהדרין (עג). וכן המרחשת (ח"ג סי' כו) וכן תירץ הגאון ר' פינחס שרייבער זצ"ל (בקול תורה ע"א)] דנפקא מינה לענין קם ליה בדרבה מיניה, כגון בשעה שהרג את עצמו הזיק לחבירו דאי ההורג את עצמו חייב בדיני אדם הרי קם ליה בדרבה מיניה ואין חיוב הממון עליו ואם פטור מדיני אדם לא אמרינן קם ליה בדרבה מיניה דהא לא קיימא לן כר' נחוניא בן הקנה ולא אמרי' קם ליה בדרבה מיניה אלא בחיוב מיתה בידי אדם, וחל חיוב הממון עליו בשעת מעשה והיורשים חייבים לשלם, וכן כתב המנחת חינוך (שם אות ה) בקיצור, וכן כששאלתי את פי מרן הגר"ח קנייבסקי השיב דהנפק"מ היכא דקרע שיראין.

נפק"מ למקום הקבורה

והגר"פ שרייבער (שם) כתב עוד נפקא מינה בדברי הרמב"ם ליישב קושיית הכלי חמדה דנפק"מ למקום קבורתו דהא אמרינן בסנהדרין (מז). דשתי בתי קברות היו מתוקננין לבית דין אחת למתים שנהרגו בסייף ובחנק ואחת לנהרגין בעבירות החמורות יותר שנהרגו בסקילה ובשריפה, וכיון שההורג את עצמו פטור מדיני אדם אינו נכלל הנהרגין ולא יקברוהו בבית הקברות דנהרגין.

אך הקשה על זה הגר"פ שרייבער דהא מכל מקום אף אם היה חייב בדיני אדם כרוצח אדם אחר הרי לא נגמר דינו בבית דין כיון שהמית את עצמו, והלא חייב מיתה שמת קודם שנגמר דינו אין קוברים אותו בבית הקברות דהרוגי בית דין, ואם כן אין נפק"מ בזה גבי ההורג את עצמו, אך כד נעייין בעיקרי הסוגיות דקבורת הרוגי בית דין נוכל ליישב שפיר נפקותא זו וצר הגליון מלהכיל הכל.

ראיה לגן עדן וגיהנם

והנה החזקוני בפר' נח (ט, ה) כתב על הפסוק אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש שמכאן תשובה לאומרים אין גיהנם וגן עדן דכין דילפינן ממקרא זה שההורג את עצמו הקב"ה דורש דמו ממנו 'ואימת אם לא לאחר מיתה'. ולכאורה קשה מה ראיתו הגדולה ותשובתו הנצחת דיש

גיהנם והלא נתבאר דיש כמה נפקותות בעולם הזה בהא דחייב בדיני שמים והוה אמינא דחייב בדיני אדם, והרי בן נח בכל מקום שישראל חייב בדיני שמים חייב הוא אף בדיני אדם ואם כן יתוקם דין זה קודם מיתה ובנוגע לדינים האמורים.

בכך נח אין נפק"מ

אמנם נראה ברור דאף דדין ההורג את עצמו נוהג בישראל מכל מקום קרא איירי בבני נח, ובבני נח ליכא דין קם ליה מדרבה מיניה כמו שכתבו התוס' בעירובין (סב. ד"ה בן) להוכיח מהא דאמרי' בגמ' שם דבן נח נהרג על פחות משהו פרוטה ולא ניתן להשבון, ואף דבעבודה זרה (עא. ד"ה בן) כתבו דשיטת רש"י היא דבבן נח נוהג דין קם ליה בדרבה מיניה מכל מקום יש לומר דהחזקוני סבירא ליה כהתוס' דליכא בב"נ קלבד"מ ולכך הוכיח מקרא ד'אדרוש' דהיינו לאחר מיתה והוכחה דיש גיהנם וגן עדן.

וכן הנפקא מינה שכתב הגר"פ שרייבער למקום קבורתו הרי אין לבני נח קברות מיוחדים להרוגי בית דין. ולבר מן דין יש לומר דבהאי דינא אף בן נח אינו חייב בדיני אדם אלא בדיני שמים דהא קרא דעסיק בבני נח קאמר 'אדרוש' דהיינו מיתה בידי שמים ואין נפק"מ בכל הנ"ל.

בן נח חייב בדיני אדם

אך יעויין ברמב"ם בהל' מלכים (פ"ט הל' ד) שם פסק דבן נח שהרג אף שלא הרג בידים וכגון שכפתו לפני הארי וכדו' שישראל בכהאי גונא פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, בן נח נהרג עליו והוא הדין בהורג את עצמו ובכל האמור בהל' רוצח שם שפטור מדיני אדם. ולפי זה שפיר יש להקשות כנ"ל על החזקוני, אמנם יעויין באחרונים שם שהקשו דהא הרמב"ם דרש למעט מן הכתוב 'אדרוש' דחייב רק בדיני שמים וקרא בבני נח איירי ואיך יחייב ב"נ בדיני אדם.

הרמב"ם לא איירי בהורג עצמו

ויש מן האחרונים שכתבו דמקור דברי הרמב"ם הוא במדרש (בראשית רבה לד, יד) על הפסוק שלאחריו (י, ט) שופך דם האדם באדם דמו ישפך', דאמרינן שם שבבני נח אף ההורג על ידי אחר כגון ששלח שליח להרוג את חברו חייב המשלח מיתה, וכן כשהרג על ידי חיה וכדו'. ולפי זה יש לומר דהרמב"ם בהל' מלכים איירי דוקא בכהאי גונא אבל ההורג את עצמו אינו חייב בדיני אדם אף בבני נח, ואתי שפיר דברי החזקוני.

אוצר ידיעות התורה

♦ משיעורי המגיד הרה"ג רבי אהרן קאהן שליט"א ♦

כשרות העופות והביצים בזמנינו (א)

אין אתנו יודע עד מה להכריע בבירור על כל מין ומין ממיני העוף, האם טהור הוא וראוי לאכילה, או שאינו ראוי לאכילה.

דוגמא אחת ידועה היא, מה שאסרה תורה את עוף הדוכיפת (ויקרא י"א, ט), וכתב רש"י בהגדרתו, שהוא 'תרנגול הבר', הרי כי אף ממין התרנגול שהוא העוף הנאכל על ידינו, ישנם עופות שאסורים באכילה, כך צצריכים אנו לידע את הדרך נלד בה לברר את אכילת העופות הטהורים והמותרים באכילה.

ואכן מצאנו במשנה (חולין נט): "סימני בהמה וחייה נאמרו מן התורה, וסימני העוף לא נאמרו, אבל אמרו חכמים כל עוף הדורס טמא, כל שיש לו אצבע יתירה, וזפק, וקורקבנו נקלף, טהור", והנה הגם כי בהבנת הסימנים נחלקו הראשונים, מה הגדרת 'דורס', ומה הכוונה באמרם 'אצבע יתירה', אך בכל זאת סימנים אלו הם המהווים את הדרך להכיר בכשרות העופות וטהרתם לאכילת בני ישראל.

שיטת רש"י כי אין דרך לידע בעוף שאינו דורס אלא על ידי מסורת

לאור דברי המשנה, לכאורה לא היה מקום לכל פולמוס שרק לא יהיה, כי על ידי בירור ד' סימנים אלו, א' שאינו דורס, ב' שיש לו אצבע יתירה, ג' שיש לו זפק, ד' שקורקבנו נקלף ביד, הרי התברר ללא כל ספק כי מדובר בעוף טהור הראוי לאכילה, ומה מקום יש להתחיל לדון בפולמוס זה או אחר.

ברם, יסוד הדברים הוא לפי שיטת רש"י, שכתב (חולין סב: בד"ה חזייה) על פי המבואר שם בגמרא, כי היה תרנגולת מסוימת שהחזיקה בכשרות, הואיל וראו כי יש לה אצבע יתירה וזפק וקורבנה נקלף, וגם ראו עליה שאינו דורסת, אך כעבור זמן מה שהחזיקה בכשרות, הבחינו איך שהיא דורסת, והתברר כי אינה מותרת לאכילה.

כתב רש"י על פי זה: "ומתוך שאין אנו בקיאים בהם נראה לי דעוף הבא לפנינו יש לומר שמא ידרוס דהא הך תרנגולתא דאגמא היו מחזיקין בטהורה ולאחר זמן ראוה שדורסת ואין עוף נאכל לנו אלא במסורת עוף שמסרו לנו אבותינו בטהור ושלא מסרו לנו יש לחוש ובמסורת יש לנו לסמוך כדאמר לקמן (חולין סג:) שעוף טהור נאכל במסורת".

מכאן ייסד רש"י את שיטתו, כי אין כל משמעות לסימני הטהרה שבעוף בלחוד, אלא בנוסף לסימני העוף צריכים אנו לברר אודות מסורת אכילתו מדור דור, כי רק על ידי ידיעת המסורת יכולים לוודא כי מדובר בעוף טהור הראוי וכשר לאכילה, והוכחתו עמו, כי אף ששלושת סימני הטהרה של אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף יכולים להכיר, הרי לראות שאינו דורס אין כל דרך לבררו, כי הגם אומנם שיראו כי משך שבוע שלם לא דרס העוף כלל, מכל מקום יכול להיות שכעבור שבוע ימים ידרוס בלא שיראוהו, כך שבפועל יחשב כעוף הראוי לאכילה, אך כעבור זמן מה יראוהו דורס, ועל כן אין לסמוך בזה אלא על המסורה.

כדברי רש"י נפסק על ידי המחבר בשולחן ערוך (יו"ד סי' פ"ב סעיף ב): "ואף על פי שיש לו שלושה סימנים אלו, אין לאכלו, לפי שאנו חוששין שמא הוא דורס, אלא אם כן יש להם מסורת שמסרו להם אבותיהם שהוא טהור". ואם כי נוכיח בהמשך הדברים כי יש בין הראשונים שחלקו על שיטת רש"י, מכל מקום הכרעת השולחן ערוך

דברי הגה"ק הדברי חיים מצאנו זי"ע אודות חומר הדברים לדון בסוגיית מסורת העופות

טרם שנבוא לדון בפולמוס גדול שהתעורר במהלך השנים האחרונות, אודות כשרות העופות בימינו, שומה עלינו להקדים את שכתב הגה"ק הדברי חיים מצאנו זי"ע, אחר שנדרש לדון בסוגיא זו בזמנו, וכתב בתשובתו (יו"ד ח"ב סי' מ"ה): "אך בסוגיא זו לפי עומק העיון לא ירדתי לעומקה על שעה חדא, הגם כי כבר יותר מארבעים שנה שלמדתי הסוגיא בעיון רב, עם כל זה עתה אם אבוא לפלפל צריך זמן חצי שנה על כל פנים, ולזה הפלפול הוא למותר".

ואם הגה"ק הדברי חיים זי"ע כותב כך על סוגיא זו, הרי שבוודאי אין ביכלתנו להקיף את כל הנידונים התלויים בפולמוס זה, ולא נבוא אלא לעורר את עיקרי הדברים והיסודות בענין זה, והנוגע לנו למעשה.

הבהרת צדדי הפולמוס בשנים האחרונות

עוד יש להקדים מתחילה, כי הנה בשנת תשע"ז התעורר הפולמוס סביב עוף ה'בראקל', אודותיו התעורר וויכוח גדול בין פוסקי הדור, כשביקשו להכניס את עוף ה'בראקל' לאכילת בני ישראל עדת עם קודש, ונעשו פוסקי הדור כשני מחנות, ולגודל הפלא כמעט כל אלו שהכשירו את ה'בראקל', צידדו לאסור את העופות הנאכלים מזה שנים על ידי שלומי אמוני בית ישראל, ואילו כל אלו שאסרו את ה'בראקל', היה בדעתם להכשיר את העופות הנאכלים בזמנינו, עד כי כמעט התקבל הרושם כביכול מדובר בשני סוגיות התלויים ועומדים זה בזה.

אך לאמתן של דברים, אין כל שייכות בין שני הנידונים, וסיבת האוסרים את ה'בראקל', אין לה כל שייכות לסיבת מכשירי עופות זמנינו, כי באמת מדובר בשני עניינים נפרדים זה מזה, ואין זה אלא מקרה אשר אירע שנעשו שני צדדי המחנה אווזים כך וכך, וכל אחד יש לדונו לפי ענייניו.

ביריעה שלפנינו נתייחס בעיקר לנידון אודות כשרות העופות בימינו, ואולי נתייחס גם בקצרה לנידון כשרות של עוף ה'בראקל', אך לא יהא בזה עיקר דברינו.

סימני טהרת הבהמות והדגים לעומת סימני טהרת העופות

הנה הצטוונו על ידי הבורא ברוך הוא להתנזר מאכילת בהמות דגים ועופות שאינם טהורים לאכילה, ומסר בידנו הקדוש ברוך הוא סימנים לידע על המינים הטהורים הראויים להיאכל, והם בסימני הבהמות להיותם מפרסים פרסה ומעלים גירה, והדגים סימני טהרתם הוא סנפיר וקשקשת, כך שבכל הנוגע לבהמות ודגים, אין ריבוי הצדדים לדון בהיתר אכילתם.

אמנם סימני העופות לא נמסרו לנו בדברי התורה, אלא שהוזכרו בתורה כ"ד מיני עופות הטמאים שאסורים באכילה, ואילו בפועל מכירים אנו מאות זנים ומינים של עופות, ומחד גיסא הדבר ברור וידוע, כי לא כל המינים שלא הוזכרו בתורה כשרים בפועל, כי ישנם לימודים שונים שהזכירו חכמינו ז"ל אשר למדו מן המפורש, ועל כן

לצורך מטרה זו הרבו חוקרי המפעלים למצוא הכלאות שונות, עד שהגיעו לתוצאה המושלמת של העוף הרווחי ביותר, תוך שהדבר מעורר תחרות בין שני המפעלים לשפר את רווחיות הזנים, מה גם אשר כמובן מדובר בצורת הכלאה הידועה אך ורק לעובדי המפעלים, כדי שלא יוכלו לחקות את הזנים המשווקים על ידיהם, כך שנודע כי קרוב לוודאי שישנם הכלאות מזנים שונים שלא נהגו היתר באכילתם בשנים קדמוניות, המעורבים אף הם בזן המשווק על ידי המפעל, מה שעורר את פוסקי הדור לדון האם יש מקום לאסור אכילת עופות אלו, מאחר ואין אתנו יודע על מיני זנים אלו, וכן מאידך אין אתנו יודע על מסורת זנים אלו.

יש שהגדילו לומר, כי אף משרדי הבריאות של ארצות הברית גם כן אינם מודעים לכל מרכיבי הכלאות אלו, כך שהדבר אינו עובר כל גוף רשמי, מה שמונע את הדרך לברר אודות הזנים המדויקים, באופן שיכולים לסמוך ולידע כי הדברים נכונים ואמינים.

החששות אודות כשרות זן ה'קארניש'

חשש נוסף אשר עלה במהלך השנים האחרונות, הוא אודות זן ה'קורנאש' המקורי, אשר כנזכר אכלוהו משך מאה וחמישים השנים האחרונות בארצות הברית ללא כל מערער, והיו שהוכיחו מתוך ספרי מחקר של עכו"ם, שהוכיחו כי אף בזן זה היו הכלאות שונות עם עופות הידועים כעופות טמאים האסורים באכילה, ועל כן היו שביקשו לאסור את העופות המשווקים על ידי מפעלים אלו, אף בגין הכלאה זו שכביכול נעשתה לפני שנים ארוכות בזן ה'קארניש', מה שפוסל את אכילת העופות.

איברא, כי חשש זה אין לו כל בסיס איתן במציאות הדברים, וכאשר הוכיח הרב הגאון רבי ישראל אשר שיינפלד שליט"א שחקר את הנידון זמן רב, ואף פרסם מאמר ארוך, בו הוכיח כי אין מדובר כלל בדברים הראויים לעלות על שולחן מלכים, ואין מדובר אלא בספרים הכותבים כן בלא כל הוכחה, ואין כל טעם לקבל את הדברים האלו.

ואכן שמעתי מבנו של האדמו"ר מאמשינוב שליט"א, אשר כידוע מנזר את עצמו מאכילת בשר העופות שלנו, ואינו אוכל אלא את בשר תרנגול הודו וכן מביצי הודו, ואף כי גם הוא אינו מורה לרבים איסור בדבר, אך לעצמו נהוג הוא להחמיר ואינו אוכל כלל מבשר העופות שלנו, עם כל זה אמר לי בבירור, כי אין לדבר כל משמעות מצד החשש שעוררו אודות הכלאת זן ה'קארניש' וכנ"ל, כי מצד ספיקות אלו לא חשש האדמו"ר מאמשינוב שליט"א כל עיקר, ואין החשש אלא מצד הכלאת העופות על ידי המפעלים 'רוס' ו'קוב', כך שמצד החשש הנזכר, אין כל מקום לעורר ולערער על כשרות זן ה'קארניש'.

גם זאת ראיתי באחד הספרים אודות מערכה זו, אשר הוכיח כי כל מה שכתבו בספרי המחקר הנזכרים לא היה אלא משום נגיעות שונות שהיה להם בדברים אלו, כך שאין כל נאמנות לדבריהם בספרי המחקר הנזכרים, ועל כן אין לנו לדון אלא מצד חשש הכלאת הזנים המשווקים על ידי המפעלים הנזכרים.

חוסר היכולת לסמוך על עדות בעלי המפעלים על מיני הזנים המשווקים על ידיהם

לכל זה יש להוסיף, כי לכאורה כשם שלא יסמוך אדם על גוי שיביא לו דבר מאפה, ויאמר לו כי מדובר במאפה שאין בו כל חשש, מאחר ולא ראה את הדברים בעצמו, כך לכאורה אין מקום לסמוך על דברי בעלי המפעלים אודות כשרות הזנים, מאחר ולא ראינו ולא ידענו על הדבר מצד עצמו, כך שכפשוטו יש מקום לעורר נידון על כשרות העופות המשווקים על ידי המפעלים האלו.

והרמ"א בפשטות, להחמיר כשיטת רש"י שאין להתיר אכילת עוף אלא על פי המסורת.

אחר כל הדברים האלו נבוא להציג את מציאות הדברים, כמו שהיתה במהלך מאה השנים האחרונות, והשלכת הדברים על גוף הפולמוס.

שיווק העופות בימינו על ידי מפעלי 'רוס' ו'קוב'

בפועל, מציאות הדברים הוא, כי כל העופות המשווקים לציבור אוכלי הבשר הכשר, הוא משני מפעלי ענק שבארצות הברית המגדלים זן מסוים של עופות, ועופות אלו הם המשווקים על ידי כל גופי הכשרות, ונאכלים במשך שנים ארוכות על ידי כל עדת בני ישראל העושים אותו. המדובר הוא בחברות 'רוס' ו'קוב', אשר מחזיקים כמעט בכל השוק בכל העולם כולו, של גידול העופות הראויים לאכילה, על ידי ייצור ביצים המיועדים לגידול תרנגולים שיש רווחים גדולים בגידולם, הן מפאת זמן התפתחותם המהיר, והן בריבוי בשרם הראוי לאכילה, כך שכמעט בכל המקומות נאכלים עופות אלו.

כמובן ישנם מגדלים פרטיים המגדלים עופות בעצמם, אך מדובר בעופות באיכות ירודה, וגם כל ההשקעה סביב גידולם אינו רווחית, על כן כמעט כל השוק כולו הינו מעופות המשווקים על ידי שני מפעלים אלו.

פעילות מפעלים אלו כבר החלה לפני כשבעים שנה, עד כי מלפני חמישים שנה ניתן לומר, כי רוב רובם של אוכלי העופות בעולם, אוכלים מעופות ששווקו על ידי מפעלים אלו 'רוס' ו'קוב'.

מקורות זני העופות בארצות הברית במאה וחמישים שנה האחרונות

כזכור, מפעלים אלו משווקים זן מסוים, אשר בפועל מקורו מהעופות הגדלים בארצות הברית, וכאן צריכים להבהיר אודות זנים אלו שנאכלו בארצות הברית משך מאה וחמישים שנה האחרונות, עוד זמן רב לפני שהחלו מפעלים אלו בשיווק העופות המיוחדים הנעשים על ידיהם.

עוף זה למעשה זן מוכלא הוא, האב הוא עוף מזן ה'קארניש', ואילו האם היא מזן ה'בארדראק', כאשר בעוד ששני עופות אלו שחורים הם, מכל מקום העוף הנולד משניהם הוא העוף הלבן שנאכל היה בארצות הברית על ידי כל גדולי הדור ההוא, כרבינו הקדוש מסאטמאר ז"ע הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל והגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל, ועוד מכל גדולי צדיקי הדורות שבארצות הברית, שאכלו משך שנים ארוכות מזנים אלו.

כפי הידוע, המפעלים משווקים אף הם מזן זה המוכלא כאמור מה'קארניש' וה'בארדראק', אשר נאכל משך שנים ארוכות ללא כל חשש ופקפוק, על כן לאורך שנים נאכלו עופות אלו ללא שעורר אי מי על כשרות העופות והיתירם לאכילה.

הכלאות הזנים על ידי המפעלים להשבת העופות המשווקים על ידיהם

לפני כעשרים וחמש שנה נודע הדבר, כי הרי מאחר ומדובר במפעלי ענק המבקשים להרוויח בכל דרך שהיא, על כן שילבו בגידול זנים שונים של מיני העוף, שיחד הביאו את התוצאה הרווחית ביותר עבורם, כאשר מטרתם היא להגיע לשיווק עוף אשר יכלול מעלות שונות, הן שהעוף יגדל ויתפתח במהירות האפשרית, כי ככל שיעוץ לשלב בו יוכלו לשחוט את העוף מוקדם יותר, יחסכו את עלות ההזנה של העופות בימים אלו, והן שיתרבה חלקי העוף הראויים לאכילה, על חשבון החלקים שאינם ראויים לאכילה, כגון שיהיו רגלי העוף קטנים, וכן עצמות העוף שלא יהיו גדולים יתר על המוכרח, וכן ראש העוף שיהא קטן עד מאד, ועוד חשבונות רבים בשקלול נתוני הגידול הרווחיים ביותר.

הוי זהיר במלאכתך

עלון נ"א

לע"נ הרה"ח רבי פתחיה בן רבי יוסף יונה ז"ל

מאמר שבועי
מאת סופר המערכת

האם צריך להוציא את השמות בפיו קודם כתיבתם - המשך

בשבוע שעבר עסקנו בדין הוצאת התיבות בפיו קודם הכתיבה. שנחלקו בו המפרשים האם טעמו הוא משום חשש טעות, או משום שהבל פי הסופר מחיל קדושה על האותיות.

עמדנו בקושייה האם צריך להוציא בפיו את האזכרות קודם כתיבתם, ואם כן כיצד אפשר להוציא שם יקו"ק בפיו.

אות אחר אות קודם כתיבתם, אבל גבי תפילין ששגורים בפיו כל אין אפילו מידת חסידות להוציא השמות בפיו קודם כתיבתם.

עצת ה'דעת קדושים' כיצד להוציא שם יקו"ק בפיו קודם כתיבתו

ועל טענת ה'קסת הסופר' שיש איסור בכך משום הוגה השם באותיותיו, יעץ ה'דעת קדושים' בשם סידור האריז"ל שבשם יקו"ק יוציא את האותיות בפיו אות אחר אות עם הפסק תיבה בינתיים, דהיינו שיאמר יו"ד עם ה"א. ועוד כתב עצה אחרת שיאמר על ה"י ק"י ואז אין כאן משום הוגה השם באותיותיו שהרי אינו אומר האותיות ממש.

והוקשה לו על עצתו הניחה שהרי אם יאמר קו"ף במקום ה"א עלול הוא לבא לידי טעות, שהרי הוא עלול לכתוב ק' כפי שהוציא מפיו, והרי לדעת רוב הפוסקים טעם האמירה קודם הכתיבה היא לשמירה מטעות.

ומסיק שיש לומר כפי הקרי דהיינו שכשכותב שם שם יקו"ק יאמרו כפי הקרי באדנות, ואף להסוברים שסיבת ההוצאה בפיו היא משום חשש טעות הוא דוקא בשאר תיבות שפעמים אומרים אותם כפי הקרי ופעמים כפי הכתיב אבל בשם יקו"ק שאין לאומרו אלא כפי הקרי וכשכותב מתוך הכתב ומוציא בפיו שם אדנות לא יבא לטעות, ויכתוב יקו"ק. ויעויין בספר סת"ם (שם), אחר שכתב מה שהביא הקסה"ס בשמו, מסיק נמי כן שבשם יקו"ק אין חשש טעות ויאמר כפי הקרי. וממה דלא הביאו הקסה"ס יש לדקדק קצת דלא ניה"ל למיעבד הכי. אך משמע דלכו"ע בשאר שמות צריך להוציאם בפירוש קודם כתיבתם.

פסוק שיש בו שם יקו"ק ועוד שמות אחרים

ועוד כתב ה'דעת קדושים' שאם יש לו לכתוב פסוק שיש בו שם יקו"ק ועוד שמות אחרים, וקורא

דאין צריך להוציא בפיו, אבל בכתיבת שאר שמות שאפשר לקוראם כפי כתיבתם עולה מדברי ה'קסת הסופר' שצריך להוציאם בפיו. אמנם יעויין ב'דעת קדושים' (סימן עדי"ר ס"ק ד'), שכתב סברא לפטור אף בשאר שמות, משום שהשמות שגורים בפיו כל, וא"כ לא גרע מתפילין ששגורים בפיו כל ואין צריך לכתבם מתוך הכתב, וכיון שדייקו האחרונים מהשו"ע (סימן ל"ב סעיף ל"א), שנקט דוקא אם חברו מקרא אותו אז צריך להוציא בפיו אבל הכתב מתוך הכתב אינו צריך להוציא התיבות בפיו. א"כ הוא הדין הכותב שמות אין צריך להוציאם בפיו, דהוי כאילו כותבם מתוך הכתב.

אכן בעלון הקודם הבאנו שנתקשו הנו"כ בסתירת דברי השולחן ערוך, ממש"כ בהלכות ספר תורה (סימן עדי"ר סעיף ב'), שאף אם כותב מתוך הכתב צריך להוציא בפיו.

ובשלמא לשיטת ה'מגן אברהם' אכן כוונת השו"ע שאם שגורים בפיו פטור מלהוציא התיבות בפיו קודם הכתיבה, אך לשיטת הגר"א והשו"ע"ר דלרבותא נקט השו"ע בכה"ג שחברו מקרא אותו, וכל שכן אם כותב מעצמו מתוך הכתב או ששגור בפיו שצריך להוציא בפיו, א"כ אפילו בשמות ששגורים בפיו עדיין צריך להוציא בפיו.

וכן לשיטת הפרמ"ג שחילק בין ס"ת לתפילין, שבתפילין סגי במה ששגורים בפיו או שכותב מפי הכתב, אבל בס"ת לעולם צריך להוציא בפיו, א"כ ניבעי לכל הפחות גבי שמות שבספר תורה להוציאם בפיו.

ועוד שהרי לשיטת ה'ב"ח' שהטעם הוא משום הבל פי הסופר שמקדש האותיות א"כ לא שנא שגורים בפיו, או שאינם שגורים, לעולם צריך להוציא כל תיבה בפיו קודם הקריאה.

ואכן כתב ה'דעת קדושים' שממדת חסידות בכותב שמות בספר תורה אם מובטח לו שלא יכשל ע"י זה להוציא שם שמים לבטלה או להגות את השם המיוחד באותיותיו, יש להוציא השמות

שיטת ה'קסת הסופר' שאין צריך להוציא שם יקו"ק בפיו קודם שיכתבנו

ב'קסת הסופר' (סימן ד' לשכת הסופר ס"ק ו'), הביא מהגאון ר' שלמה קלוגר (ספר סת"ם סימן פ"ו), שהכותב שם הוי"ה לא יקרא התיבה בפיו קודם הכתיבה. וכתב הטעם משום דכיון דעיקר דין זה הוא מדרבנן אין דנין אי אפשר מאפשר.

והוסיף ה'קסת הסופר' שיש ללמוד כן ממש"כ התוס' (מנחות ל'), והמרדכי (שם רמז תקנ"ז), לדקדק מדברי הגמ', 'עד כאן הקדוש ברוך הוא אומר ומשה כותב ואומר מכאן ואילך הקדוש ברוך הוא אומר ומשה כותב בדמע'. ופירש רש"י 'לא היה אומר אחריו מרום צערו', שבדברי פורענות אינו צריך להוציא בפיו. וכתב הקסה"ס ד'אם משום דבר שהוא פורענות יכול למנוע מלקרות מכל שכן בשם הוי"ה ברוך הוא דמשום איסורא יכול למנוע'. עכ"ל.

והוא לשיטתו שהביא (שם), מהגר"ש קלוגר שבתביבה שיש בה קרי וכתב צריך לקוראה כפי הכתיב, וגבי שם יקו"ק יש בכך איסור, דאמרינן בגמ' (פסחים נ, קידושין ע"א), 'לא כשאני נכתב אני נקרא, נכתב אני ביו"ד ה"א ונקרא אני באל"ף דל"ת'. ולכן אסור להוציא שם יקו"ק כפי כתיבתו.

ואף שנבאר שלהסוברים שטעם האמירה קודם הכתיבה הוא משום חשש טעות, יכול לקרוא אות אחר אות ואין צריך להוציא את התיבה כקריאתה, אך בשם יקו"ק גם זה אסור, שהרי מבואר בתוספות (עבודה זרה י"ח.), על פי דברי הגמ' (פסחים שם), שאין להוציא מפיו אותיות של שם המיוחד, וכמבואר שם בגמ' שעל דבר זה נגזרה גזירה על רבי חנינא בן תרדיון לשריפה. ולכן הכותב שם יקו"ק אינו צריך להוציא אפילו האותיות בפיו קודם הכתיבה.

סברת ה'דעת קדושים' שלא להוציא אפילו שאר שמות בפיו קודם הכתיבה

ומשמע מזה דדוקא גבי כתיבת שם יקו"ק הוא

בס"ד

ישמח לב מבקשי ה'

בשורה טובה לכל שוחרי תורה ובפרט סופרים מגיהים וכל העוסקים במלאכת שמים ביום רביעי הקרוב יחל סדרת שיעורים חדשה

משה אורי בלויא

רב ומו"ץ פעיה"ק ירושלים

בספר משנה ברורה סימן ל"ב

והם עיקרי ההלכות שעל כל סופר להיות בקי בהם בפיו

ובלבו שלא ישכחם

בבית המדרש מונקאטש רחוב יואל

מדי יום שלישי

בשעה 7:30 בערב

השיעור הראשון יתקיים ביום שלישי פרשת וירא

הבא עלינו לטובה

מדי שבוע בסוף השיעור יהיה שימוש חכמים מהשאלות שבאו

בבית הוראה בתקופה האחרונה

סופר יקר אל תאבד הזדמנות יקרה זו

מכון קוצו של יו"ד

מבי מדרשא

שאלות שהגיעו השבוע לבית ההוראה - ואי"ה בשבוע הבא נביא את תשובת הרב (א) ולאבתיך (ב) מצות (ג) ולבני (ד) מצוך (ה) מזוזות (ו) אחד / ובכל

שאלות שנשאלו בגליון בשבוע שעבר

והאדמה

הה"א שאלת תינוק אם לא נשתנה צורתו והאל"ף כשר שיש כאן ראש וירך

זבת

לזי"ן הוא ודאי פסול (עם תינוק אולי יהיה כשר לגימ"ל)

איש

כשר לפי שיש לו ראש וירך

כי

רבי מרדכי היה פוסל לפי שיש כאן מ"ם פתוחה והשאלה הגיעה גם לאחד מפוסקי הדור שליט"א שהורה שאם היו"ד מגיע עד נגד המושב שהיה נסתם הוא פסול ואם לאו הוא כשר

ב

פסול

"השאלות נכתבו לעורר לב המעיין ואין לפסוק מזה הלכה למעשה ובכל שאלה למעשה יש לעשות שאלת חכם"

המשך מעמוד א'

פרידלנדר זצ"ל הורה בכל השמות שצריך להוציא בפיו על דרך כינוי כגון 'אלקים' או 'השם' וכיוצא"ב. ויעשה בזה כל אחד כעצת רבותיו.

זעירא דמן ספריא סימ"א

הדברים נכתבו לפי קוצר הבנת הכותב ואין לסמוך עליהם הלכה למעשה

לתגובות ולקבלת העלון במייל ניתן לשלוח הודעה ל: Y4112628@gmail.com

אחר טבילה במקווה, גם הוא צריך לאמרום באותיותיהם או בלשון כינוי כגון אלקים בק', או שיאמר 'השם'. דאם לא כן הרי הוא מוציא האזכרות לבטלה. אלא א"כ יקרא בשעת הכתיבה את כל הפסוקים השייכים לשמות הקודש שכותב.

ולדינא:

יש שהורו כמשמעות הפוסקים שיוציא השמות ממש בפיו. אכן ב'משנת מרדכי' הובא שהגר"מ

אותו באותיותיו, מעתה צריך לקרוא כך גם את כל שאר השמות שבאותו פסוק, שהרי אם יוציא בפיו שאר שמות הקדושים כגון אלקים ואלקיננו כפי הכתוב בפסוק ההוא, הרי הוא מוציא האזכרה לבטלה כיון שאינו קורא את כל הפסוק כהייתו.

המשייר שמות לכותבם בבת אחת בטהרה כיצד יוצאים בפיו

וכן הנוהג לשייר כמה שמות לכתבם בטהרה

יו"ל ע"י

מכון קוצו של יו"ד הדרך לכתוב סת"ם

תניא אמר ר' מאיר כשבאתי אצל ר' ישמעאל אמר לי בני מה מלאכתך אמרתי לו לבלר אני אמר לי בני הוי זהיר במלאכתך שמלאכתך שמים היא שמא אתה מחסר אות אחת או מיתר אות אחת נמצאת מחריב את כל העולם כולו.

מזרקות חיים

ענינים בפרשת השבוע מתוך שיעורו השבועי של
מורינו הגאון הגדול רבי חיים אלעזר זיזיס שליט"א
גאב"ד ביתר עילית

במצות מילה ופריעה

זאת בדיתי אשר תשמדו ביני וביניכם ובין זרעך אחריך המזל לכם כל זכר (י, י)

נשבה רוח צפונית], וכיון שנצטוו יוצאי מצרים על הפריעה אח"כ בשעת מתן תורה היה דינם כערלים דמל ולא פרע כאילו לא מל, ומובנים דברי התוס' שלא הקריבו את הקרבן פסח כיון שהיו ערלים והיינו שהיו ערלים מצד הפריעה שנצטוו במתן תורה עכ"ד המקנה וע"ש עוד בדבריו הנפלאים(ב).

והנה במה דפשיטא ליה להמקנה שנצטוו ישראל על הפריעה במתן תורה ונעשו אז עי"ז כערלים מצד הדין דמל ולא פרע ולכן היו אסורים להקריב קרבן פסח, היה נראה לדון בזה די"ל דבכה"ג נעשה דינם כמי שמשוך ערלתו, היינו מי שחזר הערלה לכסות העטרה אחר המילה דבזה מבואר בגמ' (יבמות עב, א) דמה"ת אין דינו כערול ע"ש, וא"כ ה"נ י"ל דכיון שקודם מתן תורה היו מהולים ועור הפריעה היה דינו כבשר ולא כעור ורק אח"כ שנצטוו על הפריעה נעשה דינו כעור הוי כמו שגדל העור אח"כ דלא מקרי ערל מה"ת.

ולבאר יותר יש להקדים בפלוגתת האחרונים בגדר מילה, דדעת החכמת אדם (כלל קמט ס"ז, ובניית אדם בסופו השייך לשער רינה וישועה) דעיקר מצות מילה הוא חיתוך

יוצאי מצרים שנצטוו על הפריעה רק אחד מתן תורה אם חזר דינם להיות כערלים לפני הפריעה

תוס' בקדושין (לז, ב ד"ה הואיל) כתבו דהטעם שלא הקריבו ישראל קרבן פסח במדבר הוא משום שהיו רובם ערלים. ולכאן דבריהם צ"ב דמקרא מפורש 'כי מולים היו כל העם היוצאים' (יהושע ה, ה) אשר מינה הוכיחו בגמ' יבמות (עא, ב) ד'ישראל שבמדבר מולים היו, וכבר העיר בזה המקנה (קידושין שם) [ומביא שגם התוס' ביבמות (עב, א) דנו בהא דלא הקריבו ישראל כי אם פסח אחד משך ארבעים שנה רק מצד שלא מלו הבנים ומילת הזכרים מעכב בקרבן פסח ולא מפני שהיו ערלים, וכ"כ הרמב"ן והרא"ם בפרשת בהעלותך], ומבאר המקנה דכיון שלא נצטוו על הפריעה רק במתן תורה ולא ביציאת מצרים, דאין לומר דלא נצטוו ע"י משה כלל כי אם ע"י יהושע דהא כתיב אלה המצוות שאין נביא רשאי לחדש וע"כ שנצטוו מפי משה על הפריעה(א), [ומה שלא פרעו רק כשנכנסו לארץ (כמבואר ביבמות עא, א) הוא דכמו שלא מלו בניהם במדבר משום שלא נשבה רוח צפונית ה"נ לא פרעו היוצאים ממצרים משום סכנה דלא

(א) וכדברי המקנה מבואר בתוס' יבמות (עא, ב ד"ה לא) שכתבו דפריעה הוי הלל"מ מיניו ויהושע אסמכיה אקרא, דאל"כ הא אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה, וכמו"כ בתוס' שם (ד"ה מאי) כתבו להדיא דנצטוו על הפריעה, ולכן הקשו איך אכלו יוצאי מצרים קדשים, וכתבו דאף אי נימא כמו שמשמע בפרקי דרבי אליעזר ובמגילת סתרים שמלו ולא פרעו, הרי כיון שנצטוו על הפריעה הוי כאילו לא מל ואסורים לאכול בקדשים. אולם הרמב"ן עה"ת בפרשת בהעלותך כתב להדיא דלא נצטוו על הפריעה בשעת מתן תורה אלא לסוף ארבעים שנה, ומאז הבאתי ראי' לדבריו מהא דמקשינן בגמ' סנהדרין (נפ, א) ממילה דנאמרה ונישנית והוי רק לישראל, וקשה דנימא דמה שנשנית היינו למצות פריעה שעליו נצטוו רק בשעת מתן תורה, ולהרמב"ן א"ש דלא נצטוו על הפריעה במתן תורה, (שו"ם בקרו אורה יבמות עא, ב) שכבר העיר דמהגמ' בסנהדרין הג"ל מוכח שלא נצטוו בפריעה בהר סיני).

(ב) ויש לציין דאין להביא ראי' ליסוד דברי המקנה ממסקנת הגמ' שם דדרש"י ממה דכתיב ביהושע 'ושוב' מול את בני ישראל דרק אז נצטוו על הפריעה, די"ל דכוונת הגמ' דנלמד מתיבת ושוב דמלבד המילה של החרבות צורים תימול עוד עור, והיינו דהפסוק לא מיירי ממי שכבר נימול שיתחייב כעת גם בפריעה, אלא כוונת התורה ליתן גדר חדש למצות מילה דאלו שימולו מכאן ואילך צייתה כעת התורה שיעשו גם פריעה. וביאור זה בדברי הגמ' מוכרח לפי מש"כ התוס' [שם ד"ה מאי טעמא], דבני"י שיצאו ממצרים מלו ופרעו. הרי דאלו שיצאו ממצרים כבר עשו פריעה, וא"כ ע"כ דהפסוק 'ושוב' לא קאי על אלו שמלו כבר. אך כ"ז הוא רק למסקנת הגמ' אבל בההוי"א בגמ' שהקשו דדילמא בני"י הנילודים במדבר וכו', משמע ודאי דס"ל להגמ' דהלימוד הוא שבני"י נימולו עוד פעם, דהרי בגמ' אכתי לא דרשו הלימוד של ושוב, א"כ ס"ד דילפי"י ממה שיהושע נצטוו למול את בני"י שנימולו כבר, אך לפי המסקנא לפי"י התוס' דנלמד מ'ושוב' א"כ לא קאי על הנימולים כבר רק על מי שנימול עתה וכנ"ל דו"ק.

חדשה אלא שנצטוו לגלות עוד חלק, א"כ דינם כמשוך ערלה שגדל עור חדש אחר שכבר קיים המצוה ולא מקרי ערל, דבשלמא אם מצות הפריעה הוי גדר חדש לגלות ולא ציווי של חיתוך שפיר הוי מצוה חדשה, אבל אם שני המצוות הם ענין של גילוי וקודם הצווי מקרי גילוי גם בלא פריעה כיון שעור הפריעה היה נחשב אז כבשר, והצווי אח"כ היה שעור הפריעה לא יחשב כבשר, א"כ י"ל דהוי כמו אחר שקיים המצוה בגילוי המקום חזר ונתכסה דמקרי משוך ערלה ולא ערל.

אכן נראה דמה שכתבנו דאחר שקיימו מצות מילה ונצטוו על הפריעה נעשו כמשוכים בערלתם כיון דהוי כעור חדש תלי' בהבנת גדר הדין דמשוך לא הוי ערל, דהנה הט"ז (יו"ד סי' רסד סק"ט) נסתפק בנולד מהול ואח"כ נמשך ערלתו אם צריך למולו מן התורה, וצדדי הספק הם דמי אמרינן דכיון שנולד מהול ולא קיים עדיין מצות מילה אף שהיה שעה שלא היה ראוי לקיום המצוה מ"מ כיון שלא קיים צריך למולו אח"כ והחיוב בא עליו אח"כ, או דלמא דלא מקרי ערלה רק ערלה שהוא בתולדה ולא מה שנמשך אחר זמן, וכיון שבשעת התולדה נולד מהול ולא היה ראוי לקיום מצות מילה אין צריך למול העור הנמשך, דבכה"ג אין לעור הנמשך דין ערלה.

והיינו שנסתפק הט"ז בטעמא דמילתא דמשוך לא הוי ערלה, אם הוא משום שכבר קיים מצות מילה דאחר שכבר קיים המצוה מה שנתוסף אח"כ לא מקרי ערלה, או דלא תלי' אם כבר קיים מצות מילה אלא דרק עור בתולדה הוי ערלה, ולפי"ז נמצא דמה שכתבנו (לפי דרכו של החת"ס) דע"י שנצטוו ישראל על הפריעה נעשה דינם כמשוכים בערלה היינו רק לפי צד אחד שבט"ז דכל שכבר קיים המצוה אזי מה שנתוסף אח"כ לא הוי ערלה, וה"נ ביוצאי מצרים כיון שכבר קיימו מצות מילה וכבר גילו מה שהיו צריכים לגלות אזי מה שנתוסף אח"כ שצריכים לגלות עוד אין דינו כערלה, אבל אי נימא כהצד השני שבט"ז דלא קיום המצוה גורם דאחר שקיימו לא מקרי ערל אלא הגדר הוא דרק מה שהוא בתולדה מקרי ערלה א"כ ביוצאי מצרים דגם עור הפריעה הוי בתולדה שפיר היו ערלים כל עוד שלא קיימו מצות פריעה.

שני הטעמים שאמרזו בגמ' יבמות למה לא נשבה רוח צפונית במדבר צריכים זה לזה, וישוּב קושיית התוס' על רש"י

ובדברי הגמ' ביבמות (עב, א) דבני ישראל לא מלו במדבר משום דלא נשבה רוח צפונית, ואיתא שם

וכריתה - הוא לחתוך את הערלה וע"כ לא מהני כשדוחק את העור ומחברו לגיד כיון דבעינן חיתוך, ומאיך בשו"ת דברי חיים (יו"ד ח"ב מס' קיד ואילך) חולק ע"ז בתוקף ודעתו דעיקר מצות מילה הוא הגילוי ולא החיתוך ואם גילה מקום הערלה אף שלא ע"י חיתוך יצא בזה מצות מילה, וכדבריו כתב החת"ס (שו"ת יו"ד סי' רמט) דמילה אין פירושו חיתוך וכריתה רק הכוונה הסרת הדבר, וע"ש שמיישב בזה כמה קושיות, דהנה אי נימא דמילה היינו חיתוך א"כ יש חילוק בין מילה לפריעה, דפריעה ע"כ הוי גילוי, נמצא דשם מילה אינו כולל פריעה דמילה היינו חיתוך ופריעה היינו גילוי, וא"כ איך מברכים על המילה להכניסו לבריתו של אברהם אבינו בין מילה לפריעה (דהרי טעם הדבר דמברכים קודם הפריעה כתבו הראשונים בפסחים ז, ב) כד"י שיהיה הברכה עובר לעשייתן כיון שעומד קודם הפריעה ומל ולא פרע כאילו לא מל) והרי אברהם אבינו לא נצטווה על הפריעה כמבואר בגמ' (יבמות עא, ב), ומינה דשם מילה כולל גם פריעה כיון דגם מילה הכוונה לגילוי, רק דקודם שנצטוו על הפריעה היו צריכין לגלות רק עור העליון ושוב נצטוו במצות פריעה שגם העור התחתון צריך לגלות, ושפיר הוי הפריעה בכלל בריתו של אברהם אבינו, דהקב"ה כרת עם אברהם שיסיר הוא ובניו את הערלה, אמנם מה הוא ערלתם, דבר זה מסור לנותן התורה ית"ש ועד שלא ניתנה תורה אמר ה' שעור התחתון אינו בכלל ערלה, וכשנתן התורה נתחדש הלכה שגם זה בכלל ערלה, וע"ש שמיישב עוד כמה קושיות עפ"י יסוד זה דאם מילה הכוונה לגילוי הוי גם פריעה בכלל מילה.

והשתא נחזור לדין דאי נימא כדברי החת"ס דגם הפריעה הוי בכלל המילה, כיון שעיקר מצות מילה היינו גילוי, אלא שקודם מתן תורה היה צריך לגלות רק עור העליון ועור התחתון לא הוי בכלל עור, וכשהסיר עור העליון הוי כהסיר העור ונשאר רק בשר, ושוב כשנצטוו על הפריעה נעשה גם עור התחתון בכלל עור שצריך לגלות, א"כ כלל ישראל קודם מתן תורה שמלו את עצמם הרי גילו כל מה שהיו צריכים לגלות, ומה שנצטוו אח"כ הוי כמו שגדל עור חדש והיה דינם כמשוך ערלה דאין דינו כערל, ובשלמא לשיטת החכמת אדם דמילה היינו חיתוך, א"כ מצות מילה אינו כולל הפריעה וכלשון החת"ס 'דמילה היינו חיתוך ופריעה היינו גילוי', וא"כ גם קודם שנצטוו על הפריעה היה עור הפריעה עור רק שלא נצטוו לגלותו, וכאשר נצטוו אח"כ על הפריעה הוי מצוה חדשה, ולכן היה דינם כערלים כ"ז שלא קיימו מצות פריעה, אבל אי נימא דלא הוי מצוה

שייך רק הטעם דענני הכבוד ולא הטעם של נזופים וכקושיית התוס' והבן.

אמנם אכתי יל"ע למה לא מלו עצמם בין יום כיפור לסוכות כיון דאז עדיין לא היו ענני הכבוד וכדברי הגר"א שחזרו בט"ו בתשרי וגם הטעם דנזופים לא שייך מיום כיפור כשמחל להם, וצ"ל שהיו פטורים למול מדין עוסק במצוה פטור מן המצוה שהיו עסוקים אז בבניית המשכן ולכן היו פטורים למול.

ישוּב דברי השיטמ"ק בכתובות דמלאכת מילה אסורה בשבת משום גוזז

השיטמ"ק בכתובות (ה, ב ד"ה דם) מבאר דהמלאכה שיש במילה בשבת היינו מלאכת גוזז. והעירו ע"ז מסוגיא ארוכה בשבת (קו, א) דר"ש יליף דמקלקל בחבורה חייב ממה דאיצטריך קרא להתיר מילה בשבת ומינה דחובל בשבת חייב. הרי דמלאכת מילה אין בו משום גוזז דאל"כ איך מוכח מילה בשבת דחובל חייב הרי איצטריך קרא להתיר איסור גוזז אבל חובל מקלקל בעלמא הוא.

ונראה ליישב דע"כ כוונת התורה להתיר איסור חובל, דהרי אפשר לעשות החיתוך בערב שבת והפריעה בשבת כיון דמל ולא פרע כאילו לא מל, וא"כ כאשר גומר הפריעה בשבת הוי כמל בשבת כיון שלא קיים המצוה בחיתוך בע"ש ושפיר מקרי מילה בשבת ע"י שגומר הפריעה, [וזה יובן עפ"י מה שהבאנו לעיל מהחת"ס דגדר מצות מילה הוא הסרת הערלה וגילוי המקום, וא"כ אין חסרון כשמתחיל מעשה החיתוך בע"ש דהוי כמו שחותך חלק מהערלה בע"ש ומסיים בשבת דאין בזה חסרון, וה"נ אין חסרון כשמתחיל הגילוי בע"ש כיון שגדר המצווה היינו בע"ש, וכל האיסור שיש בה היינו מצד איסור חובל היינו החבורה שעושה בשעת הפריעה, ומוכח שפיר שהתירה התורה איסור חובל, ואחר שהתירה התורה איסור חובל שפיר יכול למול בשבת אף שיעבור גם על איסור גוזז להשיטמ"ק דכיון שניתנה שבת לדחות משום איסור חובל הותר גם איסור גוזז ע"פ המבואר בגמ' מנחות (עב, ב) דהיכי שבלא"ה נדחה איסור שבת מותר לדחות שבת אף לקיים מצות זריזין מקדימין למצוות, וה"נ יכול לעשות הגזיזה בשבת כיון שיש הידור מצוה למול בשבת ביום השמיני ולא בע"ש שהוא יום השביעי, וכיון דבלא"ה נדחה איסור שבת משום מלאכת חובל נדחת גם איסור גוזז אף שיכול לעשותו בע"ש משום ההידור מצוה לעשותו בשבת.

שני טעמים למה לא נשבה - איבעית אימא משום דנזופים היו (פרש"י משום מעשה העגל, ותוס' פ"י משום מעשה המרגלים), ואיבעית אימא משום דלא ניבדור [יתפזרו] ענני הכבוד.

והנה המקנה (קדושין ט) ביאר לפי דרכו דצריכא לשני הטעמים להא דנזופים היו וגם משום ענני הכבוד, דהרי פרש"י בפרשת דברים (ב, טו) בפסוק ויהי כאשר תמו וגו' וידבר ה' אלי וגו' שכל זמן שלא מתו מתי מדבר לא נתיחד הדיבור עם משה לפי שנזופים היו. וכיון שבט"ו באב פסקו למות כמבואר בגמ' (ב"ב קכא, א) א"כ למה לא נשבה רוח צפונית ולמה לא מל אותם משה עד שמל אותם יהושע, וע"כ צ"ל משום טעמא דלא נבדר ענני. ולפ"ז י"ל דגם הטעם דלא נבדור ענני הכבוד לא שייך כל ימי אהרן דהא ענני כבוד היו בזכות אהרן וממילא אפי' אם היו מתפזרין היו חוזרין ומתקשרין, ורק לאחר מיתת אהרן שנסתלקו ענני כבוד שמשה התפלל וחזרו ממילא לא נשבה רוח צפונית שלא יצטרך משה להתפלל עליהם בכל עת, וא"כ כיון שמת אהרן בא' באב ובאותו הפעם עדיין היו נזופים עד ט"ו באב ממילא מהני טעמא דלא נבדר ענני מט"ו באב ואילך ע"ש.

ונראה להוסיף ולבאר עוד בדרך זו, בהקדם מש"כ הגר"א בשיר השירים (ב, יז) עה"פ עד שיפוח היום ונסו הצללים, דהכוונה שגבר חום היום מאד כשעשו את העגל, ונסו הצללים היינו שנסתלקו ענני הכבוד שהיו כצללים לישראל ע"ש, וכן ביאר הגר"א (שם א, ד) דכשעשו את העגל נסתלקו ענני הכבוד ולא חזרו עד שהתחילו לעשות את המשכן בט"ו בתשרי, ומיישב בזה מה שנתקשו המפרשים למה עושים סוכות בתשרי ולא בניסן אף שענני הכבוד היה בניסן ע"ש. ומבואר דבשעת מעשה העגל נסתלקו ענני הכבוד וחזרו בסוכות, וא"כ קשה למא לא נשב אז רוח צפונית ולמה לא מלו אז, וע"כ דצריכים לשני הטעמים שאמרו בגמ', וכשנסתלקו ענני הכבוד לא מלו משום דלא נשב רוח צפונית מחמת שהיו נזופים.

ויש ליישב בזה קושית התוס' על פרש"י שביאר שהיו נזופים משום מעשה העגל, והקשו התוס' דהרי מחל להם הקב"ה ואמר להם סלחתי ואח"כ נעשה משכן והשרה שכינתו ביניהם ע"ש, אך להנ"ל א"ש דאה"נ דאח"כ כשנתרצה להם היתה הטעם דלא נשבה רוח צפונית משום ענני הכבוד דשני הטעמים אמת וכנ"ל, ולכן בשעת העגל היה רק הטעם דנזופים ולא הטעם של הענני הכבוד דהרי לא היה אז ענני הכבוד וכדברי הגר"א הנ"ל, ואח"כ כשמחל להם

ערל מזמן הציווי עד שמל והיה נסיון גדול לכן נטל עצה מממרא.

ועוד נראה ליישב מה שהיה צריך נטילת רשות מממרא דוקא במצות מילה, כיון דענר אשכול וממרא עשו ביניהם כריתת ברית כדכתיב בפרשתנו 'והם בעלי ברית אברם' (יד, ג) דהיינו שכרתו ברית ביחד שילחמו ביחד וכדו' ולכן כשהיה רוצה למול היה צריך להתיר הכריתת ברית כיון שנחלש ע"י המילה ולא יוכל להלחם אתם, וכמו שהאריך בזה המדרש תנחומא בפרשת וירא (פסוק ג) דענר לא רצה שימול אברהם אבינו בטענתו שיבאו הקרובים של המלכים שהרגת והורגין אותך ואין אתה יכול לברוח מפניהם, הניחו והלך אצל אשכול א"ל אשכול אתה זקן ויצא ממך הרבה דם ולא תוכל לסבול ותמות ע"ש, וכיון שע"י המילה נחלש ויש בזה סתירה לכריתת ברית לכן הלך אברהם להתיעץ אתם אולי יש דרך שיסכימו להתיר הברית שיש ביניהם ויוכל לקיים ציווי ה' בלא להפר הברית, וכמו שמצינו אצל משה שהלך להתיר הנדר במדין אצל חותנו וכמבואר בנדרים (סה, א) דצריך להתיר הנדר בפניו, וה"נ נטל אברהם אבינו עצה מממרא להתיר הכריתת ברית שהיה ביניהם.

מצות פריעה ע"ש אברהם אבינו, ולכן מברכין קודם הפריעה להכניסו בכריתו של אברהם אבינו

הקשו המפרשים בהא דמברכין להכניסו בכריתו של אברהם אבינו בין המילה לפריעה והרי אברהם אבינו לא נצטווה על הפריעה ואיך מברכים להכניסו בכריתו של אברהם אבינו, ועי' בזה בדברי הראשונים בפסחים (ז, ב).

ונראה עפ"י מש"כ התוס' ביבמות (עא, ב ד"ה לא) שאברהם אבינו פרע אע"ג שלא נצטווה. ומצאנו בדעת זקנים מבעלי התוס' דמצות גיד הנשה שנצטוונו היה ע"י שקיימו האבות המצוה ברצון לכן צוה ה' אח"כ המצוה. ועיין ברמב"ם שיעקב אבינו הוסיף גיד הנשה, וי"ל כנ"ל גם במצות פריעה שאברהם אבינו קימו בעצמו כהידור מצוה וכעין ציצין שאין מעכבין המילה ובזכות זה נצטוו אבותינו במצות פריעה ולכן שפיר מברכים גם על הפריעה ברכת להכניסו בכריתו של אברהם אבינו שבזכותו נצטוונו במצוה זו.

וכעין יישוב זו מצאנו בחתם סופר שבת (סו) שמביא קושיא מהברוך טעם על דברי הגמ' שם דמנ"ל לר"ש להוכיח ממילה בשבת דמקלקל בחבורה חייב, דילמא לא איצריך קרא אלא משום מציצה שאחריה דלא הוי מקלקל, והרי רשב"א ס"ל דאשתפוך חמימי אחר המילה אין מולין אותו משום שיצטרך לחלל שבת וה"נ הו"א שלא למולו משום מציצה ולהכי איצטרך קרא להתיר. ומיישב החת"ס דמצד המלאכה שיש מציצה היה אפשר למול בשבת סמוך לחשיכה ולעשות המציצה במוצאי שבת מבלי שיהיה בו חילול שבת וא"כ להכי לא איצטרך קרא להתיר, ומדאיצטרך קרא ע"כ דמירי באופן שיש בו מלאכה אחרת וע"כ היינו מלאכת חובל והתירו תורה רק במילה ומינה דסתם מקלקל חייב, ואחר שהתירה תורה איסור חובל נדחה גם איסור מציצה כמבואר בגמ' מנחות הנ"ל דהכי שניתנה שבת לידחות מחללין שבת גם משום זריזין מקדימין למצוות ע"ש.

למה דוקא במצוות מילה נטל אברהם אבינו עצה מממרא

רש"י הק' בתחילת פרשת וירא (ית, א) כתב דממרא נתן עצה לאברהם על המילה. וכבר נתקשו הראשונים למה דוקא במצוות מילה היה אברהם אבינו צריך לעצתו ולא בכל העשרה נסיונות שעבר.

והנראה בזה עפ"י מה דמבואר בספה"ק דבשעת נסיון נוטלים מהצדיק כל המדריגות שיש לו וזהו חלק מהניסיון, וכלשונו של הספה"ק תשואות חן 'שנוטלים מהצדיק כל ההרגשים בשעת נסיון'.

והנה הגר"ח מברסק תי' קושית המפרשים על מה שאמרו בגמ' (יומא כח, ב) שקיים אברהם אבינו כל התורה קודם שניתנה, דא"כ למה לא מל עצמו קודם שנצטווה, וביאר דכיון דקיי"ל (עי' יבמות עא, ב) דערלה שלא בזמנה לא הוי ערלה, נמצא דקודם שנצטווה לא היה שייך שימול את עצמו דהוי כערלה שלא בזמנה וכאילו אין לו ערלה וחסר בחפצא של המצוה עכ"ד, ולפי"ז שפיר יש לחלק בין הנסיון של מצות מילה לשאר הנסיונות, דבמילה כיון שלא קיים רק אחר שנצטווה וברגע שנצטווה נעשה ערל ע"י הציווי דאז נהפך לערלה, וכיון שנעשה ערל בשר היה לו ניסיון קשה דערל בשר הוי ערל לב, ולכן היה צריך עצה וסיוע מממרא, משא"כ בשאר כל המצוות לא היה הנסיון גדול כ"כ כיון שלא היה ערל דקודם שנצטווה לא היה מצווה, משא"כ במילה דע"י הציווי נעשה

מלאכת דש ומפרק (ז')

סי קל"ג שכתב שכן נהגו חסידים ואנשי מעשה בבמדינתנו באונגארן ולא ערערו הרבנים ע"ו. ועל תשובות והנהגות ח"א סי רכ"ט שכתב עוד סיבה לאסור "ועוד יש לחוש לסריקת השערות כשמספספ בידו קודם הסלסול וכשם שסריקה אסור מפני שנתכוון להסיר בכך נימין מדולדלין גם כאן ראוי לחוש לכך ואף שדרך סריקה במסרק דווקא הלא בפאת הראש הדרך גם בחול ביד וכיון שמתכוון אסור אף שאינו פסיק רישא יש להזהר בזה מאוד ומדברנן בוודאי ראוי לאסור".

יב. מסולסל קצת. אבל באופן שהיה מסולסל קצת ורק צריך לאגוד הפאות יחדיו אף לדעת המחמירים יש להתיר לסדר הפאות כראוי וכהוגן (קצות השולחן שם "ומ" נראה לימוד זכות משום דאלו שדרך שערותיהן לקבל סלסול עומדים השערות בסלסולן ומה שנוהגים לסלסלם הוא כדי לייפותם יותר קצת וכיוון שאין עושין סלסול חדש משערות שלא היו מסולסלין אלא מוסיפין קצת על הסלסול אין בזה משום בונה", ועי"ש שמדמה למוסיף על אוהל ארעי העשוי מערב שבת).

יג. מאחורי האוזן. ואלו המהדקים הפאות כעין קשר הדק היטב וקולע כל השערות יחדיו ומניחים מאחורי האוזן אין בו משום חשש בונה, כיון שאין כוונתו ליופי פאותיו אלא היא קיפול השערות בעלמא ואינו מעשה אומן כלל, אבל זהר לעשותם בנחת ולא יהיה פסיק רישא של תלישת שערות (עי' ספר טל מלאכה מלאכת בונה הערה 32).

יד. הכנסת סיכה (פי"ט) בזקן. דנו האחרונים האם מותר להניח סיכה להחזיק השערות, יש אומרים שאין להניח סיכה להחזיק השערות אף שאינו קולע השערות מכל מקום מתקיים, ומצוי באנשים שמחזיקים את זקנם על ידי סיכות כדי שלא יתפזרו שערותיהם (שו"ת מנח"ט שם כתב "הנהגה בנידון דידן אף דאינו געפלאכטען ולא על ידי שמן טרוף מכל מקום הוא מתקיים על ידי הקרסים שנתונים בשער וצריך עיון"), ויש אומרים שמוותר להניח סיכה להחזיק השערות כיון דאין העולם עושים כן רק היא מנהג יחידים בטלה דעתם ולא היה תיקון ואינו בכלל בונה (קצות השולחן סי קמ"ו ס"ק כ"א).

טו. גל. אין להניח גל או מים מסוכרים כדי לייצב את הפאות ולהקשותן ויש בו משום בונה (עי' ביאור הלכה סי ש"ג ד"ה לחוף, ובגל יש בו גם משום איסור ממרח וכמו שכתב המאמר מרדכי סימן ש"ג סי"ק י' ושו"ת זרע אמת ח"ב י"ד סי"פ ט).

טז. קונדישניער. ומהנכון שלא להניח חומר נזול על הפאות הנקרא קונדישניער שבא להפריד השומנים הטבעיים של השיער ומונע התדבקות הפאות יחדיו, כיון שבקל יכול להיכשל באיסור סחיטה (שו"ת חלקת יעקב חאו"ח סי כ"א, ועי' בש"כ פי"ד סעי' נ"ד שהתיר להניחו על הפאות בשבת ובתנאי שלא יניח הרבה על מקום אחד ומשם להמשיכו לשאר המקומות שבישיעו כיון שיש בו משום סחיטה, ולכן מן הנכון שלא להשתמש בו כלל בשבת. ומיירי בחומר נזול שאין בו משום איסור ממרח).

יז. ספריי. יש שהתירו ליתן ספריי על שער הפאות בשבת שרק נותן בו ברק ואינו מקשה ומעצב הפאות, כיון שאין מטרתו לעצבו אלא ליתן בו ברק (שו"ת באר משה ח"א סי ל"ד), אבל מהנכון שלא ליתנו כלל על הפאות כיון שנוכח בו בכמה איסורים (צובע סחיטה ועוד, עי' שו"ת חלקת יעקב שם).

יח. מסרק (קעמ"ל). אסור לסרוק השערות בשבת ע"י מסרק (קעמ"ל) שאי אפשר שלא יעקרו השערות והוי פסיק רישא ואף אם אינו מכוון לתלוש השיער גם כן אסור (שו"ע סי ש"ג סעי' כ"ז ומקורו משו"ת ריב"ש סי צ"ד), וראוי למחות ביד המקילים (ישועות יעקב שם ס"ק ב', הובא במשנ"ב שם ס"ק פ"ו, "ראיתי אנשים מקליין לסרוק ראשם בשבת וכמעט הדבר נעשה כהיתר אצלם, ואוי לעינים שכן ראות לעבור בשאט נפש לחלל שבת בידים ומהראוי לכל חכם בעירו להזהיר על זה אולי ישמעו ויקחו מוסר עכ"ד").

יט. מברשת (בארש"ט). וכן אין להשתמש במברשת (בארש"ט) העשוי משערות רכות באופן שאינו פסיק רישא שיתלשו השערות, אבל אם אינו מסרקו כרגיל אלא מסדרם מעט ואין כוונתו לעשותו יפה ומהודר אלא להשכיבו על מקומו שרי, ונהגו ליחד מברשת המיוחדת לשבת, (עי' משנ"ב שם ס"ק פ"ו, ובשו"ת אגרות משה ח"ב סי ע"ח. ומסרק שאסור להשתמש בו אף אסור בטלול כלל כלי שמלאכתו לאיסור, שו"כ פי"ד סעיף נ').

סחיטת שערות

א. אסור לסחוט השערות מדרבנן, ולכן הטובל בשבת ויום טוב זהר שלא יסחוט השערות להוציא ממנו המים (עי' רמב"ם פ"ט מהל' שבת ה"א).

ב. יש מתירים. דנו האחרונים אם מותר לנגב שערות הראש במגבת (האנטו"ך) אחר הטבילה בשבת, יש שכתבו להתיר לנגב שערות הראש במגבת (האנטו"ך) אחר הטבילה בשבת (עי' שו"כ פי"ד סעי' כ"ב, ומבאר הגאון רבי שלמה זלמן אורבך זצוק"ל כיון שהמים הנסחטים הולכים לאיבוד וכמו דמתירים לסחוט כבשים ושלקות לגופן כשהמים הולכים לאיבוד על שו"ע סי ש"כ סעי' ז', ומסתבר דהכא שפיר טפי כיון שהמים הנסחטים נבלעים מיד בתוך המגבת ואינם נראים בעין, ועל כל פנים כשאין בשערות מים מרובים שיהא אפשר לסוחטם מן המגבת מסתברא דיש להתיר).

ג. [וכן כתב באשל אברהם בוטששטאט (שם סעי' י"ז) להמליץ זכות לנוהגים היתר לנגב שערות הראש במגבת (האנטו"ך) אחר הטבילה בשבת, אך גם אם היה נגוב בגדר פסיק רישא וודאי מכל מקום כיון שאין הסחיטה כי אם על ידי המטפחת הוה ליה סחיטה דלאחר יד שאין בו דררא דאיסור תורה ובדרבנן קיימא לן לכולי עלמא דבפסיק רישא דלא ניחא ליה מותר לגמרי וכו', ועכ"פ הסחיטה במקום השערות לא ניחא וודאי והוא גם כן בגדר ספק דרבנן מלבד מה שיש קולא בספק פסיק רישא"].

ד. יש מתירים בנחת. אבל בספר בן איש חי (שנה שניה פרשת פקודי) כתב שאין להתיר לנגב שערות הראש במגבת (האנטו"ך) אחר הטבילה בשבת, אלא כשמקנה בנחת לאט לאט עד שיבלעו המים שבשער במטפחת (וזה לשונו "ועכ"ז לא ינגב בכוח אלא בנחת לאט לאט עד שיבלעו המים שבשיער במטפחת").

ה. יש אוסרים. ויש שאסרו לנגב שערות הראש במגבת (האנטו"ך) אחר הטבילה בשבת, כיון שכן דרך סחיטת המים מהשערות ורוצה בכך יש לחשוש לסוברים דיש איסור מפרק בסחיטת המים מהשערות, רק ימתין כמה דקות עד שיתייבשו השערות מהמים, (עי' כתר ראש אות צ' מהגר"ח מוולאזין זצוק"ל "ליזהר שלא לקנח פניו אחר רחיצה שחרית בשבת שלא יבוא לידי איסור סחיטה", ומבואר שם בנוסח רי"ט דמש"כ שלא לקנח פניו היינו במקום השיער).

סחיטת שאר השערות שבגוף

ו. והנה כל זה בשערות הראש והזקן והשפם ושיער בית השחי ובית הערווה, אבל בשאר המקומות שבגוף יש שכתבו להתיר לנגבם במגבת (האנטו"ך) כדרכו בימות החול וכגון שערות הידיים ושיער העפעפים (דהיינו רסי וגבות העיניים, מנחת שבת ספ"ו סק"ו). וכתב בקצות השולחן סי קל"ג הע"ה ח' שאין בו איסור סחיטה כיון שהשערות שוככות זו על זו דינו כשיער שעל הידיים והרגלים שאינם מתקבצים יחדיו מחמת המים ואין בהם משום סחיטה, ועי' בקונני אמרות טהורות מהגר"ח מבוטשטאט עמו כ"א).

ז. שערות בית השחי. ויש שכתבו להתיר לנגב שערות בית השחי במגבת (האנטו"ך) כיון שהשערות רחוקות זו מזו ואין המים עומדים בין השערות כשער הראש (שו"ת באר משה ח"ב סי כ"ט "שמעולם לא ראיתי מי שלא יקנח עצמו תחת אצילי ידיו ביום השבת והלא שם נמצאים הרבה שערות ועובר על איסור דרבנן ולא ראיתי מי שהיה מוחה בדבר, אבל הדבר פשוט ואמת ששם תחת אצילי ידיו בהגומא השערות רחוקות זו מזו ואין המים עומדים בין השערות שיהיה בזה כסחיטת שיער הראש, ולכן שפיר נהגו בני אדם לקנח עצמן ביום השבת תחת אצילי ידיהם בהגומא שהוא מלא שיער").

סחיטת השערות בתוך המים

ח. יש שכתבו להתיר לסחוט השערות כשהם נמצאים בתוך המים, ולכן התירו לסחוט השערות כשנמצא בתוך המקווה ואין בו משום סחיטה כיון שמיד נכנסים בתוכו מים אחרים, אבל זהר שלא יתלוש השערות (שו"כ פי"ד הע"ה ט' בשם הגרש"ז אורבך זצ"ל, ועי' בשו"ת תפארת נפתלי סי כ"ט).

עשיית הפאות בשבת

ט. לכתחילה צריך להזהר שיהיו הפאות יבשים ממי המקווה, כיון שאסור לסחוט המים מהשערות מדרבנן וכמו שכתבנו.

י. להרטיבם קצת. אבל מותר להשאיר הפאות כשהם רטובים במקצת באופן שהפאות הם טופח על מנת להטפוח, ולכן מותר להרטיב הפאות קצת באופן שזה טופח ע"מ להטפוח וכך יסלסל הפאות כתיקונן (עי' קצות השולחן סי קל"ג הערה ח').

יא. סלסול הפאות. נחלקו האחרונים האם כשמסולסל הפאות בשבת יש בו משום בונה, (דבריהם בנויים על פלוגתת הראשונים בביאור מתינתין שבת צ"ד ע"ב ועי' רש"י אמור כ"ג מ', רש"י תצווה כ"ה י"ד, סוכה ל"ב ע"ב, תוספות שבת צ"ד ע"ב ד"ה וכן, ועי' ר"ן שבת צ"ד ע"ב), יש אומרים שאין לסלסל הפאות בשבת ויש בו משום בונה (תפא"י פי"י יכין אות ל"ה ול"ח, קצוה"ש סי קמ"ו הערה כ"א, וש"כ פי"ד סעי' נ"ח, שו"ת מנח"ט ח"א סי פ'), ויש אומרים שמוותר לסלסל הפאות בשבת (שו"ת מהרש"ם ח"א סי נ"ד "ובדבר סלסול שערות אם אינו דרך קליעה אין מקום לאסור", ועי' שו"ת יעון ויסף ח"א

שו"ת בהלכות המצוינות

מה הדין בבחור מחוץ לארץ הלומד בארץ ישראל, שחזר לחו"ל קודם שהתחילו לשאול שם על הגשמים

תשובה: בן חוץ לארץ הבא לארץ ישראל כשנמצא בארץ ישראל ישאל על גשמים בברכת השנים (דעת הגאון מטשעבין, ושו"ת בצל החכמה ח"א סי ס"ב).

נוסע לחו"ל. אבל אם נוסע לחוץ לארץ יפסיק מלשאול על מטר בברכת השנים וכלל בן חוץ לארץ אפילו כשהוא באמצע נסיעתו במטוס (ערפל"ץ) לחוץ לארץ (ואינו חובא וטלולא שמפסיק לשאול כיוון שמה ששאל על הגשמים לא שאל מצד שחיוב בכך אלא מדין שמשתתף בצרת ישראל וכדומה, שו"ת מנחת יצחק חלק י סימן ט).

<p>ברכת מזל טוב להבה"ח חנניה רוזנפעלד הי"ד לרגל נישואיו למזל טוב ויה"ר שיבנה בית נאמן בישראל על אדני התורה והיראה המברכים. מפעל חתן כהלכה</p>	<p>ברכת מזל טוב לבוגר מפעל 'חתן כהלכה' הרב ר' חיים אליהו גרינפעלד הי"ו בארא פארק לרגל פדיון הבן לבנו הי"ו יה"ד שיזכה לגדלו לתורה ולחופה ולמעש"ט</p>	<p>ברכת מזל טוב לבוגרי מפעל 'חתן כהלכה' הרב ר' יעקב יצחק ביילוש הי"ו בארא פארק לרגל הולדת בתו למז"ט יה"ד שיזכה לגדלה לתורה ולחופה ולמעש"ט</p>	<p>הגליון נכתב ע"י הרה"ג ר' שמואל בנימין זינגער שליט"א בעמח"ס 'בשבילי הלכה'</p>	<p>הגליון י"ל ע"י מפעל 'שונה הלכות' להערות הארות ניתן לפנות 0583205942M@gmail.com או במס' 845-8916-167</p>
--	--	--	--	--

עומק הפרשה

מאמרים שנשמעו מפי מודינו הגה"ח
ר' משה פרידמן שליט"א

תיקון הבריאה בנסיונות אברהם אבינו ועומק ענין 'לך לך'

שרף מצבא השמים כי היא ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית השנה, וכמו שכתב הרמב"ן בפר' אחרי (ויקרא יח, כה) "אבל ארץ ישראל אמצעות הישוב היא נחלת ה' מיוחדת לשמו, לא נתן עליה מן המלאכים קצין שוטר ומושל בהנחילו אותה לעמו המיוחד שמו זרע אוהביו", וכיון שהשגתו של אברהם א"ע"ה היתה באופן הנהגה שעל ידי ע' השרים לא יכול היה להשיג את הנהגת השי"ת בארץ ישראל, וניסה אברהם אבינו להשיג מעלת קדושת הארץ בכל כחו, שהרי כבר גילה הקב"ה חמש שנים לפני כן שהוא ינחל את הארץ הזאת ולזרעו תהיה ואם כן בודאי קדושה היא מאד ורבה מעלתה.

אברהם הוצרך לעזוב כל עבודתו הקודמת

כיון שראה זאת הקב"ה אמר לו לאברהם 'לך לך מארצך' שישליך אחריו את כל מה שהשיג עד עתה ויעזוב דרך זו כיון שאין השגת הנהגת השי"ת בארץ הקדושה שוה להנהגתו ית' בשאר ארצות העמים ובדרך שהשיג עד עתה לא יוכל להשיג עומק קדושת הארץ ודרכי הנהגת השי"ת בה. שאף שלא טעה אברהם אבינו ע"ה ח"ו בהשגתו אך על כל פנים לא השיג את כל עומק הנהגה העליונה.

וזה היה עומק הקושי בנסיון שכשאוברים לאדם שכל מה שהשיג בעבודת השי"ת אחר כל יגיעתו הרבה ועמלו במשך שנים הרבה הכל אינו עולה יפה עם אמיתות העבודה הנצרכת וההשגה האמיתית, הרי זה יכול לערער על כל אמונתו ורצונו להמשיך בעבודה, ואברהם אבינו אף שאמר לו הקב"ה שבכל מה שהשיג עד אותו היום עדין לא השיג את כל עומק הנהגה מכל מקום השליך אחר גוו את כל מה שהשיג והתנתק מהשגות אלו ודבק בהשי"ת ובכך הביאו השי"ת אל הארץ הקדושה והטעימו מההשגה האמיתית בעומק השלימות בהנהגת הבורא ללא כל אמצעי.

כן הוא דרך העבודה בארץ ישראל שצריך לעזוב את דרך העבודה שהורגלו בה קודם הביאה לארץ ישראל, כמו שאמר בקדשו הרה"ק ר' מנחם מנדל מוויטעבסק ז"ע בעת עלותו לארץ הקודש עם החבראי הק' שעתה משילים את כל דרכי העבודה שהיו נוהגים עד עלותם לארץ ומתחילים לעבוד את השי"ת מחדש.

ב

נסיון העקדה שיקריב אדם נגד כל ההשגות

כעין נסיון זה היה בעומק ענין הנסיון בעקידת יצחק שאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו ע"ה להקריב את בנו יחידו לעולה על גבי המזבח, כי מלבד קושי הנסיון הגדול לשחוט את בנו יחידו שהבטיח לו הקב"ה וזכה לו אחר מאה שנים היתה בחינה עמוקה נוספת בנסיון זה, כמו שכתב החתם סופר במכתב (לרב חשוב כשבכונתו היה לרמוז לו על הענין העולה מסו"ד דלהלן) שהרי אברהם אבינו השיג את כל סודות התורה הק' ודרכי עבודת השי"ת וידע כל עומק פנימיות עיני הקרבנות ומשכך ידע היטב שאין שייך להקריב אדם קרבן להשם, כי בסוד הדברים לא יעלה אדם לריח נחוח על גבי המזבח, והנה אומר לו השי"ת קח נא את בנך והעלהו לעולה והרי כפי עוצם השגתו של אברהם אבינו ידע שלא יתכן כזאת בעולם והיה בהוראה זו לאמר לו מנע רגלך מכל השגותיך ובטל דעתך והבנתך והלך אחר ציווי השי"ת ללא כל השגה והבנה בטיב מעשיך.

א

הנסיון הראשון והאחרון ב'לך לך'

בפרשתנו מתחילה התורה לספר את עשרת הנסיונות שנתנסה בהן אברהם אבינו ע"ה ועמד בכולם, ורובם של הנסיונות מבוארים בפרשתנו, כן הוא לדעת ר' לוי בן חמא במדרש תנחומא (אות ד) שהנסיון הראשון היה הנסיון של 'לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך' (יב, א) ודלא כמבואר בפרקי דר' אליעזר (פרק כו) שנסיון זה היה הנסיון השלישי. ואמר שם ר' לוי בן חמא "אמר לו הקדוש ברוך הוא נסיון הראשון ונסיון האחרון איני מנסה אותך אלא בלך לך", דהיינו שהנסיון הראשון האמור בפרשתנו של טלטולו של אברהם אבינו מבית אבי, והנסיון האחרון שהוא נסיון העקידה שניהם נאמרו בלשון 'לך לך', שכן אף בנסיון עקידת יצחק אמר השי"ת לאברהם אבינו (כב, ב) "ולך לך אל ארץ המוריה".

אך זאת ברור ופשוט שאין כונת המדרש להשוות ולדמות את הלשון האמור בשני הנסיונות בסגנון אחד, אלא ודאי רמוז כאן ענין עמוק המורה על עומק ענין הנסיונות שניסה הקדוש ברוך הוא את אברהם אבינו, וכלשון המדרש 'איני מנסה אותך אלא בלך לך', ונבאר מעט את עומק הענין.

פשטות קושי הנסיון לנטוש את הסביבה

הנה פשוטו של קושי הנסיון שהיה לאברהם אבינו ע"ה בנטישתו את בית אביו וארץ מולדתו ביארו הראשונים שכל אדם מורגל בסביבתו ובמשפחתו וקשה לו לעזוב כל אלו ואת מקום מולדתו ומשם לצאת למסע אל ארץ לא נודעת, וכלשון הרמב"ן "כי יקשה על האדם לעזוב ארצו אשר הוא יושב בה ושם אוהביו ורעיו וכל שכן כשהוא ארץ מולדתו ששם נולד וכל שכן כשיש שם כל בית אביו, ולכך הוצרך לומר לו שיעזוב הכל לאהבתו של הקדוש ברוך הוא".

אברהם אבינו השיג ההנהגה שע"י ע' שרים

אך בשל"ה הק' (בפרשתנו תורה אור אות יד) ביאר את עומק הנסיון שהיה קשה עד למאד לאברהם אבינו ע"ה במאמר השי"ת אליו 'לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך' וגו' על פי דברי הזוהר הק' בפרשתנו (ח"א טז): שאברהם אבינו ע"ה היה כל ימיו שלפני הנסיון הזה חוקר ודורש דרכי הנהגתו של הבורא יתברך בעולם שברא ואופן השפעות השפע לכל מקום ומקום מדינה ומדינה במרחבי כל העולם, והשיג כל בחינות הנהגת הקב"ה בעולם שאופן יניקת כל הארצות מהשפע העליון הוא על ידי שבעים שרים הממונים למעלה על שבעים האומות והם מוליכים את השפע והחיות מלעילא לארצות שתחת הנהגתם, שאף שהקב"ה בעצמו הוא הבורא והמנהיג לכל הברואים והעולמות מכל מקום הניח הקב"ה כגרון ביד החוצב שע' השרים יוליכו את כחו לארצות העמים שתחתיהם ומלאכים אלו הם לבושים חיצוניים להנהגתו ית'.

ארץ ישראל אינה תחת שום שר

אך מקום אחד בעולם לא עלה ביד אברהם אבינו להשיג דרכי הנהגת הקב"ה בו והוא בארץ ישראל שהיא הנקודה האמצעית בכל העולם שבה אין הנהגתו של הקב"ה נמשכת לארץ על ידי מלאך או

מדביקותו בו יתברך כי מסתלק ממנו אור ה', וכמאמר הרה"ק המגיד מקאז'ניץ זי"ע שבשעת הנסיון מתרחק האדם מהקב"ה כנרמז בפסוק האמרו בנסיון העקידה 'וירא את המקום מרחוק', ולא נשאר בו אלא הרושם שקיום המצוות והעבודה הותירו בקרבו ונחקק בנשמתו, רק כחות אלו נותרים בידו ומסייעים בעדו שתהיה הבחירה בידו לבחור בטוב ולמאוס ברע, אך סיוע נוסף וכחות אחרים אף שכבר השיגם אין אלו עומדים למענו בשעת נסיון.

הנסיון בבחינת גירושין

וכמו שמצאנו במדרש רבה בפר' וירא (נו, יא) שאחר נסיון העקידה ביקש אברהם אבינו מהשי"ת שלא ינסנו עוד ואף התחנן בפניו שישבע לו על כך, ואמרו במדרש משל על כך "למלך שהיה נשוי למטרונה ילדה ממנו בן ראשון וגרשה, שני וגרשה, שלישי וגרשה, וכיון שילדה ממנו בן עשירי נתכנסו כולם ואמרו לו השבע לנו שאין אתה מגרש את אמנו מעתה. כך כיון שנתנסה אברהם אבינו נסיון עשירי אמר לו השבע לי שאין אתה מנסה אותי עוד מעתה", ע"כ.

ומבואר במדרש ששעת הנסיון דומה לגירושי אשה מבעלה, וכך ביאר הרה"ק הר"ר בונם זי"ע בסה"ק קול שמחה (סוף פר' וירא) את דברי המדרש שזו היתה בקשת אברהם אבינו מאת ה' שאינו רוצה עוד להתנסות בנסיון לא מפני שהיה קשה עליו הנסיון אלא שלא רצה שיסולק עוד ממנו אור ה' אף רגע אחד ויהיה כמגורש מעם השי"ת. ובאופן כזה מוטל על הצדיק לעמוד בכח בנסיון ולקיים את רצון השי"ת, ונסיון כזה מעלה אותו מדריגות עצומות למעלה ממקומו שהיה קודם הנסיון ואור ה' שנסתלק מאתו בשעת הנסיון חוזר ומאיר בו מפנימיותו שנזדככה עד אין שיעור על ידי עמידתו בנסיון.

ד |

אברהם אבינו תיקן את כל הבריאה לקיום

ובתוך דבריו שם כתב הרבי ר' בונם זי"ע וזל"ק 'אחר שעמד אברהם בעשרה נסיונות, והאיר עשרה מאמרות', ובביאור ענין זה יבואר הטעם שהיו הנסיונות אצל אברהם אבינו דוקא.

כי הנה אמרו חז"ל בגמ' סנהדרין (יז, א) 'תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה היו עלמא שני אלפים תוהו שני אלפים תורה שני אלפים מות המשיח'. ואברהם אבינו ע"ה היה בימי המעבר בין ב' האלפים של תוהו לב' האלפים של תורה והוא החל את תיקון העולם שבו התחילו ב' אלפי השנים של תורה. ועומק ענין התוהו הוא כידוע דאי' במדרש (כ"ד ג, ז) שקודם בריאת העולם היה הקב"ה בורא עולמות ומחריבן והוא הנקרא עולם התוהו וכמו שרמזו האר"י הק' בסוף פר' וישלח 'ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל' (ל, לא) שנאמרו בה מלכי אדום ובכל אחד נאמר 'וימלך וימת' שרמזו לז' המדות שבנה השי"ת את העולמות והחריבן כי לא היה להם כח להתקיים.

ע"י הנסיונות תיקן עשרה המאמרות

ואף אחר שברא הקב"ה את העולם הזה שיש לו קיום עדין לא היו שני האלפים הראשונים בני קיום בשלימות והיתה הנהגת הקב"ה בהם בהסתר, ואברהם אבינו היה זה שהביא את העולם מחוסר לקיום ומעולם התוהו לעולם התיקון, וזאת פעל על ידי עשרת הנסיונות שעל ידי שעמד בהם האירו בהם עשרת המאמרות בהם נברא העולם ובכל נסיון שעמד תקן מאמר אחד הנתקן על ידי מדה אחת מעשרת הספירות ובה תיקן את העולם וייסדו שיהי בר קיימא (עי' פרי צדיק פר' נח אות א).

הנסיון הסתר הבא לידי גילוי

דוקא על ידי הנסיונות פעל ענין זה כיון שהיה צריך להעלות את העולם ממצב של הסתר למצב של גילוי אור האלוקות יתברך, והנסיון הוא בבחינה זו שבשעת הנסיון נמצא האדם בהסתר נורא וריחוק גדול מהשי"ת ועל ידי העמידה בנסיון הרי הוא מגלה את אור ה' והוא מאיר

וכך עשה אברהם אבינו ע"ה, הכניע עצמו וביטל דעתו כלפי מעלה וימלא אחר ציווי השי"ת מתוך סילוק דעתו מכל מה שהשיג והבין בעומק סודות העולמות העליונים והתחתונים. והיה זה נסיון קשה כי כשאומר לו הקב"ה להקריב קרבן בן אנוש משמע מזה שכל מה שהשיג וידע סוד הקרבנות והבין שלא יתכן להקריב אדם לקרבן בטעות יסודו, וכיון שמראים לו מן השמים שטעה בדרכו יכול היה להבין שעבודתו בכל ימי חייו בטעות היתה, ועמד אברהם אבינו בנסיון זה.

שרשי הנסיונות ב'לך לך'

לפי זה יובן היטב דברי המדרש שהנסיון הראשון והאחרון נאמרו לאברהם אבינו בלשון 'לך לך', דהיינו שעומק שני הנסיונות דטלטול הדרכים ועקידת יצחק היו שילך אברהם מעצמו מהשגותיו שהשיג ויבטל עצמו לדעת עליון ומשם נמשכו אליו השגות חדשות עמוקות ונוראות, ונסיונות אלו היו הנסיונות השרשיים שבעשרת הנסיונות שבבחינת נסיון זה פתח הקב"ה בנסותו אותו ובה סיים.

נסיונו של יצחק אבינו בעקדה

והוסיף החתם סופר להעמיק שזאת היתה גדולת הנסיון דאברהם אבינו ע"ה, אמנם מכל מקום הרי אברהם אבינו שמע זאת בעצמו מהקב"ה בעצמו וידע בנפשו שעליו לבטל דעתו וכל ידיעותיו למאמר השי"ת, אך יצחק אבינו בנו שנעקד על גבי המזבח הרי גם השיג כאביו את כל סודות מעשה הקרבנות וידע אף הוא שאין מציאות של קרבן לה' מבני האדם, והוא לא שמע בעצמו מפי ה' שאמר להעלותו על המזבח לקרבן, ורק מפי אברהם אבינו שמע זאת ואף על פי כן הכניע את דעתו לגמרי אל דבר הנביא המוסר את פי ה' וקיבל דעת חכמים על עצמו בשלימות ומסר עצמו לשחיטה והקרבה על גבי המזבח, ביטול זה היה במדריגה גבוהה מזו של אברהם אבינו.

וביאר החתם סופר על פי זה מה שאנו אומרים בחתימת ברכת הזכרונות במוסף דראש השנה "ועקדת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור", שאלו הנכנעים תמיד לדעת חכמים אף כשהוא נגד הדעת והשכל הם יזכו לברכה זו לרחמים ורצון בזכות עקידתו של יצחק אבינו באשר הם הולכים בדרכו של יצחק וראויים להקרא זרעו, אך אלו המדמים בנפשם להתחכם ולהבין בעצמם את דברי התורה ורצון השי"ת לא יזכו לברכה זו, רח"ל.

ג |

עיקר מעלת אברהם אבינו מהנסיונות

הנה ענין הנסיונות מצאנו אך ורק אצל אברהם אבינו ע"ה כאמרם ז"ל בפרקי אבות (פ"ה מ"א) 'עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכולם להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו עליו השלום, והרמב"ן בספרו 'אמונה ובטחון' (פרק ו) כתב לבאר מזה שכל עיקר חבתו של אברהם אבינו ע"ה לפני הקב"ה היה רק מכח עמידתו בנסיונות הקשים בהם נתנסה ולא מחמת שקיים את כל התורה והמצוות. ולכאורה יתמה השומע והלא כל אחד ואחד מישראל בעבדו את השי"ת יתנסה בכמה וכמה נסיונות ויעמוד בהם שעל ידם יתעלה במעלות העבודה ולא יתכן זולתם.

בנסיון מסתלקים כל כחות קדושת האדם

אמנם האמת היא שהלשון המורגל בפי העם 'נסיון' אינו אלא לשון מושאל מנסיונותיו של אברהם אבינו ע"ה ואינם 'נסיון' אלא 'מלחמת היצר', ומהות הנסיון מבואר בספה"ק [עי' בסה"ק מאור עינים (פר' ורא ד"ה אך שצריך) ובסה"ק עבודת ישראל (פר' וירא ד"ה ויקרא אברהם) ועוד], שנסיון נותנים לצדיק שכבר עמל ויגע רבות בעבודת השי"ת והשיג מה שהשיג, והנה בכל מלחמת היצר בכדי שיעמוד האדם נגד יצרו ויצליח בעניני העבודה נותנים לו לאדם עזר וסיוע ממעל למען יצדק בדברו ויזכה בשפטו כאשר אך יהיה לו רצון אמיתי לכך, אך בשעת נסיון אין לאדם כל סייעתא מן שמיא ויתר על כן אף נוטלים ממנו את כל המדריגות והכחות שכבר השיג ועלו בידו ומפרידים אותו בזה

בגילוי גדול ורב יותר ממה שהאיר קודם הנסיון, ועל ידי שעמד אברהם אבינו ע"ה בכל הנסיונות העלה ותיקן את הבריאה כולה והולך את הנהגת העולם מב' אלפים תוהו לב' אלפים תורה.

הנסיון בונה ומתקן לנצחיות

זאת ועוד מבואר בדברי המהר"ל, כיון שבא אברהם אבינו לייסד את תיקון כל הבריאה היה צריך שתהיה עבודתו את ה' באופן חזק ואמיץ שתהיה לה קיום לעד, וזאת פעל על ידי הנסיון כי אחר שעומד האדם

מאמרי שבת פרישת לך לך - מעלי שבתא (ח"ג)

ואפשר להוסיף ד'אינו שולט למרחוק, היינו שאינו שולט למקומות הרחוקים, דכדי לקשר את המקומות הרחוקים נצרך הכוח של יוסף הצדיק.

ענין ההכנה הוא כוח הרצון והבחירה

ועל פי פשוטו ביאור הענין שעל ידי ההכנה מקשר את ימי החול לשבת, כי בהכנה לשבת שעוסק בדברים של חול בשביל השבת, נעשים ימי החול טפלים ומשמשים לשבת, והרי הם כלי שעל ידם אפשר לשמור את השבת.

אבל מונח בזה עוד עומק גדול, כי ידוע מספרים דעיקר שייכות האדם במצוה, הוא במה שמכין את עצמו לעשות המצוה במחשבתו, דמצד המעשה אינו עושה כלום, דהכל הוא מהקב"ה, והכוח שניתן בבחינת מה לאדם הוא כוח הרצון והבחירה, ובזה שמשתוקק ומכין עצמו להמצוה עושה כלי בנפשו לקבל את קדושת המצוה, וידוע דבמצוות שורה קדושת אין סוף ברוך הוא, ואיתא בזרע קודש (פר' תרומה) דהשראת אין סוף אצל האדם שייך רק ברצונו של האדם שגם הוא אין סוף, ומשום הכא דוקא על ידי ההכנה והרצון שייך השראת אין סוף במצוה.

ואף על פי שגם כח הרצון הוא מהקב"ה, מכל מקום השאיר הקב"ה להאדם איזה נקודת רצון שיהא תלוי בבחירתו, וכן איתא בשם הרה"ק מקאצק על המדרש תנחומא (ריש פ' צ"א) בפסוק כי מי בשחק יערוך לד' ידמה לד' בבני אלים, שבלעם היה סנגורן של אומות העולם ואמר שיקריב אלפי אלפים קרבנות, ואמר הקב"ה אילו הייתי מבקש קרבן לא הייתי אומר למיכאל שהוא אצלי להקריב לי קרבן וממי אני מבקש קרבן מישראל וכו' שנאמר כי מי בשחק יערוך לד' ידמה לד' בבני אלים וכו', ואמר הרה"ק מקאצק זצ"ל כי ענין מערכי לב אינו נמצא בעליונים אלא בישראל כי העליונים הם עומדים כמו שנבראו, והמבוקש הוא הערכת הלב לא עצם הקרבן לבד וע"כ לא נאמר למיכאל להקריב קרבן (ע"י שם משמואל אמור תער"ב, רמתיים צופים סי' ג' אות ב').

ולכן בריאת האדם היה ביום הששי, שבו נאמר 'והכינו את אשר יביאו', ואינו פועל אז כלום, דהתוצאה נעשה בשבת קודש, ואילו ביום הששי הוא רק ההכנה, דזהו עבודת האדם הרצון והתשוקה, ואילו המעשה נעשה על ידי הקב"ה בעצמו בבחינת לקל גומר עלי, דהקודש של שבת הוא על ידי הקב"ה בעצמו, ועבודת האדם הוא רק לחבר ולקשר הבריאה לקדושתו יתברך שמו.

ובשבת קודש מוציא הקב"ה לאור את ה'קודש' של בני ישראל, כמו שכתוב 'קודש ישראל לד' ראשית תבואתו, ו'קודש' זה מתגלה בשבת קודש, כדכתיב 'ושמרתם את השבת כי קודש הוא לכם', וכדי שיהא הדבר מתגלה בנפש האדם, וכן שיהא לזה קיום גם בימות החול, זה הוא על ידי ההכנה.

ונמצא דמצד אחד קדושת שבת קודש הוא על דרך 'ונשגב ד' לבדו ביום ההוא' שיהא לעתיד לבוא, ועל דרך ראשית הבראה שברא הקב"ה יש מאין לבדו, דשבת קודש מגלה לאור ראשית הבריאה, סוף מעשה במחשבה תחילה, והכל הוא מהקב"ה לבדו בלי שום סיוע מהתחתונים, ולכן עליית העולמות הוא על ידי הקב"ה לבדו בלי אתערותא דלתתא, אבל עד כמה שיהא כלול הבריאה בתוך קדושת שבת, דהיינו ה'קודש' של בני' בתוך ה'קודש' של הקב"ה, זה תלוי ב'והכינו את אשר יביאו'.

במאמר הקודם נתבאר דשורש קדושת השבת שייך להקב"ה בעצמו בלי שום אתערותא דלתתא, כמו שהיה בהתחלת בריאת העולם מאין ליש, שהיה הקב"ה יחיד בעולמו, כך הוא גם קדושת השבת שבאה משביתתו של הקב"ה במעשי בראשית, ומכל מקום המשכת הקדושה בעולם הזה, הוא על ידי עבודת התחתונים, דכל מה שעושים כלי לקבל קדושת השבת, ממשיכים יותר ויותר את הקדושה השורה ממילא ביום השבת, במאמר שלפנינו יבואר דעיקר הכלי לקבל נועם שבת הוא על ידי ההכנה לשבת.

יוסף הוא הכנה ליהודה

כתב הרמב"ן בפרשת בראשית דששת ימי המעשה מכוונים נגד ה' מדות יעו"ט, ולפי זה יום הששי הוא מדת היסוד מדתו של יוסף הצדיק, ובש"ה הקדוש (פרשת ויגש) כתב ד'הכנה' הוא מדתו של יוסף הצדיק, דמצינו בכל מקום שיוסף הצדיק הוא המכין המלוכה של יהודה, כמו שיהא בזמן הגאולה שמשח בן יוסף בא קודם משיח בן דוד, להכין את העולם לקראת מלכות בית דוד, וכמו שכתב האריז"ל לכוין בוכסא דוד עבדך מהרה לתוכה 'תכין' שלא יהרג משיח בן יוסף, הרי דההכנה לכסא בית דוד הוא על ידי יוסף.

וכן מצינו בכל גאולה שהיה לפני זה הכח של יוסף, ביציאת מצרים היה הכח של ארונו של יוסף, ורק לאחר כך 'היתה יהודה לקדשו', וכן לפני שנבנה המשכן בחלקו של יהודה היה משכן שילה בחלקו של יוסף, דיוסף מכין את הכח של יהודה, וזה עומק המחלוקת בין השבטים ליוסף, דהשבטים חשדו אותו שרוצה לקחת לעצמו המלוכה והרי הוא מורד במלכות יהודה, אבל האמת היה שהכין המלוכה למלכות יהודה.

מדת היסוד מקשר התחתונים למלכות שמים

וכן יום הששי שהוא מדתו של יוסף הצדיק מכין לשבת שהוא מדת המלכות, כמבואר במדרש (ב"ר צ"ב) על הפסוק 'וטבוח טבח והכן', אין והכן אלא שבת כמה דאת אמר והיה ביום השישי והכינו (שמות ט"ז ה'), הדא אמר שימר יוסף את השבת קודם שתניתן עכ"ל, הרי דיוסף שייך לענין ה'והכן' של שבת.

ביאור הדברים הוא דמדת ה'יסוד' הוא המקשר בין העולם שלמעלה להעולם שלמטה, וכמו שכתב בזוה"ק פתח אליהו דמדת היסוד הוא 'דאחיד שמיה וארעא', ולכן יוסף הוא הכנה למדת המלכות דהוא מקשר את כל התחתונים למלכות שמים.

וכמו דבשעת הגאולה משיח בן יוסף מכין ליום שכולו שבת ומנוחה, כמו כן ערב שבת שהוא מדתו של יוסף מכין לשבת, דעל ידי מדתו של יוסף שייך לעשות כלי בימות החול לקבל את קדושת השבת, וכמים פנים אל פנים השבת משפיעה לימות החול, וזהו גם הענין של תוספת שבת שמכניסים חלק החול לקדושת שבת, וחיבור זה הוא על ידי מדתו של יוסף.

והאמרי חיים היה רגיל לומר דיום הששי הוא כנגד מדתו של יוסף, ושבת קודש הוא כנגד מדת המלכות, יהודה, ואש בלא להבה אינו שולטת מרחוק, ויוסף נקרא להבה כדכתיב והיה בית יוסף להבה, ובית יעקב הוא אש (כמבואר ברש"י ז"ל ריש פ' וישב), ושבת קודש הוא כנגד יעקב 'והאכלתיך נחלת יעקב אביך', ואש בלא להבה דהיינו מדתו של יוסף, אין האש של שבת שולטת למרחוק עכ"ד.

בעלי התוספות ובתי מדרשותיהם (כט)

בעלי התוספות שבאשכנז (א)

אם כי אין הדברים מופרכים כל כך, כי כנזכר היה הריב"א מבני אשכנז, כך שיתכן כי לפני שהרחיק נדוד לקבל מרש"י וללמוד בבית מדרשו, בוודאי ללא ספק שקיבל קודם תורה מפני מאורי דורו באשכנז, לפני נסיעתו אל רש"י.

עם זאת, באוצר הגדולים (אות י' ערך תת"צ) הביא, כי בספר יוחסין (מאמר ה') החליט כי רבי יצחק בן רבי יהודה נפטר בשנת תת"ל, מה שמערער לכאורה את האפשרות לומר כי הריב"א קיבל תורה מפיו, אך כבר העיר שם כי אין לדבר כל הוכחה ומדובר בהשערה בדויה [כמתקבל מהכללת כמעט כל רבותיו של רש"י בפטירתם בשנת תת"ל לפי דעתו]. כך שאדרבה לפי דברי האור זרוע הנזכרים ניתן להסיק, כי יתכן ונפטר רק בשנים מאוחרות יותר, עד לשנת תתנ"ו, שכן הביאו הראשונים (הפרדס הלכות אבילות בד"ה העתקתי; שיבילי הלקט השלם הלכות שמחות סי' ט"ו), כי נפטר רבי יצחק בן רבי יהודה עוד בחיי בנו רבי יהודה, ועל בנו רבי יהודה מובא (ר' אוצר הגדולים אות י' ערך תת"צ) [אלא שסתר משנתו כי במקום אחר (אות י', ערך נ"ג) כתב כי רבי יהודה זה היה בנו של רבי יצחק הלוי רבו השני של רש"י, ולא רבי יצחק בן רבי יהודה, ולא חלי ולא מרגיש מר בסתירה החמורה שבדבריו, ונראה כי העיקר שהוא בנו של הר"י בר יהודה, ולא ר"י הלוי, ואכ"מ] כי נפטר במסעות הצלב בשנת תתנ"ו, כך שפטירתו של רבי יצחק בן רבי יהודה היתה לכל המאוחר עד לשנת תתנ"ו, בה נעקד בנו על קידוש השם.

עם זאת אין לאחר את פטירת רבי יצחק בן רבי יהודה יתר על המידה, כי עוד קיבל תורה מפי רב האי גאון ככל הנראה בהיותו באירופה, וכמו שהביא המרדכי (שבת רמז שצ"ח): "וטעם זה שמע רבי יצחק ברבי יהודה בעיר רומא מפי רב האי גאון", ואף רש"י (שבת צב. בד"ה משנה שכן) הביא משמו דברים בשם רב האי גאון, והרי רב האי גאון נפטר בשנת ד"א תשצ"ח, כך שלכאורה לידת רבי יצחק בן רבי יהודה אמורה להיות לערך בשנות תש"ע-תש"פ, ועל כן אין לאחר את פטירתו אחר שנות תת"נ לערך.

חבילות רבי יצחק בן רבי יהודה בעיני רש"י והתאוננותו על העדר היכולת להמשיך לקבל תורה מפיו

ניתן לשער, כי התקבל בחביבות על ידי רש"י, המתאונן פעמים מספר בתשובותיו, על העדר היכולת בידו לחזור בשנית אל רבותיו באשכנז, עמהם ביקש להתראות מפעם לפעם לקנות מהם קנייני תורה, כמו שכותב (שור"ת רש"י סי' י"ד): "שאלותיו הגיעו לידי ורגז לבי בהן, כי קדמני בהן בדברים אשר לא הגיתי בהן לפני מלמדי, כי חסר לחם ועדי לבוש ורחיים בצוואר. שמשתי לפנייהם וימי כלו אצלם, ומאשר שבתי פה לא עמדה לי שעה להקביל פניהם מאבל לחם וקשה, חוץ מאחת פה לי עשרים וחמשה שנה. ראיתי באיגרת חביבי ששמע בהם דברים רבים ולא ישרו לי ומה תשרנה דברי, חדל שיחים וקט ושחים, את אשר יסרוני כליותי, ואף אם יגורתי ליבוש לי יבוא. את אשר עם יועצינו לא אכחד. ואם חפץ בי ורחש לבי דבר טוב יקחני חביבי אליו".

במקום נוסף (שור"ת רש"י סי' פ"א): "ועל ידי היה מעשה כשהייתי למד תורה אצל רבינו רבי יצחק הלוי בשחיתת חולין, ובכל מקום ששנוי שם בשר בחלב בנותן טעם, היה מלמדני שלא אלמוד הלכה מאכא... ובעוד הייתי לפניו לא נתתי לב להבין בדבר ונסמכתי על דבריו, וכשבאתי לעירי והתבוננתי במסכת עבודה זרה והוקשה לי בכל הדברים אשר הוקשה לאדוני עתה... שמרתי הדבר בלבי עד שחזרתי לוורמיישא ודנתי לפניו, למדתנו רבינו בשר בחלב במשהו והבאת לנו ראייה ממסכת עבודה זרה והתבוננתי בה ואין אנו יכולין ללמוד זאת משם, והביא הספר ונתיישב בדבר בפני וחזר בו".

הרי כי היו מעייניו של רש"י נתונים עד מאד לרבותיו שבאשכנז, ועל כן בוודאי בבוא לפניו הריב"א שקיבל תורה לפניו בואו אל רש"י מפי רבי יצחק בן רבי יהודה, קירבו רש"י עד לאחת והרבה ללמוד עמו, לשמוע ממנו מדברי רבו הגדול רבי יצחק בן רבי יהודה הלוי.

תחילת התפתחות בתי המדרש באשכנז

ביריעה זו נתחיל לחקור בבית מדרשם השני של בעלי התוספות, אשר הגם כי סוף מעשה במחשבה תחילה השתלבו יחד שני בתי מדרשותיהם של בעלי התוספות שבצרפת ובאשכנז בתחילת תקופת בעלי התוספות ואף גם לקראת סופה, מכל מקום לאורך רוב תקופת בעלי התוספות פעל בית מדרשם הגדול של בעלי התוספות שבאשכנז כבית המדרש בפני עצמו, כאשר רבים וטובים נמנו על יושבי בית מדרש זה, על אף שישנם חילוקים די מהותיים לכל הפחות אצל חלקם הגדול של בעלי התוספות שבאשכנז לעומת רבני בית מדרשם של בעלי התוספות שבצרפת, אך אלו ואלו דברי אלקים חיים, ונשתדל לסדר את סדר המערכה על בוריה, דור אחר דור, מתוך השלמת היריעה כנדרש.

בתקופה שקדמה לתקופת התרבות בעלי התוספות ובתי מדרשותיהם, אשר סופה בימי רש"י ותלמידיו בית מדרשו, הרי שהיו השיירות מצויות מצרפת לאשכנז ומאשכנז לצרפת, ובפרט רש"י בעצמו אשר בעוד כי את בית מדרשו קבע בצרפת, הרי שרוב רבותיו היו מחכמי אשכנז, כמו רבי יצחק בן רבי יהודה, וכן רבו הגדול רבינו יעקב בן רבי יקר, אשר שניהם היו מן המאורות שהאירו באשכנז, ואילו רש"י קיבל מהם את רוב תורתו.

כך גם חתנו של רש"י - רבינו מאיר, היה מיוצאי לותיר שבאשכנז, ולאחר מכן נעשה לתלמידו הגדול של חותנו רש"י בצרפת, כך שהיו הדרכים מוליכות ממדינה למדינה, ועל אף חילוקי המנהגים שהיו בין אשכנז לצרפת, לא היה בכך כל השפעה לדרכי הלימוד, והיו לומדי התורה הולכים ממדינה למדינה, להבין ולהשכיל בדברי התורה מפי רבותינו מאורי הדור.

הריב"א תלמידו של רש"י ותלמידיו

מראשוני רבותינו בעלי התוספות שבאשכנז, היה רבינו יצחק בן אשר הלוי משפיירא הראשון, אשר התקבל שמו כי היה מתלמידי רש"י, ואף כי לא מצאנו כן להדיא, אלא שהיה הריב"א חתנו ותלמידו של רבינו אליקים הלוי, כמו שהזכיר המהרש"ל (סי' כ"ט), ורבינו אליקים הלוי הוא היה מתלמידיו של רש"י, כמו שהביא שם המהרש"ל (סי' כ"ט), כך שהריב"א קיבל תורה מפי תלמידו של רש"י. גם בספר יוחסין (מאמר ה') הזכיר רק שהיה הריב"א בזמנו של רש"י, אך לא הזכיר כי היה בפועל מתלמידיו של רש"י.

אמנם התוספות (גדה לט: בד"ה אלמא) הביאו: "ופירש רש"י דדייק מדקאמר... והקשה לו ריב"א דלמה לא תירץ לו... והשיבו רש"י משום...". במקום נוסף כתבו התוספות (שם מג. בד"ה זבה): "שאל ריב"א מרש"י, הרי שהיה הריב"א בעצמו אצל רש"י, ואף קיבל תורה מפיו, כפי שמסתבר כי אם ב' דברים הובאו על ידי התוספות מה ששאל הריב"א את רש"י, בוודאי שהיו עניינים נוספים אשר השכיל הריב"א לקבל תורה מפי רש"י.

מכח עובדא זו יש להסיק, כי מאחר ורש"י נפטר בשנת תתס"ה, על כרחינו להקדים את לידתו של הריב"א לכל הפחות בכעשרים שנה קודם לכן, בשנת תתמ"ה, כי מאחר וערש הולדתו של הריב"א בארצות אשכנז, אין הדעת נותנת כי הרחיק נדוד עד לבית מדרשו של רש"י שבצרפת בהיותו נער צעיר לימים, על כן לכל הפחות נולד לערך בשנת תתמ"ה.

הריב"א מקבל תורה מפי רבי יצחק בן רבי יהודה - רבו של רש"י

לא זו בלבד, אלא שיש הוכחות כי קיבל הריב"א אף מאחד מרבותיו של רש"י, הוא רבינו יצחק בן יהודה הלוי, וכמו שהזכיר האור זרוע (ח"א סי' תמ"א): "וגם רבינו יצחק בן רבי אשר זצ"ל העיד על רבינו יצחק בן רבי יהודה זצ"ל, שהורה הלכה למעשה להיתר, ואם נקבל את הדברים כפשוטו, שמדובר בעדות ראייה ולא בעד מפי עד, הרי כי קיבל הריב"א תורה אף מפי רבותיו של רש"י."

פניני הלכה ומנהג

פנינים משיעורו השבועי של הרה"ג רבי פנחס אהרנסון שליט"א
רב דחסידי אמשינוב בעיה"ק ירושלים

פניני הלכה

מצות מילה - חלק הפריעה

מצות מילה

בסוף הפרשה (פרק י"ז ט' - י"א) הובא ציווי הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה 'ואתה את בריתי תשמור, אתה וזרעך אחריו לדורותם. זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריו, המול לכם כל זכר. ונמלתם את בשר ערלתכם, והי' לאות ברית ביני וביניכם'.

מילת ישמעאל

בזוה"ק פר' וארא (ח"ב לב.) מובא שרבי יוסי ורבי חייא הלכו בדרך, ובכה רבי חייא והתאונן על מה ששרה היתה עקרה, משום שעקב כך לקח אברהם אבינו את הגר ונולד ישמעאל, ואמר רבי חייא שכך שמע מפיו של רבי שמעון בר יוחאי שאמר 'ווי על ההוא זמנא דבגין דשרה אתעכבת ... קיימא שעתא להגר למירת שרה גבירתה, והוה לה ברא מאברהם'.

והאריך שם בגודל הצער על כך שישמעאל נולד ונימול לפני שייצחק נולד, והממונה של בני ישמעאל עמד וביקש לפני הקב"ה מאות שנים שיתן לו שכר טוב על המילה שנימול, וכדי להפיס דעתו נתן הקב"ה להם חלק בארץ הקודש בשכר המילה שיש בהם.

'וזמינין בני ישמעאל למשלט בארעא קדישא כד איהי ריקניא מכלא זמנא בגי, כמה דגזירו דלהון בריקניא בלא שלימו, ואינון יעכבון להון לבני ישראל לאתבא לדוכתיהו עד דישתלים ההוא זכותא דבני ישמעאל' שכשם שהמילה שלהם ריקנית כך השליטה שלהם בארץ ישראל תהי' רק כשהארץ ריקה מכל, וכשיושלם זכות המילה שלהם יחזרו בני ישראל למקומם.

מילה ריקנית בלי פריעה

ענין המילה הריקנית של בני ישמעאל הוא כמ"ש בזוה"ק שם שמילתם אינה כראוי ואינה כתיקונה, וביארו המפרשים שהכונה משום שמילת בני ישמעאל היא מילה בלבד ללא פריעה, שהרי לא ניתנה פריעה לאברהם אבינו כמ"ש ביבמות (עב.), וקיי"ל 'מל ולא פרע - כאילו לא מל, וע"כ החיתוך שעושים בני ישמעאל הוא כמילה ריקנית ופצע וחבורה, ותו לא.

וכ"כ בשל"ה (בפרשתן, תורה אור, בהגהה) שמאחר ואין לו פריעה, ע"כ גם כאשר היא בשליטתו היא בחורבנה ואינה בנויה, משום שהוא אינו 'אדם', ונקרא 'פרא אדם' מכיון שלא נתקן בפריעה, עיי"ש.

פריעה בישמעאל ובניו

בענין הפריעה באצאי אברהם אבינו, מרגלא בפומי' דאד"ש בסעודות שלישי למילה, שכתבו האחרונים (שאגת ארי' סי' מ"ט, מנחת חינוך מצוה ב') שבני קטורה שיצאו מזרע אברהם אבינו, חייבים רק במילה ולא בפריעה.

ועיי' במאירי (יבמות שם) שקדמם להוכיח מדברי

הגמ' שבני קטורה לא נתחייבו בפריעה.

אלא שהקשו הראשונים והאחרונים מדברי רש"י בסוף הפרשה, שבמילת ישמעאל שהיה ילד הוזקק לחתוך הערלה ולפרוע המילה. הרי שבישמעאל הי' פריעה,

ואכן ציין המהר"ל (גור ארי' י"ז כ"ה) שבמדרש רבה (פר' מ"ז ח') מקור דברי רש"י לא כתוב שהיה פריעה לישמעאל, אלא הכוונה שהי' צריך דקדוק יותר במעשה החיתוך.

כמה ראשונים (רבינו תם מאורליינש הובא בפ' הריב"א, חזקוני, ועוד) כתבו שאברהם אבינו קיים מצות פריעה אע"פ שלא נצטווה כשם שקיים את כל התורה כולה קודם שניתנה, והמתין מלקיים מצות מילה כדי שיהי' מצווה ועושה, משא"כ מצות פריעה שלא יהי' מצווה קיימה מיד עם המילה.

בשו"ת צמח צדק (ליובאוויטש, יורה דעה סי' ר"ב) כתב שאין כוונת רש"י על פריעה ממש, אלא לפרוע שלא יהיה ציצין.

הפריעה עיקר המצוה, והחיתוך כהכשר מצוה

על מעלתה של מצות הפריעה והיותה עיקר המצוה, אנו למדים מדברי המהרש"ל בספרו ים של שלמה (יבמות פרק ח' ס' ג') בענין חלוקת מעשה המילה לכמה מוהלים בשבת, שכתב בתו"ד 'אבל מל ולא פרע, דהוי כאילו לא מל לגמרי, ואפי' חצי מצוה לא קעביד, אשתכח דעשה חבורה בשבת, ותדע דתנן בסוף פרק ר"א דמילה (שבת קלז.) אלו הן ציצין המעכבין המילה, בשר החופה רוב העטרה כו', מל ולא פרע את המילה, כאילו לא מל. ומדנקט גבי ציצין לשון עיכוב, וגבי פריעה כאלו לא מל, משמע דלא נקרא מילה כל עיקר, בלא פריעה'.

דהיינו, שישנם ציצין המעכבין את המילה, וע"ז אמרו בגמ' 'מעכב את המילה' דהיינו שישנה מילה כאן, אלא שיש פרט המעכב המילה, אך לא נחשב 'כאילו לא מל', משא"כ על חיתוך בלי פריעה אמרו בגמ' 'כאילו לא מל', דהיינו שאינו כלום ממש, ולא נחשב אפי' כ'פלא דמצוה', אלא רק הכשר מצוה למצות המילה המתקיימת בפריעה.

ברכה על הכשר מצוה

בסעודת ברית מילה בפרשת לך לך שאל אד"ש על מש"כ בפתחי תשובה (י"ד סי' רס"ה ס"ק א') בשם ספר חמודי דניאל (כת"י) שכאשר מחלקים מעשה המילה לכמה מוהלים, מברך המוהל שעושה מעשה החיתוך, ומתכוון להוציא את הפורע, והפורע צריך לכיון לצאת בברכת החותן. ולשיטת המהרש"ל שהחיתוך הוא רק הכשר מצוה, ועיקר המצוה היא הפריעה, הי' צריכים לברך על הפריעה, שלא מצינו שמברכים (רק) על הכשר מצוה, ואע"פ שהחיתוך מוציא יד"ח

פניני חיזוק

שליטת ישראל על ישמעאל בזכות הפריעה

כתב סניגורן של ישראל הרה"ק מארדיטשוב זי"ע בספרו קדושת לוי (סוף פרשתן, ד"ה ידו בכל), ע"פ דברי הזוה"ק שגדולת ישמעאל היא בעבור המילה, כמ"ש בזוה"ק (ח"ב לב.).

יד כל בו

וביאר שברית נקרא 'כל' כמ"ש בספה"ק שערי אורה (שער ב'), ו'יד' היא ממשלה, ועפ"ז 'ידו בכל' היינו שממשלתו בזכות הברית, והנה ברית מילה היא בחיתוך ופריעה, והחיתוך נעשה בכלי והפריעה ביד, ואצל כלל ישראל שישנם ב' החלקים יש ברית ביד ובכלי, משא"כ אצל ישמעאל שיש לו רק מעשה החיתוך היא ברית רק בכלי, וע"כ סיים 'ויד כל בו' דהיינו דרע ישראל המקיימים מילה גם ביד וזהו 'יד כל' ברית הנעשית ביד, 'בו' ימשלו בישמעאל, כן יהי רצון, בב"א.

מלאה הארץ חמס

מע"ז פי' הרחיד"א בספרו דבש לפי (מערכת מ' אות ט') הפסוק בתהלים (ע"ד, כ' - א') 'הבט לברית, כי מלאו מחשכי ארץ נאות חמס. אל ישוב דך נכלם, עני ואביון יהללו שמך'. שמבקשים שייבט לברית ויראה שישמעאל שמילתם מילה ריקנית ועכ"ז ניתן להם ממשלה בארץ ישראל, וק"ו בני ישראל שמלים עצמם כדת וכדן, במילה ופריעה, וודאי שראויים לקבל שליטה וממשלה בארץ ישראל. וזהו 'הבט לברית' הבט בחותם המלך שבכלל ישראל, משום שכעת 'מלאו מחשכי ארץ' ישמעאל מלאו את ארץ ישראל והחשיכו אותה, ומארץ הקדושה עשו 'נאות חמס', וע"ז בשביל מילה ריקנית, ק"ו ש'אל ישוב דך נכלם' בני ישראל הנימולים כהוגן.

את הפורע, מ"מ בדרך כלל המקיים בפועל הוא המברך, ומדוע אין חוששים לשיטת המהרש"ל. ותמה מה בכך שמעשה החיתוך הוא המעשה הראשון, האם זו סיבה לברך על הכשר מצוה, או לא לחשוש לשיטת המהרש"ל.

הגאון רבי יהושע משה אהרנסון זצ"ל דימה הענין לבדיקת חמץ שהיא הכשר מצוה ומברכים עליה. ועיי' מש"כ ברא"ש (פסחים פ"א סי' י') שהחידוש שמברכים על בדיקת חמץ 'דלא תימא אינה כל כך מצוה כיון דאינה אלא לבער את החמץ מן הבית, ... ומה שמוציאין אותו מן הבית היינו שלא יעבור עליו בבל יראה, ואין מפורש בו מצות עשה מן התורה שיהא מצוה לברך עליו. ומן הראוי שיברך קודם בדיקה על בדיקת חמץ ותקנו לומר על ביעור חמץ לפי

שלאחר הבדיקה מיד הוא מבטל, ... ועל עסק זה נגמרה הברכה של בדיקה שהיא תחלת הביעור ונגמר בשעה חמישית.

והשיב אד"ש שיש לחלק בין חיתוך ולשיטת המהרש"ל לבין בדיקת חמץ, שבבדיקת חמץ בוודאי מברכים משום שיש מצוה על הבדיקה, אלא שמצוה זו היא תקנה לביעור שאחריה, וה"ה שחיטה וכיו"ב שהם מצוות בפני עצמם אע"פ שמטרתם היא ההמשך שאחריהם, משא"כ החיתוך בפני עצמו לשיטת מהרש"ל לא נחשב לכלום כמו שדייק מלשון הגמ'.
בתו"ד הזכיר אד"ש דברי הרמב"ן שהוכיח שנתנית מתנות כהונה היא מצוה עצמה ולא הכשר מצוה, מהדין שמברכים עליה, כמ"ש בהשגותיו לספר המצוות להרמב"ם (שורש י"ב) 'והראייה עוד שהיא מצוה, חיובם לברך על הפרשתם, כמו ששינוי (תרומות פ"א מ"ו) חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה, האלם, השכור, הערום, ובעל קרי. והיינו מפני שאינן יכולין לברך, ומפורש בתוספתא באחרון של ברכות (ה"ט) הוולך להפריש תרומה ומעשרות אומר אקב"ו להפריש תרומה ומעשרות, ואמימתי מברך עליהם משעה שמפרישן.

ואילו היה המצוה עלינו הנתניה לכהן מפסוק ראשית דגןך תירושך ויצהרך תתן לו בלבד, לא היו גוזרין עלינו לברך בשעת הפרשה, מן הכלל המסור לנו מהם כל מצוה שעשייתה אינו גמר מלאכתה כגון תפלין אין צריך לברך, כמו שנתבאר ברביעי של מנחות (מב:), וכיון שאמרו לנו לברך בשעת הפרשה אשר קדשנו במצוותיו וציונו להפריש תרומה או להפריש מעשר למדנו שבהפרשה מצוה.

האם חלק ממצות מילה דוחה שבת

כמה פעמים דן אד"ש לשיטת המהרש"ל שאסור לחלק בשבת את חלקי המילה לכמה אנשים, משום שאינה מצוה והיא כחבורה המוציאה דם שאסור לעשותה בשבת בלי מצוה, ומדוע לא נאמר שהחיתוך הוא חלק מהמצוה, ושכל חלק מחלקי המצוה דוחה את השבת.

וכמה פעמים הזכיר מש"כ במדרש (במדבר רבה פרשה י"א אות ג', שיר השירים רבה פרק א') עה"פ 'עד שהמלך במסיבו נרדי נתן ריחו', שבליל יציאת מצרים כאשר מלו את כלל ישראל ה' 'משה מל, אהרן פורע, ויהושע משקה'.

ולכא'ו הרי ה' בליל יו"ט דפסח, ולש'י המהרש"ל שאסור לחלק המילה לכמה אנשים בשבת ויום טוב איך היה משה מל ואהרן פורע.

ואמר ע"פ הש"י (עיי' תוס' יו"ט פסחים פ"י מ"ה) דבפסח מצרים לא נצטוו על איסור עשיית מלאכה אפי' בלילה.

מטרת הפריעה

הפריעה היא אחר חיתוך עור הערלה, שמגלים העטרה ע"י שמורידים את העור הנמצא עלי' שתה' מגולה, כמ"ש ברמב"ם ובטוש"ע (סי' ס"ד סעיף ג') 'כיצד מלין, חותכין את הערלה כל העור החופה העטרה עד שתתגלה העטרה, ואחר כך פורעין את הקרום הרך שלמטה מהעור בציפורן, ומחזירו לכאן ולכאן עד שיראה בשר העטרה'. ענין הפריעה הוא לגלות את העטרה שלא תהיה מכוסה.

מילה ופריעה בבת אחת

בספרי הפוסקים האריכו האם מצות פריעה, היא דווקא ע"י קריעת העור, שע"ז תתגלה העטרה,

או שהעיקר לגלות בכל אופן ולא דוקא לקרוע, אלא אפשר לחתוך לגמרי את עור הפריעה וגם בכך מתקיימת פריעה, משום שלמעשה נשאר מגולה.

כמו"כ התעוררו רבים בענין מה שנפוץ בעשרות שנים האחרונות, שעושים 'הפרדה' לפני הברית, ואח"כ תופסים את עור הערלה עם מגן, והיו מוהלים שתפסו עם עור זה גם את עור הפריעה, וכשחתכו את הערלה חתכו גם את עור הפריעה ביחד, וקיימו בכך את חלק המילה, אולם התעוררה השאלה האם קיימו מצות פריעה משום שלמעשה נתגלתה העטרה, או שמכיון שלא קרעו את העור אלא חתכוהו בבת אחת לא נחשב לפריעה.

להלכה למעשה, לכו"ע נכתחילה יש לעשות כמ"ש ברמב"ם ובטוש"ע, וכפי שנהגו בכל הדורות שקורעים עם הציפורנים את עור הפריעה.

אלא שמ"מ נפק"מ לענין מקרים מיוחדים, כמבוגרים, וגרי צדק, וכיו"ב, שקשה או שאי אפשר לחתוך בציפורן, ובה נחלקו גדולי הדורות האם מקיימים מצות פריעה כשחותכים בבת אחת או לא.

בתשובה לשאלה מעשית בדיעבד צידד אד"ש שמעיקר הדין נראה כשיטת הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל בשו"ת אגרות משה (י"ד ח"א סי' קנ"ה) שאפי' אם עשו פריעה - בדיעבד עכ"פ - ע"י שחתכו את כל עור הפריעה עם הערלה בלי לקרוע בציפורן, נחשב פריעה.

נפק"מ במהות הפריעה

מעיון בדברי הפוסקים בביאור מהות מצות הפריעה, האם היא קריעה או גילוי, ישנם כמה דינים היוצאים להלכה למעשה.

א. בענין פריעה בעצמו ולא ע"י שליח. ב. בענין פריעה בשבת למי שלא קרע בחול. ג. בדין אם נתפס עור הפריעה עם המגן. כמובא באריכות בפניני שמחה - ברית מילה.

מילה ע"י שליח

ידועה ההתעוררות בשנים האחרונות להדר במצות מילה, למי שאינו ירא ורך הלבב לקיים בעצמו את מעשה המילה, לצאת יד"ח מצות מילה גם לדעת הרא"ש (חולין סוף פרק כ"ט) שהאריך הש"ך (ח"מ סי' שפ"ב ס"ק ד') שכן היא דעת כמה ראשונים, שמי שיכול למול בעצמו לא יכבד לאחרים למול כי בזה מבטל מצות עשה ומצוה גדולה של מילה, עיי"ש (ועיי' בגל' לפרשת תזריע תשפ"ג).

בשו"ת אבני נזר (י"ד סי' ש"ח אות ו') הביא דברי הרמב"ן (סוף פרשת וירא) שילידי ביתו ומקנת כספו של אברהם אבינו נמולו כולם ביום אחד, וכתב הרמב"ן שאפשר שזימן להם מוהלים הרבה.

והעיר האבני נזר שמשמע דעת הרמב"ן דלא כהרא"ש והאור זרוע וסייעתם, שהלא מוטל על הרב למול את עבדיו, ואיך נתן אברהם אבינו לשליחים למול, ומשמע שהרמב"ן חולק על דבריהם.

בשו"ת ארץ צבי (ח"א סי' פ"ה) כתב הגאון מקאזיגלוב ה"ד לזון בקרע בדברי קדשו, שסברת הראשונים שאין שליחות במילה היא משום שהאחר אינו מחוייב בדבר, שהרי אין לו כעת קטן בן שמונת ימים, וחשיב אינו מחוייב בדבר, וע"כ אינו יכול להיות שליח, כעבד שאינו יכול להיות שליח לקדושין משום שאינו בתורת

קידושין.

אמנם במילת עבדיו חשיב שפיר 'ישנו בתורת' ו'מחוייב בדבר', משום שבדיו להתחייב בכך ע"י שיקנה היום עבד ויתחייב למולו, משא"כ בבנו הנולד שאינו בידו כמובן, עיי"ש שהוכיח דבריו מכמה מקומות.

ועפי"ז י"ל שגם הרמב"ן לא פליג על הראשונים שאין שליחות במילת בנו, שאין רא"י מאברהם אבינו ששלח שליחים למילת עבדיו, שבכה"ג לכו"ע מועילה שליחות.

קריעת עור הפריעה או גילוי העטרה

מעשה החיתוך ניתן לקיים בנקל, אפי' אם לא ניסה בכך אף פעם, משא"כ מעשה הפריעה שצריך יותר עדינות וישוב הדעת וכו', ולפעמים גם העור קשה יותר וצריך יותר כח לקרוע העור, ולפעמים אין לאבי הבן צפרניים גדולות ע"מ לקרוע העור, וע"כ אינו שוה לכל נפש.

העצה היעוצה שגם בכה"ג יחתוך האב את הערלה ויקיים עכ"פ את חלק המילה, והמוהל המומחה ימשיך את חלקי הפריעה והמציצה.

וגם אם האב לא יכול לקרוע העור מ"מ יוריד את עור הפריעה כלפי מטה כמו שהוא, בלי קריעה רק לצמצמו כלפי מטה, ועיי"ז יגלה העטרה ויקיים בזה מצות פריעה.

משום שבפשוטו משמעו 'פריעה' היא גילוי, כמ"ש בפסוק (שמות ל"ב כ"ה) 'וירא משה את העם כי פרוע הוא', ופירש"י 'פרוע - מגולה, נתגלה שמצו וקלונו, כמו ופרע את ראש האשה', וכ"כ באבן עזרא עה"פ (במדבר ה' י"ח) 'ופרע את ראש האשה' שהכוונה גילוי, ואע"פ שרש"י (במדבר שם) מפרש בענין אחר כבר כתב המזרחי שהכוונה אחת ואין סתירה בדבר, וכ"כ רוב הפוסקים במחלוקת לענין מילה ופריעה בבת אחת.

אלא שמ"מ הוסיף אד"ש שהיות וכתוב בקדמונים בפירוש שיש ענין בקריעה, ולא רק בגילוי, ומשמע שסברו שמעיקר המצוה הוא לקרוע העור, וע"כ אע"פ שכשהאב אינו יכול לקרוע ודאי עדיין יש ענין שיגלה העטרה בלי קריעה כדי לצאת ידי חובה לשיטות שדי בגילוי העטרה, מ"מ עדיין צריך גם המוהל המומחה לקרוע כדי לעשות פריעה לפי השיטות שפריעה היא דווקא בקריעה.

וכ"כ בספר כללי המילה (לרבי יעקב הגוזר, מבעלי התוספות, עמ' 19) 'שאין לשון פריעה אלא לשון גילוי כעין קריעה, כמו גדל פרע ופרע ראש האשה, ופרע לא ישלחו וראשו יהיה פרוע, ובכל מקום דומה פריעה לקריעה וכו' ומסקנא דמילתא בעינן קריעה ממש, ומכאן אנו לומדין לפריעה שהיא קריעה ממש, וכל העושה פריעה בלא קריעה אינו אלא טועה'.

כמו"כ דייק מתשובת זרע אמת - שו"ת קדום מא' מחכמי ספרד המובא כמ"פ בשערי תשובה ובהג' הגרעק"א - (סימן ק"ב) שחקר באריכות האם צריך לפרוע דוקא בציפורן או שאפשר גם בסכין, דמשמע שעכ"פ צריך לקרוע באיזה צורה ולא מספיק לגלות את העטרה.

בתו"ד הזכיר ג"כ מש"כ באור החיים הקד' (ריש פרשת תזריע) עה"פ 'ימול בשר ערלתו', שכתב 'הפריעה הוא מה שפורע עור הדק לשניים ואין צריך לכתות והוא מה שרמז באומרו בשר פירוש שיעשנה כבשר שאין בו חיות', ובהמשך דבריו כתב שהפריעה היא 'כנגד קליפת האגוז המשתברת'.

פניני הכהן

פנינים ודא"ח מתורתו של הרב ר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א
מאוצרותיו של המשפיע הרב החסיד רבי יצחק דוב מנדלסון שליט"א | פרשת לך לך

פניני הכהן

דברי סופרים אות ט"ז (מדבר מעניני הפרשה)

אברהם שהתאזר עם שלוש מאות שמונה עשרה עבדיו לעורר דבר זה שאין יאוש כלל, ולמה לא ישגיחו בה להאמין לה שלא נתייאשה כלל כי גם הוא מזרע אברהם אבינו בוטחת בהשם יתברך כמוהו ויודעת שהשם יתברך יכול לעזור נגד הכל והיה לו לחוש לדבריה ושלא לישב בסוכה הגזולה:

פרי צדיק בראשית (פרשת נח אות ט')

סיום הפרשה וימת תרח בחרן ופירש רש"י הגון הפוכה לומר לך עד אברם חרון אף של מקום שכיון שבא אברהם לא היה חרון אף וכמו שאמרו (בראשית רבה ב', ג) יהי אור זה אברהם שהוא בא לתקן פגם אדם הראשון וכמו שאמרו (שם י"ד, ו) הרי אני בורא את האדם תחילה שאם יקלקל יבוא אברהם ויתקן תחתיו. וכמו שאמרנו בעשרה דורות שמנח ועד אברהם שאמרו עד שבא אברהם אבינו ע"ה וקיבל שכר כולם שהעשרה דורות היו ראויים לתקן כל פגם הנחש מכל וכל שכן מורה מספר עשרה כנגד עשר מדות. והם קלקלו ובה אברהם אבינו ע"ה שנתנסה בעשר נסיונות שהם גם כן כנגד עשר ספירות וקיבל שכר כולם כל החיות והניצוצות קדושות שהיה בהעשרה דורות (ונתבאר מאמר א').

ונכתב רמז זה שכשבא אברהם לא היה עוד חרון אף. במיתת תרח שהיה אחר נסיון התשיעי שהיה מה שנאמר לו (בראשית כ"א, י) גרש האמה הזאת ואת בנה. דמיתת תרח היה שתי שנים קודם עקידת יצחק וכמו שאמרו (בראשית רבה נ"ח, ה) והלא קבורתו של תרח קדמה לקבורתה של שרה שתי שנים. והטעם שנרמז כאן הוא שביורר אברהם אבינו ע"ה בכל העשר מדות מתתא לעילא.

וזה הטעם שנסיון הראשון שהיה באור כשדים לא נזכר בתורה רק ברמז. ויש לומר מפני שהוא מכון נגד מדת מלכות והוא מתורה שבעל פה כמו שמובא (תיקוני זוהר הקדמה י"ז א) מלכות פה תורה שבעל פה. שעל פי דין תורה לא היה נצרך אברהם אבינו ע"ה למסור את עצמו להשליכו לכבשן שכן נח אינו מצווה על קדושת השם כמו שאמרו בסנהדרין (ע"ד ב) ושלא לאבד את עצמו בן נח מצווה ומוזהר וכמו שנאמר (בראשית ט', ה) ואך את דמכם לנפשותיכם וגו' וכמו שאמרו בבראשית רבה (ל"ד, ח) ולשיטת הרמב"ם (הלכות יסודי התורה פרק ה' הלכה ד') מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו. ורק אברהם אבינו ע"ה ראה לצורך השעה למיגדר מילתא לקדש שם שמים. ומסר עצמו להשליכו לכבשן כדי שיתפרסם כבוד מלכותו יתברך. וזה משורש תורה שבעל פה וכמו שכתבו תוס' (יבמות צ': ד"ה כולה) דבלא נביא גם כן שרי לעבור על דברי תורה למיגדר מילתא לצורך השעה רק מדאתחזק אליהו נבביאות סמכו עליו בהבטחתו בירידת אש שהיה מיגדר מילתא שיתקדש שמו של הקדוש ברוך הוא עיין שם.

וכן ראה אברהם אבינו ע"ה צורך השעה לקדש שם שמים. ועל כן לא נזכר נסיון זה בתורה רק ברמז וכמו ניסוך המים שהוא הלכה למשה מסיני ויש ממנו רק רמז בתורה וכמו שאמרו בתענית (ב' ב) וכן כל הנסיונות הם

אין ליהודי להתייאש משום דבר, בין בעניני הגוף כמו שאמרו (ברכות י' סוף ע"א) אפילו חרב חדה על צוארו אל ימנע מהרחמים, בין בעניני הנפש אפילו נשתקע למקום שנשתקע וחטא בדבר שאמרו ז"ל (זה"ק ח"א רי"ט ב) שאין תשובה מועלת חס ושלום, או שתשובתו קשה, או שרואה עצמו משתקע והולך בעניני עולם הזה, אל יתייאש בעצמו לומר שלא יוכל לפרוש עוד, כי אין יאוש כלל אצל איש יהודי, והשם יתברך יכול לעזור בכל ענין:

וכל בנין אומה הישראלית היה אחר היאוש הגמור דאברהם ושרה זקנים ומי מלל לאברהם הניקה וגו' (בראשית כ"א ז), שלא עלה על דעת אדם עוד להאמין זה ואפילו אחר הבטחת המלאך ושרה הצדקת ידעה והאמינה דהשם יתברך כל יכול ועם כל זה צחקה בקרבה, שהיה רחוק אצלה להאמין זה בידעה זיקנת אברהם דטוחן ואינו פולט כמו שאמרו (בראשית רבה מ"ח י"ז) וכן זקנתה, ואם היה רצון השם יתברך לפקדם היה פוקדם מקודם דלמעט בנס עדיף ולא עביד ניסא במקום שאין צריך, אבל באמת מאת ה' היתה זאת שיהיה בנין האומה דוקא אחר היאוש הגמור שלא האמין שום אדם ואפילו שרה שתיפקד עוד, כי זה כל האדם הישראלי להאמין שאין להתייאש כלל דלעולם השם יתברך יכול לעזור והיפלא מה' דבר, ואין לחקור בחקירות למה עשה ה' ככה:

וכן הישועה דלעתיד נאמר (ישעיה נ"ג א) מי האמין לשמועתינו וגו', וכן אמרו (סנהדרין צ"ד סוף ע"א) דאין בן דוד בא עד שיתייאשו מן הגאולה, ועל כן אמרו (ישעיה נ"א ב) הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם, דגם התחלת בנייכם היה כן אחר היאוש, ושוב מצאתי בתנחומא (פרשת וירא ט"ז) על פסוק (בראשית כ"א א) וה' פקד דבר זה עיין שם ואהניין:

ואברהם אבינו ע"ה ראש האומה הוא שפתח דבר זה שלא להתייאש משום דבר כשנשבה לוט וכבר נתייאשו כולם מלהציל, דעל כן אמר מלך סדום הרכוש קח לך דכבר נתייאש בידי המלכים וקנייה אחר כך אברהם אבינו בשינוי רשות, ואברהם אבינו אזר עצמו עם שלוש מאות שמונה עשרה ילידי ביתו לרדוף אחר ארבעה מלכים, ובגדרים (ל"ב סוף ע"א) דהוא בגימטריא אליעזר,

ומשמעות השם מפורש בתורה אצל משה רבינו ע"ה כי אלקי בעזרי ויצילני וגו' (שמות י"ח ד') שכבר היה חרב פרעה על צוארו והשם יתברך יכול לעזור גם אחר היאוש שאין להתייאש משום דבר, וזהו רמז מספר שלוש מאות שמונה עשרה בגימטריא יאוש עם הכולל היינו שמספר זה הוא המוציא מידי יאוש ומורה שהשם יתברך עוזר מכל דבר שהאדם חושב להתייאש:

ונראה לי דזה דברי ההיא סבתא (סוכה ל"א א) אתתא דהוה לאביה שלוש מאות שמונה עשרה עבדי וכו' עיין שם היינו דחשבה אולי סוברים כרבי שמעון (בבא קמא ק"ד א) דסתם גזילה יאוש בעלים, ובפרט עבדי ריש גלותא דתקיפי ואלימי ומי ידון עם שהתקיף ואצל רב נחמן ורבנן שעמו הוי שינוי רשות ולפיכך לא השגיחו בה, על כן אמרה דהוה לאביה וכו' שהיא מזרע

(סנהדרין צ"ז א) כשאני משלם שכר לאברהם יצחק ויעקב שרצו לפני כסוסים וכו' ובפרט אברהם אבינו ע"ה שהיה עסקו קדושת מצוות עשה משורש האהבה והזריזות וכמו שאמרו (חולין ט"ז א) קרא זריזותיה דאברהם קא משמע לן, והוא לא שקט ולא נח מלהשתדל במעשה בעבודת ה' יתברך. וזה שנאמר לו לך לך לאתקנא דרגא דילך כמו שמובא בזה"ק שהוא שיהיה הולך תמיד מדרגא לדרגא במדתו שהוא האהבה, וזהו כשמגיע לפרשת ואהבת, אבל ביחוד ה' כשבא להשגה זו שהו"ה אחד שמורה שאתה הוא משנברא העולם כמו קודם שנברא ואז צריך להיות עומד שזה מורה על טלא דעתיקא שהכל מסודר מששת ימי בראשית, ואז יברר ה' יתברך גם הארבעים ושמונה שנה קודם שהכיר את בוראו שכן היה רצונו יתברך מראשית המחשבה, ובאמת יהי אור זה אברהם כמו שאמרו בבראשית רבה (ב/ג).

ובזה"ק בריש פרשה זו בסתרי תורה (ע"ז ב) מרמז כל הפרשה על כל נשמה, והיינו שכן נאמר לכל נשמה אך נשמת אברהם אבינו ע"ה שהיתה נשמה ראשונה שירדה לגוף נאמר בו הפרשה.

ואמר ויאמר ה' אל אברם הא נשמתא עילאה אבא לרוחא ורם לגופא והוא על פי מה שאמרו להלן (ע"ט ב) דרוח הוא תורה שבכתב והיינו אות ו' ואיקרי בן, ושם אמר דהנשמה אתערי לאינש בבינה ונשמתא לנשמתא בחכמה והם אותיות י"ה שבשם שמכונים בזה"ק אבא ואימא, וזה שאמרו אבא לרוחא שהוא תורה דאיקרי בן (זוהר ח"ג קכ"ג ריש ע"ב) ורם לגופא שכנגד הגוף והוא עם מדריגת הנפש חיות הגוף שמורה על מעשה המצוות (כמו שמובא שם) כנגדו נקרא רם.

ואמר סדר ביאת הנשמה, מארצך דא גינתא דעדן והוא על פי מה שמובא בזה"ק (ח"א כ"ו א) מעדן דא אימא עילאה והנשמה מבינה כאמור, ואף דגן שכנינתא תתאה וכאן אמר דא גינתא דעדן, הוא על פי מה שמובא בזה"ק (ח"ג קפ"ב ב) האי עדן תתאה איקרי גן לעדן דלעילא והאי גן איקרי עדן לגן דלתתא וזה מה שאמרו דא גינתא דעדן, והיינו מארצך הוא עדן תתאה דאיקרי גן לעדן דלעילא, וממולדתך דא אילנא דחיי והוא תפארת.

ומבית אביך דא שכינתא וכמו שאמרו אחר כך אביך דא קודשא בריך הוא ובית אביך היינו כנסת ישראל, וכן הגירסא ומבית אביך תריסר תחומין שבטין עלאין הכל אחד, דשנים עשר שבטים היינו כנסת ישראל, אל הארץ אשר אראך דא איהו האי עלמא והיינו הגוף, וכן סדר כל נשמה שיורדת לגוף הוא מכל הקדושות הנזכר אך אחר כך כתיב וילך אתו לוט וכמו שמובא בזה"ק להלן (ע"ח ב) דא איהו נחש דאתלטיא ואתלטיא עלמא בגיניה, ומזה נסתעף הארבעים ושמונה שנה.

וכן בכל אדם הנשמה יורדת להגוף בכל הקדושות, רק היצר הרע הולך עמה תיכף כמו שנאמר (בראשית ח, כ"א) כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ונדרש בירושלמי (ברכות פרק ג' הלכה ה') ובבראשית רבה (ל"ד, י) משעה שהוא ננער לצאת ממעי אמו, ואחר כך אמר דהא מתריסר שנין ולעילא נשמתא אתערת למפלח פולחנא וכו'.

ואחר כך כשמתקן הכל על ידי תשובה אומר לו ה' יתברך לך טל ילדותך שכל מה שעבר עליו בימי ילדותו כטל הפורח שמברר אותו ה' יתברך מטלא דעתיקא שכן היה מסודר מששת ימי בראשית להיות ברישא חשוכא והדר נהורא, כדי שיהיה האור בשלימות דלית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא וכאמור, ובשבת בסעודתא דעתיקא יכול האדם לזכות לתקן כל מעשיו שיהיו כזכויות כשנים הללו שסדורות וכו' וזה מקדושת אברהם אבינו ע"ה שזכה לטלא דעתיקא:

מכוונים נגד המדות מתתא לעילא עד נסיון התשיעי שהוא נגד מדת חכמה שהוא התגלות ראשון מבריאת יש מאין להשגת אדם והיא מדה ראשונה שיש בו קצת תפיסה, ואז נשלם אברהם אבינו ע"ה בכל מה שיוכל להתברר מצדו.

ואחר כך נסיון העקידה שמכוון נגד כתר עליון שהוא נעלם מכל רעיון, זה הברור מצד ה' יתברך שבירר אותו בכל עד השורש וזכה לבחינת זקן, ועל כן אחר נסיון התשיעי שהיה אז מיתת תרח כמו שזכרנו מהמדרש רבה, נרמז במיתתו דכתיב וימת תרח בחרן שעד אברם היה חרון אף של מקום, שעל ידי אברהם כלה החרון אף שהוא מצדו כבר תיקן כל פגם הנחש בשורש כפי כוחו כאמור ואחר כך היה נסיון העקידה שהיה הברור מצד ה' יתברך ואחר כך כתיב (בראשית כ"ד, א) ואברהם זקן בא בימים ובזה"ק (ח"א קכ"ט א) איתא על זה ביומין עילאין והיינו בשלוש ראשונות שנשלם בכל עשר המדות:

פרי צדיק אית ז'

סעודת יום שבת סעודתא דעתיקא כמו שמובא בזה"ק (ח"ב פ"ח ב) והאר"י ז"ל חשבה נגד קדושת אברהם אבינו ע"ה ובמדרש רבה (בראשית רבה ל"ט, ח) לך טל ילדותך לפי שהיה אבינו אברהם מתפחד ואומר תאמר שיש בידי עוון שהייתי עובד עבודה זרה כל השנים הללו אמר לו הקדוש ברוך הוא לך טל ילדותך מה הטל הזה פורח אף עוונותיך פורחים מה הטל הזה סימן ברכה וכו'.

ויש להבין מה תשובה השיבו ה' יתברך מדמיון הטל דוקא להניח דעתו, אך ברוב המקומות שנזכר טל נדרש על טלא דעתיקא כמו **מטל השמים** (בראשית כ"ז, כ"ח) דאיתא (זוהר ח"א קמ"ג ב) דא טל עילאה דנגיד מעתיק יומין וכו' וכן **כי טל אורות טלך** (ישעיה כ"ו, י"ט) נדרש בגמרא (כתובות ק"א ב) כל המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו וכו' והיינו טל שעתידי בו הקדוש ברוך הוא להחיות את המתים (שבת פ"ח ב) והוא טלא דעתיקא מאור הראשון שנגנז לעמלי תורה שבעל פה כמו שאמרו במדרש (תנחומא פרשת נח ג') ובתיקונים (הקדמה י"ב א) מייתי באמת כל העוסק בטל תורה טל תורה מחייהו.

וזה מה שאמרו לך טל ילדותך שהוא טלא דעתיקא על דרך מה שאמרו (שבת פ"ט ב) **אם יהיו חטאיכם כשנים** הללו שסדורות ובאות מששת ימי בראשית ועד עכשיו **כשלג ילבינו** והיינו שעל ידי תשובה מאהבה יתברך שכן במאמר בראשית שלא נאמר בו ויאמר שהוא שכל הנעלם מכל רעיון, כבר הוזכר תוהו ובוהו שמרמז למעשיהן של רשעים (בראשית רבה ב/ה) והיינו שכן היה המכוון להיות ברישא חשוכא והדר נהורא כדי שיהיה יתרון האור מתוך החושך ועל דרך מה שמובא (זוהר ח"ב קפ"ד א) דהא לית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא וכו' ואז **כשלג ילבינו** שיהיו כזכויות.

וזה מה שאמרו **לך טל ילדותך** שכן היה המכוון מה' יתברך שיהיה מקודם הארבעים ושמונה שנה ושאתר כך יכיר אברהם אבינו ע"ה את בוראו, וזה שאמרו מה הטל פורח אף עוונותיך פורחים שכן היה מסודר ובא ממאמר בראשית מעתיקא וכשלג ילבינו שיהיו כזכויות, ומה הטל סימן ברכה לעולם אף אתה סימן ברכה לעולם.

וזה שאמרו בתנחומא ריש פרשה זו מה שיקבל עול מלכות שמים כשהוא מהלך וכו' אסור אלא יעמוד וכו' וכשמתחיל ואהבת רצה מהלך וכו' והיינו שמדת כל האבות היה בהשתדלות בעבודת ה' יתברך כמו שאמרו

ברכת מזל טוב **למורינו המשפיע שליט"א**

לרגל נישואי **בנו יהושע שיהי'** בשעה טובה ומוצלחת

יזכה לראות רוב נחת דקדושה מכל יוצאי חלציו
ולהרביץ תורה ויראה מתוך הרחבת הדעת דקדושה

מערכת פניני הכהן

היה ביתך בית לעד לדבמים

קדנברס אסיפות גלילנדת

מדען ביתם של הגאונים הצדיקים

- רבי משה חיים שמרלר
- רבי אהרן מרדכי רוטנער
- רבי מנחם מונדרר
- רבי אליעזר דוד פרידמן
- רבי נטע ציינווירט
- רבי מאיר בראנסדורפר
- רבי שמואל אהרן לידר
- רבי יהודה מדיקוב
- האדמו"ר בעל תורת מרדכי מוויז'ניץ זצ"ל
- האדמו"ר זצ"ל
- האדמו"ר מראמאסטריוקא זצ"ל
- האדמו"ר מסקולען זצ"ל

זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל ועוד הרבה ממשיעי דורינו של י"א

אפשרות לחיות
עד הבית

CONTROL P
פונדנדור פ"י, ירוסלם שמבין אהרן